

له لومړۍ کمون څخه
تر کمونیزم پورې

د محسن خپرنډوڼه
Mohsin Publications

له لومړی کمون څخه تر کمونیزم پورې

ژباړه او چاپ: د محسن خپرنډو ۵ - د
مارکسیستی آثارو خپرونکی په افغانستان کې
برېښنا لیک: mohsinpubs@gmail.com
و بلاگ: www.mohsinpubs.blogspot.com
د پخپړدو نیټه: تله ۱۳۹۰ - سپتامبر ۲۰۱۱

لړلیک

- لومړی څپرکی ۸
- دځمکې، ژوند او انسان پیدایښت ۸
- دځمکې پیدایښت ۸
- د ژوند پیدایښت ۱۱
- د انسان پیدایښت ۱۵
- دویم څپرکی ۲۲
- تولید ۲۲
- تولید ۲۲
- د مادی ارزښتونو تولید، د ټولني د پرمختیا او بشپړتیا
- اصلي عامل ۲۲
- تولید، څه ته وایي؟ ۲۵
- دریم څپرکی ۳۱
- د لومړنی کمون ټولنیز نظام او دهغه پرمختیا او بشپړتیا ۳۱
- د کمون جوړښتیز پړاو ۳۱
- لومړنی کمون او بشپړتیا یې ۳۳
- د کمون مخبنا ۳۶
- د کمون ټولنیز نظام درنګېدو بهیر ۴۰

- ۴۲ ..... د کمون په بېخنا کې راغلی بدلونونه:
- ۴۴ ..... د لومړنی کمون په بېخنا (تولیدی اړیکو) کې بحران.....
- ۴۹..... **څلورم څپرکی**
- ۴۹..... **د مریتابه نظام**
- ۴۹..... **او پراختیا او بشپړتیا یې**
- ۴۹ ..... د مریتابه نظام بېخنا .....
- ۵۴ ..... د مریتابه نظام مخبنا .....
- ۵۸ ..... د مریتابه فرهنگ او ایډیالوژی .....
- ۶۲ ..... د مریتابه د ړنگېدو بهیر .....
- ۶۴ ..... د مریتابه په مخبنا کې راغلی بدلونونه .....
- ۶۵ ..... کلتور د مریتابه د ړنگېدو په دوران کې.....
- ۶۶ ..... د فلسفې مکتبونو پیدایښت .....
- ۶۸ ..... د مریتابه د سیستم په بېخنا کې گډوډی .....
- ۷۳..... **پنځم څپرکی**
- ۷۳..... **فیوډالی سیستم**
- ۷۳ ..... د فیوډالی سیستم د پیدایښت بهیر .....
- ۷۵ ..... د فیوډالی سیستم ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا .....
- ۸۵ ..... د فیوډالی سیستم مخبنا: .....
- ۹۱..... **شپږم څپرکی**
- ۹۱..... **د فیوډالی سیستم ړنگېدل**
- ۹۷ ..... د فیوډالی سیستم په مخبنا کې راغلی بدلونونه: .....
- ۱۰۱ ..... د انقلاب مخ نه اوښتونکی بهیر.....

- ۱۰۴ ..... اووم څپرکی
- ۱۰۴ ..... پانگوالی سیستم
- ۱۰۴ ..... دپانگوالی سیستم دیداینیت بهیر
- ۱۰۹ ..... دپانگوالی سیستم ټینگښت، پراختیا او بشپړتیا:
- ۱۰۹ ..... الف - په پانگوال رژیم کې مولده ځواکونه
- ۱۱۹ ..... پانگه او دپانگې بڼې (ډولونه):
- ۱۲۵ ..... دپانگوالی سیستم مخبنا
- ۱۳۲ ..... دکارگرې طبقې دخپلواکه غورځنگ پیل
- ۱۳۳ ..... په نولسمه پېړۍ کې داروپا کارگری غورځنگ:
- ۱۳۸ ..... دمارکسیسم پیداینیت
- ۱۵۰ ..... دکمونیسټ گوند مانیفست:
- ۱۵۸ ..... بلانکیزم
- ۱۶۰ ..... اتم څپرکی
- ۱۶۰ ..... امپریالیزم
- ۱۶۰ ..... د پانگوالی د ړنگېدنې پړاو
- ۱۶۰ ..... د مولده ځواکونو پرمختگ
- ۱۶۹ ..... دپانگوالی په مخبنا کې راغلی بدلونونه:
- ۱۸۰ ..... د امپریالیزم تاریخی موقعیت یا ټیکاو:
- ۱۸۲ ..... دریم انترناسیونال یا کمونیسټی انترناسیونال:
- ۱۸۸ ..... لنینیزم:
- ۱۹۳ ..... نهم څپرکی
- ۱۹۳ ..... د کمونیزم اقتصادی - ټولنیزه جوړښت

- ١٩٣.....سریزه
- له پانگوالی نه سوسیالیزم ته دلېرد پړاو
- ١٩٤.....د سوسیالیزم د پیدایښت بهیر
- ٢٠٩.....د سوسیالیزم ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا
- ٢٣٤.....لسم څپرکی
- ٢٣٤.....کمونیزم
- ٢٣٤.....د بشر د اقتصادي - ټولنيز جوړښت تر ټولو لوړ پړاو
- ٢٣٨.....د کمونیزم ټینګښت:
- ٢٤٤.....د کمونیستی ټولني مخبنا:

سریزه

دا کتاب ایرانی مارکسیست لنینیستانو دمحمدرضا شاه دویرجنې غمیزې په کلونو کې برابر کړی وو ترڅو دلومړنیو او زلمیو ملگرو لپاره دیوه هراړخیز، لنډ او ساده ژبې دآسانه زده کړې په ډول ترگټې اخیستنې لاندې ونیول شی. څرنگه چې په خپله لیکوالو ملگرو هم گوته نیولی ده دا کتاب ځینې نیمگړتیاوې لری چې مونږ دنیمگړتیاوو دلرې کولو په پرتله دا کتاب مخکی په دری ژبه او اوس په پښتو ژبه بیاځلې چاپ کول غوره وگنل.

په داسې شرایطوکې د امریکا د امپریالیزم او بنسټپالی او غیربنسټپالی سپو ترو لکی لاندې دمارکسیست لنینستانو پخوانی نسل ډله ډله د ارتداد، دخیانته ډکې سیاسی بدلمنی او دامپریالیزم د اړونده سپو په وړاندې خوله په خاورو مېنلوته مخه کړې او ځوانان دلیونوپه شان او په ډیرې آسانی د انجوغانو او گوداگی دولت له خوا دمارکسیزم او هرډول انقلابی سیاست ضد ترسې (امالې) لاندې نیول کیږی، هیله ده د «له لومړنی کمون خڅه تر کمونیزم پورې» او ددی په شان نورو آثارو چاپونه دمارکسیزم-لنینیزم-ماوتسه دون اند په لارکې او دهغه دستر بیرغ داوچت ساتلو په لارکې یو کوچنی گام وگنل شی.

دمحسن خپرندویه

١٣٩٠تله

لومړی څپرکی

دځمکې، ژوند او انسان پیدایښت

دځمکې پیدایښت

له ډېرو پخوا زمانو راهیسې، هغه وخت چې په لومړي ځل دهیات (نجوم) نظریې منځ ته راغلې، پوهانودځمکې پیدایښت دڅرنګوالي په اړه سوچونه کول اوپه دې اړه یې ډول ډول نظریې ورکولې چې ټولو په بشپړه توګه ناسم او خیالي اړخونه درلودل. یواځې په اتلسمه پېړۍ کې کانت او لاپلاس دلومړي ځل لپاره په دې اړه نسبتاً علمي او دمنلو وړ څرګندونې وکړې. دغه پوهان په دې باور ؤ چې لمر، او ټولې هاغه سیارې چې په ګردچاپیریې راګرځي، دیوې ځلېدونکې سترې سحابي غونډۍ (وریځنۍ ستوری) څخه منځ ته راغلي دي. ددغې سترې وریځنۍ غونډۍ څخه چې په بې پایې فضا کې ګرځېدله، ورو ورو په ځانګړي ډول ځینې برخې بېلې شوې چې د مرکز په شاوخوا یې خپلو ګرځېدلوته دوام ورکړ.

دغوبېلوشوو ټوټو وروسته له ډېرو بدلونونو دټاکلو ګرو بڼه غوره کړې (دلمریزې منظومې سیارې) اوددغې سترې وریځنۍ غونډۍ مرکز چې په ویلې شوې او ځلیدونکې بڼې پاتې شوې ده هماغه لمر دی. تر ډېرو وختو پورې دکانت او لاپلاس څرګندونې

بشپړې بنکاریدلې، لاکن دنجوم علم او ځمکې پیژندنې په برخوکې هغو ستروپرمختگونو چې په نولسمې او په تېره بيا شلمې پېړۍ کې ترلاسه شوي انسان ته ددغو څرگندونو دناسموالي امکان ورکړ. وروسته له هغې څخه هم دځمکې دگرې او لمريزې منظومې دنورو سیارو دپیداينست په اړه ډېرې څرگندونې شوې دي چې هرې یوې یې په خپل وار سره نیمگړتیا وې درلودلې او سپرل یې په دې لنډ بیان کې ناشونی دی.

شوروي پوه، اتواشمیت، دځمکې د پیداينست په اړه نوې څرگندونه وکړه. نوموړی په دې باور ؤ چې ملیاردونه کاله پخوا کله چې لمر په فضا کې گرځېده هاغه لړې، گرز او گازونه یې دځان خواته راکښل چې دسیارو ترمنځ توکي یې جوړول او په پای کې له نوموړو موادو څخه جوړې سترې وربخ ډوله غونډۍ دلمرخواو شا ونيوله. ددغې سترې غونډۍ جوړوونکې ذرې هرلورته دخپلو گرځېدلو او د بې شمیره ناڅاپي پېښو په لړکې دیوبل سره وښتلې، ورو ورو یې نورې ذرې هم ځانته راکښلې او دډيرو اوږدو وختونو په لړکې یې په ډيرو لویو ټوټو بدلون وموند او په دې ډول یې دلمریز نظام گرې منځ ته راوړې چې پر شاوخوا یې گرځېدلو ته دوام ورکوي. ددغو گرو له ډلې څخه یوه هم زمونږ کره، ځمکه ده چې دوه ډوله گرځي. یو یې دلمر په شاوخوا گرځېدل (انتقالي حرکت) چې کال ترې منځ ته راځي او بل یې دخپل لټ (محور) پر شاوخوا گرځېدل (وضعي حرکت) چې شپه او ورځ جوړوي.

کانت او لاپلاس په دې باور ؤ چې په پیل کې دځمکې کره دوپلې شوي خوړلن په بڼه وه او کله چې په کرار کرار سره شوه پر شاوخوا یې پوټکی جوړشو چې دوخت له تېرېدلو سره پریښو. لاکن دځمکې پیژندنې ترلاسه شوي دلیلونه په دې هکله دنورو پوهانو دڅرگندونو پخلی کوی چې وايي ځمکه په پیل کې سره وه.

د اشمیت دڅرگندونې له مخه دځمکې کره په پیل کې سره وه چې د دنننیو رادیواکتیف کړو وړو (فعل او انفعالاتو) له امله په کرار کرار په ویلې شوې بڼې واوښته او یواځې بانډینی قشر (دځمکې پوټکی) کلک او ټینگ پاتې شویډی. خو په هر صورت دځمکې د گړې د وروستیو بدلونونو په اړه دپوهانو څرگندونې داسې دي چې دځمکې بانډینی پوټکی کرار کرار پرېرېشوی او دملیونونو کالو په لړکې دسوریو، گونجو لکه (چمکلی) کېدلو، داورغورځوونکو ویلې شوو موادو دتویېدلو (چې دځمکې په پخوانیو پېرونو کې ډېر زیات ؤ) له امله په ورو ورو دځمکې پرمخ ډېرې لوړې ژورې جوړې شوې چې هماغه غرونه او سترې کنډې دي چې وروسته یې سمندرونه منځ ته راوړل، خو په هغې زمانې کې په دغوکنډو کې لا اوبه نه وې ځکه په هغه وخت کې دځمکې دتودواوبو درجه داپشېدلو اوبو دتودوخې له درجې څخه لوړه وه. خو کرار کرار دځمکې پرشاوخواکې شته آکسیجن او هایډروجن څخه اوبه منځ ته راغلې چې په زرگونو کاله یې دبخار د ورېځې ډېرې سترې غونډۍ په بڼه دځمکې شاوخوا نیولې وه.

ځمکه دزرگونو کالو په ترڅ کې کرار کرار سره شوه او نوموړی براس (بخار) دسیل ډوله بارانونو په بڼې راتویه شواو کنډې یې ډکې کړې (سیندونه او سمندرونه) او همدارنگه ډېر زیات رودونه او نهرونه یې جوړ کړل چې په خپل وار سره یې دځمکې دپوټکي په وینځلو او بدلونونو کې مرسته وکړه خو بیا به هم ډېر ځله دغه اېشېدلې اوبه دبراس (بخار) په بڼه بدلېدلې. په پای کې، ملیونونه کاله وروسته دځمکې ددهوا حالات لږ لږ دښه توب په لور ولاړل او ددریابونو اېشېدلې اوبه سرې شوې. کولی شو تېرې شوې خبرې داسې رالاندې کړو چې دځمکې کره لکه دشمسې

نظام دنورو سیارو په ډول، د لږې او گرز له هغو ذرو څخه جوړه شوې ده چې په تشه (فضا) کې موجوده.

پوهان توانېدلي دي چې په طبیعت کې دشته ټولو موجوداتو او توکو دشنې څخه دهغه جوړوونکي مواد کشف کړي. دغه جوړوونکي مواد له هغو یوسل او څو موندل شوو بېلا بېلو مادي عناصرو پرته بل څه ندي.

ټول بوټي، ژوي یانورڅیزونه که ترشنې لاندې ونيول شي په پای کې به ددغو عناصرو له ترکیب څخه پرته بل څه نه وي. دغه عناصر لکه اکسیجن، هایډروجن، نایتروجن، او سپنه، سلفر، مس، قلعي، سرپ او نور دځمکې دټولې گړې اونورو بېلا بېلو آسماني گرو، لمر او نورو جوړوونکي دي. ددغو عناصرو لوستنه ۲۵۰۰ کاله پخوا پیل شوې ده. دالتون د شننه نه منونکي یعنې اتوم یوناني کلمې په مرسته دعناصرو جوړوونکې ذرې توضیح کړې. اگر که پوهیږو چې اتوم پخپله له کوچنیو ذرو څخه جوړشوی دی خو لاهم په دې باور یو چې اتوم هاغه ترټولو کوچنی ذره ده چې دیوه عنصرکیمیایي اوفزیکي خاصیتونه ورپورې تړلي دي.

د ژوند پیدایښت

د سیندونو او سمندرونو د جوړښت او ځمکې د گړې د سرښت او د هغې د شرایطو د ښه والي نه وروسته زښت زیات بدلونونه پېښ شول چې د ډېر ستر اوبستون پیلامه وه. د سمندرونو او سیندونو اوبه د مالگو، بېلابېلو مالیکولونو او بې شمېره عناصرو نه ډکې وې. د زرگونو کلونو په موده کې دمالیکولونو او اتومونو له ترکیب نه دماډې ډېر راز او پېچلي ډولونه منځ ته راغلل. په پای کې ددې مادو وروستنیو بدلونونو، د

مادې پېچلې بڼې منځ ته راوړې چې د نوو ځانګړتیاوو، لکه د خوځښت، تغذیې (جذب او دفع)، تنفس او د بڼې زیږول (تولید مثل)، لرونکي ؤ. د پېچلې مادې دغې نوې بڼې ته له هغو ځانګړتیاوو سره چې یادونه یې وشوه په اصطلاح کې «ژوند» وایي چې په لومړي سر کې په ډېره ساده او لومړنۍ بڼه یعنې د یو یوژونډینکو (حجروي) موجوداتو په بڼه ؤ.

په دې اساس هغه لومړني ژوي چې په سیندونو او سمندرو کې منځ ته راغلل بدن یې یوازې له یوې حجرې (ژونکې) څخه جوړ شوی ؤ. ژونډینکه (حجره) د ګیاوو او ژونديو موجوداتو د جوړښت واحد دی. د ساري په توګه د انسان بدن د ملیاردونو ژونډینکو (حجرو) له یوځایښت څخه جوړ شوی دی او یوه وړه ګیا هم په خپل جوړښت کې په زرګونو ژونکې (حجرې) لری. په دې ډول د «ژوند» ډېره لومړنۍ بڼه لومړی په او بو کې پیل شوه. د زرګونو کالو پرمختیا او بشپړتیا وروسته له دغو یوکوره کی (یوحجروي) ژوو څخه نور ژوي د پیدایښت ډګر ته راووتل چې بدنونه یې له ډېرو ژونډینکو (حجرو) څخه جوړ شوي ؤ لکه چینجي چې په بیالوژی کې د ډېر کوره کي (چندین حجروي) نوم ورکړ شوی دی، او وروسته بیا دغو ډېرکوره کي ژوو د خپل چاپیریال او شرایطو (رڼا، تودوخه، د اوبو فشار او نورو) په پرتله زښت راز راز ډولونه او بڼې ځانته غوره کړې. ډېر دغه ژوي چه منځ ته راتلل د چاپیریال سره د نه سازښت او ځواکمنۍ د نشتوالي له کبله له منځه تلل. او هم د ډېرو په بدنونو کې بدلونونه منځ ته راتلل او په یو کیفی ټوپ سره به یې نوي ډولونه پیدا کېدل. چې د خپل ژوند د نوو شرایطو سره یې ځانونه سمولی شول. په دې ډول راز راز چنګاښ، په خیتې کې پښې لرونکي، بېلابېل پاسته بدني ژوي، په پښوکې بند لرونکي لکه لړمان او نور

منځ ته راغلل. په پای کې د کبانو او ملاتیر لرونکو (مهره داران) لومړني ډولونه د ژوند ډگر ته راووتل. په وچه کې هم د شرایطو سره سم د گیاوو لومړني ډولونه د شومبرې یا اوبرې په بڼه او یو کوره کې (یوحجروي) او ډبرکوره کې (ډبرحجروي) گیاوو ډبر ساده ډولونه منځ ته راغلل او بشپړتیا یې وکړه. د سیندونو او سمندرونو په ډکېدو سره ورو ورو ځینو ژوو چې په اوبو کې یې پوره خواړه نه موندل د سیندغاړې خوا ته مخه کړه او دې چار، چې په لومړي سر کې یې ناڅاپی اړخ درلود، د وخت په تېرېدلو سره د ژوو نوي ډولونه منځ ته راوړل، چې هم یې په اوبو کې ژوند کولی شو او هم په وچه کې (دوه ژوندی). ځینو دغو ژوو په وچه کې د بسو شرایطو په موندلو سره د سیندونو چاپېریال یومخ پرېښود.

د ژوند په نوو شرایطو کې، ژوو په چټکتیا سره د پراختیا او بشپړتیا په لور مخه کړه او زښت زیات ډولونه یې منځ ته راغلل چې ډېری یې ژوند ته د دوام وړ کولو د بشپړو شرایطو د نشتوالي له کبله پوپنا شول او هغوی چې د بدن بدلون یې نوو شرایطو سره جوړښت کاوه، خپل شتون ته دوام ورکړ. په پای کې د ذومعیشینو (دوه ژوندو) له ودې څخه د څښیدونکو (خزندگانو) او الوتونکو (لومړیو حشراتو او نورو) ډولونه منځ ته راغلل. د وچې مخ د ځنګلونو په ډېرو گڼو سیمو کې گیاؤ او بیلابیلو ژوو ونیو چې پخپله د زرگونو بدلونونو او اوبستونونو سره مخ ؤ. داسې بدلونونه چې په پای کې یې د ژوو نوی او نسبتاً پرمخ تللي ډولونه منځ ته راوړل چې (تي لرونکي) ؤ. په دې ډول زښت زیات ژوي چې اوس هېڅ ورته والی سره نلري، په اصل کې د یو گډ نیکه لرونکي دي چې له یوې چینې یعنې د یوې ژونکې له بشپړتیا څخه منځ ته راغلي دي. نو په لنډ ډول د یو ژونکو له تکامل څخه ډبرکوره کې

(پاسته بدني یعنی چینجیان) او پاستو بدنو له ودې څخه کلک پوټکي (حلزون، چنگاښ او نور) او په پای کې شمزې (ملاتیر) لرونکي (کبان) منځ ته راغلل.

د دغو ژوو د بشپړتیا له دوام نه دوه ژوندی او خزندګان او په پای کې الوتونکي او تي لرونکي پیدا شول او د تي لرونکو د یوې ډلې له ودې نه لومړني شادوګان منځ ته راغلل چې د دوی د زرګونو کالو بشپړتیا له امله په پای کې انسان وزمه شادوګان د شتون ډګر ته راووتل.

اوس بده نه ده دا پوښتنه وکړو چې آیا مونږ داسې دلایل لرو چې وکولی شو په ځمکه کې د لومړني ژوند د بڼو د پیدایښت او څرنګوالي واقعیت او د هغه د بدلون او او بنسټونو اوږد تاریخ په سمه توګه وپېژنو؟ هو، د ځمکې پېژندنې ډیر ډاډمنه لاسوندی (مدارک) شته چې هغو ته فسیل وایي.

فسیل څه شی دی؟: ښه پوهېږو هغه بېلابېل ژوي چې په سیندونو او سمندرونو کې ژوند کوي او راز راز ګیاوې چې پر ځمکه یا سیندونو کې ټوکېږي دخپل ژوند له ختمېدو نه وروسته د اوبو له بهیر سره په سیندونو، سمندرونو او د ځمکې په کندو او ژورو کې غورځېږي او ورو ورو خټې، چقږې او خاورې یې پټوي. دهغوی پستې برخې په کراره کراره له مینځه ځي خو کلکې برخې یې په زرګونو کاله د دغو خټو او چقرو لاندې خوندي پاتې کېږي او ورو ورو په ډبرو بدلېږي او د ګیاو پاتې شوني هم په سکرو اوږي. په دې ډول د ژوو ډبرو شوو پاتې شونو او د ګیاوو سکرو شوو ته فسیل وایي. پوهان د دغو فسیلونو له ډولونو او هغو خاورو او خټو طبقې د پندوالي څخه چې ددغو فسیلونو مخ یې نیولی کولی شي دهغوی د تاریخ اټکل وکړي او هم هغه بدلونونه چې په زرګونو زره کاله د ځمکې ډګرې په پوټکي او موجوداتو کې

تېر شوي په ښه توگه انځور کړي. پوهانو د فسیلونو په کتنې سره د ځمکې په پوټکي کې د راغلو بدلونونو ډېر اوږد تاریخ په بېلابېلو دورو، مرحلو او پړاوو باندې وپشلی دی چې د ځمکې پېژندنې په کتابونو کې یې په مفصله توگه لوستلی شو.

د انسان پیدایښت

د ژوند پیدایښت او د هغه بشپړتیا یې خوځښت ته په پام سره داروین او نورو پوهانو ثابته کړې ده چې انسان هم د نورو ټولو ژوو په څیر د ځان نه د تیت یو ژوی یعنې انسان وزمه شادوگانو څخه چې د نورو ټولو ژوو څخه یې ډېره وده موندلې وه، منځ ته راغلی دی. ډیر دلایل شته چې د نورو ژوو او په تېره بیا، شادوگانو سره د انسان خپلوي ثابته او انسان یو راز بشپړتیا موندونکی ژوی وښيي. د انسان بدن په ټول جوړښت کې له ډېرو اړخونو لکه لاسو، پښو، سترگو، سر، د هاضمې جهاز، د وینې دوران، تنفس، د بدن ثابتې تودوخې او لنډه دا چې د ټولو ژوو په تېره بیا تي لرونکو ژوو له دغې جملې نه شادو سره د دووسو نه لا زیات نور گډ وجوهات لري. د شادوگانو ظاهري جوړښت، حجروي ورته والی له انسان سره او نور گډ اړخونه لکه د امیدواری، دوران، د وینې جوړښت، ان په شادوگانو کې ځینې شته عواطف (لکه ژړا، خندا، د ژوو په وړاندې یو له بله دوه اړخیز ملاتړ او نور) د شادو نه د انسان بشپړتیا یې فرضیه ورځ په ورځ لا پسې ځواکمنه کړه.

د داروین د مکتب پلوي پوهانو (داروینستانو) په تېره بیا د شوروي اتحاد ژوند پېژندونکو د دې علمي حقیقت د اثبات لپاره ډېرې هڅې کړې دي. دوی د ځمکې په مختلفو طبقاتو کې د کیندنو او پلټنو په لړ کې بریالي شول د فسیل د هډوکو هغه برخه چې د انسان او دهغه د نیکونو شادوگانو په منځ کې بېلېدونکې

پوله ده او ترڅو مودې وړاندې لا نه وه بنکاره شوې، بیا مومي (ومومي). په دې ډول د داروین د ورکې شوې کړۍ په هکله (دهډوکو یوه برخه چې د انسان وزمه شادوگانو د هډوکو د لړۍ او انسان تر منځ لا تر اوسه نه وه بنکاره شوې او د داروین د ورکې شوې کړۍ په نوم یاده شوې ده) د داروینیزم د مخالفینو تش په نوم جوړ کړی شور او خور بې اغیزې کړی شو. البته باید وپوهېږو چې اوسني انسان وزمه شادوگان د انسان نژدې نیکونه ندي بلکه انسانان او دا شادوگان د گډو نیکونو لرونکي او له یوې تنې نه بېلې شوې څانگې دي. نن ورځ که د انسان وزمه شادوگانو هډوکي او بیا د بېلېدونکې کړنې شادوگانو هډوکي او ورپسې د شادو وزمه انسان او په پای کې د ننني انسانانو هډوکي په ترتیب سره یو خوا په خوا کېږدو په بنه توگه به هغه بدلونونه د خپلو سترگو په وړاندې انځور کړو چې په سلگونوزرو کالو کې منځ ته راغلي او په پای کې د ننني انسان په پیدایښت سره سرته رسېدلي دي. اوس انسان ته د انسان وزمه شادوگانو د کرارکرار تکامل بهیر په لنډ ډول تر ژورې څیړنې لاندې نیسو.

انسان وزمه شادوگان (د انسان نیکونه): اټکلن څو ملیونه کاله پخوا د ودې موندلو شادوگانو ډلگۍ یعنې د لومړني انسانانو نیکونو، شتون درلود. دغو انسان وزمه شادوگانو، ونو ته د ختلو په وخت کې نېغه بڼه نیوله. د دوی د مړوندونو (مچ دست) هډوکو ورو ورو د داسې خوځښتونو سره عادت وکړ چې توکي به یې پرې نیولی شول. وروسته بیا د شرایطو په بدلون سره ورو ورو دغه ډلگۍ اړې وې چې د ونو نه راکوزې شي او د ځمکې پر مخ نوي ژوند پیل کړي. لږ لږ نېغ ودرېدل او سم په لاره تلل یې عادت شول. او کولای یې شول په بشپړه توگه خپل لاسونه د توکو او چتولو، د خوړو راټولولو او ځان نه دساتنې او غلیمانو سره د

مبارزې لپاره په کار واچوي. د دوی د لویو ځانگړتیاوو خخه یوه په لاره د نېغ تگ سره جوخت د سر د کوپړۍ (جمجمې) چټکه وده وه. دا راز د انسان تر ټولو نژدې نیکونو یعنی انسان وزمه شادوگانو لا زیاته پراختیا او بشپړتیا و موندله.

د انسان په منځ ته راتگ کې دکاراغېز (اوزار جوړول، فکر کول، خبرې کول، د اور خخه گټه اخیستل): انگلز، د انسان وزمه شادوگانو د کیفی بدلون اساسی علت او په پایله کې د انسان د پیدایښت، د ورو ورو ودې بېلابېل پړاوونه کشف کړي دي. ده د لومړي ځل لپاره دې حقیقت ته پام وکړ چې هغه خخه چې انسان یې د ژوو له نړۍ نه بېل کړی، د ده ټولنیز کار دی. انسان وزمه شادوگانو د خوړو تیارولو، د نورو ژوو په وړاندې د دفاع کولو لپاره د طبیعي آلتو خخه د گټې اخیستنې په بهیر کې خپل لاسونه د لارې تلولو له کړاو خخه وزگار او په کارېې واچول. د کار په پایله کې د لاسو دنده د پښو له دندې خخه ځانگړې او بېله شوه او لاسونه د کار سرته رسولو دپاره ځانگړي شول او په هغوی کې ورو ورو مهارت، ځواکمني او هم غبري پیدا شوه. کار، د نېغ دریدلو وضعیت او په لاره تگ د نورو بدلونونو سره جوخت د بدن د نورو غړو لکه دماغزو، تنفسي نظام، حنجرې، ستوني او نورو د پرمختیا او بشپړتیا لامل شو.

اوزار جوړونه: د لومړیو انسانانو نیکونو په لومړي سر کې د خپلو اړتیاوو پوره کولو د پاره د طبیعي آلتو او اوزارو لکه لرگي، ډبرې او هډوکي خخه چې په واک کې یې لرل گټه اخیستله. په ډېره اوږده موده کې د دغو اوزارو او آلتو خخه منظمه او پرله پسې گټه اخیستنه، د هغو بدلونونو سره جوخت چې پورته یې یادونه وشوه، سبب شوه چې دانسانانو نیکونه ورو ورو په دغو اوزار او آلتو کې بدلون راولي او د بېلابېلو چارو سرته رسولو لپاره یې

چمتو کړي. د ساري په توګه لومړی یې هغه ډبره چې لاس کې نیول یې آسان ؤ، بیا موندله او په بله ډبره یې ورله څنډه تېره کوله، او دهغې د تېرې څنډې نه به یې د غوښې پرېکولو، د هډوکي ماتولو او کوتک جوړولو یا د لرګي د څوکې تیره کولو لپاره ګټه اخیستله. په دې ډول ؤ چې زمونږ نیکونو اوزار جوړول پیل کړل. د کار د وسایلو جوړولو ځواکمني هغه بنسټیز توپیر دی چې د انسانانو نیکونو د ژوو سره درلود. دوی د کار د وسایلو په جوړولو سره بیا هم د ژوو څخه لا ځانګړي او بېل شول او ورځ په ورځ یې هغې ته پراختیا او بشپړتیا ورکړه ترڅو ننني لوړ کیفیت ته ورسېدل.

تفکر (فکرکول): د شادوګانو عصبي دستګاه یعنې دماغ او اعصابو لړۍ د نورو ژوو نه لا زیاته وده کړې وه. د ځانګړو بشپړتیايي شرایطو پر بنسټ او په تېره بیا دا چې انسان وزمه شادوګان د خپلو اړتیاوو پوره کولو لپاره د پوره طبیعي آلاتو د لرلو څخه بې برخې ؤ، دې ته اړ شول چې خپل دماغ لا زیات په کار واچوی. له دې کبله د شادوګانو په یوه څانګه کې د عصبي دستګاه بشپړتیا لا چټکه سر ته ورسېده. د طبیعي قانون پر بنسټ چې د هر یو غړي په کار اچول د هغه د لا زیاتې بشپړتیا لامل ګرځي، انسان وزمه شادوګانو د خپل بدن د دغه زښت ځواکمن غړي څخه د اړتیا پر اساس زیاته ګټه اخیستله نوځکه د عصبي دستګاه لا زیات په کار اچول د دغو شادوګانو په یوه څانګه کې بیا هم د وروستنۍ لا زیاتې بشپړتیا لامل شو. تر ټولو مهمو عواملو له جملې څخه چې د دې بشپړتیايي بهیر سره یې مرسته وکړه د انسان وزمه شادوګانو د ژوندانه او ډله ایز کار په بهیر کې د طبیعي اوزارو او آلاتو څخه ګټه اخیستل ؤ. انسان وزمه شادوګانو د طبیعي اوزارو او آلاتو څخه په ګټې اخیستنې سره لږلږ وکولی

شول چې ځینې ژوي بڼکار کړی او غوښه یې په خپل مخکنی خوراک توکو باندې چې وابښه، د الوتونکو هڅی او نور و ورزیات کړی. د غوښې رژیم د بدن، په تېره بیا دماغ لپاره، په زړه پورې غذا برابره او دلا بشپړتیا سره یې مرسته وکړه. د انسان د نیکونو دماغ د خپل چاپیریال د بڼکارندو (پدیدو) او توکو د اغیزو راټولولو او دغو اغیزو ته د ارتباط او عامتیا ورکولو او د اوږدو پېړیو په موده کې د لا زیاتو تجربو د زېرمه کولو په پایله کې، یو ځانگړی کیفیت وموند چې وتوانېد د خپل چاپیریال له نړۍ نه لا زیاته پوهه لاسته راوړي او د خپلو کړو په اړه اټکل وکړي. دماغزو وده او بشپړتیا د انسان د نیکونو د کار پراختیا او بشپړتیا سره مل وه. کار، نه یوازې اندامونه او دغې جملې نه لاسو ته بشپړتیا ورکوله بلکه د ماغزو دستگه ته یې هم بشپړتیا او ځواکمنتیا وربخښله ترڅو په انساني پړاو کې دپوهې او ټاکلې موخې له مخې کار وکړي. دې نوي کیفیت چې سوچ (تفکر) نومېږي د انسان د ژوندانه په وروستیو بشپړتیایي پړاوونو کې ډېر لوی اغیز درلود او لري یې.

تکلم (خبرې اترې): انساني منظمې خبرې اترې د کار په بهیر کې منځ ته راغلې دی. کار، تل یو ټولنیز فعالیت ؤ. هېڅ انسان نشو کولی او نه به وکړی شي په یوازې توگه کار کولو سره او خپل ژوند ته دوام ورکړي. د انسان نیکونه د کار (د بڼکار، د مېوو او د الوتونکو د هڅیو او نورو خوراکی توکو د راټولولو، طبیعي عواملو د دارونکو ژوو سره د مبارزې کولو او داسې نورو) په بهیر کې اړشول چې یو له بل سره خبرې اترې وکړي. په لومړي سر کې یې د ژوو په شان د خپلو حجرو نه آوازونه را ایستل. د کار په بهیر کې د دغو آوازونو زښت تکرار لږه لږه یوه ځانگړې بڼه و نیوله او د هغوي له ترکیب خخه د وخت په تېرېدو سره کلمې منځ ته راغلې چې د هغوی په مرسته یې کولی شول خپله موخه په ښه توگه

بیان کړي. دغه کلمې چې د هر عمل یا توکي لپاره په ځانگړې بڼه منځ ته راتلې یاد ته سپارل کېدلې. دغه چار په خپل وار سره د حنجري او ستوني د جوړښت له بدلونونو سره مل و او ورځ په ورځ یې لا بشپړتیا موندله، ترڅو په انساني پړاو کې د خبرو کولو منظمې بڼې کیفیت منځ ته راوړي. خبرې کول د کار په بهیر کې د انسان د کړو وړو له ورو ورو هم غبري کولو سره مرسته وکړه چې یو بل ته او راتلونکو نسلونو ته د انسانانو د تجربو د لېږد د پاره یو مهم عامل پېژندل شوی.

د اور خخه گټه اخیستنه: د انسان نیکونه په لومړی سر کې د اور خخه وېرېدل نو ځکه به یې د اور غورځوونکو سیمو او ځنگلونو د اور اخیستنې خخه تېښته کوله. لیکن ورو ورو د تجربې په بهیر کې وپوهېدل چې کولی شي ورځنې گټه واخلي او د داپونکو ژوو او یخني له ضرره ځان وساتي. بیایې لږلږ د غوښې په پخولو کې د اور خخه گټه اخیستنه پیل کړه. دوی په لومړي سر کې اور تل بل ساتلو. بیا د کار په بهیر کې وپوهېدل چې یو له بل سره دځینو ډبر وا ویا د دوو ټوټو وچو لږگیو په وهلو سره کولی شي اور منځ ته راوړي. دانسان نیکونو د اور په کارولو د طریقې په زده کولو سره بیا هم له ژوو خخه لا توپیر وموند.

په دې ډول دا پایله ترلاسه کېږي چې د شادوگانو بشپړتیا یې بهیر، په بدني جوړښت کې داسې بدلونونه منځ ته راغلل لکه نېغ په لاره تلل، د سر د کوپړۍ چټکه وده، د لاسو وزگارېدل او د کار لپاره له هغو خخه گټه اخیستل. د ملیونونو کالو په موده کې، دغو بدلونونو چې د ملیونونو کالو په لړ کې را منځ ته شول، خپله ځانگه د نورو شادوگانو خخه بېله کړه. کار هغه بنسټیز عامل دی چې بیایې هم له دغو بدلونونو سره مرسته وکړه. د کار په بهیر کې اوزار جوړونه، فکرکول، خبرې کول او له اور

څخه گټه اخیستنه او داسې نور د دې سبب شول چې انسان وزمه شادوگان، چې د ډلو په بڼه یې یو له بل څخه جلا ژوند کاوه، په خپل پراختیایي او بشپړتیایي بهیر کې د پورتنیو بدلونونو سره جوخت، نیمه ټولنیز پړاوونه یو په بل پسې ووهي او په پای کې د بشپړ ټولنیز انسان پړاو کې پل کېږدي. په دې توگه د لومړنیو انساني ټولنو د پیدایښت سره جوخت د تولید لومړنی طریقې هم ډگر ته راووتله.

ددې فصل په شاوخوا کې د پراخې مطالعې لپاره ملگري کولی شي د لاندې کتابونو څخه گټه واخلي :

۱- په عالم کې د ژوند پیدایښت او خپرېدنه

۲- د انسان پیدایښت

۳- د نسلونو پیدایښت

۴- شادو څخه د انسان پیدایښت کې د کار اغېز

دویم څپرکی

تولید

تولید

د مادي ارزښتونو تولید، د ټولني د پرمختيا او بشپړتيا اصلي
عامل

د ټول تاريخ په اوږدو کې، انسانانو د بشري ټولني د پرمختيا او بشپړتيا بنسټيزو علتونو په هکله فکرونه کړي او په دې برخې کې يې راز راز نظريې څرگندې کړې دي. ځينو، د طبيعت نه بهر ځواکونه، نورو جغرافيايي حالات يا د نفوسو زياتوالی او په پای کې يو شمېر نورو، د اتلانو رول، دانساني ټولني د بشپړتيا بنسټيز عامل گڼلي دي.

پر طبيعت برلاسی ځواکونه: د بېلابېلو مذهبونو استازو تل دعوا کوله چې دغه ټول بدلونونه د طبيعت نه بهر ځواکونو په خوښه او بڼې منځ ته راځي. خو ازميبستونو او علومو ثابته کړې ده چې د طبيعت نه بهر هېڅ ځواک نشته. يواځې طبيعت او د هغه قوانين واکمن دي او د ټولني بدلونونه هم دخپلو ځانگړو قوانينو پر بنسټ سر ته رسېږي.

جغرافيايي شرايط: د بورژوازي (پانگوالی) ډير پوهان باور لري چې د انساني ټولني پرمختيا او بشپړتيا د جغرافيايي چاپېريال يعنې اوبو، هوا، خاورې، کانونو، ځنگلونو او نورو د اغېز و

معلول دي. شک نشته چې جغرافيايي چاپېريال يعنې هغه طبيعت چې د انسان شاو خوايې نيولې د انسان د ژوند لپاره اړين شرط دی خو د ټولنې د پرمختيا او بشپړتيا ټاکونکي عامل ندي. ځکه د ساري په توگه د اروپا په لوېديز کې د دريو زرو کالو په موده کې ټولنيز نظام درې وارې او د اروپا په مرکز او ختيځ کې ان څلور وارې بدلون موندلی دی په داسې حال کې چې د دغې لويې و چې جغرافيايي بدلونونه دومره نامحسوسه دي چې جغرافيه پېژندونکي يې په شمېر کې هم نه راولي. اوډرليدل شوي دي چې په يوهېواد کې پر ته له دې چې جغرافيايي لوی بدلون منځ ته راشي ټولنيز ستر بدلونونه پېښ شوي دي لکه د فيوډالي چين بدلون په سوسياليستي چين باندې، په داسې حال کې چې جغرافيايي بدلون په دې هېواد کې ندي راغلی. په دې اساس جغرافيايي شرايط د ټولنې د پرمختيا او بشپړتيا بنسټيز عامل کېدای شي.

د نفوسو رول: د ټولنې شتون د انساني وگړو د ټاکلې کچې پرته ممکن ندي. داسې چې، که په يوه سيمه کې د انساني وگړو شمېر دومره نه وي چې يو د بل په مرسته خپل کار او ژوند ته دوام ورکړي، يوه ټولنه منځ ته نه راځي. خو د دې چار نه بايد دا پايله وانه اخيستل شي چې د نفوسو گڼوالی د ټولنې د بدلون اساسي عامل دی. ځکه داسې ډېر هېوادونه شته دي چې لږ او ډېر ورته نفوس لري لکه امريکا او شوروي، خو په بېلابېلو بشپړتيايي پړاوونو کې دي. داسې هېوادونه هم شته چې نفوس يې لږ خو د ډېر نفوس لرونکو هېوادونو نه پرمختللي دي لکه شمالي کوريا او البانيا چې نفوس يې د هندوستان د نفوس په پرتله لږ دي. نو بيا نفوس او دهغه گڼوالی د ټولنې د پرمختيا او بشپړتيا د بدلون بنسټيز عامل نشي گڼل کېدلی.

د اتلانو رول: ځینې هم د ټولني پرمختیا او بشپړتیا یوازې د وتلو شخصیتونو (اتلانو، سترو سردارانو او داسې نورو) د ارادې معلول گڼي. څنگه چې تاریخي تجربې او علم ثابتوي دغه شخصیتونه په رښتیا سره کولای شي تاریخي یون گړندی کړي - لکه په شوروي اتحاد کې لنین - او یا یې د ځنډ سره مخامخ کړي - لکه په آلمان کې هټلر، په ایران کې خاین پاچا- خو هېڅ کله د ټولني د پرمختیا او بشپړتیا یون ته بدلون نشي ورکولی.

نو بیا د ټولني د پرمختیا او بشپړتیا اصلي عامل څه دی؟ مارکس لومړنی کس ؤ چې د ټولني د پرمختیا او بشپړتیا بنسټیز عامل یې کشف او ثابت کړ چې د مادي نعماتو تولید او بدلونونه، د بشري ټولنو د بدلونونو، پرمختیا او بشپړتیا اصلي عامل دی. مارکس وایي، انسانان د دې لپاره چې خپل ژوند ته دوام ورکړي لازمه ده خواړه، پوښاک، کور او دژوندانه نور مادي وسایل په واک کې ولري او د دغو وسایلو لاس ته راوړلو لپاره باید دی، هغه تولید کړي. دوی باید کار وکړي ځکه هغه ټولنه چې خپل تولید و ځنډوي له منځه ځي. له دې کبله انسانان اړ دي د خپلو اړتیاوو د پوره کولو لپاره، هغه تولید کړي. د دې د پاره چې وکولی شي تولید وکړي باید دي دغه وسایل ولري او هم هغه په کار واچولی شي. د دې تولید په بهیر کې انسانان په ډله ایزه توگه کار کولو ته اړ دي ځکه هېڅ انسان نشي کولی خپلې اړتیاوې یوازې په خپله پوره کړي او له دې کبله (د ډله ایز کار او دکار دوېش په بهیر کې) یو له بل سره په یو راز ټاکلو اړیکو کې ورننوزي. انسانان د خپل ډله ایز تولید په بهیر کې په پرله پسې توگه د کار اوزارو او خپلو تجربو ته وده ورکوي او تل پر طبیعت او هم یو پر بل باندې لا زیاتې اغېزې پرېږدي. له دې امله تولید د هرڅه نه مخکې د انسانانو د کاروسایل په پرله پسې توگه د ودې پرخوا بیایي او

ورسره انساني ټولنه هم خامخا وده مومي. په دې اساس، د مادي نعماتو تولید د ټولنیز ژوند بنسټ او دهغه د بدلونونو، پراختیا او بشپړتیا بنسټیز عامل دی.

تولید څه ته وايي؟

تولید: تولید په لنډه توګه، د انسان د فعالیتونو ټولګه یا مجموعه ده چې د طبیعت څخه یې د خپلو اړتیاوو پوره کولو لپاره، د کار د اوزارو او خپلو تجربو په مرسته، سرته رسوي. تولید دوه اړخونه یا دوه خواوې لري چې په بشپړه توګه یو تر بله تړلې او مربوطې دي. او دا دواړه مولده ځواکونه او تولیدي اړیکې دي.

مولده ځواکونه دادي: ۱- د تولید د وسایلو ټولګه ۲- انسانان چې د خپلو تجربو په مرسته دغه وسایل په خوځښت راولي او خپلې اړتیاوې پرې پوره کوي.

۱- د تولید وسایل: پخپله د دوه برخو څخه جوړ دي: لومړی د کار وسایل چې عبارت دي له ماشین آلاتو، لوازمو، اسبابونو، اوزارو، هغو ودانیو څخه چې په تولید کې ورنه ګټه اخیستل کېږي، د لېږدراډیو (حمل و نقل) وسایلو، ارتباطي وسایلو، لارو، ځمکو او داسې نورو او د ټولو نه مهم د کار اوزارو څخه. ځکه چې په تولید کې د انسانانو ځواک، د کار د اوزارو په ډول پورې تړلی دی چې په واک کې یې لري. دوهم د کار مواد چې عبارت دي له هغو ټولو توکو څخه چې انسان پکې د کار د وسایلو په مرسته بدلون راولي او په دې توګه د خپلې خوښې تولید منځ ته راوړي، لکه اومه مواد، لومړني مواد او داسې نور. د ساري په توګه انسانان د پنبې (خامو موادو) څخه د ماشین آلاتو په مرسته سپینسي جوړوي او یا د سپینسي (لومړنی مادې) نه ټوکر او بي. دلته پنبه اوسپینسي د کار مواد دي.

۲- انسان: د خپل کار د ځواک په مرسته د تولید او د کار د وسایلو او اوزارو برابرلو اصلي عامل دی. (د کار لپاره د انسان استعداد اود فکري او جسمي ځواک ټولگه، دانسان دکارځواک بلل کېږي).

تولیدي اړیکې: وگړي، په ځانگړي او جلا جلا کار سره د مادي ارزښتونو په تولید لاس نه پورې کوي بلکه دغه چار د ټولنیزو بېلابېلو ډلو په بڼه په ډله ایز کار سره سرته رسوي. د ساري په توگه د خپلو جوړولو یوه نوې کارخانه په پام کې ونیسئ، دلته یو شمېر وگړي یو د بل په مرسته د پلورتوکو په تولید یعنی خپلو جوړولو په چارو بوخت دي، په سلگونو او کله په زرگونو نور وگړي ددغې کارخانې لپاره د ماشین آلاتو، خرمنو، سپنسیو او ستنو د تیارولو په چارولگیا دي. پلانی بزرگ په خپلې وړې کړونډې کې هم د خپل چاپیریال له نړۍ نه بېل په یوازې سر تولید یعنی کر کيله نشي کولای، نوموړی بزرگ یوې یا تراکتور ته اړتیا لري چې د صنعتگر په لاس یا په یوه کارخانه کې جوړېږي، دی دغه راز مالگې، اورلگیت، صابون او نورو ته اړ دی چې دنوروگروپه وسیله منځ ته راځي. په پایله کې گوروچې وگړي د مادي ارزښتونو د تولید په بهیر کې عملاً یو د بل سره یو ډول متحد او تړلي دي. په دې اساس، تولیدي اړیکې، د تولید په بهیر کې یو تر بله د وگړو ټولنیزې اړیکې دي. (دغو تولیدي اړیکو ته اقتصادي اړیکې هم وايي).

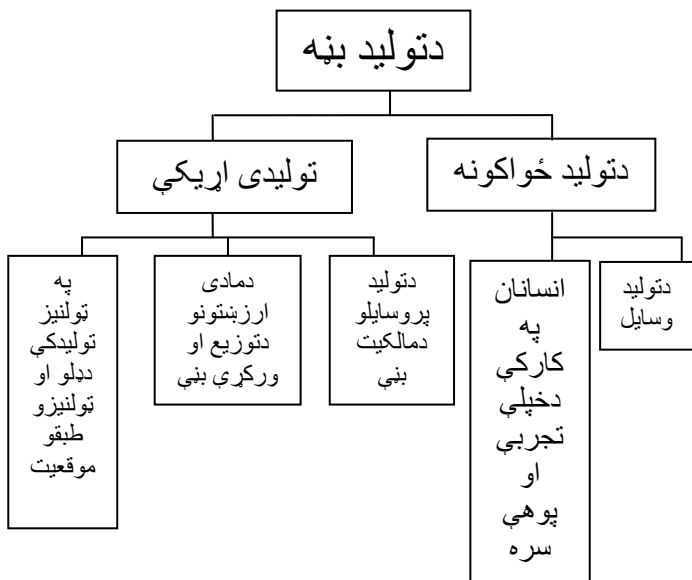
تولیدي اړیکې له دريو یو تر بله تړلو او مربوطو برخوڅخه جوړېږي. په دې ډول: ۱- د تولید د وسایلو د مالکیت بڼه؛ ۲- په تولید کې د طبقاتو او ډلو موقعیت؛ ۳- د تولید شوو مادي ارزښتونو د تقسیم او وېش بڼه.

۱- د تولیدی وسایلو د مالکیت بڼه: کېدای شي چې د تولید په بهیر کې د وگړو اړیکې د دوه اړخیزې همکارۍ او مرستې په بڼه وي، داسې چې هیڅ یو سړی، د بل سړي زبېښاک و نه کړي. او یا د یو وگړي څخه د بل وگړي د زبېښاک په بڼه وي. دغه دواړه په دې پورې اړه لري چې څوک د تولید د وسایلو څښتن دی. که چیرې د تولیدوسایل د ټولني په ټولو وگړو پورې اړه ولري په دې صورت کې د انسان زبېښاک د انسان په وسیله نشته، او په داسې حال کې چې دغه وسایل په ټولو پورې اړه ونلري، بلکه په یو شمېریا ټاکلې ډلې پورې اړه ولري داسې اړیکې ټینګېږي چې د تولید د وسایلو لرونکي نور خلک په کار اچوي او د دوی د لاس گټه لوتوي. له دې کبله چې کارگران په پانگواله ټولنه کې د تولید د وسایلو نه بې برخې دي په پانگوال باندې د خپل کار ځواک له پلورلو (استثمار کیدلو) پرته بله لار نلري. په داسې حال کې چې په کمونیزم کې د تولید وسایل په ټولو پورې اړه لري نوځکه د انسان څخه د انسان زبېښاک به بالکل موجود نه وي.

۲- په تولید کې د ټولنیزو ډلو او طبقاتو ځای: د تولید د وسایلو د مالکیت بڼه، د تولید په بهیر کې د وگړو ځای ټاکي. په داسې حال کې چې خصوصي مالکیت شتون ولري، د وگړو یو ټاکلی شمېر د تولید د وسایلو لرونکي وي او په وړاندې یې یوزیات شمېر د تولید وسایلو نه بې برخې دي. دې چار په پایله کې د ټولني وگړي په بېلابېلو ډلو او طبقو باندې چې هریو یې ټاکلی موقعیت لري، وپشل کېږي. د ساري په ډول، پانگواله ټولنه کې کارگران د تولید د وسایلو نه بې برخې او د ټولني د مادي ارزښتونو د تولید اصلي عامل دی. خو پانگوال د وسایلو څښتنان دي، تولید په خپل لاس کې نیسي او واکمني کوي.

۳- د مادي ارزښتنو د ورکړې او وېش بڼه: څنگه چې مومخکې وویلې، د تولید د وسایلو د مالکیت څرنگوالی په تولید کې د وگړو ځای (مقام) ټاکي. د تولید شوو توکو د ویش بڼه هم د تولید د وسایلو د مالکیت له څرنگوالي نه منځ ته راځي. د ساري په توگه پانگواله ټولنه کې، چې پانگوال د وسایلو خاوندان دي، د کارگرانو په لاس ټول تولید شوی توکي ځان ته اخلي په داسې حال کې چې کارگران له دې امله چې د تولید وسایل نلري ډېرې يې په لوړه او نیستي کې ژوند کوي. په کمونستي ټولنه کې چې د تولید وسایل په ټولو خلکو پورې اړه لري د ټولني ټول غړي کولی شي د خپلې اړتیا سره سم د تولید شوو توکو څخه گټه واخلي. څنگه چې په ټولنیزو بېلابېلو رژیمونو کې د مالکیت ډولونه یو تریبله توپیر لري، نو په دې اساس د ټولني د وگړو او ډلو په منځ کې د مادي ارزښتونو او ټولنیزو شتمینو ورکړه او ویش هم بېلابېل ډولونه لري.

د تولید بڼه یا طریقه: مولده ځواکونو او تولیدي اړیکو ته یو ځای د تولید طریقه وايي چې لنډيز يې داسې انځورولی شو:

بېخبنا او مخبنا: وموویل، وگړي دتولید کولو دپاره اړ دي چې یو تر بله ټاکلې اړیکې او مناسبات ټینګ کړي چې دغولړیکو ته تولیدي اړیکې وایي. تولیدي اړیکې د ټولنیز رژیم تا داو او بنسټ جوړوی چې په اصطلاح کې بېخبنا نومېږي. هغه څه چې د دغې بېخبنا پرمخ ځای نیسي مخبنا بلل کیږي چې سیاسي، حقوقي، اخلاقي، بنکلا پېژندنه، مذهبي، فلسفي نظریات او افکار او هم په هغو پورې اړونده سازما نونه او موسسات پکښې شامل دي، لکه دولتي دستگاه، اداري سازمانونه، پوهنتونونه. . . او داسې نور. د

ټولني د مولده ځواکونود بشپړتيا سره يو ځای هر ورو بېخنا او مخبنا دواړه بدلون مومي.

فرماسيون يا اقتصادي- ټولنيزه بڼه: د مادي ارزښتونو د

توليد طريقه چې د مولده ځواکونو او توليدي اړيکو له يووالي څخه منځ ته راغلې د هغې د اړونده مخبنا سره يو ځای شکل بندي يا اقتصادي - ټولنيز فرماسيون جوړوي. د بشر په ټول تاريخ کې پنځه اقتصادي- ټولنيز فرماسيونونه پېژندل شوي دي. لومړی کمون (اشتراکي ټولنه)، مرييتوب، فيوډاليزم (ځمکوالي)، پانگوالي او کمونيزم (سوسياليزم د کمونيزم لومړی پړاو دی). د دغو اقتصادي- ټولنيز و بڼو هره يوه يې په ځان پورې د اړوندې بېخنا او مخبنا لرونکې ده. د ټولني د بشپړتيا بهير د هغې د لومړني ساده بڼې يعنې کمون څخه پيل شوې اود لوړو بڼو پر لور بشپړتيا مومي. په دې ډول چې کمون له منځه و لاړ، مرييتوب راغی او د مرييتوب په له منځه تللو سره فيوډاليزم او ورپسې پانگوالي او پای کې سوسياليزم د شتون ډگر ته راووت. چې د کمونيزم يعنې د انساني ټولني تر ټولو لوړې بڼې پرخوا روان دی.

دریم څپرکی

د لومړني کمون ټولنيز نظام او دهغه پرمختيا او بشپړتيا

د کمون جوړښتيز پړاو

په لومړي څپرکي کې مو په لنډ ډول د انسان پيدايښت، اوزار جوړونه، خبرې او فکرکول وڅېړل او وموويل چې له دغو بدلونونو سره چې په سلگونو زره کاله يې ونيول انسان منځ ته راغی. د انسان لومړني اوزار لاسي تېرگي، تېره څوکی لرگي او کوتک ؤ. لومړنيو انسانانو له دغو اوزارو څخه د بنسکار شوو ژوو د غوښو پرېکولو، د هډوکو او لرگيو ماتولو او يا دواښو د ريښو (جرړو) را اېستلو او نورو د پاره گټه اخيستله. په دې ډول لومړني انسانان دخپلو ساده اوزارو په مرسته زرگونو کاله طبيعت سره دمبارزې په حال کې ؤ او ورو ورو د توليد او خپل ډله ايز ژوند په بهير کې د بشپړتيا پرخوا تلل. دغو اوزار جوړولو سره جوخت د انسان بدن او د ده د غړو هم غړي يو څه پرمختيا وموندله. دغه بهير څه د پاسه نيم مليون کاله وخت ونيواو په دې ټوله موده کې لومړنيو انسانانو د ډله ايز کار او توليد په بهير کې خپلې بشپړتيا ته دوام ورکاوه. په دې اوږده دوران کې يو له مهمو پړاونو څخه د کنگل نيولو زمانه

وه چې نږدې سل زره کاله پخوا پیل شوه. په دې دوره کې د ځمکې شمالي نیمې کرې اوبه او هوا سخت ساړه شول او یوه لویه برخه یې، د کنگل سترو ټوټو، لاندې کره. په دې بدلونونو کې زیاتره گیاوې له منځه لاړې او د دغو سیمو ژوي یا له منځه ولاړل او یایې استوایي سیمو ته کډه وکړه. خو د دغو سیمو انسانانو د اور او خپلو تجربو او د کار د اوزارو نه په گټې اخیستنې سره او نورو پاتې شوو ژوو او واښو چې طبیعي نوو شرایطو سره یې ځانونه عیار کړي ؤ وکولی شول خپل ژوند او بشپړتیا ته دوام ورکړي.

د کار طبیعي وېش: د کار د اوزارو او د وگړو د تجربو پرمختیا او په ځانگړې توگه د کار نوو اوزارو پیدایښت لکه سانگه (نږه)، غېښی او نورو دا امکان منځ ته راوړ چې د وگړو هره ډله د تولیدي کار یوه برخه په غاړه واخلي. په دې وخت کې وگړو کولی شول د نسبتاً اوږدې مودې لپاره په یوې سیمې کې استوگن شي. له دې کبله د بنځو او نارینه ؤ او دزړو او ځوانانو تر منځ د کار طبیعي وېش منځ ته راغی. سړي چې وجود یې غښتلی ؤ او د ماشومانو ساتلو او د کور نیوچارو سر ته رسولو ته یې اړتیا نلرله، بنسکاریان شول. د ټولني د غړو لپاره یې غوښه، څرمن او نورخیزونه تیارول او بنځې دمپو او سابو په راټولولو، د جونگړې په جوړولو او د کور په چارو بوختې وې. د پاڅه عمر خاوندانو چې زیاتې تجربې یې ترلاسه کړې وې اوزارونه جوړول او ماشومانو به له درې کلنۍ نه د میندو سره په چارو کې مرسته کوله. په دې ډول د کار طبیعي ویش د جنس او عمر سره سم منځ ته راغی او دا چار په ټولنه کې د مولده ځواکونو د لا پرمختیا سبب وگرځېد. ځکه چې د کار حاصل ورکونه او د تجربې لاسته راوړنه یې زیاته کړه. په کار کې دغه ساده همکاري ورو ورو په لا مهمې همکاري

او وپش بدله شوه داسې چې ځینې کسان ورو ورو د هغو چارو سرته رسولو ته ځانگړي شول چې زیات مهارت یې پکې درلود.

د تېر (کلان) پیدایښت: د مولده ځواکونو بشپړتیا

انسانانو ته په ټاکلو سیمو کې دمیشت کیدلو امکان ورکړ. او دغه چار سبب شو چې دخو پخوانیو گڼ شمېره ډلو پر ځای د کورنیو نه نسبتاً ثابتې ټولنه منځ ته راشي. د خپلوانو دغې ټولنې ته کلان یا تېر وایي. په دې ډول لومړنی انساني ټولنې (لومړنی کمون) ځانگړې بڼه غوره کړه. له دې وروسته د انساني ټولنې پرمختیا او بشپړتیا د ټولنیزو قوانینو سره سم، چې د بشري ټولنې ځانگړتیا ده، سرته رسېدلې ده. او مونږ په دې کتاب کې په وار سره بشري ټولنې په لنډه توگه لولو.

لومړنی کمون او بشپړتیا یې

د کمون مولده ځواکونه - د نوو اوزارو منځ ته راتگ: له

۱۴ نه تر ۱۳ زرو زیږدیز (میلاد) نه مخکې کالو په واټن کې د مولده ځواکونو بشپړتیا دوام وموند او ډبرین اوزار بشپړ شول. انسانانو د ډبرو په صیقل (سولولو) او سوري کولو سره نسبتاً سپک اوزار او توکي لکه ډبرین چاقو، تېرگي، سومبه (نېزه) او نور جوړ کړل. د ساري په توگه د چخماخ ډبره یې تېره کړه د لرگي یا د هډوکي د میلې په څوکه پورې یې و نښلوله اوسومبه یا نېزه یې ورنه جوړه کړه. د دغه دوران تر ټولو لویه اختراع غشی (تیر) او لینده وه. دې وسلې، دښمنانو او وحشي یاځناورو ژوو سره په مقابله کې د انسانانو ځواک ډېر پیاوړی کړ ځکه چې دوی کولی شول د هغې په وسیله د نسبتاً لرې واټن نه دښمن ته گوزار ورکړي.

اوس نو انسان کولی شول د خپلې اړتیا لویه برخه لکه غوښه، خرمن، د وسلې او اوزار جوړونې لومړني مواد لکه بڼکر او هډوکي د بڼکار خخه لاس ته راوړي. د جال، سومبې (نيزې) او د هډوکو د کونډو (چنگک) منځ ته راتگ د کب نیونې اقتصادي اهميت پسې لا زيات کړ. د نوو اوزارو نه گټې اخيستنې د کار گټورتيا لاپسې زياته کړه. انسانانو کولی شول د خپلو لومړنيو اړتياوو خخه لږ زيات خه ترلاسه کړي. اوس يې کولای شول د بڼکار نه ترلاسه شوو څېزونو خخه يوه اندازه، د سختو، وربنت ناکو او سرو ورځو لپاره، وساتي. د خټو او لرگيو د لوبنو منځ ته راتگ د زياتې مودې د پاره د خوړو زېرمه کولو او پخولوامکان برابرکړ. دې ټولو، انسانانو ته په يوې سيمه کې دلا اوږدې مودې دپاره دپاتې کيدلو امکان برابر کړ. ځکه يې د لرگيو څېزونو او نورو نه د کورونو په جوړولو پيل وکړ او ورو ورو يې کډوالي پرېښوده.

د کرکيلي پيدايښت: هغه قبيلې چې په حاصل ورکوونکو سيمو کې اوسېدلې د خوراكي نباتاتو خخه د گټې اخيستنې په بهير کې پوه شوې چې کولی شي دغه نباتات وکړي. جوته ده چې دغه کار په لومړي سر کې زياتره د بڼځو په وسيله چې په قبيله کې به پاتې کېدلې او دنده يې د سابو او ميوو راټولول ؤ، سرته رسېده. انسانانو لومړی د ږدنو په کر لاس پورې کړ. ځکه بيکاره گياوې د دغه بوټي د ودې خنډ کېدلی نشول. ورپسې يې ورو ورو د جودرو، غنمو، وربشو او نور و کر زده کړ. د تجربې په بهير کې يې زده کړ چې گيا ه د ځمکې اړولو په صورت کې لابښه وده کوي، له دې کبله پوه (قلبه) منځ ته راغله چې په لومړي سر کې په کور سرو لرگيو سره چې لوغړند کول يې، سرته رسېده. وروسته يې دلرگيو په سرونو کې د چخماخ ډبرې تړلې او بېل به يې ورنه جوړاوه او د لوکولو د پاره به يې د لرگي د لور په څوکه پورې د

چخماخ وړې ډبرې نښلولې او په دې لومړنيو وسايلو سره کرکيلې بڼه ونيوله.

د مالدارۍ پيدايښت: د کرکيلې پرمختيا سره جوخت،

مالداري هم منځ ته راغله او پراخه شوه. په دغه زمانه کې د ژوو ښکار زياتره په دې ډول ؤ چې د ژوو رمې به يې په ډله ايزه توگه د هغې ايسارې سيمې پر لور چې مخکې به يې تيارې کړې وې، ځغلولې. څنگه چې د توليد وسايل دپخواپه پرتله پرمختللي ؤ او کولی يې شول تر يوې اندازې پورې خپلې اړتياوې پوره کړي، د ښکار شوو ژوو څخه به يې يو شمېر نه وژل او د هغو ورځو لپاره به يې ساتل چې پکې ښکار نشو کېدی. د دغو ژوو څخه ځينو بچي راوړل او شيدې به يې کولې او کورني کېدل. په دې ډول د ژوو کورني کولو مسله منځ ته راغله او مالداري پيل شوه. انسانانو د ژوو له غوښو، څرمنو، وړيو او شيدو نه گټه اخيستله او ورو ورو يې داسې ژوي لکه پسونه، غواوې، وزې، سرکوزي او سپي کورني کړل او د ځان په چوپړ کې يې راوستل.

د لومړني کمون پرمختگ او توليدي اړيکي: د لومړني

کمون توليدي اړيکي، د هغو وگړو تر منځ اړيکوته ويل کېږي چې ټولوپه گډه سره او ديو بل دپاره کار کاوه. د کمون ټولو غړو په توليد کې برخه اخيستله او هغه څه چې يې توليدول، عملا به يې ټولني ته ور سپارل. هر تېر په يوې ټاکلې سيمې کې ژوند کاوه. د دغې سيمې ځمکه او ټوله شتمني د توليد اصلي وسايل ؤ او په گډه سره به ورنه گټه اخيستل کېده. يعنې د کمون په ټولو غړو پورې يې اړه درلوده. د توليد په بهير کې پېښو شوؤ بدلونونو د انساني ټولني په سازمان کې لا زيات بدلونونه منځ ته راوړل. په يوه سيمه کې په ورو ورو ميشت يا تم کېدلو، د کامونو په منځ کې پخوانۍ اړيکې پياوړې او نوې اړيکې يې هم منځ ته راوړلې. اقتصادي او

تولیدي اړیکو ټینګښت موندنه، ګاونډی کامونه د وحشی ژوو په وړاندې د دفاع، دخپلو خوراكي زېرمو او دپړديو کامونو له بریدونو څخه دځان ساتنې د پاره یو تر بله سره یومویکېدل. دکامونو تر منځ نږدې اړیکې او پیوستون د قبایلو د منځ ته راتګ سبب شو. په پایله کې په پخوانیو تولیدي اړیکو (په هرکام یا ټبر پورې اړوند تولیدي وسایلو باندې ګډ مالکیت) سربېره، قبيله ایز مالکیت او شتمني رامنځ ته شوه.

په هغه سیمه کې چې د یوې قبیلې وګړي پکې استوګن ؤ، ښکار به یې کاوه او په کب نیونې او نورو به بوخت ؤ او هم ټولې اړوندې طبیعي سرچینې د قبیلې شتمني او مالکیت ګڼل کېده. سیندونو، غونډیو، غرونو او ځنګلونو دسیمو د طبیعي پولو په حیث، قبایلو پورې اړه لرله. (البته باید په پام کې ولرو چې په دې زمانه کې د ونې (قد)، وزن او بدني ځواک له نظره د وګړو د بدني توپیر له امله شخصي اوزارو درلودلو ته اړتیا پیدا شوې وه، که څه هم د تولید بنسټیز وسایل لا تر اوسه مشترک ؤ.)

د طایفو یو ځای کېدل، د بشر د پرمختیا د پاره یو لوی ګام ؤ. ځکه په دې ډول د دوی اختراعات او تجربې په چټکۍ سره بدلېدلې او هم دکامونو یو ځای کېدل او د قبیلو جوړېدل، ورو ورو داوردو زمانو په موده کې په هره قبيله کې د یوې لهجې او یوه کلتور او تمدن د منځ ته راتلو سبب وګرځید.

د کمون مخبنا

مورواکي: د کار په طبیعي وېش سره ورو ورو د ښځو کار د ټبر (قام) د اړتیاوو پوره کولو د پاره په یوه ډاډمن فعالیت بدل شو، په داسې حال کې ښکار (د سړو کار)، اتفاقي اړخ درلود او

ځکه خو د تېر لپاره د خوړو پوره کولو ډاډمنه سرچینه نه گڼل کېده، دې چار لېرې د بنځې اقتصادي رول د تېر په ژوند کې پیاوړی کړ او هغې ته یې د کامونو د ریاست مقام کې ځای ورکړ. استوگنځي او یا هغې ته نږدې د بنځې همیشني ژوند د دغه کار د ټینګښت سره مرسته وکړه.

د ډله ایز و ودونو منځ ته راتګ چې په هغه کې یوازې د اولاد مور معلومه وه په کام (کلان) کې د بنځې رول پیاوړی کړ. بنځه یوازې د تېر نیا گڼل کیده. د کورنۍ مشره، او داسې مرکزیت و چې د قام (تېر) غړي د هغې په شاوخوا باندې راټول شوي و. دې ټولو د مور ټولنیز رول او اغیز لاسپې زیات کړ. د کمون دغسې تېر ته چې په هغې کې بنځه د طایفې او قبیلې مشره وه، د مورواکي کمون وایي.

مورواکي د کار طبیعي وپش او تولیدي ځواکونو له پرمختیا وروسته منځ ته راغله او اوږدې مودې د پاره پر ځای وه او بیا ورو ورو د څو کامونو د یو ځای کېدو نه وروسته چې قبیلې پیدا شولې او لاشپړ ټولنیز سازمان جوړ شو، د بنځورول هم کرار کرار د کمیدلو پر لور مخه کړه.

قبیله یي سازمان: د څو طایفو یووالي سره قبیله یي سازمان منځ ته راغی. د قبیله یي سازمان د پیدایښت سره جوخت ورو ورو د نارینه وو رول او اقتصادي واک ډېرېده او په دغه نوي ټولنیز سازمان کې، طایفو هم تر ډېرې مودې خپله خپلواکي ساتله. د قبیلې ټولې چارې د طایفو د لویانو او مشرانو د شوری په وسیله چې د کمون د غړو عمومي ټولنه کې ټاکل کېدل، سرته رسیدلې. هرې قبیلې او کام یو مشر درلود، د رییس یا د ډلې د مشر اغیز د ده په فردي ځانګړتیاوو، تجربو، په ښکار کې ځواک او مهارت، په جګړه کې زورورتیا او عقل او پوهې پورې تړلی و.

د جگړې پر وخت به د جگړې مشر ټاکل کېده اوله جگړې وروسته به گوښه کېده. مشرتوب میراثي نه ؤ او د مشر شتمني د نورو سره څه توپیر نه درلود. په دې ډول گورو چې، د لومړني کمون په نظام کې، دولت ته ورته موسسې شتون نه درلود، او یو راز طایفه یې ډیموکراسي ټینګه وه. یعنې په اړوند و چارو کې د ټولني د ټولو غړو نږدې یوشانته گډون. دغه ټولنیز سازمان (مخبنا) د اړوندو تولیدي اړیکو (بېخبنا) سره په ټولیزه توګه سمون درلود.

د کمون کلتور (د بشري تمدن او کلتور پیل انځورګري):

انسانانو، چې د تفکر ځواک یې پرمختیا موندلې وه، اوس یې کولی شول د طبیعت څخه خپل انځورونه په یوه ځانګړې بڼه وپورې. لومړني انسان هڅه کوله دهغو توکو او ښکارندو یا پدیدو بڼه چې پېژندل یې د ماتوکړنو (دندانو ها) په مرسته چې یو له بل سره یې نسلول، وکارې. د تولید او طبیعت سره د مبارزې د لا زیاتې پرمختیا په بهیر کې انسانانو د تجربې او مهارت په لاس ته راوړلو سره وکولی شول دراز راز شیانو لږ او ډیر ې کره بڼې انځور کړي. دوی د نورو انسانانو د بڼو، د ښکار د څرنگوالي، د ژوو د بڼو انځورونه د غارونو په دیوالونو یا ډبرو باندې کښل او د معدني (کاني) مالګونه یې د رنگونې د پاره ګټه اخیستله.

البته دغه لومړني انځورګري (نقاشي) ساده کړنې وې چې یوازې یې د توکو او ښکارندو یا پدیدو باندې او ظاهري بڼې یې ښکارولې. خو د کمون انسان د پوهې کچې اجازه نه ورکوله د توکو ریښتیني اصل او د دوی د نننۍ او متقابلې اړیکې او تړاو انځور کړي.

په کمون کې د مذهبي افکارو پیدایښت: د کمون د ټولني پرمختیا، بشپړتیا او پراختیا انسان د طبیعت په تېز فکره

سیلاني بدل کړ. ده زیارایسته طبیعت او لاملونه یې وپېژني خو د طبیعت په هکله یې تجربې او اطلاعات بشپړ نه و. له دې امله د طبیعي پېښو لکه توفان، اورشیندنې، د ځنگلونو سوزېدنې، سیلاو او وچکالی په وخت کې دې پایلې ته رسېده چې طبیعت نه باندې وېر وونکي ځواکونه شته چې د طبیعت پر ټولو بنسکارندو (پدیدو) باندې واکمني کوي او له دې کبله د طبیعي په دې ډول دهغو طبیعي ځواکونو په اړه چې دانسان په ورځني ژوند یې ستر اغیز درلود، دکمون انسان ناسم او تېر وتنو څخه ډک اند پایله، دمذهبي باور پیدایښت و. ځواکونو په هکله یې ناسم خیالات لرل. په دې ډول په دغه وخت کې مذهبي اندونه (عقاید)، د طبیعت درېښتینو ځواکونو په اړه، د انسان په فکر کې د سهوو نه ډکو خیالونو را ټولېدل و چې د دوی په ورځني ژوند یې واکمني درلوده.

د روح په شتون باور: انسانانو په خوب کې بېلابېلې پېښې لیدلې او له هغو وگړو سره په خوب کې مخامخ کېدل چې له دوی لرې یا مړه شوي و. او هم یې خپل غلیمان په خوب کې لیدل چې پر دوی برید کوي او یایې کړوي. د خوبونو په ریښتني وجه د نه پوهېدوله امله دې پایلې ته رسېدل چې هر څوک یو روح لري چې له بدن نه یې بېله ده، د خوب په وخت کې په لنډمهاله او د مرگ په وخت کې په همیشني توگه له بدن نه جلا کېږي. بېله شوې اروا د ارواگانو سره خبرې کوي او کله چې بېرته بدن ته راستنه شي، انسان ویښپېري. انسانانو باور درلود چې د دوی د قبیلو او طایفو د مشرانو، پلرونو او نیکونو ارواگانې د دوی قبیلې سره نږدې اوسېږي او د دوی ساتنه کوي. له دې کبله یې د سختي او کړاو په وخت کې او هم یې د لابنه ژوند د برابرولو لپاره د ارواگانو مرسته غوښتله چې خپله غوښتنه یې دمذهبي

بېلابېلو دودونو په ترسره کولو او د قربانیو او سوغاتونو په ورکولو سره څرگندوله.

ورو ورو انسانان د هرڅه، ان د خدایانو لپاره هم په اروا قایل شول لکه د توفان، ځنګل، اوبو او پیریانو اروا او د نیکی او بدی، ګټورو او زیان رسوونکو ځواکونو متضادې ارواګانې او داسې نور. د ارواګانو د ولکه کولو لپاره سحر او جادو پیدا شول او هم د خدایانو د څرګندېدنې (تجسم) او د دوی د لمانځنې لپاره بت لمانځنه منځ ته راغله.

د کمون ټولنیز نظام د پرنګېدو بهیر

د فلزي اوزارو منځ ته راتګ: انسانانو د کار اوزار وچوړولو څخه کوله او د پرله پسې کیندنو په لړکې یې طبیعي مس وموندل، داسې فلز چې د چخماخي یا ډبرین تبر تر ګوزار لاندې یې په آسانی سره خپله بڼه بدلوله. انسانانو د مسو ددې ځانګړتیاو څخه ګټه واخیستله، تبر، چاقو، غشي، لپنده او د نيزې سروکی یې د مسو څخه جوړه کړه او بیا یې قلعي وموندله. د مسو او قلعي له ګډولو نه یې یو الیاژ لاس ته راوړ (برونز) چې له دغه الیاژ څخه یې خپل اوزار جوړول. دې اختراعاتو سره یو ځای د لرګیو څخه د لومړنیو سترو کورونو جوړول هم پیل شول. انسان زیار وکښلو د خپلو لاسو خوځښت تر ټولو ساده ماشیني دستگاه ته ولېږدوي او په دې ډول دکولالی، څرخ او د اوبدلو تر ټولو ساده کارخونه یا دستگاه ډګر ته راووته. د اوسپنې د کشف او ویلې کېدو د طریقې یادولو نه وروسته، د بېلابېلو اوسپنیزو اوزارو لکه لور، بېل او د کرکيلې نور اوزار او داسې نوروشیانو جوړونه پیل شوه. خو ددې فلزي اوزارونه د ګټې اخیستنې سره سره د لرګیو، ډبرو، د ژوو له ښکرو او نورو نه جوړ شوي اوزار لا هم د ګټې وړ ؤ. د فلزي آلاتو د

پیدایښت نه مخکې د تولید حاصل ور کونه لیره وه. د فلزي اوزارو او انسانانو د تجربو په کار وړلو سره تولیدي چارې (کرکيله او مالداري) په چټکۍ سره زیاتې شوې.

د کرکيلې پراختيا: د فلزي اوزارو نه گټې اخيستني د کرکيلې په پراختيا کې زياته اغېزه درلوده او انسانانو ته يې امکان ورکړ په هغو سيمو کې چې کرکيلې اوبو ته اړتيا درلوده، پټو ته د اوبو رسولو لپاره کانالونه (ويالې) د نوو اوزارو په وسيله جوړې کړې او هم يې په دې فلزي وسايلو سره وکړای شو بندونه جوړ کړي او دکرنې لپاره د غرونو او ډبرو ترمنځ داوبو زېرمې جوړې کړې. د کرکيلې تجربو د انسانانو سره مرسته وکړه ترڅو نوې سيمې د کښت لاندې راولي داسې چې په ځينو سيمو کې کرکيله دکمون د ځينو قبيلو اصلي دنده وگرځېدله.

د مالدارۍ پراختيا: په هغو سيمو کې چې د کرکيلې لپاره طبيعي شرايط برابر نه و، مالداري پراختيا ومونده. انسانانو زيات شمېر ژوي کورني کړل او دسوداگرۍ او کار د وسايلو په پرمختيا سره يې وکولای شول د ژوو له غوښو، څرمنو، وړيو او شيدو څخه بېلابېل محصولات منځ ته راوړي. په ځينو سيمو کې مالداري د ځينو قبيلو اصلي توليد وگرځېد. په دې سيمو کې زياتره څاروي ساتونکي (مالداران)، دکوچيانو په توگه کيږديو کې اوسيدل، دوی د اوږدې مودې لپاره تر هغه وخته پورې چې څرځايونه يې د گټې اخيستلو وړ و په اړونده سيمه کې پاتې کېدل. ځينې وختونه مالدارې قبيلې د بزگرو قبيلو سره گډېدلې. د مالدارۍ او بزگرۍ پراختيا د بشريت په بشپړتيا کې يو لوی گام و.

د کمون په بېخېنا کې راغلي بدلونونه:

۱- د کار لومړنیتولنیزو پش: د مالدارۍ او کرنې پراختیا سبب شوه چې د کمون بېلابېلې قبیلې دخپل ژوند او چاپېریال د شرایطو سره سم د دغو دواړو څانگو نه په یوې کې مهارت ترلاسه کړي. د قبیلو وېش په بزګرو او مالدارو قبیلو باندې د بشر په تاریخ کې د کار لومړنیتولنیز وېش ؤ. مالدارو قبیلو د خپلو تجربو او مهارتونو په زیاتېدلو سره مالدارۍ ته په پراختیار ورکولو خپل حاصلات زیاتول. بزګرو قبیلو هم د کرکيلې طریقو په بڼه والي سره لا زیات حاصل لاس ته راوړ.

د کار دویم ټولنیز وېش (دکسبګرو پیدایښت): د مولده ځواکونو لا پراختیا، په اوزار جوړولو کې د راز راز فلزاتو څخه د پراخه گټې اخیستنې سبب شوه. د فلزي اوزارو نه په گټې اخیستلو سره د نورو توکو جوړولو لکه لوبڼو، د لرگیو څخه جوړشوي توکي، د کولالی څرخونو، او انسان د پاره نورو لازمو وسایلو پراختیا ومونده، د دې چارو سرته رسولو د پاره ضروري وه چې ځانګړې ډلې رامنځ ته شي. د نسبتاً پېچلو وسایلو اختراع داغوبښتنه را منځ ته کړه چې باید د فلزاتو ویلې کېدلو په تېره بیا اوسپنې او نورو لپاره د ټولنې د وګړو یو ټاکلی شمېر، چې په دغه چارو کې مهارت ولري، د ټولنې د نورو وګړو نه ځانګړي اوبېل شي. دغه وګړي کسبګر (د لاسي صنایعو خاوندان) ونومول شول. په دې اساس لومړني کسبګر هغه وګړي ؤ چې د نورو د پاره به یې بېلابېل توکي او لوازم برابرول. د دغواستادانوا زمان زیاتره د دوی شاګردان شول او دغو چارو کورنی اړخ وموند. د لاسي صنایعو لومړنی څانګې د فلزاتو ویلې کولو، فلزي اوزارو تولید، لوبڼو جوړولو، او بدلو او د ژوند د نورو وسایلو د برابرولو څخه عبارت وې. په دې ډول د کار دویم ټولنیز وېش له یوې خوا

د کرنې او مالدارۍ او له بلې خوا د لاسي صنایعو په منځ کې منځ ته راغی.

دراکړې ورکړې (مبادلي) پیل: د کار لومړني ټولنيز وېش دوه ډوله اقتصاد يعنې مالداري او بزگري منځ ته راوړه. مالدارو قبيلو د خپل لگښت خخه زيات ژوي، خرمن، وړی، غوښې او نور حيواني محصولات درلودل، په داسې حال کې چې بزگري محصولاتو ته يې ډېره اړتيا لرله او بزگرو قبيلوهم د دوی برعکس. دې چار د بېلابېلو بزگرو او مالدارو ټولنو په منځ کې د توليداتو دمبادلې اړتیارامنځ ته کړه. په دې ډول، مبادلي چې مخکې يې تصادفي اړخ درلود، ځانگړې بڼه غوره کړه. د کار دويم ټولنيز وېش، مبادلې، لا پراخه کړه، ځکه حرفوي کسبگرو د خپلومحصولاتو ستره برخه د مبادلي د پاره تياروله نه دځان د لگښت دپاره. مبادلي دمولده ځواکونواوبشري ټولني په پراختيااو بشپړتياکې مهم رول لوبولی دی.

په مځبنا کې راغلي بدلونونه:

پلارواکي: د کار لومړنی ټولنيز وېش د کمون د ټولني په ژوند کې لوی بدلون منځ ته راوړ. دغه بدلون لومړی په مالدارو ټولنو کې راغی. سړي زياتره ښکاريان او شپانه ؤ، له دې امله دسړو کار په مالدارو قبيلو کې ورو ورو داقتصادي پلوه اهميت وموند او دکمون د مادي ارزښتونو د توليد اصلي سرچينې بڼه يې غوره او د سړو موقعيت يې بدل کړ. په بزگرو ټولنو کې دغه چار ډير سست او وروسته پېښ شو. کله چې بزگري د قبيلې اصلي دنده شوه، غښتلي وگړي يعنې زياتره سړي د بزگري په ډېروسختو چاروبوخت شول. له دې امله بزگران ډېر ژر دکرنيز توليد داصلي ځواک په توگه رامنځ ته شول. د بوې په منځ ته راتگ سره چې په کار وړلو

بې زيات بدني ځواک غوښت، په پای کې کرنه هم دنارینه و په ولکې کې راغله. اوس نو د بنځو کار زیاتره د کور په چارو پورې رالند شو او دویمه درجه اهمیت یې درلود. سړي ورو ورو د قبیلې او تېر مشران شول او په دې ډول پلارواکي منځ ته راغله چې د مورواکي ځای یې ونیوه. د پلارواکي په لومړي پړاو کې هم توکمیزه دیموکراسي وه چې مخکې یې توضیحات ورکړل شو.

د لومړني کمون په بېخبنا (تولیدي اړیکو) کې بحران

د اضافي تولید پیدایښت: د مولده ځواکونو پرمختیا او د کار لومړني او دویم ټولنیز وېش په منځ ته راتگ سره د کار حاصل نسبتاً ډېر زیاتوالی وموند. له دې امله دکمون غړو، نه یوازې خپلې لومړنۍ اړتیاوې پوره کولې، بلکه د دې وس یې درلود چې پر خپلو اصلي اړتیاوو یوه اندازه زیات توکی لاس ته راوړي. هغه توکي چې د تولیدکوونکي او دده د کورنۍ د ژوند پایښت د پاره دکم تر کمه لازمي اندازه یې نه زیات تولیدېږي، اضافي تولید نومېږي. د اضافي تولید د منځ ته راوړلو د پاره لازم کار ته اضافي کار وايي چې البته په کمون کې دغه اضافي تولید د انسانانو د ساده اړتیاوو په پرتله حسابېږي.

د تولیداتو په وېش کې بدلونونه: د مولده ځواکونو پراختیا او د حاصل ورکونې وده داسې کچې ته رسېدلې وه چې انسانان اړنه و د زیاتو ډلو په بڼه او په ګډه کار وکړي. په تولیدي چارو کې مهارت او د کار د اوزارو نه شخصي ګټې اخیستلو د دغو سترو ډلو له منځه تلل او پڼګېدل ګړندي کړل. څنګه چې د قبیلو غړو په تولید کې بېلې بېلې دندې سرته رسولې، د دوی د کار محصول هم توپیر درلود له دې امله په تولید کې د وګړو د کار اهمیت یو د بل سره توپیر مونده او ځکه یې د بېلې ټاکنې هم

یوتربله توپیرکاوه. ددغسې شرایطو لاندې د تولیداتو د مساوي وېش اصل چې مخکې موجود ؤ له منځه لاړ. اوس، چا چې زیات تولید کاوه، زیات څه به یې ترلاسه کول. نوځکه دبرابر ویش اصل گډوډیدلو ته مخه کړه. په دې شرایطو کې د وېش دغې بڼې مترقي اړخ درلود. ځکه، انسان یې هڅاوه چې لا ډېر فعالیت سرته ورسوي او زیاته ونډه لاس ته راوړي. دا پخپله د تولید، مولده ځواکونو او پای کې د ټولني د پرمختگ لامل شو.

پلارواکي کورنۍ: د تولید نوې بڼې یعنې په کمون کې د وگړو ځانله ځانله تولید، په تولیدي اړیکو او په پای کې د کمون په مېخنا کې بدلون منځ ته راوړ. قبیلې او طایفې چې نور یې گډکار ته اړتیا نه درلوده په کوچنیوکوچنیو ډلو وشیندل شوې او د پلارواکي د کورنیو په بڼه منځ ته راغلې چې د دې کورنیو هره یوه په خپلواکه اقتصادي واحد باندې بدله شوه. پخوانۍ قبیله یې او طایفه یې اړیکې په زیاته کچه له منځه لاړې. او نوې اړیکې د پلارواکي په کورنیو کې چې د اقتصادي پلوه خپلواکي وې منځ ته راغلې. د کمون ټولنه د سیمه ایزوگانډیوټولنوپه بڼه واوښته، چې اقتصادي موخوسره یوموتی کولې.

دنوو تولیدي ځواکونو او زړو تولیدي اړیکو تر منځ تضاد:

د مولده ځواکونو پرمختگ داسې کچې ته رسېدلي ؤ چې د کمون یوې کورنۍ کولی شو د نورو کورنیو له مرستې پرته خپلې اړتیاوې تر یوې اندازې پورې پوره کړي. د ساري په توگه په کرکيلې کې د ټوې (قلبې) او بیل نه گټې اخیستلو د کمون دزیات شمېر غړو ډله ایز کار ته نوره اړتیا نه درلوده او ان دا چار ځینې وخت عملي هم نه ؤ. خو بیا هم په کمون کې پخوانۍ تولیدي اړیکې په عام ډول واکمنې وې. یعنې نږدې هرڅه په ټولو پورې اړه لرله.

اوس چې گډ کار په پخوانۍ بڼه له منځه تللی ؤ د کمون کورنیو جلا جلا تولید کاوه. گډ مالکیت د یو له بله جلا کورنیو نږدې خپلواکه تولید سره تضاد وموند. په دې ډول د زړو تولیدي اړیکو او نوو مولده ځواکونو منځ کې تضاد تېز شو. لازمه وه نوې تولیدي اړیکې د زړو تولیدي اړیکو ځای ونیسي.

د شخصي مالکیت پیدایښت: د کمون په ټولنه کې راغلو بدلونو سره سره پخوانۍ تولیدي اړیکې هم تر یوې اندازې پورې پاتې وې. په دې ډول چې ځمکو، ځنگلونو، سیندونو او په ټولیزه توګه د تولید اصلي وسایلو مشترکه بڼه درلوده. په بزګرو قبیلو کې هرې کورنۍ یوه ټاکلې اندازه ځمکه کرله او ځانګړې شخصي لوازم او کور یې هم درلود. په مالدارو کورنیو کې گلې (رمې) ورو ورو د کورنیو د مالکیت برخه ګرځېدې. او س هرې کورنۍ ځان له ځانګړې تولیدي کار کاوه چې د هغې څښتنه وه خو په عین حال کې څنګه چې مو پورته وویل د تولید پر اصلي وسایلو ډله اییز مالکیت لا پاتې ؤ. د یوې کورنۍ مالکیت، د تولید د وسایلو، څاروو، کوراو د قبیلې اشتراکي ځمکې له یوې ټوټې څخه جوړېده. د تولید دغه بڼه په کمون کې دننه د کورنیو تر منځ د مبادلې (راکړې ورکړې) د پیدایښت سبب شوه. د کورنیو شخصي مالکیت، د ټول کمون گډ مالکیت سره په تضاد کې ؤ. د شخصي مالکیت پراختیا، اشتراکي مالکیت لږ لږ له منځه وړو. او دا پخپله د شتمنو او نېستمونو کورنیو د پیدایښت لامل ګرځېده.

د مریتابه پیدایښت: کله چې د تولید وسایل رومبني او ساده ؤ د کمون غړو په خپل ډله ایز کار سره یوازې کولی شول خپلې ساده لومړنۍ اړتیاوې په سختۍ (کړاو) تولید کړي. په دغه وخت کې د انسان زبېښاک د انسان په واسطه ممکن نه ؤ. له دې امله ؤ چې د قبیلو تر منځ جګړو کې به یې زیاتره بندیان وژل. خو

اوس یې بندیان ځکه نه وژل چې د خپلو لومړنیو اړتیاوو نه یې زیات تولیدکولی شو. دوی یې کارته اړوپستل او دومره خواړه یې ورکول چې یواځې ژوندي پاتې شي او د دوی د اضافي تولید نه په گټې اخیستنې سره یې زبېښل. دغه بندیان په مریانو بدل شول. دغو لومړنیو مریانو هیڅ راز حق نه درلود. دوی به یې یواځې تر هغه وخته پورې ساتل چې اضافي تولید یې کولی شو. په دې ډول د لومړني کمون د نظام له بنسټیزو ځانگړتیاوو نه یوه بله له منځه لاړه یعنې د تولیدکوونکو ورورگلويزې همکاري پر بنسټ ټولنيز کار له منځه لاړ. مریانو د کمون د نورو غړو سره اوږه په اوږه کار کاوه خو د ټولو انساني حقوقو څخه بهې برخې و. او ددوی د زیار اصلي برخه د نورو د پاره د اضافي تولید په منځ ته راوړلو کې لگېده چې دکمون لپاره یې شتمنی منځ ته راوړله. په لومړي سر کې مریان د ټولې قبیلې شتمنی گڼل کیدل خو د پلار واکي د ځواکمنو او شتمنو کورنیو پیدایښت ددې لامل شو چې مریان او دقبیلې نورې گډې (اشترکې) شتمنی ورو ورو د دوی په ولکې کې راشي.

د طبقاتو پیدایښت: په هغو ټولنو کې چې د تولید د وسایلو اشتراکی یا گډ مالکیت پر بنسټ جوړې او خپلو کې یې ورور گلويزې اړیکې لرلې، درې ډلې پیدا شوې چې هرې یوې ډلې په ځانگړې بڼه د تولید د وسایلو سره تړاو درلود، په دې ډول:

الف- د مالکیت د ټولو حقو نه بهې برخې مریان، چې پخپله د څښتنانو یعنې دمريي والو د مالکیت یوه برخه وه.

ب- د مريي لرونکي یامريي وال، چې د تولید د وسایلو او مریانو څښتنان و او دوی یې څښېښل.

پ- آزاد وگړي، چې د وړو مالکیتونو لرونکي او په خپل محدود کار یې ډډه لگولې وه.

ورو ورو دغه آزاد وگړي يا وړو کي مالکين کور گډي اوتواني کېدل او په مريانو اوبنستل چې د کمون د غړو لږ شمېر مريي وال پرې لا شتمن کېدل او د مريانو شمېر يې زياتېده. د کمون په قبيلو کې دغو بدلونونو د ټولني د جوړښت او د ژوند د ټولو برخو په حالت کې داسې بدلونونه منځ ته راوړل چې شتمني ډلې ورو ورو د ټولني پر ټولو چارو باندې واکمني کېدې او د قبيلې د ځواکونو د لارښوونې زمه وارې هم شوې. او هر څه يې د خپلو شخصي گټو (نه د کمون د گټو) لپاره په کار اچول او خپل مريان يې لا زياتول. د کمون نظام ورو ورو د خپل زوال وروستني پړاو ته رسېده او د مرييتابه اقتصادي او ټولنيز نظام د پيداښت په حال کې ؤ. د قبيلو تر منځ جگړې او په ټولنه کې د نسيتمنو وگړو پرله پسې پيداښت د نوو مريانو د لاس ته راوړلو اصلي سرچينه وه. د مريانو شمير ورځ په ورځ لاسپسې زياتېده او په پای کې داسې وخت راوړسېد چې د ټولني د توليداتو لويه برخه مريانو منځ ته راوړه. د کمون اړيکو پايښت نور د مرييتابه د ودې خنډ نه ؤ او په دې ډول د کمون ټولنيز نظام ځای، مرييتابه ونيوه.

خلورم خپرکی

د مریتابه نظام

او پراختیا او بشپړتیا

دمریتابه نظام بېخبنا

مولده خواکونه: په کار کې د وگړو د تجربو د پراختیا او بشپړتیا سره جوخت فلزي اوزارو هم پرله پسې پرمختک کاوه. په کرکيله کې دپالې او بیل او نورو وسایلو په بڼه د فلزي اوزارو په کار وړل د کرکيلې د لا پراختیا او بشپړتیا سبب شو. کسبگرو تل د کار اوزار او نوي خیزونه جوړول. د هغوی تولیدي تجربې لاپسې زیاتیدلې او راز راز کسبونه یې منځ ته راوړل ټوکراوبدل، لوهاری (آهنګري)، ټټاری (مسګري)، بیړی جوړونه، خټګری (بنایي)، خرمنې جوړونه، بنیښه جوړونه او داسې نور منځ ته راغلل. په ځینو سیمو کې د خښتو جوړونه هم پیل شوه. لومړني ساده ماشینونه جوړشول. د لیږد را لیږد لپاره ځانګړې وسیلې، له دغې ډلې نه د ډبرو د لیږد را لیږد لپاره وسیلې، منځ ته راغلې (لکه هغه وسیلې چې د مصر اهرامونو جوړولو لپاره په کار وړل کېدلې). داوبو لګولوسیستم، بندونو جوړول، کانالونو او د اوبو سترو زیرمو جوړول دا ټول په دې دوره کې د کرنې د پرمختیا نښې دي. د

پلورتوکو د مبادلې د پراختیا او د سوداګرۍ په منځ ته راتګ سره بېلابېلې ځمکنۍ او سمندري لارې منځ ته راغلې. د سمندري مسافرتونو پیل د لویو او کوچنیو بیړیو د جوړولو اړتیا پیدا کړه. پوځي تخنیک پرمختیا وکړه، جګړه بیزه عرادو او فلزاتو نه د جوړو شوو نورو وسلو نه په پراخه توګه ګټه اخیستل کیده.

تولیدي اړیکې: د مرییتابه نظام په تولیدي طریقه کې د مریانو خاوندان، د تولید د وسایلو، تولید شوو توکو او پخپله د مریانو څښتنان ؤ (دوی حق درلود چې مریان ووژني، و یې پلوري او یا یې راوینسی). خو مریانو هېڅ راز د تولید وسایل نه لرل او د هغه څه نه چې تولیدول یې، یوازې دومره ورکول کېدل چې ورباندې ژوندي پاتې شي او د ډېرو لومړنیو انساني حقونو نه هم بې برخې ؤ. د مرییتابه د قوانینو سره سم د بل سړي له خوا د مریې هر راز بدني ځورونه داسې ګڼل کېده چې د هغه ژوی ځورول شوی وي او لږه جریمه یې درلوده. د بل چا د مریې وژلو په بدل کې به وژونکي خپل مریې ورکاوه. د مریې کورنۍ په هېڅ ډول مطرح نه وه.

دمریې رانیولو او پلورلو لپاره هېڅ بندیز نه ؤ. مریې یې د ډالۍ په توګه نوروته وربخښلی شو او دیوه مریې وال مریان به دهغه زامنوته میراث کېدل. هر مریې به د ژوو په څېر دخپل خاوند په نخښې (نشان) داغل کېده. هغه چاته به کلکه سزا ورکول کېدله چې د مریې لرلو په قانون به یې تېری کاوه لکه د مریې غلاکوونکي او یا تښتېدلي مریې ته پناه ورکوونکي ته د اعدام سزا ورکول کېدله.

دمریې والۍ په تولیدي اړیکو کې د آزادو کرونده ګرو کوچنیو مالکیتونو، کسب ګرو او سوداګرو هم شتون درلود. سره

د دې چې دغو کسانو دمړيې والی له پراختیا سره پرله پسې خپله خپلواکي دلاسه ورکوله او دمړیانو په لښکر کې بدل خو بیایې هم دمړيې والی په تولیدي اړیکو کې دخپل شتون لږ او ډیره ساتنه کوله. هغوی په شخصي کار او یا د تولیداتو په راکړې ورکړې خپل ژوند ته دوام ورکاوه. د اضافي تولید، د پلورتوکو مبادلې (راکړې ورکړې) او مړیانو سره، مړيې وال نظام دود وموند. د پلورتوکو - پیسو دراکړې ورکړې، سوداګرۍ او نغدي پانګې پر بنسټ بنسټونه منځ ته راغلل.

د پلورتوکو راکړه ورکړه (مبادله)

د پلورتوکو تعریف: په واقعیت کې پلورتوکي هغه تولید دی چې د شخصي لګښت لپاره نه بلکه دراکړې ورکړې (بدلولو) لپاره تولید شوي وي او ځکه د دغو تولیداتو راکړې ورکړې یابدلولو ته د پلورتوکو راکړه ورکړه وایو.

د پیسو پیدایښت: د لومړني کمون په نظام کې د پلورتوکو راکړه ورکړه په استثنايي ډول ترسره کېده خو په مړيې والي کې یې پراخه بڼه وموندله. کله چې راکړه ورکړه پراخه شوه د هرې سیمې له حال احوال سره سم، یو ډول پلورتوکي دنورو پلورتوکو له منځه ټاکل کېدل، داسې چې نژدې ټول پلورتوکي ورسره بدلېدلې شول په دې مانا چې د ټولو پلورتوکو ارزښت د همدغو پلورتوکو له منځه ټاکل کېدل او دغه پلورتوکي د اقتصاد په اصطلاح کې د ارزښت عمومي انډول نومېږي چې په حقیقت کې هماغه پیسې دي. په پیل کې پوستکي، خیر (خز)، څاروی، غنم، مالګه، پیلغانښ (عاج) او نور د پلورتوکو عمومي انډول ټاکل کېدل. کله چې فلزات وموندل شول له اوسپنې، مسو او په پای کې سپینو او سرو زرو څخه دارزښت د عمومي انډول یا پیسو په توګه ګټه اخیستل کېدله.

په پیل کې له دغو فلزاتو څخه دشمش په بڼه کار اخیستل کېده دصنعت له پرمختیا سره یې لږ لږ دسکې بڼه ونيوله. په دې ډول پیسو دارزبنت دعمومي انډول په توګه یعنې د تولیداتو د بدلولو لپاره ديوې وسیلې په توګه ټاکلې بڼه وموندله. دمړيې والي له پرمختګ سره دپیسو استعمال ورځ په ورځ پراختیا وموندله. له دې امله پیسې ټاکلي پلورتوکي دي چې له ټولو نورو پلورتوکو سره د راکړې ورکړې لپاره په کار وړل کېږي. پیسې له خپلې لومړنۍ بڼې یعنې یوه ډیر لګښتیز پلورتوکي لکه پوستکي، خبر (خز)، څاروي او نورو څخه پیل شوی او پرله پسې د بشپړتیا په لور درومي.

د سوداګرو پیدایښت: دراکړې ورکړې له پراختیا سره دخلکو داسې ځانګړې ډله پیداشوه چې پخپله یې تولید کې ونډه نلرله او دنده یې د بېلابېلو سیمو ترمنځ یواځې د پلورتوکو او مریانو بدلول یعنې سوداګري وه. اوله دې لارې یې د تولید شوو توکو څخه خپل ځانته ونډه بېلوله، دغه ډله سوداګرونو مېدل او د سوداګرۍ په ځانګړتیا سره په واقعیت کې دکار دریم ټولنیزوېش منځ ته راغی.

سوداګریزې اړیکې: په پیل کې سوداګریزې اړیکې په هغو ټولنو کې منځ ته راغلې چې د دریا بونو او رودونو غاړې ته پرتې وې. دوه زره کاله مخکې له زېږدیز څخه فنیقیانو د مدیترانې د دریاب پر غاړه ښار جوړ کړ چې داوسېدونکو اصلي دنده یې سوداګري وه. هغوی دکوچنې آسیا، قبرس، یونان او د مدیترانې سیند له نورو هېوادونو سره سوداګریزې اړیکې ټینګې کړې وې. د سوداګرۍ پراختیا ته د اړتیا او نورو سیمو او هېوادونو ته د سوداګریزو اړیکو غزولو پر بنسټ د سوداګرۍ لپاره دریایي او ځمکنۍ لارې منځ ته راغلې چې لږې هېوادونه یې د یوبل سره

نښلول. د بېلگې په توگه پخوانۍ لار چې چین یې د منځنۍ آسیا له لارې ایران او د مدیترانې هیوادونو سره نښلوه جوړه شوه. چینیانو فلزونه، پوستکي او په ځانگړې توگه وړبښم له دې لارې لېږدول او ځکه خودغه لار د «وړبښمولار» په نوم یادېدلې. د سوداګرۍ پیدایښت او د بېلابېلو تېرونو او هېوادونو ترمنځ د سوداګریزو اړیکو پراختیا د بشریت له هراړخیز پرمختګ سره ډېرې مرستې وکولې اوله بلې خوا د لږشمیر کسانو (لږکي) په لاس کې د ډېرې پانګې راغونډېدلو لامل شو او په ټولني کې یې شته توپيرونه لاسپې زیات کړل.

د ښارونو پیدایښت: د سوداګرۍ له پراختیاسره، داستوګنې

نوې سیمې جوړې شوې چې کسب ګراو سوداګریکېنې اوسېدل او بېلې بېلې معاملې هلته ترسره کېدلې، دغه سیمې چې د لاسي صنایعو او سوداګرۍ مرکزونه و، ښار و نومول شو. ښارونه معمولا پوځي قلاګانو، د پاچایانو او هغوی پورې اړونده چارواکو داستوګن ځایونو چاپېریال، د قبایلو په همیشني استوګن ځایونو، مذهبي مرکزونو ته نژدې، د چینو پرغاړه او یا د سوداګریزو لارو د پریکندو (تقاطع) په سیمو کې جوړېدل.

د نغدې پانګې (سودپانګې) پیدایښت: د مریي والي او

پلورتنکو دراکرې ورکړې پراختیا په ټولني کې دوگړو ترمنځ اقتصادي توپيرونه زیاتول، بې وزلانو د یوې مړې ډوډۍ ترلاسه کولو لپاره ډېرځله له شتمنوڅخه دکار اوزار، پیسو، غنمو او نوروشیانو پورکولو ته اړتیا موندله. د دغو پورونو نه ستونز د پوروي (دمريي والي پور) دمريي کېدلو مفهوم درلود چې دې ټکي پخپله دمریانو شمېر ورځ په ورځ لزیاتوه. هغه کسان چې پیسې یې په پور ورکولې له دې لارې لاشتمن کېدل او په حرفه ای سودخورو بدلېدل چې اصلي دنده یې د پیسو په پور ورکول او

سود اخیستل ؤ. او په دې ډول د نغدې پانگې لومړنۍ بڼه رامنځ ته شوه.

د مرییتابه نظام مخبنا

په مرییتابه کې، ټولنه د لومړي ځل لپاره په طبقاتو ووېشل شوه. د لومړني کمون د ړنگېدو په لړ کې مو ولېدل چې په طبقاتو باندې د ټولني د وېش اصلي لامل، اقتصادي عامل ؤ، یعنې د خصوصي مالکیت او اضافي تولید پیدایښت او په پای کې د تولیدي اړیکو بدلون. اوس د مرییتابه ټولني د طبقو د څېړنې نه مخکې گورو چې طبقه څه شی دی؟

طبقه (پور): د یوې ټولني د خلکو سترې ډلې ته وايي چې د دغې ټولني په تولیدي نظام (اقتصاد) کې ورته او ټاکلی ځای ولري. دغه ځای د لاندې عواملو سره سم ټاکل کيږي:

- ۱- د تولید وسایلو سره ددوی د تړاو بڼه.
- ۲- د تولید په ټولنیز نظام کې د دوی ځای.
- ۳- د هغې ونډې کچه چې د لاس ته راغلو تولیداتو څخه یې اخلي.

اوس به وگورو چې د مرییتوب په ټولنه کې دغه طبقاتي وېش په کومه بڼه ؤ.

اصلي طبقې: په مرییتابه کې دوه اصلي طبقې عبارت دي له مریي والو او مریانو څخه. مریي وال د تولید د وسایلو او خپله د مریانو خاوندان ؤ. دوی په تولید کې ونډه نه اخیسته خو له هغه څخه به یې لویه برخه ترلاسه کوله چې د مریانو د زیار له کبله لاس ته راتلل. مریان د دوی پر خلاف، د هر راز تولیدي وسایلو نه بې برخې ؤ او ټول تولیدي کړاوونه د دوی پر اوږو پراته ؤ. په حقیقت کې ټولې ټولنیزې شتمنۍ او د ژوند اسباب دوی منځ ته

راوړل خو ډېر لږ څه به دوی ته ورکول کېدل تر څو دلورې نه مړه نشي او ژوندي پاتې شي.

غیراصلي طبقې (قشرونه یا ډلې): د مرییتابه نظام کې پر دوو اصلي یاد شوو طبقو سربېره د آزادو پرگنو (د وړو کوڅمکوالو، وړو کو مالدارانو، کسبگرو، سوداگرو او لومړنیو وړو کو پانگوالو) ډلې موجودې وې. دغو ډلو ته ټولنیزقشرونه هم وایي. دغه ډلې په حقیقت کې د هغو طبقو منځ ته راوړونکې وې چې په وروستنیو رژیمونو (فیوډالیزم او پانگوالي) کې د شتون ډگر ته راووتلې.

طبقاتي مبارزه او اهمیت یې: د طبقاتو دپیداښت راهیسې، د بشریت تاریخ تل د طبقاتي سختو او پرله پسې مبارزو شاهد دی. د داسې مبارزو چې پایله یې د یوې طبقې د واکمنۍ پای او د بلې طبقې واکمنۍ ته رسونه وه. دغو طبقاتي مبارزو په مرییتوب کې بڼه نیولې او په بېلابېلو بڼو به په نړۍ کې د کمونیزم تر وروستنی، بریا پورې دوام ومومي. په مرییتوب (لکه په وروستنیو طبقاتي رژیمونو) کې د طبقاتي مبارزو بنسټ په ټولنه کې د اقتصادي وضعیت پرزښت زیات توپیر، د ژوندانه پر څرنګوالي او تر ټولو لا مهم پر خصوصي مالکیت ولاړو. مریان د ټولو انساني حقونو نه بې برخې ؤ او په ظالمانه توګه استثمارېدل او په خپله هم د مریي والو د مالکیت برخه ګنل کېدل او په خپل ټول وجودسره د موجود وضعیت یعنې د مرییتابه نظام دله منځه تللو غوښتونکي ؤ. له دې امله په حقیقت کې یوه بشپړه انقلابي طبقه وه، داسې چې د دوی د طبقاتي مبارزو څخه د اتلوالۍ او سختوسربښندنونه ډکې کیسې په یادگار پاتې شوي دي. د مرییتابه په ټولنه کې، آزادو کروندگرو، کسبگرو او نورو اقشارو د مریي والو د ظلم او زبېښاک ضد د مریانو په انقلابي مبارزو کې فعالانه ونډه درلوده. ځکه چې دغه ډلې هم د مریي والو د ظلم لاندې وې.

د دولت پیدایښت: په طبقاتو باندې د ټولني وېش او د طبقاتي مبارزو په منځ ته راتګ سره د مریانو د مبارزو او انقلاب څخه د مخنیوي لپاره او هم د دې د پاره چې دوی کار کولو او د مریې والو اطاعت کولو ته اړ باسي یوې همیشني او ځواکمني دستګاه (نظام) ته اړتیا وه. ددې دستګاه نوم دولت ؤ چې د مریانو په وړاندې دمري لرونکو د گټو ساتلو لپاره منځ ته راغی. د دولت پیدایښت هم د هرې یوې بلې پدیدې په څېر په یو وار سرته نه دې رسېدلی بلکه څو بشپړتيايي پړاوونه یې وهلي دي.

د دولت دندې: د واکمني طبقې (مريي وال) ځواک، د مریتابه په دولت کې غونډېده. د دولت لومړنی بنسټیزه دنده د واکمني طبقې د گټو ساتنه او د هغو بلو اوو غلي کول ؤ چې د دوی پر ضد سر ته رسېدل. د دولت دوهمه دنده د نوو مریانو لاسته راوړل او د ځان لپاره په سورات (باج) ورکونکو باندې د نورو قومونو اړول ؤ چې د گاونډیو سیمو د نیولو له لارې د خپلې واکمنۍ د سیمې (قلمرو) دغزولوپه وسیله یې سرته رسوله. څنگه چې مو وویل دولت د خپلو موخو سرته رسولو لپاره بېلابېلې دستګاوې منځ ته راوړې. د دولتونو د موخو سرته رسولو له اصلي وسایلو څخه یو هم جگړه ییز ځواک (اردو) ؤ.

جگړه ییز ځواک (اردو): د لومړني کمون پوځي ځواک د طایفې د ټولو غړو څخه چې د جگړې وس یې درلود، جوړېده په داسې حال کې چې په مریتوب کې نوی پوځي ځواک منځ ته راغی. دغه ځواک له خلکو څخه جوړ شو خو د دوي په وړاندې ودرېد. دغه ځواک، د مزدورو پوځیانو څخه جوړشوی ؤ چې د مريي والو ځانمنی (خودخواهانه) او لوټماری له گټو څخه یې دفاع کوله.

مونږ دلته د مریې والو دولتونو ځینې بڼې تر څېړنې لاندې نیسو:

د قبیلو پیوستون (د دولت لومړنۍ بڼه): د قبیلو پیوستون د دولت لومړنۍ بڼه وه. او د مرییتوب زیاتره دولتونه له دغه پړاو نه تېر شوي دي. تر ټولو ځواکمنې او گڼ شمېره قبیلې د دغه یووالي زړې وې. د قبیلو پیوستون معمولاً یو تر بله د دوی د مشرانو د توافق پر بنسټ منځ ته راتلو او نورې قبیلې به یې هم پر هغوی باندې په بري موندلو سره یووالي یا تبعیت ته اړ وېستلې. د سوبمنو (بریمنو) او غښتولو قبیلو مشرانو ورو ورو خپل نفوذ او واک میراثي کاوه. دغه موروثي واکمنان پاچاهان ونومول شول.

د مرییتابه استبداد (د دربار پیدایښت): قبیله ییز یووالی یوازې د دولت پیلامه وه. د قبیلو د مشرانو او پاچاهانو د واک ورو ورو زیاتیدنه او د هغوی د دستگاوو غښتلتیا او پراختیا ددې سبب شوه چې قبیله ییز یووالی د مریې والو په ځان خوښي (خودکامگي) او استبداد باندې واوړي. پاچاهانو کرار کرار خپل واک او نفوذ زیاتوه او اوږدې او سورورې (پلنې) دستگاوې یې ځان ته جوړې کړې. پاچاد دولتي واکمنۍ په سر کې ځای درلود. دغه راز دولتونو کلک تمرکز درلود. ټولې مقننه، اجرائیه، قضایه او مذهبي قواوې د پاچاهانو په واک کې وې. هغه ټولې اوږدې او پلنې دستگاوې چې پاچا او د ده په څنگ کې د واکمنې طبقې د گټو نورو ساتندویانو د ځان لپاره جوړې کړې وې، دربار نومېد. پاچاهان او د دوی کورنۍ، ملایان، مجلسیان، ساتندویان، لیکوالان، ماليې اخیستلو ماموران او د دولتي دستگاه نور کسان د دربار جوړوونکي ؤ. پاچاهانو د واکمن پلاوی دنورو عناصرو په مرسته د چارو داداری لپاره اداری دستگاوې منځ ته راوړې وې.

د مریتابه فرهنگ او ایډیالوژی

د مذهب رول: که څه هم مذهب په بېلابېلو سیمو او قومونو کې راز راز بڼې درلودې او ډېرې راز راز مذهبي افسانې پیدا شوې وې، خوبیا هم د هغوی د ټولو زده کړو اصل (ماهیت) یو شان پاتې شوی او هغه داچې له قهرجنوخدایانو څخه چې تل څارنه کوي ترڅو دسرغړونې په صورت کې گناهکاران په ژوند یاله مرگ نه وروسته سزاکړي، د ډارولو له لارې زیارکښې پرگنې اطاعت ته اړباسي. په ډیرو مذهبونو کې داسې زده کړې او اصول لیدل کېږي چې په عامه توگه دخدایانو له خوا، له مرگ نه وروسته دنیا کې دسرغړوونکو کسانو لپاره ددوزخ دسزاگانو څرگندونه کوي او د «جنت» زېږی د هغو کسانو لپاره چې په دې دنیا کې کړاوونه او عذابونه زغمي. په ټولو مذهبونو کې «روحانیونو» د ولسونو د قانع کولو او غاړې ایښودلو لپاره بېلابېلو وسایلو ته لاس اچاوه ترڅو په دوی ومني چې د لوړو طبقو واک، برلاسی او لوړتیا یو خدايي چار دی. څنگه چې مو وویل د قبیلو تر منځ شخړې او نور بېلابېل عوامل د دولتونو د پیدایښت او د زورواکه پاچاهانو د منځ ته راتگ لامل شو چې په یوه لویه خاوره باندې مطلق واکمن ؤ. په ټولنه کې د مطلق واکمن پیدایښت دا فکر د مذهبونو په پیروانو کې منځ ته راوړ چې په خدایانو کې دیوه لوی اوتر ټولو لوړ خدای شتون لازم دی. له څو خدایانو (پلي تیزم) نه یو خدای یا توحید (منوتییزم) ته د دغو مذهبي عقایدو کرارکرار لېږد په ډېرې بشري ټولنو کې، په یو متمرکز ځواکمن دولت باندې چې په سر کې یې پاچا یا امپراطور ؤ، د سیمه ایزو حکومتونو د بدلیدلو سره پر یو وخت کې منځ ته راغلی دی. د پاچا د مطلقه واکمنۍ د ساتلو لپاره لازم ؤ چې د یو ستر خدای شتون، چې په نورو خدایانو باندې

لاس بری وي، د خلکو په ذهن کې پیاوړی شي او پاچا د ځمکې پر مخ د دغه ستر ځواک دغبرگون په څېروښودل شي.

د علمي نظریاتو پیدایښت او وده: د انسانانو مادي اړتیا؛

د مولده ځواکونو پرمختیا؛ د متقابلو اړیکو پراختیا؛ د تجربو لېږد د یوې ټولنې د خلکو ترمنځ او هم د بشري بېلابېلو ټولنو په منځ کې د راز راز علمي نظریاتو منځ ته راتگ لامل شو. دغه نظریې په لومړي سر کې ساده او محدودې وې او ورو ورو پراخېدلې او د تولید او انسانانو د تجربو له پرمختگ سره جوخت لا پراخه او ژورې شوې او په پرله پسې توگه یې خپلې بشپړتیا ته دوام ورکړي او ورکوي یې. د ساري په توگه په لومړي سر کې د زیرمو یا محصولاتو د شمېر ساتلو، د څاروود شمېرلو او نورو لپاره دانسانانو اړتیاوو، حساب منځ ته راوړ. د ځمکې د ټو ټو اندازه کولو او د هغې د وېش څرنگوالي او یا د بېلابېلو مصنوعاتو د بڼې انځورولو او کچ کولو او نورو اړتیاوو هندسه منځ ته راوړه. حساب او هندسې دواړو د دغې زمانې لومړني ریاضیات تشکیلول. په سیندونو کې د بېړیو چلولو او سمندري لا رو پېژندلو ایجابوله چې د لارو موندلو د پاره د ستورو او هم د لمر او سپوږمۍ له حرکت څخه مرسته وغواړي او ورځ، میاشت، فصل او کال د کرکيلې لپاره وټاکي. په دې ډول د نجوم (جنټري یا کليزې) ډیرې لومړنۍ بڼې منځ ته راغلې. د فلزي آلاتو جوړېدو، د تول (میزان) او مقاومت د اندازې کیدو، د فلزاتو دوپلې کېدو درجې او په هغو کې بېلابېلو بدلونونو او نورو د فزیک او کیمیا لومړني قوانین بشر ته وښودل. په دې ډول علوم په ساده او لومړنیو بڼو سره پیل او دانسانانو د اړتیاوو سره سم یې ورو ورو پراختیا او بشپړتیا وموندله.

لیک: څنگه چې مو ولیدل د لومړني کمون په دوران کې،

انځورگري منځ ته راغله چې لومړی په ډېره ساده بڼه وه، او کرار

کرار یې بشپړتیا وموندله. انسانانو دځینو موضوعاتو ثبتولوته دارتیاله امله دخپلو متقابله اړیکو دپرمختګ په بهیرکې لومړی دهغه څه بڼه انځوروله چې باید لیکل شوي وی. ددغه چار پراختیا او بشپړتیا دانځوري (تصویري) لیک دپیداينست سبب شوه چې په هغه کې هرانځور دیومطلب یاتوري نښه وه. او دغه لیک په پیکتوګراف (انځورلیکنې) باندې شهرت وموند. دمربیتابه په څرګندېدو، پراختیا او بشپړتیا سره انسانانو د قوانینو ثبتولو، د شتمنی د کچې، د مبادلې وړ محصولاتو کمیټ او کیفیت او یا هغه څه چې زېرمه کېدل او داسې نورولپاره لیکلو ته ډېره اړتیا درلوده. له دې کبله یې انځوري لیک ته پراختیا او وده ورکړه او کرارکرار یې د هر مطلب یا توري لپاره یوه قراردادي نښه جوړه کړه. دغه نوي لیک ته ایډیوګراف (نښه لیکنه) وایي. په پای کې د هغه د پراختیا او بشپړتیا په پایله کې فینقیانو د لومړي ځل لپاره الفبې اختراع کړه چې د یوناني او کلداني الفبې سټه ده. نننی الفبې د یوناني او کلداني الفبې د پراختیا او بشپړتیا نه منځ ته راغلي ده، مېخي لیک د ایډیوګراف د لیک یو ډول دی. د لیک بشپړتیايي یون (تګ) داسې لنډو لی شو:

لومړنی ساده انځورونې ← انځوري لیک
 ← (پیکتوګراف) نښه بیز لیک (ایډیوګراف) فینقي الفبې
 یوناني او کلداني الفبې نننی لیک.

د مرییتابه په دوران کې ادبیات او هنر: مریي والو د خپل ځواک بنودلو او د چارواکو ستایلو، چې د دوی د ګټو ساتندوی و، په تیره بیا د پاچاهانو د ځواک او د هغه د اتوالیو او یرغلګریو ستایلو لپاره د مقالو لیکنه، تاریخ لیکنه، شعرا و نشر منځ ته راوړ. مریانو هم د خپلې غم لړلې وضعې د انځور او د موجوده وضعې د ګندلو او د نورو ملاتړ د را جلیولو لپاره له خپله منځه شاعران او

لیکوالان منځ ته راوړي ؤ. او په دې ډول راز راز نظم او نثر او لومړني سبکونه (طریقې) په ادبیاتو کې په عامه توګه منځ ته راغلل. د مریتابه په دوره کې ادبیاتو یوه ځانګړې بڼه ونيوله او ورځ په ورځ پسې د پراختیا او بشپړتیا پر لور روان ؤ. د بشر د تاریخ په هر دوران کې هرې یوې طبقې خپل ځانګړي سبکونه منځ ته راوړي دي او دغه بشپړتیا یی یون تر ننه پورې چې د پرولتاریایي مخکښو ادبیاتو پرتمینه زمانه ده ادامه موندلې او همدغشان خپلې بشپړتیا ته دوام ورکوي.

انځورګري (نقاشي): څنګه چې خبرې کولو، لیکلو او لوستلو د انسانانو ټولې اړتیاوې نه پوره کولې انځورګري پراختیا او وده ومونده. انځورګري چې د کمون په دوران کې د لومړنیو ډیرو ساده بڼو نه پیل شوې وه د بشر د ژوندانه بېلابېلو دورو د پیدایښت سره جوخت د بشپړتیا پر لور روانه ده او په هره دوره کې د انسانانو د حالاتو او عواطفو بیانوونکې او د اړونده دورې د ژوندانه ښکارندویه ده. انځورګري د مریتابه په دوران کې زیاتره د پاچاهانو د مانپو، معابدو او قبرونو د ښایست لپاره په کارېده او زیاتره د مریتابه ټولنې د ایډیالوژي انعکاس ورکوونکې وه.

موسیقی او بت جوړونه: موسیقي او بت جوړونه هم د ژوندانه د اړخونو څرګندولو او د انسانانو د احساساتو او عواطفو بیا نولو یوه بله وسیله ده. موسیقي د ډیرو ساده آلاتو یعنی شپیلې نه پیل شوې او ورو ورو یې وده موندلې ده. د بت جوړونې نه هم د پاچاهانو او امپراتورانو د مانپو او معابدو د ښایست لپاره ګټه اخیستل کېده. لکه چې لیدل کېږي ادبیات او هنر د مریتابه په دوره کې د واکمنې طبقې په وسیله د امپراتورانو او شتمنو د ملاتړ او ولکې زیاتولو د پاره په کاروړل کېدل. ډېری شاعران، لیکوالان او هنرمندان د تپتې طبقې له منځه راوتلي وو لیکن

خپل ژوند ته د دوام ورکولو لپاره یې ځانونه دواکمنې طبقې په واک کې ورکړي وو خودواکمنانو د پرتمین ژوند او ځواک ستایلو سره جوخت یې هم د محکومې طبقې بېوزلي او بدمرغي څرگندوله، او ځینو یې هم په واکمنې طبقې نیوکې کولې او هر یو یې په یو ډول د مرییتابه ټولني سره مبارزه کړې ده.

ایډیالوژي: د سیاسي، فلسفي، قانوني، اخلاقي، هنري او مذهبي او نورو نظریو او مفکورو مجموعې ته ایډیالوژي وايي. ایډیالوژي د مخبنا برخه ده او له دې کبله چې په هره ټولنه کې د انسانانو د اقتصادي اړیکو زېږنده پدیده ده، هر طبقه ځانگړې ایډیالوژي لري. په طبقاتي ټولنو کې، طبقاتي مبارزې د ایډیالوژیکو مبارزو سره مل دي. ایډیالوژي ممکنه ده په ځینو شرایطو کې نوې او د ټولنیزو پدیدو علمي او ریښتوني انعکاس ورکوونکې او په نورو شرایطو کې زړه او غیرعلمي یا غیرواقعي انعکاس ورکوونکې وي. د مرتجع طبقو گټې غیرواقعي (دروغجنه) ایډیالوژي روزي خو مخکښه انقلابي طبقې د واقعي او علمي ایډیالوژي جوړښت سره مرسته کوي. د مرییتابه په نظام کې هم د مریانو څښتنانو او مریانو هریو ځان ته ځانگړې ایډیالوژي درلوده، یعنې د خپل موقعیت سره سم یې د سیاسي، فلسفي، اخلاقي، مذهبي او نورو مسایلو په اړه ځانگړي فکرونه او ایډیالوژي درلودلې چې یو د بل ضد وې. خو په ټولیزه توگه، څنگه چې مریي وال واکمن ؤ، تل یې هڅه کوله خپله ایډیالوژي واکمنه کړي. له دې امله د مرییتابه د ټولني واکمنه ایډیالوژي د مریي والو ایډیالوژي وه.

د مرییتابه د پښو بهیر

د مولده ځواکونو پرمختیا: څنگه چې پوهیږو مولده ځواکونه تل پرله پسې خپلې بشپړتیا ته دوام ورکوي. د مرییتابه په

وروستیو کې هم د تولید په چارو کې د انسانانو د تجربو له پرمختیا سره یو ځای، اوزار جوړونې لا زیاته پراختیا ومونده. اوزار جوړونې د صنعت او کرنې په ټولو څانگو کې بشپړتیا وموندله. راز نوي فلزي اوزار په کرکيله او صنایعو کې په کار واچول شول. دغه چار دانسانانو د تجربو د پراختیا په ملتیا سره د کرنې او صنعت د پرمختگ سبب شو. د صنعت په پرمختگ سره تولیدکوونکو په مختلفو فنونو کې زیاتې تجربې لاسته راوړې. بېړۍ چلولو (دریانوردي)، سوداگري او علمي نظریاتو پرمختگ د تولیدپه پراختیا او وده کې ستر رول لوباوه. لوبې کارخانې منځ ته راغلې چې په هغو کې به کله له سلو نه زیاتو مریانو کار کاوه. په دې ډول لومړني صنعتي کوپراتیفونه (۱) پیدا شول. بېلابېل صنایع لکه ټوکراوبدنه (نساجی)، بېړۍ جوړونې، خټگری، د فلزاتو ویلې کېدنې او د کانونورا ایستنه د مریانو د کار نه په گټې اخیستلو سره منځ ته راغلل. دتاریخي سترو ودانیو جوړول چې د هغو د جوړولو لپاره په زرگونو مریان په کارگمارل کېدل، د مولده ځواکونو د پرمختگ څرگنده نښه وه. په کرنه کې هم د مریانو د کار نه په گټې اخیستلو اود بېلابېلو دستگاوو په مرسته د اوبولگولو لپاره د لویو بندونو او سترو کانالونو جوړېدل ممکن شول.

د مرییتوب نظام تولیدی اړیکې د ړنگېدو په حال کې: د مولده ځواکونو پراختیا او وده او د کار لا زیات ټولنیز وېش، مبادلي اود نغډې پانگې پیدایښت د مرییتوب ټولنې د وگړو ترمنځ توپیرلازیات کړ. د مولده ځواکونو پرمختگ تولید یو لوړ پړاو ته ورسوه او دې چار سوداگري ته وده ورکړه. د بېلابېلو ټولنو ترمنځ سوداگري اړیکې او ددوی په منځ کې د تجربو مبادله د ښارونو د پراختیا سبب شوه. دغو ټولو عواملو د ټولنې د وگړو نا انډولتیا لا

سخته کړه. هر څومره چې د تولید وسایلو پرمختګ کاوه او تولید ډېرېدې دغه وسایل د شتمنو په لاس کې لا زیات راغونډېدل. په مقابل کې نیستمن پسې لا نیستمن کېدل او زیاتره اړکېدل چې د پور رانیولو د پاره شتمنو ته مخه کړي. اقتصادي پراختیا په پراخه کچه د مریانو په مالکیت باندې ولاړه وه. په دې اساس د تولیدېر وسایلو او مریانو باندې مالکیت او د ډېرې تولیدونکو بې برخې کېدل له هغه څه نه چې پخپله یې تولیدول د مریتابه د ړنگېدو پړاو کې د مریتابه د تولیدي اړیکو اصلي ځانګړتیاو څخه و. (١) داسې کارخونې چې په هغو کې په لسګونو مریانو په خپل ګډکار سره د ټاکلو مصنوعاتو په تولید لاس پورې کاوه.

د مریتابه په مخبنا کې راغلي بدلونونه

د مریتابه الیګارشي: د مریي والو ډلې، چې د ټولو سیاسي حقوقو څخه برخمنېوې (واکمن حکام، قاضیان، لوی ملایان، درباریان او نور) د مریتابه په ځینو ټولنو کې کرار کرار د واکمنۍ ځواک ځانته ځانګړی کاوه. دوی د مریانو او آزادو وګړو د ایل (تابع) ساتلو په موخه هر راز غیرانسانی سلوک کاوه. کله به یې د یاغي مریانو د لویو ډلو په عام وژنې لاس پورې کاوه ترڅو د ټولنې نور وګړي و ډار کړي. د مریتابه دغه ډول حکومتونو ته چې د مریي والوداشرافوډله، د نفوذ او واک خاونده وه، د مریتابه الیګارشي ویل کېږي چې د متنفدینو د حکومت په مانا ده.

د مریتابه ډیموکراسي: د مریتابه په ځینو حکومتونو کې د هېواد چارو د ادارې لپاره جرګې منځ ته راغلې چې واکمنان او پاچاهان اړ و، د چارو په اداره کې، د دوی سره سلا وکړي. د دغو مجلسونو غړي یوازې د مریي والو ډلو، ځمکوالو، نغدې پانګې خاوندانو، ځینو لویو صنعتګرانو او کسبګرو څخه ټاکل کېدل او

دوی به د چارو د اجرا لپاره عامې ټولنې جوړولې چې په هغو کې به سیاسي، پوځي او اداري چارې مطرح کېدلې. د مرییتابه دغه ډول حکومتونو ته د مرییتابه ډیموکراسي وایي.

د بنکېلاک پیدایښت: د مرییتابه ټولنو اشرافو، واک یو په

بل پسې ځان ته ځانگړی کاوه او دهرې سیمې ټولې ځمکې به یې ضبط کولې، له دې کبله ډېر آزاد وگړي مجبورېدل خپلې ځمکې پرېږدي. د لویو کار ځایونو په منځ ته راتگ، چې د مریانو د کار نه پکښې گټه اخیستل کېده، آزاد صنعتگران ماتې ته راکښل کېدل. وړوکي او منځکوره مالکین هم د مریي والو طایفه ییزې ارستوکراسي (مريي وال) نیستمن کول. ډېر سوداگر، چې د لا زیاتو گټو تر لاسه کولو د پاره یې لرې او اوږده سفرونه کول، د پورتنیو یاد شوو ډلو سربره چې وطن یې پرېښودلو په نورو سیمو کې چې لاتر اوسه پکښې متمرکز حکومتونه منځ ته نه وو راغلي، مېشت کېدل. د ځان لپاره یې ښارونه جوړول او کرار کرار یې د دغې سیمې وگړي ترخپلې ولکې لاندې راوستل. دغو خپلواکه حکومتونو د خپل هېواد د پلازمېنې سره کلکې سیاسي او اقتصادي اړیکې درلودلې او ډېریو یې مرکزي حکومتونو ته مالیه او قلنگ ورکوه. دغو ودانو شوو سیمو ته به یې، چې دځواکمنو حکومتونو تر ولکې لاندې وې، مستعمرې ویلې. په دې توگه د مرییتابه په دوران کې د زاړه بنکېلاک لومړنۍ ساده بڼه منځ ته راغله.

کلتور د مرییتابه د ړنگېدو په دوران کې:

د ادبیاتو او هنر پرمختگ: په مرییتابه کې د ادبیاتو او هنر پرمختگ، په ټولنه کې د تولید د پرمختگ او شته تضادونو د سختوالي غبرگون و. دغه چار د دې سبب شو چې شاعران او لیکوالان منځ ته راشي، د زبېښاگړې طبقې د ظلم او ستم سره

په مخالفت راپاڅي او د مريانو په ليکه کې د مريانوډ خاوندانو ضد مبارزه وکړي. دغه شاعران او ليکوالان د ولسونو له منځه راوتلي او يا هغه بډايان ؤ چې د بېلابېلو عواملو او لاملونو له کبله د خپلې طبقې نه شړل شوي ؤ. هغې الفبې چې په مرييتابه کې منځ ته راغلې وه، ادبيات او هنر يو نوي پړاو ته اوچت کړل. سرودونه، بنکلي شعرونه او مختلف نثرونه چې ډېرې يې د ټولنې د ژوندانه او د مريانو د طبقاتي مبارزو غبرگون ؤ، د شتون ډگر ته راووتل. په معماري (ختگرۍ)، بت جوړونې او انځورگرې (نقاشي) کې نوي سبکونه پيدا شول. ځينو ليکوالانو د خپلې او تېرې زمانې تاريخ وليکه، متضاد هنري او ادبي سبکونه چې هر يو يې د دېنمنو ډلو په چوپړ کې ؤ، منځ ته راغلل.

د علمي نظرياتو پرمختگ: علمي نظريات د مولده

ځواکونو د پرمختگ سره يو ځای پيدا شول او پرله پسې يې پراختيا موندله. دهغه مهال علوم لکه رياضيات، نجوم او طب منځ ته راغلل. رياضي پوهانو داسې مسلې مطرح کولې چې علمي ارزښت يې درلود او د توليدي تجربو او د فنونو او صنايعو د پرمختگ نه يې سرچينه اخيستلې وه. علمي فرضيې د نجوم په څانگه کې چې ځمکه او آسماني اجرام يې گروي گڼل، پيدا شوې. کليزې ځانگړې بڼه ونيوله چې کال يې په ٣٦٠ ورځو ويشلو. سقراط او نورو پوهانو په طبيعي علومو (له دغه جملې په طب) کې خپلې تجربې او کتنې وليکلې.

د فلسفي مکتبونو پيداښت

ماترياليزم او ايډياليزم: د مرييتابه په نظام کې فيلسوفان

په دوو ډلو وېشل کېدل. هغوي چې باور يې درلود نړۍ او دهغې ټولې پديدې مادي دي او روح هم د مادې څخه منځ ته راغلې ده

د ماتریالیزم د مکتب پیروان ؤ او برعکس هغه کسان چې باور یې درلود نړۍ د روح (خدای) په وسیله جوړه شوې ده او روح ماده، نړۍ او دهغې پدیدې منځ ته راوړي، د ایډیالیزم د مکتب پیروان ؤ. د ایډیالیزم او ماتریالیزم اندونه (افکار) د ډېرو پخوا زمانو څخه موجودې ؤ. هغو انسانانو چې یو وخت د ساري په توګه په سیلابي سیمو کې مېشت ؤ، د سیلاب د راتګ عامل د طبیعت څخه لوړ ځواکونه (خدایان، روح او نور) ګڼل (ایډیالیزم). خو د مولده ځواکونو پرمختګ د طبیعت د ځینو قوانینو د موندلو (کشف) لاره هواره کړه. له دغې جملې نه انسانانو د سیلاب د راتګ عوامل پیدا کړل او د مخنیوي لار یې وموندله (ماتریالیزم). په دې ډول ایډیالیستی او ماتریالیستی نظریات په دوو ځانګړو مکتبونو کې بنسټکاره او څرګند شول. لومړنیو ماتریالیست فیلسوفانو باور درلود چې نړۍ د لومړنیو څلور ګونو عناصرو اوبو، باد، خاورې او اور څخه منځ ته راغلې ده.

ډیالکتیک او میتافزیک: د مرییتابه په سیستم کې د ماتریالیزم او ایډیالیزم د مکاتبو پیدایښت سره یو ځای دوه متضاد نړۍ لیدونه پیدا شول. هغوی چې نړۍ او اړونده بنسټګرې یا پدیدې یې د خوځښت او بدلون په حالت کې ګڼلې او دغه بدلون او خوځښت یې په پدیدو کې دننه د متضادو عواملو پایله ګڼله، دیاالکتیکي فکري یون (طرز تفکر) او هغوی چې د نړۍ پدیدې یې بې حرکتې او بې بدلونه ګڼلې میتافزیکي فکري یون یې درلود.

د ډیالکتیک ماتریالیزم فلسفه او نړۍ لید د ټولني د مخکښې او مترقي طبقې مدافع وه. د مرییتابه دورې انقلابیانو په دغو معتقداتو او نړۍ لید سره د خدای یا روح لپاره هیڅ ځای پرې نښود. او باور یې درلود چې د مرییتابه ټولنه باید بدلون ومومي او د مریانو د خاوندانو باداري همیشني نده او د بدلون وړ

ده. او د مریي والو موقعیت خدای منځ ته ندی راوړی بلکه د واکمنې طبقې دزور او ظلم زبیرنده ده. د دغو باورونو پلویان زیاتره د مریانو پاڅونونو سره یوځای شول او غوښتل یې چې د انقلاب له لارې نه اوضاع بدله کړي. د ماتریالیزم د فیلسوفانو نه یو هم تر ټولود وتلي فیلسوف، هراکلیت نوم یادولی شو. سقراط او افلاطون هم د نامتو ایډیالیست فیلسوفانو څخه و.

د مریتابه د سیستم په بېخبنا کې ګډوډی

د مولده ځواکونو او تولیدي اړیکو ترمنځ د تضاد سختوالی: څنگه چې مو وویل د مریتابه په دوران کې مولده ځواکونو ډېر پرمختګ وکړ او دغه پراختیا او بشپړتیا همغشان روان وو. لیکن د مریتابه دولتونو واکمني او برلاسی د مریانو پر ظالمانه زبېښاک ولاړ و چې د ټولني ډېری یې جوړوه. په دې ډول د مریانو په کار پورې تړلي اقتصادکې داسې اړیکې واکمنې وې چې د مولده ځواکونو د زیات پرمختګ خنډکېدل. مریي په هېڅ ډول د خپل زیارد پایلو سره مینه نه درلوده او د کار اوزارو د سمون او د خپل مهارت ښه والي او تجربو سره یې هېڅ علاقه نه ښودله. سربېره پردې دخپل کار د تولیدي وسایلو نه یې ساتنه نه کوله. له دې کبله ده ته د تولید قیمتي وسایلو د سپارلو د پاره تضمین موجود نه و. د مریتوب د حد نه زیاته پراختیا، سربېره پر دې چې آزاد و بزګرو د پاره زیان رسوونکې وه، ورو ورو یې د آزادو کسبګرو د کار مخه هم نیوله. د مریانو د ډله ایز کار څخه ګټې اخیستنې، آزاد بزګران او کسبګر ماتې ته تېل وهل چې دا پخپله د مولده ځواکونو د پراختیا او بشپړتیا په لار کې خنډ و.

د فکري او بدني کار ترمنځ تضاد: د مریانو د شمېر په زیاتېدو سره داسې وخت راغی چې نږدې ټول بدني کارونه هغوي

سرتو رسول. دې چار د آزادو وگړو، (آزادو بزگرانو، صنعتگرانو او نورو) په ذهن کې دا احساس پیدا کړی ؤ چې بدني کار د آزاد سړي د شان نه ټیټ او سپک دی. آزادو وگړو هم خوښول چې لکه مریي والو او دوی پورې تړلو کسانو په خپر یوازې اداري، هنري، حقوقي، علمي او نورې چارې سرته ورسوي. په دې ډول، فکري او بدني کار، یو تریله بشپړ جلا شول او ددغو دواړو تر منځ تضاد پراخه شو. دغه فکري یون (د فکري کار لومړیتیا په بدني کار) چې د مریتابه سیستم زبړنده ده، په ټولو اقتصادي او ټولنیزو دورو کې چې انسان خخه د انسان د زبېښاک پر بنسټ ولاړ دي، پاتې شو.

د مریتابه نظام دننه د فیوډالي عناصرو پیدایښت: همغه

شان چې د مریتابه اړیکې د لومړني اشتراکي نظام دننه څرگندې شوې، فیوډالي اړیکې هم کرار کرار د مریتابه په نظام کې پیدا شوې. ځینې مریي وال چې د مریتوب اړیکو د شتون له امله د تولید نه پرمختگ ته متوجه شوي ؤ، خپل مریان یې په نسبي ډول آزاد کړل. په دې ډول چې د خپلې ځمکې یوه وړه ټوټه به یې مریانو، نیستمونو او آزادو وگړو ته په اجاره ورکوله. د دغو وړو ځمکو اجاره دارانو حق درلود چې د لاسته راغلو محصولاتو یوه کمه برخه ځانته واخلي او پاتې نور یې مریي والو ته وسپاري. له دې امله دغو کسانو د مریانو په پرتله په زیاتې مینې او لېوالتیا سره د ځمکې کرکاهه. رومیانو دغه کسان د کولون په نامه بلل. دغه راز املاک په حقیقت کې د راتلونکي فیوډالي املاکو بېلگه وه. دغشان، نوی تضاد د واکمنې طبقې (مریي والو) د ننه کې منځ ته راغی: د هغو مریي والو چې خپل کار یې بدل کړی او مریانو ته په ځمکې ورکولو سره یې په حقیقت کې دوی آزاد کړي ؤ (نوي

فیوډالان) او د هغه شمېر مریي والو ترمنځ تضاد چې نه یې غوښتل په هېڅ ډول د مریانو د زبېښاک زړې بڼې نه لاس واخلي. بهرني یرغلونه: د مرییتابه د متمرکزو دولتونو د ټینګښت نه وروسته، هغوی چې د زیاتې پراختیا او وډې شرایط یې درلودل لاغښتلي شول او د منظمو لښکرو او ځواکمنو دولتي دستګاوو د جوړونو نه وروسته یې نورو هېوادو ته د یرغل لاس ور وغځاوه. له دغې جملې نه په ایران کې د مرییتابه سترې امپراطوري چې هندوستان او ننني مصريې د خپلې ولکې لاندې راوستی ؤ، پر یونان باندې، چې په دغه وخت کې یې پخپله یوه لویه امپراطوري جوړه کړې وه، یرغل ور وړ. له هغه وخته وروسته، جګړو د مرییتابه د یو دولت د ړنګېدو او له منځه تلو او دبل په ځواکمن کېدو کې ستر رول درلود، خو د هغه دولت د پاره چې په جګړو کې بریالی کېده، دمنفي اغېزو څخه هم تش نه ؤ. ځکه دغه راز جګړو او یا د نورو یرغلونو په وړاندې دفاع، د عسکرو سترې ډلې ساتنې او پالنې ته اړتیا درلوده چې پخپله یې د تولید په کار کې برخه نه اخیستله. خو ټولنه مجبوره وه د ژوندانه ټول وسایل او لازم جګړه ییز آلات او نور دوی ته برابر کړی او دغه چار پر مریانو باندې د زبېښاک فشار زیاتوه. د مالیاتو پېټی چې زیاتره د آزادو وګړو په اورو پروت ؤ، ورځ په ورځ پسې لا دروند او د وس نه وته. او له دې کبله د مرییتابه نظام د نړېدو لپاره یو مهم عامل ګڼل کېده. خو باید یادونه وکړو چې له بل پلوه دغو جګړو د مختلفو دولتونو په منځ کې مثبتې او د پام وړ اغېزه درلودله چې د علمي تجربو د تبادلې او دتمدن او کلتور د پرمختیا مسله وه. د دغو جګړو له کبله ؤ چې د یونان په تمدن او کلتور کې لاسته راغلي پرمختګونه ختیځ ته رامت شول او پخپله دا تمدن هم د ختیځ د فرهنگ او تمدن د بریاوو تر سختې اغېزې لاندې راغی.

د طبقاتي مبارزو سختوالي او ټولنيز بحران: د تضادونو او طبقاتي مبارزو سختوالي او د مرييتابه نظام د ټولنيز بحران لا ژوروالي داسې لنډولې شو:

الف- د مريانو او مريي والو تر منځ د تضاد سختوالي، ځکه هغه ظلم او ستم چې د مريانو دځاوندانو له خوا پر مريانو باندې کېده د هغوی ناراضتيايې خپل اوج ته رسوله او انقلاب ته يې چمتو کول.

ب- د کسبگرو او آزادو کروندگرو د تضاد سختوالي د مريي والو سره، ځکه د دوی پرځای دمريانو کار کول، دوی له ماتې سره مخ کول.

پ- په بنارونو کې تضاد، د بډايانو (مريي والو) او بېوزلو (ټيټو طبقو، بې طبقې ډېرې غړو) په منځ کې، چې د دغې ډلې د لا زياتې نيستې له کبله يې ځانگړی شدت وموند.

ت- د فيوډالي نوې بڼې توليد او مرييتابه تر منځ د تضاد سختوالي، يعنې د هغو چې د خپل توليد بڼه يې بدله کړې (فيوډالانو) او د مريي والوترمنځ.

ث- د دښمنو ايډيالوژيو تر منځ تضاد چې هره يوه يې د ځانگړې طبقې ملاتړې وه، سختوالي وموند.

ج- د مرييتابه د دولتونو په منځ کې تضاد (بهرني يرغلونه) چې د مرييتابه ډېرې دولتونو د راپرزېدو مهم عامل ؤ.

پورته ټول ياد شوي تضادونه او نور تضادونه په دوو بنسټيزو قطبونو کې راټول شوي ؤ. يو خوا ته، انقلابي پرگنې (مريان، آزاد وگړي، وړوکي بورژوازي، کسبگر، آزاد بزگران او فيوډالان) بل پلو ته، د مريانو ځاوندان او د مرييتابه د زاړه سيستم مدافعین. د مرييتابه په ډېرو هېوادونو کې ستر پاڅونونه

پېښ شول چې یو له هغو نه د اسپارټاکوس نامتو پاڅون ؤ چې په هغه کې مریانو د نړېدونکي مرییتابه نظام د له منځه وړلو او د غلامۍ له شر نه د ځان د خلاصون لپاره سترې سربښندنې او قرباني کړي دي.

د مرییتابه نړېدل: د پورټینو علتونو او عواملو له کبله، د مرییتابه امپراتورۍ د زوال خوا ته لاړې، له دغې جملې نه تر ټولو ځانگړي یې د مرییتابه د سترو امپراتوریو لکه یونان، ایران او مصر پنگېدل او دروم د لویې امپراتورۍ وېش ؤ په دوو ختیځو او لویدیزو برخو باندې. د فیوډالي املاکو تولیداتو د ممولو مالکانو اړتیاوې په ښه توگه پوره کولی شوې. خو د مرییتابه تولیدي اړیکو د تسلط له سببه یې د و دې او بشپړتیا امکان نه درلود. د مریانو وگړنیزو پاڅونونو پرله پسې د مرییتابه امپراتوریو ستنې لړزولې. د ماتې خوړلو او ترولکې لاندې ملتونو د مریانو انقلابي غورځنگونو او د امپراتورانو پرله پسې جنگونو په پای کې د مرییتابه سیستم پنگ او پر ځای یې فیوډالي نظام منځ ته راوړ.

پنځم څپرکی

فیوډالي سیستم

د فیوډالي سیستم د پیدایښت بهیر

الف- د مریتابه په سیستم کې د فیوډالي تولید وده: څنگه چې یادونه وشوه د مریتابه سیستم پراختیا او بشپړتیا د مریانو د ظالمانه زبېښاک پر بنسټ ترسره کېده. د کار د وسایلو سمون او ساتنې، پوره پاملرنې ته اړتیا درلوده خو مریانو، چې د ډېرو سختو شرایطو لاندې ژوند کاوه، نه یوازې دا چې د کار اوزارو او وسایلو ساتنې سره مینه نه درلوده، هغه به یې ماتول او له منځه وړل. په پایله کې داسې پړاو راورسېد چې د مریتابه تولیدي اړیکو د مولده ځواکونو د ودې مخه نیوله او له همدې امله د مریتابه سیستم گډوډی پیل شوه. دغه گډوډی (بحران) د تاریخ نسبتاً اوږده دوره رانغاړي. ځینې مریې وال د مریانو د پاڅونونو تر فشار لاندې، او په حقیقت کې د خپلو گټو د ساتنې په موخه، اړ شول چې مریانو ته څه امتیازونه ورکړي. له دې کبله یې د زبېښاک نوې بڼې منځ ته راوړي. دغو مریې والو خپلې پراخه ځمکې، چې د مریې په کار پورې تړلې وې، ورو ورو په ورو ورو ټوټو ووېشلې او مریانو ته یې، چې او س په نسبي توگه آزاد شوي و، په باره (اجاره) ورکولې. دغه آزاد شوي مریان دکولون په نوم بلل کېدل. په دې ډول مریې والو خپلې ځمکې کولونانو ته

سپارلې ځکه کولون په زیاته مینه سره کار کاوه او مریي والو ته یې، چې اوس په فیوډالانو بدل شوي ؤ، زیاته گټه رسوله. د پراخه ځمکو د وېش سره جوخت د آزادو شوو مریانو شمېر هم زیاتېده. کولون د مریي سره ډیر توپیر درلود. هغه یو بزگر ؤ چې یوه ټوټه ځمکه یې درلوده او تر مرگه پورې یې له هغې نه گټه اخیستلای شوه. کولون مجبور ؤ چې یوه اندازه پیسې یا محصول د دغې ځمکې په عوض کې فیوډال یا ارباب ته ورکړي، خو هغه آزاد باره وال (اجاره وال) نه گنل کېده بلکه په ځمکه پورې تړلی ؤ او پرېبنودلای یې نشوه. کولون یا سرف به د ځمکې سره یوځای پلورل او رانیول کېده. په دې ډول د مرییتابه زاړه سیستم د ننه د فیوډالي نوي تولید عناصر منځ ته راغلل.

د انقلاب دوران، فیوډالیزم ته د مرییتابه اوبستون:

مرییتابه په سیستم کې دننه، د فیوډالي تولید زیاتوالی سره جوخت، د دې سیستم گډوډی زیاتېده ځکه د مرییتابه سیستم، د فیوډالي تولید طریقي دپراختیا او بشپړتیا، خنډ ؤ او د غې تولید طریقي یواځې پخپله، د نوموړي سیستم د ړنگېدو توان نه درلود. له دې امله د مرییتابه سیستم له منځه وړلو لپاره یو انقلابي ټوپ اړین ؤ. د مرییتابه د تولید طریقه، په خپله خپټه کې د نه پخلا کېدونکو تضادونو په لرلو سره، د نابودی په لور روانه وه. د دغو تضادونو تر ټولو لوی عامل د مرییتابه زبېنناک ؤ چې تل یې د ټولني اصلي مولده ځواکونه، یعنې مریان، له منځه وړل. له دې کبله مریانو، کولونیانو او نورو زیارکېنانو د فیوډالي عناصرو په مرسته د مرییتابه سیستم پر ضد بلوا کوله. په پای کې د دغو پاڅونونو او انقلابونو گوزارونو د مرییتابه رژیم د قدرت سستې ونړولې او د فیوډالیزم نوی سیستم یې منځ ته راوړ.

د فیوډالي سیستم ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا

مولده ځواکونه: په فیوډالي سیستم کې مولد ځواکونه د خپلې پراختیا او بشپړتیا لورې کچې ته ورسېدل. په دې دوره کې یې زیاتره بېل بېل اوزار داوسپنې نه جوړ او بشپړ کړل. سپکې او درنې قولبې (یوې)، اوسپنیزیل، کوډر (کج بیل)، د اوسپنې یو ډول کلنگ، د اوسپنې لور او نور له هغو اوزارو څخه دي. په دې دوره کې د کرکيلې نوې څانګې لکه ترکاری، تاک کاري او نور مینځ ته راغلل او یا یې وده وکړه او په پایله کې شراب جوړونې هم وده وکړه. مالداري او دمالدارۍ اړونده څانګو کې - لکه: لبنیات، څرمنې او نور- پرمختګ وشو. بادي ژرندې و پېژندل شوې او ګټه اخیستنه یې پیل شوه او د اوبو ژرندې، چې د مریتابه په زمانه کې هم ورڅخه ګټه اخیستل کېدله، په دې وخت کې بشپړې شوې. د کرکيلې تخنیک، ورو ورو د چمتوکولو (دبار ورکولو په موخه دځمکې شاړه پرېښودل) او دوه کروندیزه طریقو په شاته پرېښودلو سره درۍ کروندیز سیستم منځ ته راوړ.

په لومړي سر کې به بزګرانو د ځمکې د کر لپاره بوټي او ونې سوزول او د ونو سټې به یې کښولې ترڅو لوټې پرې ماتې کړي، اوبیا به یې ځمکه په مختلفو وسایلو اړوله او تخم به یې پکښې شینده. جوته ده چې دغې طریقې زیات زیار ګاللو او وخت لګولو ته اړتیا لرله. پردې سربېره د پرله پسې کرکيلې له امله ورو ورو د پټي خاوره بېخي کمزورې کیده نوځکه به یې دغه ځمکه پرېښوده او په نورې ځمکې پسې به ګرځېدل ترڅو دغه ځمکه د څو کالو نه وروسته د لمر وړانګود لګېدو، وربښتونو او نورو عواملو له امله بیا د کر وړ وګرځي. د کرکيلې دغه طریقو دځمکې دچمتوکولو په نامه یادیدله.

ورو ورو د تولید د وسایلو له ودې او د تولیدي تجربو له زیاتېدو سره به یې ځمکه په دوو برخو وېشله په یوې برخې کې به یې تخم شیند او بله برخه به یې په اصطلاح ځملوله ترڅو بیازور واخلي. د کردغې طریقې ته یې دوه کروندیز سیستم وایه.

د تولیدي تجربو لاپرمختګ وکړ، دا ځل یې ځمکه په دريو برخو وېشله، لومړۍ او دوهمه برخه به یې په ترتیب سره پسرلني او ژمني کرته ځانګړې کوله او دریمه برخه به یې ځملوله، د کر دغه طریقه دری کروندیز سیستم بلل کېده.

جوته ده چې چه د وه کروندیز سیستم کې نیمه او دری کروندیز سیستم کې د ځمکې یو پر دریمه برخه له گټې اخیستلو پاتې کېدله، له دې کبله دری کروندیز سیستم پر دوه کروندیز سیستم باندې غوره او په کرهڼې کې دانساني تجربو د پرمختګ نښه ده. په دې دوره کې د کسبګرو وسایل او طریقې سمې شوې او کسبګرو لا زیات مهارت ترلاسه کړ. په دې ترڅ کې د وسلې جوړونې تولیدي صنایعو، چاکو، کلب (قفل)، ګاولې (پنې)، زین او نورو جوړولو، بشپړتیا بیاموندله.

د فیوډالی سیستم تولیدي اړیکې (بېڅېنا): ځمکه په دې دوره کې د تولید تر ټولو بنسټیزه وسیله او د فیوډالانو په مالکانه انحصار کې وه. هرې سیمې په یو فیوډال پورې اړه درلوده. فیوډال به معمولاً د خپلو پراخو ځمکو په مرکز کې ځان ته اربابي کلا جوړوله چې لوړلوړ دیوالونه به یې ترې چاپېرول. د فیوډال او د مباشرینو کورونه، د غلودانو او نورو تولیداتو زېرمې، غوجلې، د چرګانو کودکی او داسې نور ټول په دغې کلا کې ځای پر ځای کیدل. د کلا په شاوخوا کې د سرفانو داستوګنې کلي لیدل کېدل. د کر وړ ټولې ځمکې په دوو نا انډولو برخو وېشل کېدلې، د ارباب کرونده او د بزګرانو وړې وړې کروندې. د ارباب (مالک) د ځمکو ټول

محصولات به د ده زېرمو ته لېږدول کېدل. په دې ترڅ کې هر سرف به خپله ځمکه پخپله کرله. ځنگلونو، خرځایونو، سیندونو، رودونو او نورو ټولو په ارباب پورې اړه لرله. خو بزگرانو هم کولی شول د ارباب په اجازه او د ځانگړو تړونونو سره سم ورځنې گټه واخلي. بزگر ته بنایي د ارباب د ځمکې نه د گټې اخیستلو په وړاندې ځینې چارې سر ته ورسوي: لومړی د هغه ځمکه وکړي (ډیرځلې داسې پېښیده چې د ارباب په ځمکه د کار کولو وخت کې، باد او باران د ده د شخصي ځمکې محصولات له منځه یوسي). دوهم مجبور ؤ چې ځینې نورې چارې (بیگار) لکه د ارباب د کور، باندو او زېرمو جوړول، د ارباب د ډنډونو (حوضونو) پاکول او داسې نور هم پرته له مزدوری سرته ورسوي. پردې سربېره مجبور ؤ چې د خپلو تولیداتو یوه برخه لکه شات، د چرگو هگي، کوچ او نور هم ارباب ته ورکړي. ارباب په سرفانو باندې راز راز زور زیاتي کاوه، یوازې د هغوی د وژلو حق یې نه درلود خو هر وخت چې خپله ځمکه یې خرڅوله ټول سرفان به هم ورسره یوځای پلورل کېدل. د دې سره سره سرف د مریې خلاف یوه وړه ټوټه ځمکه او د کار وسایل، بار وړونکي او نور څاروي په واک کې درلودل، د نسبي آزادي څخه برخمن او د کورنۍ خاوند ؤ. په دې ډول تولیدي اړیکې یا د فیوډالي ټولنې بېخېنا، پر ځمکې، د فیوډال خصوصي مالکیت او په اصلي تولیدکوونکو یعنې سرفانو د ده محدود مالکیت باندې ولاړه ؤ. البته د سترو فیوډالانو د مالکیت تر څنګ د بزگرانو او کسبگرو خصوصي مالکیت هم وجود درلود. دوی پر ځمکه او تولیدي وسایلو باندې مالکیت درلود او په خپل کار متکي ؤ. سره له دې چې طبیعي اقتصاد په فیوډالیزم کې ترډېرې مودې پورې برلاسی درلود د مولده ځواکونو پرمختګ د تولیدي اړیکو د پراختیا سبب وگرځېد. په پایله کې اضافي تولید لا

ځانگړې بڼه نیوله، سوداگري غوړېدله او صنایع له کرهڼې نه بېل شول او دغه عوامل په فیوډالي سیستم کې د بنارونو د جوړېدو او پراخېدو لامل وگرځېدل.

طبیعی اقتصاد: په فیوډالي سیستم په تېره بیا د هغه د ټینگښت، پراختیا او بشپړتیا په پړاو کې د فیوډالانو او د دوی د مېاشرینو، درباریانو او خدمتگارو د کورنیو ټولې اړتیاوې د سرفانو یا د رعیت له وس نه وتلي زیار پرمټ برابرېدلې. سرفانو په خپلو هماغه لومړنیو وسایلو سره کورونه، د کار اوزار او د ژوندانه وسایل جوړول په داسې حال کې چې د هر فیوډال په سترو املاکو کې کسبگرو سرفانو په شته کارځایونو کې کار کاوه. ددوی دجامو او خوراک اړتیاوې هم سرفانو لرې کولې. دغه راز زیاتره هغه توکي چې د فیوډالانو په املاکو کې تولیدېدل پرته د مالگې، اوسپنې او داسې نوروڅخه چې د نورو سیمونه واردېدل همدلته مصرفېدل. له دې کبله د مختلفو سیمو تر مینځ ډېرې لېرسوداگریزې اړیکې ټینگېدلې. دغه راز اقتصاد ته چې په هغه کې مولده ځواکونه خواره واره او یو تر بله جلا وي او هر واحد خپلې ټولې اړتیاوې پخپله پوره کړي، طبیعی اقتصاد وایي.

لازم تولید او اضافي تولید (فیوډالي زبېښاک): هغه ټول

توکي چې د فیوډال په ملک کې تولیدېدل د سرفانو د مستقیم کار پایله وه. کولی شو فیوډالي تولید پر دوو برخو ووېشو: ۱- د تولید هغه برخه چې د سرف او د هغه د کورنۍ د ژوند تېرولو یا لږ تر لږه د ژوند پایښت د پاره لازم ؤ، په مصرف رسېده. ۲- د تولید لویه برخه چې فیوډال ترلاسه کوله. لومړۍ برخه چې د بزگر او دهغه د کورنۍ د ژوند د پایښت (د کار د ځواک پایښت) لپاره لازمه وه، لازم تولید او دوهمې برخې ته یې اضافي تولید وایي. پر دې

اساس فیوډالي زبېښاک د فیوډالانو له خوا د سرفانو د اضافي تولید بې عوضه لاسته راوړلو څخه عبارت دی.

فیوډالي تېکه داری: اضافي تولید ته چې فیوډال د ځمکې او د کار د وسایلو د ورکولو په بدل کې له سرفانو نه اخیست فیوډالي تېکه داری وایي. دباړې (اجارې) نر خونو په بېلابېلو جغرافیایي سیمو او بېلابېلو زمانو کې یو تریله توپیر کاوه. په لومړي سر کې سرفان مجبور ؤ چې خپل زیات وخت د ارباب ځمکه کې په کار کولو تېر کړي. دغه چار په واقعیت کې د کار په بڼه د باړې ورکول ؤ. وروسته د کار د محصول په زیاتېدو سره فیوډالانو خپلې گټې په دې کې لیدلې چې بیا زیاتره د جنس په توگه واخلي او په پای کې د څه مودې وروسته د نغدې باړې ورکړه دود شوه، ځکه هر فیوډال په خپل ملک کې د تولید شوو پلورتوکو سربېره د بهرنیو پلورتوکو سره مینه بنسوله. له دې امله د تاریخي ترتیب له مخې په فیوډالیزم کې درې ډوله اجارې (تېکې) وجود درلود: د کار په بڼه تېکه، جنسي تېکه او نغدې تېکه. سربېره پر دې سرفان زیاتره ناچاره ؤ د خپلو اربابانو د پاره د لازمو استحکاماتو جوړولو په کار کې او هم د محصولاتو د حمل و نقل (لیبردرالیرد) او په مختلفو صنعتي چارو کې د پیسو ترلاسه کولو پرته برخه واخلي. دغه راز کارونو ته بیگار وایي. په لومړي سر کې د دې ډول بیگار کچه زیاته وه خو کرار کرار د سرفانو د مبارزو له کبله را تپته شوه.

کرهنې نه د صنایعو بیلیدل: لکه چې یادونه وشوه سرفانو د خپلو اړتیا وړ اوزارو برابرولو ته پخپله اقدام کاوه خو ټوکر او بدلو، دغټې قولبې جوړول او نورو، هم زیات وخت او هم د کار اوزارو، تجربو او مهارت ته اړتیا درلوده داسې چې د ځمکې د کر سره په یوه وخت کې د هغوي برابرول د سرفانو د پاره عملاً

ستونزمن او غیرممکن ؤ. له دې کبله یو شمېر سرفانو د کرکيلې د پاره لږ وخت درلود او تقريباً د حرفوي صنعتگرانو په بڼه واوښتل. په پایله کې هر کلی د پښ، ترکان، چرمگر، کولال او داسې نورو ځانگړو کسبگرو څښتن شو. لکه چې ځينو سرفانو خپله باره ټوله د جوړو شوو توکو په توگه تحويلوله. دغو صنعتگرانو کله کله د نورو سرفانو اړتياوې هم پوره کولې او ورو ورو وتوانېدل چې یو اندازه پیسې هم د ځان لپاره زېرمه کړي. دغه صنعتگران سره د دې چې کرهڼه د دوی د ژوند تېرولو یواځنې لار نه وه سرف گڼل کېدل. لومړي سرکې د صنایعو بېلتون د فیوډال د ملک په چوکاټ کې پیل شو.

دفیوډالیزم په بشپړتيايي پړاو کې فیوډالانو معمولاً کلیوالو صنعتگرانو ته اجازه ورکوله چې د بازار په ورځې، چې د اخرونو او مختلفو جشنونو او نورو په مناسبت د کلاگانوپه چاپېر او عامه ځایونو کې جوړېدل، گډون وکړي او خپل جوړکړي شيان وپلوري. خو دغه راز فرصتونه په استثایې ډول پېښېدل او له دې کبله د صنعتگرانو په لاس جوړو توکو کله کله د پلورتوکو اړخ پیدا کاوه. زیاتره وخت ټول هغه څه چې صنعتگرانو جوړول په کلیو کې پوره نه پلورل کېدل او هم دوی زیاتره د فیوډالانو د سخت زبېښاک او د واکمنې ډلې له خوا راغلو فشارونو له کبله د خپگان احساس کاوه. له دې امله په کلیوالو صنعتگرانو کې داسې انگېزه موجوده وه چې دوی یې دفیوډالي املاکو پرېښودلو ته اړایستل، ترڅو داسې ځای ته لاړشي چې هلته د فیوډالانو د ظلم پرته ددوی په لاس جوړشوی محصول د پلورلو امکان موجود وي. په ماهرو صنعتگرانو سربېره، هغو بزگرانو هم چې د خپلو اړتیاؤ د پوره کولو لپاره یې وخت ناوخت صنعتي کار ته لاس اچاوه، کرار کرار کلي پرېښودل. په دې توگه د ټولنیز او عمومي کار وېش د کرهڼې او

صنایعو تر منځ ورو ورو بشپړتیا وموندله. او دې چار د فیوډالي بناړونوله پیدایښت او پراختیا سره مرسته وکړه.

په فیوډالي دوره کې د بناړونو پراختیا: هغو سرفانو چې له کلیو څخه تنښتېدل او یا د مالکانو په اجازې یې کلي پرېښودل، هڅه کوله په داسې سیمو کې مېشت شي چې د اړتیا وړ خامو موادو سرچینې او ددوی د لاس محصول د خرڅلاو امکان موجود او په نسبي توګه د خطر څخه خوندي وي. ګرځنده صنعتګرانو به لومړي سر کې د خپل کار د اوزارو صندوق پر اوږو اخیستی ؤ او د پیرو دونګې دموندلو په تمه له یوې سیمې نه به بلې سیمې ته تلل. خو دغه کسبګر هم ورو ورو پوهېدل چې پورتنی یاد شوي شرایط د پاچاهانو، امیرانو، روحانیونو او نورو برجورو لوړو کلاګانو چاپیرکې موندلای شي. له دې کبله تنښتېدلي سرفان، صنعتګران، ګرځنده پلورونکي، سوداګر او کسبګر په خپله خوښه د دغه راز مرکزونو په شاوخوا کې مېشت شول. او یا دا چې د سوداګریزو او سمندري لارو پرسرپریتو کاروان سرایونو کې استوګن شول. د پلورتوکو مبادله په دغو ځایونو کې، زیاتره د مختلفو سیمو د سوداګرو ترمنځ هم سر ته رسېده. سوداګرو دغو سیمو ته په تګ راتګ سره زیاتره د صنعتګرانو د لاس محصول اخیستلو او هم پخواني سرفان به یې د بار وړونکي او بېړۍ چلوونکي او په نورو نومونو مزدوران کول او په پای کې ورو ورو د دغه ډول کېدوالوکسبګرو، استوګن ځایونو د نوو بناړونو بڼه ونیوله. د دغو بناړونو کسبګرو او استوګنو د دښمنانو د یرغلونو او فیوډالانو د تېریو څخه د ځان ساتلو لپاره د کېدوالو د استوګن ځایونو (بناړونو) چار چاپیر کندی کنستلې او د یوالونه به یې جوړول. د بناړونو پراختیا د فیوډالیزم د پراختیا او بشپړتیا نښه وه چې د

کسبگرو د کار ځایونو، ټولگیو یا اصنافو د جوړښت، سوداګري او نورو د پراختیا او بشپړتیا سره یې مرسته وکړه.

د کسبگري کارخونې: په فیوډالي بنسارونو کې لومړی

ماشین او یا کارخانې نه وې. مختلف پلورتوکي چې په بازار کې پلورل کېدل د کسبگرو په وړو کار ځایونو کې د لاس او ساده اوزارو په مرسته جوړېدل. کسبگرو په اوږده موده کې مهارت او تجربه تر لاسه کوله. معمولاً دهر صنعتګر زامنو ته دپلار دکار اوزار او دکسب رمزونه په میراث پاتې کېدل. د کسبگري د کار ځای اصلي غړی د کار استاذ ؤ چې د کار ځای، د کار اوزار، او خامو موادو خاوند او د پلورتوکو مالک ګڼل کېده. ورپسې د ده مرستیال راتلو چې د کار ځای د هېڅ ډول وسایلو څښتن نه ؤ خو په نوموړي کسب کې د مهارت له امله د کار د استاذ بنی لاس ګڼل کېده. شاګرد د کسبگري د کار ځای وروستنی غړی ؤ چې د کار زده کوونکي په توګه یې په کار ځای کې کار کاوه. د کار استاذ سربېره پر لومړنیو کارونو چې په کار ځای کې به یې د زده کوونکي په غاړه اچول، هغه به یې مجبورولو چې د ده په کور کې هم کار وکړي. البته خواړه او د خوب ځای یې دکار استاذ برابرول، خو مزدوري به یې نه ورکوله. د کار ځای د مرستیال حالت هم کله د شاګرد د حالت نه څه ښه نه ؤ. دی مجبور ؤ د سهار نه تر ماښام پورې په کار ځای کې کار وکړي او د دغو ټولو کړاوونو په بدل کې ډېرې لږې پیسې واخلي. لیکن مرستیال دا هیله درلوده چې یوه ورځ دکار استاذ شي او کار ځای جوړ کړي. او دغه مرستیالان څنګه چې وویل شول زیاتره د کارداستاد زامن یا نږدې خپلوان ؤ.

د ټولگیو جوړښت: هغه ټول کسان چې په هر بنسار کې په

یو ټاکلي کسب بوخت ؤ د نوموړي صنف په نامه پېژندل کېدل. لکه داوډونکو (جولاګانو) آهنګرانو (پښانو)، مسګرانو، انځورګرو،

ډبره توگونکو، بت جوړوونکو او داسې نورو صنف. هغه سازمان چې د خپل عصر فیوډالي وړ وکي پلورتوکیز تولید سره یې سمون درلودصنفي سازمان گڼل کیده. د صنف دغه سازمان د ډله ایزې ادارې د اصولو سره سم رهبري کېده او په خپل صنف پورې د تړلو چارو د تنظیم دنده یې په غاړه درلوده. په دې ډول چې د ساري په توگه د یو توپ توکر، د خامو موادو کیفیت، د مرستیالانو د پیسو اندازه، د توکو پلورلو قوانین، د کالو بیه او نور یې ټاکل. په عین حال کې ټولگي د مرستندویه یا تعاوني ډلو په بڼه و او زیاتره مذهبي اړخ یې هم درلود. داسې چې هر یوه ځانته د لمانځه ځای، ځانگړې ورځې، مذهبي جشنونه او نور درلودل. په دې ترڅ کې هر صنف د یوې پوځي ډلې بڼه درلوده چې غړو به یې، د جگړې په وخت کې، د صنف د استاذانو تر مشرتابه لاندې وسله په لاس کې اخیستله. زیاتره بنارونو داسې قوانین درلودل چې د بنار صنعتگران یې مجبورول د خپل اړوند صنف غړیتوب تر لاسه کړي. که څوک به د هېڅ یو صنف غړی نه و په اړونده څانگه کې یې د کارکولو حق نه درلود. دهر بنار پلورتوکي به په هماغه بنار کې د پلورلو وړ و. او اصنافو اجازه نه ورکوله چې د نورو سمو پلورتوکي د دوی په بنار کې وپلورل شي. په لومړي سر کې اصنافو مترقي ماهت درلو د او صنعت گرانو سره یې د مختلفو کسبونو د چارو په سرته رسولو او ددوی د حقوقو لاسته راوړلو دپاره مبارزه کې مرسته کوله. اود تولدي تجربو حاصلولو، لېږدولو او پراخولو د پاره بوه وسله وه. خو وروسته یې دخپل ماهت پر بنسټ، دمولده ځواکونود پرمختگ او نوو اختراع گانو اواکتشافاتو دمنځ ته راتگ مخنیوی وکړ.

سوداگر، د فوډالیزم په پیر (دوره) کې: فوډالانوورځ په ورځ دپخوانه لازیات د بازارسره تړاو پیدا کاوه. ځکه بازار داسې

خای و چې دوی د خپلې اړتیا وړ جوړ شوي توکي هلته پېرودل او نا یې دخپلو املاکو تولدات پکښې پلورل. سرفانو هم ورو ورو خښې محصولات د بازار خخه رانول. غلې او نورو کرنیزو تولداتو ته د ښار د استوګنو اړتیا سبب شوه چې دپلورتوکو راکړه ورکړه د ښارونو او کلو تر منځ را پیدا شي.

ټولنیز تولد په دوو برخو، کرنیزې او صنعتي باندې، ووېشل شواو په ترڅ کې یې تولدې محصولاتو په لازناته کچه پلورتوکیزه اړخ پیدا کړ. په دې ډول د فوډالزم د دورې سوداګرو د صنعتګرانو تولدات پېرودل او په بازار کې به یې پلورل.

په فوډالزم کې د سوداګرې پراختیا او د پيسو رول: په

فوډالزم کې پسي دمرتوب په شان دراکړې ورکړې دپاره یوه وسله وه چې فرمول یې و: پل-پ-پل (لمړې پلورتوکي- پسي- دوهم پلورتوکي) خخه، خودسوداګرې په پراختیاسره ورو ورو دگټې لاسته راوړلو او پانګې راغونډولو دپاره یوه وسله وګرځېده. البته ددغې وسیلې شتون دا مانا نه درلوده چې پانګوالي اړیکې په بشپړه توګه بڼه نولې او منځ ته راغلې وه. ځکه دپانګوالي اړیکو منځ ته راتګ لپاره ضروري ده چې دکار ځواک دپلورتوکوبڼه نولې وي. دسوداګرې موخه دا وه چې سوداګرو، پسي دلازیاتې گټې لاسته راوړلو یوه وسله ګڼله چې دتوکو په پلورلو سره له هغو پيسو نه چې اخستل یې ورباندې کړي دي، زياتې پسي وگټي. دغه بهر د پ - پل - پ په فرمول سره په بڼه توګه بیانولی شو چې په هغه کې "پ" (دوهمې پسي) د لومړنو پيسو نه ډېرې دي. په دې توګه دسوداګرې په بشپړتیا سره پسي ورو ورو د خپلې مخکنۍ دندې (دمبادلاتو دپاره یوه وسله) پر سرته رسولو سربېره دپانګې راټولولو دپاره یوه وسله شوه.

په فوډالیزم کې د سودپانګې رول، د لومړنږو بانکونو (صرافانو) پدایښت: د پيسو درول په زباتوالي سره نه سوازې زیارکښه پرګنې بلکه فوډالان هم وپوهېدل چې د پيسو پور کولو ته لادېره اړتیا لري. دغه بهیر د نو داسې قشر د پدایښت لامل شو چې غروپې پرمانه پيسې راټولې او دګټې په بدل کې یې بېلو بېلو خلکو ته په پور ورکولې. ددغې نوې پانګې دګرځېدوراګرځېدو (ګردش) بهر فرمول د "پ - پ" په بڼه ښودلای شو چې په هغه کې "پ" دوهمې پيسې د لومړيو نه ډېرې دي. زباتره سوداګرو هم د پور اخستلو نه پرته د سوداګري توان نه درلود. له دې امله اعتباري او گروي معاملاتو پراختیا وموندله اولومړني بانکونه (صرافي) منځ ته راغلل. بانکونه د لومړي ځل لپاره په ۱۳ او ۱۴ پېړۍ کې د ایتالیا په شمال کې، چې پلورتوکیز- پيسو اړیکو زباته پراختیا موندلې وه، منځ ته راغلل. د بانک د کلمې رښه، ایتالیايي لغت "بانکا" څخه اخیستل شوې ده چې د صراف څوکۍ مانا لري.

د فوډالي سسټم مخښنا:

ټولنيزې طبقې اوقشرونه: سره له دې چې مخکې هم د فوډالي سسټم د ټولنيزو طبقو اواقشارو په هکله بحث شوی دی، دمساې دلانې پوهې لپاره په لنډه توګه په دې برخه کې بیا هم ورته ګوته نیسو:

فوډالان: فوډالان د فوډالي سسټم د دوو اصلي طبقو نه یوه طبقه وه. دغه طبقه د ځمکې او نورو تولیدی وسالو څښتنه وه او په سرفانو یې محدود مالکت درلود. فوډالانو واکمنه طبقه جوړوله او د ټولنې د مادي شتمنیو په وېش کې یې لونه ونډه ترلاسه کوله. بوشمېر فوډالانو هم، روحاني اړخ درلود چې د فوډالانو لا ارتجاعي قشر یې جوړاوه.

ځمکه پورې تړلې بزگران (سرفان): د فوډوالي سسټم دوهمه اصلي طبقه بزگرانو جوړوله. بزگران ځمکې پورې تړلې ؤ (یعنې د فوډوال دملک دپربښودلو حق یې نه درلود او دځمکې سره یوځای پېرودل او پلورل کېدل) اود واکمنې طبقې یعنې فوډالانو دزبېښاک لاندې ؤاو کله یې سوه وړه ټوټه ځمکه او دکرکېلې اوزار هم درلودل چې د فوډالانو له خواددوی په واک کې ورکول کېدل او په بدل کې یې اجاره یا باړه ورکوله. په عامه توگه سرفانو د فوډالانو سره نه پخلا کېدونکې تضاد درلود اوله همدې کبله د فوډوالي پرتاریخ، په کراتو کراتو د بزگروپرگنو دپراخه پاڅونونو شاهد دی.

کسبگر: کسبگر هغه ډله کسان ؤ چې کوچني تولد سره یې سراو کار درلود، دکار داوزارو او کار ځای خاوندان ؤ او په خپله څانگه کې یې بودول مهارت درلود. د فوډالزم دتکامل په بهر کې دکاراستادانو او مرستیالانو ترمنځ توپیر، ورو و رو ډېرېده اوداسې حد ته ورسېد چې هرې ډلې، څانته ځانگړې ټولنیزې ډلې جوړې کړې. خو زباتره استادانو په ندرت سره ټولو مرستیالانو ته اجازه ورکوله چې استاذشي. دکاراستاد کېدل یواځې ددوی زامنو او نږدې خپلوانو ته ځانگړې شوي ؤ. له دې کبله ډېرو مرستیالانو د استاذ کېدو هیله د لاسه ورکوله او دیوی ټولنیزې ډلې په توگه دتتش لاسو بناریانو سره یو ځای کېدل.

سوداگر: څنگه چې مخکې یادونه وشوه، سوداگر هغه کسان ؤ چې د پلورتوکو راکړه ورکړه یې دبنارونواو کلیو په منځ کې او دبنارونواو مختلفو هېوادونوپه منځ کې سرته رسوله. دسوداگری دتجربو او چارود پراختیا او بشپړتیا سره، سوداگرو داسې کسان په کارگمارل چې د دوی سوداگری چارې یې سمبالولې. وروسته بیا دغه کسان کارمندان ونومول شول.

په فیوډالي سسټم کې طبقاتي مبارزې: د فوډا لانوله خوا بې پایه زبېښاک چې په تو لډ کوونکو (بزگرانو) اونورو ټولنیزو ډلو لکه د سوداگریزو موسسو کارکوونکو او د ښار تش لاسو کسانو او نورو یادشووډلو باندې تر سره کېده، ددې لامل شو چې دوی ټول د فیوډالانو پر ضد مبارزې کې بزگرانو سره هملاسي (متحد) شي.

د سرفانو فوډا لي زبېښاک او ظلم ضد مبارزې، ددې لامل وگرځېدلې چې سرفان د تېښتې پرځای، وسله والو پاڅونونو ته مخه کړي. د سرفانو په خپل سراو غسړ منظمو پاڅونو نو نشو کولی بری ته ور سپړی. خو د دوی پر له پسې مبارزو، فوډا لان مجبورول چې پر بزگرانو باندې د ډېرو زیاتيو او لوټولو څخه ډډه وکړي. په ټولیزه توگه د فوډا لي سسټم له ټولو ساسي سازمانونو څخه د پرگنو د ځپلو د پاړه کاراخیستل کېده. سترو ما لکانو د خپلو پو ځي ډلو نه دبزگرو د پاڅونونو ځپلو دپاره گټه اخستله او هم سلطنتي ځواکونو، چې په ټولیزه توگه د فوډا لي طبقي ملاتړگنل کېدل، د دغو پاڅونونو په ټکولو کې وروستنی ځواک جوړاوه.

لومړني نغدي پانگوال يا سودخوړو نكي: هغه کسان و چې د پام وړ نغدي پیسې يې در لودې او د سو د اخیستلو په بدل کې يې په پور ورکولې. په دې ترڅ کې يې خپله پانگه د مختلفو پیسو د راکړې ورکړې په چارو کې په کاراچوله او غټې گټې يې لا سته راوړلې.

تش لاسي ښاريان: پور ته یاد شووو طبقو او اقشارو ته په پاملرنې سره معلومېږي چې مرستیالانو، زده کوونکو، کارمندانو، او غیر متخصص زیارکښانو او نورو، د تش لاسو ښاريانو قشر جوړاوه. تش لاسو تل د فیوډالی طبقي او ښاري بدایانو

(شتمنوسوداگرو، سودخوړونکو، بنار میشتو فیوډالانو د صنف استاذانو او نورو) ضد مبارزه کوله او کله چې بزگرانو په پاڅون لاس پورې کاؤ ددوی په ملا تر راپاڅېدل او دفیوډالانو ضد مبارزې کې یې ددوی دهم لاسو رول لوباوه.

دولت په فیوډالی سیستم کې: فیوډالی دولتونه له پیل څخه د واکمنې طبقې (فیوډالانو) دگټو ساتندوی ؤ. له دې کبله دفیوډالیزم په لومړیو وختونو کې دمریتا به پر پاتې شونو باندې دفیوډالی اړیکو د بشپړې غلبې دپاره فیوډالی متمرکز دولتونه منځ ته راغلل چې مخکښ اړخ یې هم درلود. ددغو دولتونو په سر کې د سیمې تر ټولو لوی فیوډال ؤ چې پاچانومول کېده. دفیوډالی طبیعي اقتصاد پرمختگ او دسیمه ایزو فیوډالانو د پیاوړی کېدلو له امله پاچا هان اړشول چې په بېلو بېلوسیمو کې خپل ډېر واکونه فیوډالانو ته ورکړي. اوکله داسې پېښېدلې چې دغه فیوډالان دخپل واک د زیاتېدلو او دمرکزي حکومت دکمزوری کېدو له امله دپاچاهانو دتابعیت څخه غاړه وغړوی. نوموړو فیوډالانو په خپلو اړوندوسیمو کې قضایي، اداري، مالیاتي، دپوځي ډلو مشري او دداسې نورو چاروسمبالتیا په خپل واک کې درلودې. دغه چار فیوډالی مرکزي حکومت کمزوری کړ او د فیوډالیزم ملوک الطوائفي (فیوډالی بې اتفاقي) یې منځ ته راوړه. دغوسیمه ایزو فیوډالانو دځمکو نیولو او یا دیوبل د تابع کولو پر سر په ډیرو جگړو، وژلو او لوټلو لاس پورې کاوه. وروسته دفیوډالی سیستم دننه دپانگوالي اړیکو په ودې سره متمرکز (دیسپوتیزم) فیوډالی حکومتونه منځ ته راغلل چې دفیوډالیزم په ړنگېدو کې به یې روښانه کړو.

دفیوډالیزم دپوړیو یا مرتبولې: هرسترفیوډال، په دې موخه چې دوړو فیوډالانو دپوځي چوپړتیاونه گټه واخلي دخپلو

ځمکو یوه برخه هغوی ته وربښله. هغه مالک چې د ځمکې اصلي خښتن ؤ په "سینیور" مشهور شو او واړه فیوډالان چې له هغه څخه به یې ځمکه نیوله دده "واسالان" (پوځي گمارل شوي) گڼل کېدل. پاچا د هېوا دد ټولو فیوډالانو په سر کې ؤ. دساري په توگه، لویدیزه اروپا کې دفیوډالي پورپولې په لاندې توگه بنودلای شو:

پاچا ← دوک او کنت ← بارون - شوالیه

ددغو مقامونو هر یو یوازې دخپل واکمن تابع ؤ.

دفیوډالي ټولني فرهنگ او ایډیالوژي: فیوډالي طبقې دزبښناک او سیاسي ظلمونو دلارې په زیارکښو طبقو باندې خپله واکمني ساتله او په دې بهیر کې ایډیالوژیکي کړاو، د دوې تر ټولو زوروره وسیله وه. مذهب او روحانیت د فیوډالي دولتونو د ملاتړ دپاره ریښتونی ایډیالوژیک ځواک ؤ. دواکمني طبقې په لاس مسخ شوي مذهب، دځمکې دکړاوونوپرځای جنت کې دهمیشني نیکمرغی ژمنې ورکولې او په دې توگه یې ولسي پرگنې دفیوډالانو ضد مبارزې نه راگرځولې او هڅه یې کوله په داسې حال کې یې وساتي چې دخپلو مالکانو د پاره گټورې وي.

فرهنگ د فوډالزم دټننگښت، پراختیا او بشپړتیا په موده کې، په ژوره توگه دمذهب تر اغېز لاندې ؤ. مذهبي اصولو، دلرغونې زمانې مخکښه یا مترقي فلسفه په ټولزه توگه څنډې ته کړي وه، ریاضات او طبیعي علوم چې لرغونې زمانې کې یې له فلسفې سره ډېرې ټینګې اړیکې درلودې، بېخي محدود او ادبات هم دسپېڅلو کسانو دژوند په ستاښې باندې بدل شوي ؤ. تاریخ هم یواځې هغو پېښوته، محدود شوی ؤ چې روحانونو ثبتولې. شعر، موسیقي او نورو هنرونو د مذهب خدمت ته ملاتړ لي وه. په فرهنگ باندې د مذهب ځواکمني دپوراز مسالمت آمیزې او آرامې

پراختیا اوبشپړ تاپالنه نه وه بلکه دغه ځواکمني، ولسي پرگنو اومتري متفکرینوسره د فوډالانو اوددوی ملاتړوروحانونو ترمنځ دسوی سختې مبارزې په بهر کې منځ ته راغلې وه. مذهب اوروحانت هغه کسان چې روحانی ضدولسي عقاید یې درلودل او یایې ولسي هنر وړاندې کاوه، په بهرحمي سره رېپول او تنگول.

فوډالي ضد انډیالوژي: په انډیالوژي کې د انډالستي او مذهبي عقایدو لاس بری د مخالفو جریاناتو د نشتوالي په مانا نه و. د فوډالیزم پیر دمتضادو انډیالوژو د سختې مبارزې پیردی. په فوډالي ټولنه کې دسختو فشارونو اوبندزونو سره سره د ابن سنا، ابن رشد، سي ژر، بربابنسکي اونورو په شان مترقی عناصرو شتون درلود چې د ماتربالستي فلسفې پیروان و. فوډالانو سره دبناري اشرافو، سرفانو اوتش لاسو بناریانو مخالفت، د مذهب پرضددوی دمبارزوسره نیردې اړیکې درلودې. د مذهب څخه سرغړونو چې دطبقاتي مبارزې سوه انډیالوژیکه بڼه وه زیاتره فوډالي ضد وسله وال پاڅونونه له ځانه سره درلودل. ځینې وختونه په سرف پرگنو او تش لاسو بناریانوباندې زورزیاتي سره مخالفت، له ځواکمن مذهب سره دنوی مذهبې زده کړې دمخالفت په جامه کې وړاندې کېده (لکه په ایران کې دبایک زده کړې).

په فوډالیزم کې دانډیالیزم او مذهب ددښمنانو مبارزې په نوو پېړو کې د ماتربالیزم دڅرگندېدولاره پرانستله.

شپږم څپرکی

د فیدووالي سیستم ښکېدل

سره له دې چې د فیدووالي سیستم ټولنې ځانگړتیاوې، د فیدووالیزم ډرنگېدو په پړاو کې هم همغښان ځواکمنې وې، خوبیا هم دغو ځانگړتیاوو د فیدووالیزم دننه دنوو عناصرو او پر هغو پورې اړوند دمخبنایي عناصرو پیدایښت له امله د پام وړ بدلونونه وموندل. په فیدووالیزم کې دننه دپانگوالي تولید طریقي د پیدایښت او ودې په پای کې دغه رژیم پای ته ورسېد چې په لاندې توگه یې تر لنډې څپرني لاندې نیسو.

دمولده ځواکونو پر مختگ: دمولده ځواکونو پراختیا او بشپړتیا د فیدووالیزم دننه دپانگوالي اقتصاد د پیدایښت اصلي عامل ؤ. پړاوو گرځېدونکي څرخ څخه گټه اخیستنه دمرستابه عصر کې دود وه خو وروسته دغه څرخ په بشپړه توگه داوبو منځ کې ولگول شو. پخوانو ژرندو کې پر اوبو گرځېدونکي څرخ موجودو چې د ژرندې د درنو پلونو په گرځولو کې ترې کار اخیستل کېده. ددې دپاره چې دغه پلونه په خوځښت راشي، نوموړی څرخ به یې داسې ودراره چې دهغه دکښتنې برخو دپرو پر مخ داوبو بو ځواکمن بهرتوبېده. وروسته با داسې څرخ جوړ شو چې د پورتنۍ برخې دپرو پر مخ داوبو توبېدو له کبله په خوځښت راته. په دې ډول چې د سند نه بېلې شوې وړې وپالې د څرخ ترپورتنو برخو پورې غزېدلې. ددغه څرخ دگرځېدو له کبله هغه

مله (داب) هم په خوځښت راتله چې په دې څرخ پورې نښلول شوې اود کارځای ددنني (داخلي) دنوال نه تېرېدله. ددغې ملې دگرزېدو له ځواک خخه دفلزاتو د را ایستلو اوولې کولو اود کاغذ جوړونې په کارخانواو کانونو او نورو چارو کې هم گټه اخستل کېده. دلومړۍ بټۍ (دم) له اختراع وروسته مخانکي بټۍ چې په نوموړي اوبو گرزېدونکي څرخ سره په خوځښت راتلې، دعمل ډگر ته راووتلې. د بټۍ له اختراع نه مخکې به یې فلزات د لاسي بټو (دم) په مرسته دټینګې خمېرې په بڼه اړول. په داسې حال کې چې له دې وروسته یې فلزات دماح په بڼه اړول اودایې شونې کړه چې د منډکې یا ریخته ګري (قالب) له لارې نه مختلف اوزار جوړکړي. فولاد، لومړنی فلز و چې له دې لارې نه ولې او چان شو. دغو اختراع گانو داوزارو اووسالو دسمون امکان برابرکړ. په دې ډول دتو رلو څرخ، مټه (برمه) او دژرنډې، ماشین هم اختراع شو. دساده ماشینونو خخه دکانونو په کیندنو کې هم گټه اخيستل کېده. دنساجي په صنعت کې داوبدنې نېغه دستگاه په پرتې دستگاه بدله شوه چې تولید یې زیات و.

دفلزي ټوټو نه گټې اخيستې د مدرنو بېړيو د جوړونې امکان برابر کړ چې زیات بارونه یې لرې واټنونو ته لېږدول. په دې ترڅ کې لورېنود (قطب نما) هم بشپړ شو، چاپ بشپړ او لومړني کتابونه چاپ شول. په کرني کې مولده ځواکونو له هغه څه نه چې په صنعت کې وویل شول سټه (کرارکرار) گامونه اخيستل. دکرلاندې ځمکې پراخه او حاصلات یې زیات شول او دکرکيلې طريقې سمې شوې. څو کروندیز سیستم او په چمتو ځمکو کې دواښو کر پیل شو. دصنعت دبشپړتیا له امله وړيو، څرمنو، پنبې اودمالداري او نورو کرنيزو محصولاتو ته غوښتنه زیاته شوه. له

دې امله د فوډالیزم د ډنگېدو په پړاو کې مالداري، فالیزواني، بڼوالي او تاک کاري ډېر پر مختگ وکړ.

په تولدې اړیکو کې راغلي بدلونونه: مولده ځواکونه

د فوډالیزم د ډنگېدنې په پړاو کې داسې کچې ته ورسېدل چې په فوډالي اقتصاد کې پانگوالي اړیکو دپام وړ پراختیا وموندله. دغه چار د بورژوازي او پرولتارنا، نوو طبقو د پیدایښت سبب وگرځېد. په مختلفو ځانگو کې د صنعت او کرنې پراختیا او بشپړتیا، د بزگرې خخه د صنعت دلا زیات جلاتوب او نوو صنعتي طبقو د څرگندېدلو لامل شو. دکار ټولنز وپش با هم پر مختگ وکړ او هره سسمه د ځانگړي محصول برابرولو ته لاځانگړې شوه. داسې سسمې موجودې وې چې محصولات او کورني څاروي یې زاتره د بازار د پاره روزل، دساري په توگه هالنس دانو دغواگانو په ساتلو اودلبنساتو پلورلو کې تخصص درلود. او سا د اسپانې په ځنو سمو کې زاتره وگړي د مرنوس پسونو په ساتلو اود وړو په پلورلو او داسې نورو بوخت ؤ. دغه چار طبعاً د پلور توکيزې راکړې ورکړې، یعنی په فوډالیزم کې د سوداگرنزو اړیکو د بشپړتیا سبب شو. پخوا، بازاری معاملات تقریباً په یوې ټاکلې سسمې پورې تړلې ؤ، خو په دې وخت کې ورو ورو ټولو هېوادونو ته پراخه شول. په نوو شرایطو کې د سوداگري پراختیا او بشپړتیا د کوچني تولدد کرار کرار له منځه تللو او پانگوالي اړیکو د راتللو او پراختیا سره مرسته وکړه.

ساده کوپراتف او مانوفکتور: د صنعت په برخه کې

د پانگوالي تولد لومړنی گام د ساده کوپراتف (تعاوني) پیدایښت و. ساده کوپراتف، دکسبگري پراخه شوی کار ځای ؤ چې په هغه کې زبات شمېر اجرو کارگرانو (هماغه پخوانیو کسب گرو) کار کاوه. دغو وگړو دخپل کار ځواک، دکوپراتفو نو خاوندانو باندي

پلوره (دکوپراتفو نو خاوندان عبارت ووله سوداگرو، سودخوړونکو، دټولگيو يا صنف شتمنواستادانو اوداسې نورو خخه). دپانگوالي په دغو لومړنو کار خاونو کې دکار وېش، شتون نه درلود. يعنې هر کارگر دسو پلورتوکي دتولسد، اړوندې ټولې چارې پخپله سرته رسولې. په بوه کارخای کې دزبات شمېر کارگرانو راغونډېد نې، دکسبگري دکوچني کارخای په پرتله، دکار د لاس ته راوړنې کچه لوړه بوتله، په دې ډول چې دکار گرو منځ کې ترټولو بڼه کار دمزدوړی ټاکنې دمقاس په توگه او دکار په خای او دسوون موادو دسپماپه اړه دسيالی منځ ته راوړل ؤ، دغو پانگوالو ته د غټو گټو و ترلاسه کولو امکان ورپه برخه شو.

ورپسې گام، دپانگوالي په پراختيا او بشپړتيا کې د مانوفکتور پيداينست ؤ. مانوفکتور داسې کار خای ؤ چې دکار وېش پکښې وجود درلود خودلته هم دلایسي کار د طریقي خخه گټه اخیستل کېده. (مانوفکتور له دوو لاتني کلمو، "مانو" دلاس او "فکتور" دجوړ په مانا، خخه اخستل شوی چې ددواړو بوخای مانا، په لاس جوړده). دمانو فکتورونو خاوندانو، وسایل اولازم خام مواد برابر او لوی کارخاونه يې منځ ته راوړل چې په هغو کې ټولو اجرو کارگرانو بو خای دیوچت لاندې کارکاوه. دتو لد دغې نوې بڼې دپانگوالي اړیکو دپاره ترټولو مناسبه زمينه برابره کړه.

دپانگې راغونډېدلو شرطونه: دپانگې د څرگندېدنې او

راغونډېدنې دپاره لازم شرایط په دې ډول ؤ:

الف - پلورتوکيز تولسد نسبتاً پراختيا ومونده چې دسوداگرو، سود خورو، دمانو فکتور ر خاوندانو اونوروپه لاس کې يې د زیاتو پسو راغونډېدنه (تجمع) شونې کړه.

ب - دهغو پرگنو شتون چې دخپل کار ځواک دپلورلو له نظره آزاد او دتولسد وسایلو دلرلو نه بې برخې وې. دغه دوه

شرطونه دپانگې راغونډېدنې بنسټزعلتونه وو. په دې ډول لومړنۍ پانگوالو دتولسد دوسالو اوپانگې په لرلو او داجروکارگرو په استثمارولو سره ورځ په ورځ خپله پانگه زياته کړه. خو باند دپانگې دلومړنۍ راغونډېدنې، چې په زور سره دبزگرو او کسبگرو دمالکت دسلبولو او دولتي پورونو (۱)، دکورنسو صناعتو نه ملاتړ اودمستعمرو دلوت له لارې منځ ته راغلې اودپانگې دوروستنې راغونډېدنې ترمنځ چې سوزاې دکار ځواک دزبېښاک له لارې ترسره شوه، توپير وشي. مونږ دلته دپانگې لومړنۍ راغونډېدنې راز طريقې بيانوو:

۱-بزگرو او کسبگرو نه په زور سره د دوی د شتمنی (مالکیت) اخيستل:

دفوډالزم درنگېدنې په بهرکې، دپلورتوکيز تولد دکچې پرمختا، دفوډالانو دتمې سترگې دبزگرو ځمکې او دکسبگرو دتو لد وسالو ته ور واړولې. له دې کبله دوی دکلبو دځمکو په زوره نيولو (ضبطولو) او دخپلو ځمکو نه دبزگرو په شړلو او ددوی پرځمکوخپته اچولو (غصبولو) اودکسبگرو دتو لد دوسالو په ضبطولو پيل وکړ. هغه بزگران او کسبگر چې په دې ډول دخپلې ځمکې اوتولسد وسالو نه بې برخې کېدل، جبراً دپانگوالي مانوفکتورونو کې مزدران کېدل.

۲-دولتي پورونه او دمالې د سستم رغاونه:

دنوو مالو اخستنه اودولتي پورونه، دلومړنۍ پانگې دراغونډېدنې (تجمع) يوه وسيله گڼل کېده. ځکه فوډالي دولت د اردو او اداري دستگاه دساتلو لپاره تل پسو ته اړتيا درلو ده او معمولا دغه

(۱) دمالیاتي سیستم رغاونه.

اړتیاوې دمالیې له لارې نشوای پوره کېدلې. له دې کبله فوډالي دولت زباتره دسودخورو اوسوداگرو نه د ډېرې گټې په بدل کې پور کاوه. ډېر ځله دپورتنیو اړتیاوو سر بېره دعیاشیو اودرباري جشنونو لگښتونه داسې کچې ته رسېدل چې پاچا به اړشو دوی اندازې ټاکلو پسو په عوض کې (معمولا دغه پسې دهغو دمالاتو سره برابرې وي چې نو داده کاله وروسته باند اخیستل شوې وي) دمالیې اخیستل په ټیکه ورکړي. د مالې ټیکه دار به ددولتي سرتېرو په مرسته دخلکونه په زوره مالیه ترلاسه کوله چې زباتره به یې دعادی کچې نه دوه درې برابره زباته وه. په پایله کې نوموړي اجاره دار به له هغو پسو نه چې دربار ته یې په پور ورکړې وې لاډېرې پسې لاسته راوړلې. دکورنو صناعتو ملاتړ: د فوډالي دولت دپراختیا دپړاو د ځانگړو صفتو نو څخه نو هم دکورنو صناعتو ملاتړ ؤ. فوډالي دولتونو په وارداتي پلورتوکوباندې درنې مالې تړلې او د اومو موادو او خوراکي توکو دصادرېدلو مخنیوي یې کاوه. دغو حکومتونو دخپل هېواددسوداگرو اومانوفکتورونو خاوندانو ته مالي مرستې، جانزې اونور امتازونه ورکول. ځکه دصناعتو او سوداگري په پرمختگ پسې، دمالې او داسې نورو کچه هم زباتېده اودواکمنو فوډالانو شتمني ډېرېدله.

دمستعمرو لوټمار: دپلورتوکو- پیسوارنکو پراختیا اوبشپړتیا د اروپايي فوډالانوليوالتیا، دلاډېرو شتمنیور اتولولوته، زیاته کړه. دبورژوازي اقتصادي پرمختگ اوپه پایله کې اومو موادو اوبازار ته اړتیا هم دهممو عواملوله جملې څخه ؤ چې دپورتنی عامل (دپلورتوکو- پیسوارنکو پراختیا اوبشپړتیا) سره بوځای دنوؤلونوچو د موندلو لامل شوه. دامریکې وچه، آسترالیا، د

اندونزیا او فلپین جزیرې او نور. د جغرافیایي سسمو موندل په حقیقت کې داروپایي دولتو نو دنیواکگری ساستونو پیل ؤ. هره نوې کشف شوې سسمه سملاسي دهغې د موندونکي او اړوند دولت ترواکمني لاندې راتلله. دهرې سسمی له موندلو وروسته دسوداګرو، سودخورو، حربصو اوتمه لرونکو فوډالانو سلاو دغې سسمې ته مخه کوله. په لومړي سر کې نیواکګرو دنانډوله سوداګري نه ګټه پورته کوله، معنې خپل پلورتوکي به یې په ډېره ګرانه به ترنیواک لاندې (مستعمرو) بازارونو کې پلورل او دخپلې اړتیاوړاومه موادې په ډېره ارزانه به رانول. نیواکګرو دوخت په تېرېدو سره کرار کرار ورځ په ورځ زباتېدونکې کچې دپوځي ځواکونو څخه د فشار دپاره ګټه اخیستله اومستعمري یې نېغ په نېغه دخپلو لاس لاندې هېوادونو په بڼه راوستلې. دمستعمرو دشتمنو لوټ تالان او اروپایي هېوادوته ددغو شتمنو راماتېدل، دفوډالي سستم دننه دپانګوالي په پراختیا او بشپړتیا کې ډېر لوی عامل ؤ. داسې چې دپانګې دلومړني راغونډېدنې له ډولونه یوهم دمستعمرو لوټ ګټل کېده.

د فوډالي سستم په مخبنا کې راغلي بدلونونه:

دنوو طبقو پداینست: دصنعتي تولد دپراختیا اوبشپړتیا سره، په فوډالي فرماسون کې، نوې طبقې پیداشوې. ددغو طبقو څخه یوه بورژوازي اوبله دهغې ضد پرولتاربا یا داجر وکارگرانو طبقه وه. بورژوازي طبقه د سوداګرو، سودخورونکو، د شتمنواستادانو له ټولو قشرونو او د فوډالانو د دهغې ډلې دبشپړتیا څخه چې په بورژوازي تولدکې یې هم ګډون درلود او د پرولتاربا دکارځواک څخه یې ګټه اخیستله، منځ ته راغله. پانګواله طبقه د تولد د وسایلو خاونده اودپرولتاربا زبېبونکې وه. پرولتاربا دتولد

دوسالو نه بې برخې وه. په فوډالي شرایطو کې دبورژوازي اوپرولتاربا تر منځ تضاد دفوډالي ټولني داصلي تضاد په پرتله معني دواکمني طبقې، فوډالانو او دوی پورې دټولو کسانو په وړاندې دزيارکينو پرگنو اوترټولو لاډېر دبزگرو تضاد، په دوهمه درجه کې ځای درلود. بورژوازي او پرولتاربا دواړه دفوډالانو تر کلک فشار لاندې ؤ له دې کبله دغو دواړو طبقو دفوډالزم دراړخولوپه برخه کې يوشانته فکر درلود. وړاندې به وگورو چې ډېرځله پرولتاربا دبورژوازي تر مشرتابه لاندې په فوډالي ضد ولسي انقلاب لاس پورې کړ.

په بېلابېلو قشرونو باندې دبزگرو شننه: په پلورتوکيز-پيسو اړيکو کې، دبزگرو گډون، دځمکې په مالکت اوله ځمکې څخه دگټې اخيستني په بڼه کې بدلون، دبزگرو په منځ کې داقتصادي نانډولي دودې سبب شو. دفوډالزم دپنځېدني په پړاو کې بزگرو کولی شول خپله ځمکه وپلوري اونوره راونسي، گروپي کړي او په پای کې هغه څه يې چې زړه غوښتي وي، دخپلې ځمکې په هکله وکړي اوهم بزگر مجبور ؤ چې دخپلې ځمکې درنه ماليه ورکړي. خومعمولا ډېری بزگرو دخپلو ځمکو ماليه نشوه ورکولای، ځکه هم ډېر پېښېدل چې بېوزلو بزگرو خپله ټوله ځمکه نا دهغې بوه برخه دلاسه ورکوله. تنگ لاسو بزگرو خپل جانداد په سودخوړونکو گرو (ګانه) کوله او په ډېری وختونو کې، ملاماتوونکی سود ددې خنډ گرځېده چې بېرته خپله ځمکه لاسته راوړي. بډاؤ بزگرو له دې موقع نه گټه اخيستله او د نېستمنو ګاونډيانو د ځمکو لاسه ته راوړلو کې يې کار هغه ځای ته ورساوه چې ځنې وختونه به يې دځمکې پراختا دمعمولی بزگر دځمکې خوچنده زياته وه.

په دې ډول، بزگران په دريو قشرونو ووېشل شول:

۱- تش لاسي بزگران چې هېڅ ډول ځاني شتمني يې نلرله اودېدبانو بزگرو اوفوډالانو دپاره يې کار کاوه. دا ډله دکلسو دپروولتر اونمه پروولتر په نوم پېژنو.

۲- منځکوره بزگران چې ځمکه اوڅاروي يې درلودل اودخپل ژونددبرابرولو وس يې درلود اوکله به يې تش لاسي بزگران هم زبېښل.

۳- دکلي بورژوازي (کولاک)، چې شتمن بزگران ؤ، اوتش لاسي اوکله به يې منځکوره بزگران هم زبېښل.

دبزگرانو فوډالي ضد مبارزې: بزگرو دفوډالانو دبرحمانه زبېښاک په وړاندې په کلک مقاومت اوبلوالاس پورې کاوه. په فوډاليزم کې دبزگرو پرگنود طبقاتي مبارزې گډ اړخ پر ځمکه پورې دتړلتابه اودفوډالي ټولوبندونو نه، دځان دآزادولو لپاره ددوی ليوالتياوه. دفوډاليزم دړنگېدنې په پړاو کې ډېرې بزگري غورځنگونه پېښ شول چې زياتره دتش لاسو ښاربانو دملا تر څخه برخمن اوموڅه يې دولسي پرگنو د ژوند دکچې لوړول ؤ. بزگري غورځنگونو مخکښ رول درلود او دانقلابي بزگرانو د هيلوغبرگون ؤ. دبزگرانو شخصي هيلې معمولا دځان آزادولو، ديوې ټوټې ځمکې لاسته راوړلو، دفيوډالي مالې نه دځان خلاصولواو داسې نوروله پولي، نه تېرېدل.

داسې چې په ځينو غورځنگونو کې بزگرانو د ټولو ټکسونو او فوډالي مالې دلغو کولو دغوښتنې جرئت هم نه درلود اوسوازې دکمښت غوښتنه يې کوله. هغوی غلط فکر کاوه چې ددوی ټاکلې غوښتنې به ددغو امتيازاتو لاسته راوړولو ضامن وي. دمنظمو سازمانونو نشتوالی او دبلوا گرو منځ کې بې اتفاقي چې دبزگري تولسد دخواره واره تولسد له خاصو ځانگړتياووڅخه وه، دتجربه لرونکي مشرتابه اوپه ټوليزه توگه دبزگرو د پوهې نشتوالي زياتره

دغه غورځنگونه دماټې سره مخامخ کول. ددې سره سره، دبزگرو مبارزې، برناوې هم درلودې چې تر ټولو مهمه یې په ځمکې پورې تړلتابه نه خلاصون ؤ. اوپه دې ډول سرفان کرار کرار په آزادوبزگرو بدلېدل.

د فوډالیزم په ړنگېدنه کې د زورواکو حکومتونو جوړښت: دپانگوالي اړیکو پراختیا اوبشپرتا، ستر فوډالان د طبقاتي لاس بری دنوې ساسي بڼې جوړونې له دندې سره مخامخ کړل، چې دغه نوې بڼه د فوډالي زورواکي حکومت ؤ. دغو فوډالانو هڅه کوله چې دبورژوازي د ودې په حال کې صناعتو ته، دخپلو گټولپاره استفاده وکړي. دوی په بورژوازي کې دپټ خطراتکل نشو کولی نو ځکه دبورژوازي ملاتړ ته راپاڅېدل. اقتصادي بهرونو د فوډالانو دلورټا ساتنې سره، د فوډالانو او بورژوازي تر منځ د سازښت غوښتنه کوله. نو شمېر نورو فوډالانو نشو کولی په خپل څنگ کې دبورژوازي صناعت (پرتله له دې چې دځواک کچه یې په پام کې وي) وزغمي. پایله داچې سوازې سوزور واکه متمرکز دولت کولی شول ددوی دخپلو په ترڅ کې دغه چارشونی کړي. ځکه چې واکمنې طبقې دپانگوالي تولد په موسسوباندې دمالې په تړلو سره دصنعت او سوداگري له پراختیا او بشپړتا نه گټې لاسته راوړي چې په دغه وخت کې یې دپراخو لښکرو او حکومتی ماشین دساتنې لپاره ورته سخته اړتا درلوده. له دې امله، ستر فوډالان ددولتي مالې او گټو له زباتوالي سره مینه وال ؤ. دبورژوازي مخ پر ودې اقتصادي ځواک، دبزگرو او تش لاسو بنساربانو، زبېښاک کچه لوړه کړه. له دې کبله د فوډالي دسیپوتزم حکومت زړه ته پریوتله ږه چې لوبه دنده یې دزبارکښو اوناراضو پړگنو خپل دي.

دانقلاب مخ نه اوبستونکی بهیر: بشپړتیا موندونکي

مولده ځواکونه، د فوډالي کوچنیو تولیدي اړیکوسره، په پراخه کچه لاس او ګریوان شول.

خوڅرنګه چې ساسي موسسې او په تېره بسا فوډالي دولت له منځه نه و تللای "نوي" معنې دپانګوالي اړیکو برلاسي، نشوای کولای ټینګښت ومومی.

همدارنګه دې بهر نشو کولی چې کرارکرار او دسوله بېرې بشپړتیا له لارې منځ ته راشي. له دې کبله دانقلاب له لارې د فوډالي ساسي سسټم ړنګېدنه د ټولنیزې پراختیا اوبشپړتیا یواځنی قانون و. دهر انقلاب له پیل نه مخکې داسې حالت منځ ته راځي چې "انقلابي حالت" نومېږي. انقلابي حالت له دوو ذهني اوعيني اړخونو نه دلاندې څرګندونې سره سم جوړېږي.

عيني عوامل (دانقلاب مادي شرطونه):

دمظلومو پړګندونستي او تش لاسي زښت ډېر سختوالی چې دخپلو غوښتنو طرح کولو ته یې اړباسي او دواکمنو طبقو ساسي ګډوډی داسې چې نورنشی کولای خپلې واکمني ته په زاړه حالت دوام ورکړی، دعيني عواملو له جملې څخه دي.

لومړني بحث کې مو د فوډالیزم د ړنګېدنې په هکله داسې شرائط ناد کړل چې په حقیقت کې دانقلاب عيني عوامل و. دپانګې لومړنۍ راغونډېدنه (تجمع) او دراغونډولورازارز طریقې، په فوډالي اقتصاد کې دپانګوالي اړیکو نفوذ اودودې په حال کې مولده ځواکونو اود فوډالي مرګونې توليدي اړیکو ترمنځ تضاد، دانقلاب اقتصادي بنسټ جوړوي. کله چې مو د بزرګرانو، فیوډالی ضد مبارزو په هکله بحث وکړو، دامو وښودله چې د مظلومو پړګنو ناراضتیا او تش لاسي، دوی دخپلو غوښتنو راپورته کولو ته اړکړي و او د فوډالي حکومت دنوې بڼې معنې دسپوټیزم د تشریح په

وخت کې مو څرگنده کړه چې په حقیقت کې دواکمني طبقې ساسي گډوډی یابحران ؤ، داسې چې نورې دپخواني حالت دساتلوتوان نه درلود.

اوس دذهني عواملو په هکله غږېږو.

ذهني عوامل (دانقلاب ایدالوژیکي تساري): ذهني

عوامل په یوه جمله کې لنډولی شو: دمرجع واکمني طبقې راپرځولو دپاره په ولسي انقلابي عملیاتو لاس پورې کولو کې دانقلابي طبقې ځواکمني. دپانگوالي انقلاب له پیل نه ډېره موده مخکې بورژوايي ایدالوژیکي رښم نوکو ته راپاڅېدل او دنوموړي د ورکاوې غږ یې پورته کړ. بورژوايي رڼ اندو د پانگوالي تولد دپرمختگ له کبله دټولو طبیعي پدېدو دماهت کشفولو سره خاصه مننه پيدا کړه. څنگه چې پوهېږو دایدالوژیکي برلاسي دعلم له پرمختگ څخه مخنيوي کاوه، خو دپانگوالي اړیکو له پراختیا سره علمي کشفیات او دتجربې پر بنسټ دطبیعت دقوانینو مطالعه (چې کلسایي مخنیوی کاوه) په اروپا کې پیل شوه. دغه کشفیات د (زړه) معنې فوډالی نړۍ لږ لږ د نوي (نوي) پرله پسې مبارزې په بهر کې منځ ته راتلل. دغه راز نوي نړۍ لید چې دپانگوالي اړیکو پر بنسټ ولاړ ؤ او دبشر د فکر په ټولو برخو معنې علم، ادبیاتو او هنر کې غږېږده، منځ ته راغی. په ایدالوژي کې دنوي سبک (لارې) ماهت د "هومانیزم" (دانسان دوستي اوبشري کړاوونو د کمولو پلوي مکتب) په کلمه کې لنډېږی. داروپا دبورژوازي لومړني ایدالوژیکي په دې باور ؤ چې د"لر غوني فرهنگ ژوند، د نوي توب" (رنسانس) په حال کې دي. اوله دې کبله خپل فرهنگ او په ټو لږه توگه ایدالوژي یې رنسانس نوموله او هومانیزم ددغې ایدالوژي دنړۍ لیدسبک گڼل کېده. هومانیزم په دې ترڅ کې دنوي فرهنگ غږ روحاني یا مادي

ماهیت او د فوډالې مذهب له بنده دهغه د آزادۍ بنسټګرندوی هم دی. بورژوايي رول اندو په بو دغسې نړۍ لږ سره دخپلې عقدې اصول په ولسي ژبه دکتابونو اونورو خپرونو په توګه دخلکو منځ کې خپرول اودوی یې انقلاب ته چمتو کول.

اووم څپرکی

پانگوالي سیستم

دپانگوالي سیستم دپیدائښت بهیر

دفوډالي سیستم دننه دپانگوالي د تولید وده: دفوډالېزم د پرنګېدنې په څېرني کې دې پالې ته ورسېدو چې دپانگوالي د تولد طريقې دفوډالېزم له دننه څخه سرچينه اخستې ده. په کلو او ښارونو کې دپانگوالي تولد دپيدائښت زمينه په ترتب تر څېرني لاندې نسو:

په کلو کې دپانگوالي اړیکو پراختیا: په کلو کې د مولده ځواکونو پرمختګ په څه ناڅه اوږده موده کې، کرارکرارنسبتابونوی پړاو ته ورسید او په مختلفو سيمو کې دکوپراتفونو (تعاوني) دجوړېدو لامل شو. دې پرمختګ په کلو کې پلورتوکزه تولد ته وده ورکړه او ورو ورو يې دبزګرو په منځ کې نوې قشر منځ ته راوړ چې دتولد هېڅ رازوسايل يې نه درلود، دنورو دپاره يې کارکاوه اومزدوری يې اخستله. دپلورتوکزه تولد پراختیا اوودې سره دپسو اهمت ډېر شو. له دې وروسته بزګر اړو چې خپل محصولات په بازار کې وپلوري، دځمکې اجاره او مالیه دپسو په بڼه فوډال ته ورکړي، په بله ژبه بزګران هم پلورتوکو-پيسو اړیکوته ورګډشول. دمولده ځواکونو ډېر مخته پر بنسټ، دپلورتوکو-پيسو اړیکو پراختیا، بزګران په

مختلفو قشرونو (کولاک- منځکوره بزگران او دکلو پرولتاربا) باندې ووپشل. کولاکانو له فوډالانو څخه ځمکه په باړه اخیستله بیا یې په وړو وړو ټوټو باندې وپشله او وروسته یې منځکوره بزگرو ته په اجاره (باړه) ورکوله او سایې دتش لاسو بزگرو (دکلو پرولتاربا) دکارځواک نه په گټې اخیستلو سره ځمکه کرله. د پانگوالی ورځ په ورځ زاتسدونکي زبېښاک، دفسوډالي زبېښاک او تېربو سره جوخت، دبزگرو دلانستمن کیدو او کور وړانې (کور گډې) سبب شو. جوته ده چې په فیوډالي ټولنه کې بزگرو دنفوس ډېری جوړاوه، له دې کبله ددوي دپېرودنې دتوان کمښت، کورنی بازار لا پسې کمزوری کاوه او دپانگوالي اړیکو د زیاتې ودې څخه یې، چې دمولده ځواکونو دودې اوسوداگري په پراختیا، معنې دښارونواوکللو منځ کې پر راکړې ورکړې ولاړ وه، مخنوی کاوه.

په ښارونو کې دپانگوالی پراختیا: دمولده ځواکونو پراختیا دتوليداتود ودې لامل شوه. او د سوداگري دغوړېدا په پالنه کې ښارونو لا پراختیا وموندله. دښارونو په پراختیا سره سوداگرنزې پانگې ورو ورو دبزگرو اولاسي صناعتو دځاوندانو توليدات ترخپل کنترول لاندې راوستل. په لومړي سر کې سوداگرنزه پانگه دکوچنو تولدونکو دپلورتوکو د بدلون په بهر کې، دسوی واسطې په توگه څرگنده شوه. با سوداگرو دکوچنو تولدونکو دپلورتوکو په منظمې پېرودنې پیل وکړ او اومه مواد او پسې یې دمرستې په توگه هغوي ته ورکول. په دې توگه کوچني تولدونکي په سوداگرو پورې وتړل شول. په ورستني گام کې دسوداگرنزې پانگې ځاوندانو دساده "کوپراتفونو" اوبای یې د "مانو فکتور" په تاسس لاس پورې کړ. په دې ډول دسوداگرنزې پانگې یوه برخه له دې لارې په صنعتي پانگه بدله شوه او دپانگوالی صناعتو ځاوندان منځ ته راغلل. البته وروسته بیا شتمن کسبگر هم په صنعتي

پانگوالو باندې بدل شول. سره له دې چې "مانو فکتور" دمنځ ته راغلو شرایطو پر بنسټ یعنی د زورواکه دولتونو د نسبي ملاتړ لاندې یوه اندازه پر مختگ وکړ خوبیا هم اصناف په بشپړه توگه ځواکمن وه او تر اخرې اندازې پورې یې هڅه کوله چې د"مانو فکتورونو" او فني اختراعاتو د ودې مخه ونسي. کورنی گمرکي مالې (دبو ې سمې نه بلې ته دپلورتوکو د لېږد دپاره)، سمه انزې مالې، دصاحب منصبانو اوفوډالانو ظالمانه واک، په کانو اومقاساتو کې توپرونه، ټول دسوداگري دلابشپړتيا اودملي واحد بازار دتشکل اودپانگوالی اړیکو د پراختیا دلارې خنډو. په دې ډول په فوډالي ټولنه کې، څه په کلو اوڅه په بنارونو کې، فوډالي زړې توليدي اړیکې دنوو مولده ځواکونو دپرمختگ په وړاندې خنډگرځدلې وې.

بورژوازي انقلاب اوپانگوالی ته دفيوډالیزم اوبستون:

دمولده ځواکونو همیشنی وده دبشري ټولنې پر پراختیا او بشپړتیا باندې واکمن قانون دی، خو زړې توليدي اړیکې دمولده ځواکونودودې خنډ دي. مولده ځواکونه اوزړې توليدي اړیکې، دټولنيزو انقلابونو بنسټ جوړوي. انقلاب، دزازه فرماسون پر ځای دنوي اقتصادي ټولنيز فرماسون، دټنگښت لامل گرځي. په دې ترڅ کې دغه تضاد، د تاریخ پر پراختیا اوودې باندې، واکمن قانون دی. پورتنی تضاد په مخبنا کې، دمرجع طبقو (چې د زرو توليدي اړیکو ملا تر کوي) او د مترقي طبقو (په لومړۍ درجه کې زبار کښان چې دمولده ځواکونو دهمیشني پر مختگ تر ټولو لوی عامل گڼل کېږي) ترمنځ د مبارزو په بڼه غبرگون مومي. طبقاتي مبارزه دخپلې ودې ټاکلي پړاو کې په انقلاب بدلیری. ټولنيز انقلابونه د محرکه ځواکونو او دانقلاب دمشرتابه دخصلت او د اقتصادي، ټولنيزو اوساسي پالو سره سم مشخص

کېږي. له دې کبله د بورژوازي انقلاب د ارزونې لپاره پورتنی هر
 بوعامل په ترتب سره څېړو.

۱- د بورژوازي انقلاب خصلت: د نو انقلاب خصلت هغه

تضادونه چې دغه انقلاب يې حلوي (د زړو توليدي اړیکو له منځه
 وړل اونوؤ توليدي اړیکو ټنگښت) او د زړې مخبنا پر ځای دنوې
 مخبنا ټنگښت، ټاکي. هغه انقلاب چې موخه يې د فوسوډالي اړیکو
 له منځه وړل وي د خصلت له نظره بورژوازي انقلاب دی.
 د بورژوازي انقلاب اقتصادي او ټولنيز بنسټ، دنوو مولده ځواکونو
 او د فوسوډالي زړو توليدي اړیکو تر منځ تضاد دی. زېښناکگرې
 واکمنې طبقې د زړو او مرگونې توليدي اړیکو د ساتنې غوښتونکي
 دي. دوي دخپل دولتي ځواک څخه دخپلې برلاسي د پابښت په
 موخه گټه اخلي. له دې امله انقلابي طبقه بايد د نوو توليدي
 اړیکو د ټنگښت په موخه ځواک او قدرت تر لاسه کړي. له دې
 کبله د حکومت تر لاسه کول، د هر انقلاب تر ټولو بنسټيزه مسئله
 ده.

۲- محرکه ځواکونه او د بورژوازي انقلاب مشرتابه: څنگه

چې پوهېږو د زړو توليدي اړیکو او مولده ځواکونو تر منځ تضاد،
 د طبقاتي تضادونو په بڼه، په مخبنا کې غبرگون مومي. دلته هم دا
 تضاد له يوې خوا د مرتجعې فيوډالي طبقې او له بلې خوا دولسي
 پرگنو او بورژوازي تر منځ ؤ. په همدې سبب د بورژوازي انقلاب
 محرکه او مخکښ ځواکونه ولسي پرگنو جوړول. ولسي پرگنې،
 د بزگرو په تره با دهغو تر ټولو نستمې قشر، تش لاسي ښاربانو،
 ځواني پرولتاريا، بورژوازي او وړوکې ښاري بورژوازي د مخکښو
 عناصرو څخه عبارت وي چې د زاړه سيستم د له منځه تللو
 غوښتونکي وې. خوبزگرانو او پرولتاريا د سياسي سازمان او پوهې
 د نشتوالي له امله ونشو کړای د انقلاب مشرتوب په لاس کې واخلي.

بورژوازي چې په دغه وخت کې مخکښه طبقه وه دانقلاب مشري یې په لاس کې واخسته.

۳-د بورژوازي انقلاب اقتصادي، ټولنيزي او ساسي

پالې: اقتصادي پالې: بورژوازي انقلاب دنوو تولدې اړیکو په ټینګښت سره، دمولده ځواکونو پراختیا اوودې ته لاره اواره کړه. داسې چې دپانګوالی دټینګښت نه لږ موده وروسته صنعتي انقلاب منځ ته راغی او مولده ځواکونو په چټکۍ سره د بشپړتیا په لار پل واخیست. بورژوايي انقلاب دکارګرو زبېښاک له منځه یوڼه وړ بلکه یوازې ددې زبېښاک بڼه یې بدله کړه.

ټولنيزې پالې: د صنعتي پرولتارسا منځ ته راتګ د بورژوازي انقلاب تر ټولو مهمه ټولنيزه پايله ده. په کارخانو کې کار دکارګر ود تشکل اوبوالي لامل شو. په دې ترڅ کې ټولنيزو شرایطو، دپرولتاربا ژوند دتاریخ په ترټولو انقلابي طبقې واپراوه. په دې ډول دې انقلاب دصنعتي پرولتارسا، چې دبورژوازي قبر کښونکی ؤ، دپرمختیا اوبشپړتیا شرایط، منځ ته راوړل. دنوي فرهنگ ټینګښت، دپوهې اوتکنالوژي چټک پرمختګ، په نسبتاپراخه کچه د پوهنتونونو اومدرسو دجوړښت سره جوخت د ولسونو دپوهې دکچې لوړېدل دبورژوازي انقلاب دټولنيزو پایلو له جملې څخه دي.

ساسي پالې: دبورژوازي انقلاب تر ټولو مهمه پايله د زاړه ساسي سازمان ړنګېدل اوپر ځای یې د بورژوازي واکمني ټینګېدل دي. دغه راز د زړې واکمنۍ دتغیر راتولېدل اودنوي واکمنۍ دځواک منځ ته راتلل دانقلاب ساسي محتوا تشکلوي. د داسې پارلمان جوړېدل چې دفسوډالي جرګو په انډول مترقي ؤ او په ساسي چارو کې د پراخه پرګنو لږ او ډېر ګډون، ددوي دساسی پوهې دلورېدلو لامل ؤ. له دې وروسته زيار کښو پرګنو په تېره با

پرولتارنا دهېوادونو په ساسي ژوند کې دډېر مهم رول په لوبولو پيل وکړ.

دبورژوازي انقلاب بڼې: بورژوازي انقلاب په دوو بڼو (ډولونو) پېښ شوی دی. لومړۍ بڼه يې بورژوا ډېموکراتيک انقلاب نومېږي. په دې بڼه کې دخلکو پر گڼې په تېره بيا تر ټولو کښته ټولنيز اقشار، چې دظلم او زېښناک تر فشار لاندې زړې زړې شوي ؤ، مبارزې ته راپورته شول او د انقلاب په بهر کې يې لوبه اغېزه درلوده. له دې کبله په دې انقلابونو کې زيارکښه پر گڼې (بزگر او پرولتارنا) تربوې اندازې پورې خپلو غوښتنو ته رسېږي اوڅه حقوق تر لاسه کوي چې واک ته د رسېدلې بورژوازي له خوا ورو ورو لاندې (غصب) کېږي.

په دوهمه بڼه (ډول) کې، بورژوازي انقلابونه دبورژوازي لوړو قشرونو (ستري بورژوازي) په مشري ترسره کېږي او زياتره دانقلاب په نمه لار کې دبورژوازي او فوډالانو تر منځ - دانقلاب دژورېدو له وېرې-جوړجاړي کېږي او واکمني تر يوه وخته پورې د دغو دواړو تر منځ وشل کېږي چې کرار کرار دفوډالانو اغېز کمېږي اوله دې کبله په هغو کې زياتره زيارکښان ان د بزگرو پراخه پر گڼې خپلو اقتصادي اوساسي غوښتنو ته نه رسېږي.

دپانگوالی سیستم ټنگښت، پراختيا او بشپړتا:

الف - په پانگوال رژيم کې مولده ځواکونه:

مولده ځواکونو په دوو اړخونو کې وده ومونده: صنعت اوکرهڼه. دغه دواړه په ترتيب سره دشنې لاندې نسو.

۱- په صنعت کې دمولده ځواکونو وده (صنعتي انقلاب):

بورژوازي انقلاب دمولده ځواکونو دپراختيا او بشپړتا دلارې سر نه خنډ ونه استه کړل اوپه صنعت کې يې انقلاب راوست بڼې

دماشنونو د اختراع سبب شو. له دې کبله دپانگوالی د پراختیا او ودې مانا چې په صنعتي انقلاب یې شهرت موندلی، دپانگوالی په کار ځایونو کې دلاسي کار پرځای د ماشن کار، په پراخه توگه ځای پرځای کېدل دي. په بله ژبه دپانگوالی د "مانو فکتور" له پړاونه چې دلاسي کار پر بنسټ ولاړو، ماشني صناعتو ته لېږد، صنعتي انقلاب نومېږي. دپانگوالی په پېر کې کارخانې په دوو لویو ډلو وېشل کېږي: لومړی ډله چې درانه صناعت نومېږي د کار خونو هغه ډله ده چې نېغ په نېغه لگښتي وسایل نه برابر وي بلکه دتولید آلات اووسایل جوړوي، لکه دتراکتور جوړونې، ماشن جوړونې اویدنساچي دڅرخونو جوړونکې کار خونې او داسې نور. دوهمه ډله نا سپک صناعت، هغو کارخونو ته وايي چې نېغ په نېغه لگښتي وسایل لکه خوراک، پوښاک، دکور وسایل اونورشیان جوړوي لکه درېشلو، اوبدلو، کنسرو جوړونې او نورو کارخونې. صنعتي انقلاب په پانگوالو هېوادونو کې لومړی په سپکو صناعتو کې پیل شو اوپا یې درنو صناعتو ته مخه کړه. څرنګه چې پوهېږو په لومړي سر کې دماشنونوڅرخونه په اوبو ګرځېدل او سوازې سښدونو ته نږدې جوړ او په کار اچول کېدل. خو وروسته داسې ماشن ته اړتیا پیدا شوه چې په هر ځای کې ورځنې ګټه واخستلای شي. دغې اړتیا د (واټ) په واسطه د بخارماشن اختراع کړ. دواټ دبخار دماشن نه په ګټې اخستنې سره په بېلا بېلو صنعتي برخو په تېره بیا رېشلو پورې اړونده څانګو کې په لسګونه او سلګونه ماشنونو اختراع شول اوسپکو صناعتو په حرانونکې چټکۍ سره پر مخ تګ وکړ. دماشن دتولید زباتوالي دفلز اړتیا رامنځ ته کړه خودلرګسو سکرو کمښت دفلز راوېستنې اوولې کېدنې د فن پراختیا تنګه ساتلې وه، تر څو چې "هنري کورت" د ولې کښنې ځانګړې بټۍ چې دډبرو په سکروپې کار کاوه، اختراع کړي اوپه پایله کې د ډبرو

د سګرو لګښت اود فلز د تولد کچه لوړه شوه. په دې ډول صنعتي انقلاب درنو صناعتو ته هم مخه کړه. دماشین آلاتو دپیدایښت سره جوخت دماشیني انجنیري څانګه، چې په انقلاب کې یې لوی رول درلود، منځ ته راغله. دلیردرالیرد دوسانو په منځ کې نوې وسله یعنې داوسپنې پټلۍ اختراع او په کار و لوده چې دپام وړ ارزښت یې درلود. مدرنو بېړۍ جوړولو پراختیا وموندله او ډېرې لویې بېړۍ جوړې شوې. په پای کې دزیاتو اختراعاتو دمنځ ته راتګ له امله ماشیني تولد دلایي تولدځای ونو.

۲- په کرهڼه کې د مولده ځواکونو وده: په کرهڼه کې د پانګوالی وده، په صنعت کې دهغې د پراختیا په پرتله، په کراتو ورو وه. ځکه پانګوالی په کلیوکې لاهم باید د فوډالانو ضد خپله جګړه غځولې وې. د پرمخ تللو هېوادونو تاریخ بنسټې چې په کرهڼه کې دمدرنو اوزارو اوسامانو راتګ او په پایله کې کرهڼه کې دپانګوالی اړیکو پراختیا بېلې لارې خپلې کړې دي. یوه یې دکلو دبدایو بزګرانو د شتمنو زباتېدل او په سترو ځمکوالو باندې ددوی بدلېدل ؤ چې په کروندوکې یې د مدرنو ابزارو نه ګټه اخستل کېده. اوبله ډله یې داسې وه چې بوشمر فوډالانو خپل واک وساته او ورو ورو یې په خپله د لازماتې ګټې تر لاسه کولو دپاره نوي تولدې اوزار د زرو اوزارو پر ځای راوړل چې دغه راز د فوډالي زبېښاک بڼه د پانګوالی زبېښاک په بڼه واوښته او سا پانګوالو په کلو کې ځمکې رانو لې او د بزګرو دکارځواک نه په ګټې اخستنې سره به یې کرلې.

ب- پانګوالی تولدې اړیکې: پانګوالی داسې سسټم دی چې دتولد ابزار اووسانل په یو موتي پانګوالو او فوډالانو پورې اړه لري په داسې حال کې چې پر ګڼې له هر راز ملکیت څخه بې

برڅې دي نا ډېر لږ ملکیت لري اوله دې امله اړ وي چې دکارلپاره دپانگوالو مزدور شي. د پانگوالی تولسد ي اړیکې خاصې ځانگړتیاوې لري چې په لاندې توگه څېړل کېږي.

۱- ساده پلورتوکز تولسد اوپانگوالی: ومووسل چې

پلورتوکز تولسد هغه تو لسد دی چې د شخصي لگښت دپاره نه بلکه په بازار کې دپلورلو (راکړې ورکړې) دپاره ترسره کېږي.

پلورتوکز تو لسد چې دلومړني کمون سسټم دپنځېدو په

بهر کې منځ ته راغی دمرستابه او فوډالېزم دتو لسد په طرفو کې يې هم، دطبعي اقتصاد دبرلاسي سره سره، شتون درلود.

دپلورتوکز تولسد ستن اوبنسټ، دکار ټولنيز وېش او دتولسد پر وسالو دخصوصي ملکیت شتون دی. کله چې داشرايط موجود

وي، پلورتوکز تولسد به سرته رسېږي اود تولداتو راکړه ورکړه به د پلورلو اوپېرودلو په بڼه وي. د پانگوالی پلورتوکز تولسد دټولو لنز

وتاکلو شرايطو لاندې دساده پلورتوکز تولسد له ودې څخه منځ ته راغلی دی. دساده پلورتوکز تولسد تر ټولو مشخص استازی بزگر او

کسبگر دي. له دې امله ساده پلورتوکز تو لسد دوه گوني ماهست لري. له يوې خوانه، دا چې د تولسد پر وسالو دخصوصي ملکیت

پر بنسټ ولاړدی نوځکه بزگر يا کسبگر هغه څوک دی چې دپانگې څښتن دی، او دا دپانگوال سره دده گډه وجه ده. او له بلې خوا،

څنگه چې ساده پلورتوکز تولسد پر شخصي کار ولاړدی، دپلورتوکو تولسد وونکی هغه څوک دی چې کار کوي او دا دپرولتاريا سره

دده گډه وجه ده چې دده برخلاف، د تولسد دوسالو څښتن نه دی.

دپانگوالی پلورتوکز تولسد دساده پلورتوکز تولسد په څېر

دکار پر ټولنيز وېش او دتو لسد پر وسالو دخصوصي ملکیت باندې ولاړدی په دې تو پېر چې داتولسد دمزدور کار دزېبېناک پر بنسټ

ولاړ دی او پانگوال پخپله کار نه کوي بلکه دتو لډ د وسالو په لړلواو پرولتارنا په مزدور کولو سره بوازي زبېښاک کوي. له دې کبله وبلای شو چې ساده پلورتوکنز تو لډ کولای شي دټولنز و ټاکلو شرابطو لاندي دپانگوالی پلورتوکنز تو لډ ته وده وکړي. ددې چار لپاره سربېره پر پورته ناد شوو دوو شرطونو (دکار ټو لنز وېش او دتو لډ پر وسالو خصوصي ملکیت، چې په پخوانو سیستمونو کې منځ ته راغلی دی) دریم شرط هم اړین دی او هغه په پلورتوکو باندي دکا رځواک بدلیدل دي چې دفسوډالزم دپنځېدنې په پړاو کې منځ ته راغی او په لنډه توگه یې تر شنې لاندي نسو.

۲- دکار ځواک د پلورتوکي په توگه: بو کارگر دتو لډ دوسالو دنه لړلو له کبله دمزدور کېدو پرته بله چاره نه لري. پانگوال هم دټو لووسالو ددرلودلو سره سره نشي کولای له کار گرپرته، تولد پیل کړی. کارگر دنوروکسانو په څېر دکار ځواک لری چې په هره ټولنه کې دتولد مهم عنصر دی. خو په پانگوالی کې دکار ځواک، رول بدلون مومي. بعني دغه ځواک هم په پلورتوکي بدلېږي. په دې ډول پلورتوکنز تولد ځانته عام خوی غوره کوي (هر څه ته شاملېږي). له دې امله پانگوالی دپلورتوکنز تولد تر ټولو لوړ پړاو په توگه گڼل کېږي. په پلورتوکي باندي دکار ځواک دبدلېدلو دپاره دوه شرطه لازم دي. لومړی داچې کارگر باند شخصاً آزاد وی داسې چې وکولای شي دکار ځواک په خپله خوبه وپلوري، په داسې حال کې چې مریې اوسرف دکار ځواک په پلورلو کې آزاد نه ؤ. دوم باند دی چې کارگر دتولد او ژوند تېرولو وسائل ونه لري داسې چې زېرمه ونلري او په پانگوال باندي دخپل کار ځواک پلورلو ته اړتیا ولری. دسرفانو شرابطو له دې پلوه بشپړ توپیر درلود، ځکه چې دوی شخصي کروندی لړلې او

کولای یې شول د ځان او خپلې کورنۍ دپاره دژوند وسایل برابر کړي.

۳- پلورتوکي: پلورتوکي هغه څه دي چې لومړی یوه انساني اړتیا پوره کړي او دویم دپلورلو یا مبادلې دپاره تو لید شوی وي نه دشخصي لگښت دپاره. پلورتوکي دوه اړخه لري: داستعمال ارزښت او ارزښت. دپلورتوکو هغه خاصیت چې دانسان دپرتا وونه بوه پوره کوي داستعمال ارزښت نومېږي. خو دپلورتوکي ارزښت عبارت دی دتو لیدوونکو لازم ټولنیز کار څخه چې په دغه پلورتوکي کې نغښتی دی. دپلورتوکي ارزښت خپل پخپله دلدور نه دی، او بوازې بل پلورتوکي سره دبدلون په وخت کې څرگندیږي. ځکه په دې وخت کې هغه څه چې په حقیقت کې بدلېږي لازم ټولنیز کار دی چې دپام وړ پلورتوکو دبرابرو دپاره مصرف شوی وي. په بله ژبه، دغه دکار ارزښتونه دي چې دپلورتوکي په بڼه اوبڼتلي او نو تر بله مارچه کېږي. دهر پلورتوکي ارزښت دهغه لازم ټولنیز کار دکچې په وسله چې ددغه پلورتوکي د تولد دپاره ترسره شوی دی، معلومېږي او دکارکچه دکار دوخت په وسله اندازه کېږي.

۴- دکار ځواک ارزښت: دکار ځواک ارزښت دبل هر پلورتوکي په څېر د تولید د لازم ټولنیز کار دوخت په وسله ټاکل کېږي. ددې دپاره چې بوکارگر دکار وس ولري باند کم تر کمه دژوند دتېرولو و سائل معنې خواړه، پوښاک، خپلی، کور اونور ولري. او هم دکار ځواک بېرته با پوره کولو لپاره باند کارگر، هم دځان اوهم دکورنۍ لپاره دژوند وسایل برابر کړي. اوپه پای کې ددې لپاره چې کارگر نو پېچلی ماشين پکار واچولای شي نوې ټاکلې کچې مهارت ته اړتیا لري چې پخپله دده زده کړه هم لگښت

غوږي، په دې اساس دکار ځواک په ارزښت کې، دکارگر او دده دکورنۍ دژوند برابر ولو دپاره دضروري وسايلو او دده دمهارت حاصلولودلگښت ارزښتونه شامل دي. کله چې دکار ځواک ارزښت دپيسو په بڼه بيان شي دکار ځواک بيه نومول کېږي. په پانگوالۍ کې دکار ځواک به دمزدوري په بڼه راڅرگنديږي.

۵-دپانگوالۍ زبېښاک ماهيت:

اضافي ارزښت: داضافي ارزښت په مفهوم د آسانه پوهېدو لپاره څېړنه تقرباًدو ربښتونې مثال نه پيل کوو؛ ددرزي په سوکار ځاي کې دورځې په منځني ډول لس جوړې جامې جوړېږي. ټول لگښت يعنې هغه خرچه چې پانگوال يې (د کارځای څښتن) کړي په تقريبي توگه په پام کې نولای شو.

دتوتې، تار اونورو مصرفي لوازمو اخستلو لگښت (۲۴۰۰) افغانۍ

دسوون دځای دکرايې اونورولگښت (۴۰۰) افغانۍ

دماشن الاتو او دکار ځای دودانۍ داستهلاک لگښت (۲۰۰) افغانۍ

دلسو کارگرو مزدوري دهرکس لپاره (۴۰) افغانۍ (۴۰۰)

افغانۍ

(۳۴۰۰) افغانۍ

يعنې دهرې جوړې جامولپاره (۳۴۰) افغانۍ

چې دهرې جوړې جامو لپاره (۳۴۰) افغانۍ کېږي. خو دهرې جوړې جامو ارزښت چې دپلورلو يا مبادلې په وخت کې ټاکل کېږي او پانگوال يې په پيسو پلوري (۳۸۰) افغانو په اندازه دی. په پورتنی مثال کې پانگوال دهرې جوړې په بدل کې، دورکړل شوي لگښت نه (۴۰) افغانۍ زياتې اخلي.

دغه زباتې پسي دکومه راغلي؟

کله چې پورتنیو ټولو ارقامو ته پام وکړو گورو چې دکارگر دمزدوري پرته هېڅ سو دکمبست اوډبربست وړندی. د ارزبست (دلزم ټولنز کار به چې په هر پلورتوکي کې نغبتې ده) تعريف ته په پام سره، داسې بڼکاري چې هغه سوازی رقم چې دکار خاوند (پانگوال) په حقمقت کې بشپړندی ورکړی، هماغه دکارگرو ربستونې مزدوري ده، ځکه دوی دي چې کاريې دنوموړي مثال په جاموکې نغبتی او هر سو کس يې په خپل کار سره (۸۰) افغانی دلومړنو موادو اونورو پر ارزبست باندې (په سوه ورځ کې) ورزباتې کړي خو په بدل کې يې پانگوال دوی ته سوازی (۴۰) افغانی ورکړي اوپاتې يې په خپل جب کې اچولې دي. په دې مثال کې (۴۰) افغانی د هرې جوړې جامې په بدل کې اضافي ارزبست دی.

لازم کار اواضافي کار: ډپورتنی مثال په پام کې نیولو او پانگوالی ټولنه کې تولدي ټولو بڼو ته په ځیر (غور) سره، ونسو چې په پانگوالی تولد کې سو کارگر دوخت سوه برخه دځان دپاره اوبله برخه يې دپانگوال دپاره کارکوي. دکار هغه وخت چې کارگريې کم تر کمه د خپل ژوند تېرولو او دلزمو وسالو دبرابر ولودپاره لگوي دکار لازم وخت بلل کېږي او هغه کار چې ددغه وخت په ترڅ کې سرته رسېږي لازم کار نومېږي. پانگوال سوازی دلزم کار وخت لپاره مزدوري ورکوي. که په پورتنی مثال کې فرض کړو چې هر کارگر دورځې (۱۰) ساعته کار کړی او (۴۰) افغانی مزدوري يې تر لاسه کړې، بڼه جوته کېږي چې لومړنو (۵) ساعتونو کې يې دغه پيسې منځ ته راوړي او په حقمقت کې يې نور (۵) ساعتونه دهېڅ ډول مزدوری له اخستلو پرته مفته کار کړی دی. داقتصاد د علم په اصطلاح کې لومړني (۵) ساعته د لازم کار وخت او نور (۵) ساعته د اضافي کار وخت بلل کېږي.

اضافي کار چې داضافي تولد منځ ته راوړونکی دی دپانگوالی نه مخکې هم شتون درلود. په مرستابه او فوډالي ټولنو کې هم زبېبناکگرو طبقو داستثمار شوو پرگنو داضافي کار نه په گټې اخستني سره ژوند کاوه. خو په پانگوالی سسټم کې اضافي تولد داضافي ارزښت په بڼه رامنځ ته شو ځکه دکار ځواک په پلورتوکي بدل شوی دی. اضافي ارزښت دپانگوالو دژوند او چرچو پر لگښت سربېره دنوو کارگرو دزبېبناک دپاره په پانگه بدلېږي چې د پرولتارنا اونورو زيار کسانو د لا لوټولو او دپانگوالو په وسله دپانگې دغوندولو دپاره پکار اچول کېږي.

دپانگوالی تولد موخه: دپانگوالی تولد موخه، په پانگې باندې داضافي ارزښت بدلولو اودنوي اضافي ارزښت دتوليد دپاره دهغې پکار اچولو څخه عبارت ده. پانگوال تل هڅه کوي څومره چې شونې وي په لږ لگښت سره دپراضافي ارزښت لاسته راوړي. دوی دټولو شونو وسالو څخه دغې موخې ته درسېدو دپاره گټه اخلي. هر پانگوال داضافي ارزښت د دېرښت لپاره زيار باسي تر څو په ټول توان سره دکارگروڅخه اضافي ارزښت لاسته راوړي. د اضافي ارزښت ددېرښت دپاره دوه لارې شته: مطلق اضافي ارزښت اونسبي اضافي ارزښت.

مطلق اضافي ارزښت: له هغه څه چې تېر شول داپابله راووته چې په پانگوالی کې دکارگر دکار ورځ په دوو برخو وېشل کېږي: ۱- دلازم کار وخت ۲- داضافي کار وخت. فرض کوو چې دکار ورځ لس ساعته وي چې (۵) ساعته يې لازم کار وخت اونور (۵) ساعته يې داضافي کار وخت دی. په دې صورت کې دزبېبناک درجه نا داضافي ارزښت نسبت به په لاندې ډول وي

(۵) ساعته داضافي کار وخت

$$= 100\% \times \frac{\text{دزبېښاک درجه}}{\text{ساعته دلازم کار وخت}}$$

(۵) ساعته دلازم کار وخت

که دکار وخت ثابت پاتې شي دکار ورځې په اوږدولو سره کولای شو داضافي کار وخت زیات کړو. دساري په ډول که دکار ورځ له ۱۰ ساعته څخه ۱۲ ساعته ته زیاته کړو داضافي کار وخت به ۷ ساعته وي او په دې توگه دزبېښاک بڼه په لاندې ډول څرگندېږي:

۷ ساعته داضافي کار وخت

$$= 140\% = 100\% \times \frac{\text{دزبېښاک درجه}}{\text{ساعته دلازم کار وخت}}$$

۵ ساعته دلازم کار وخت

په دې ډول د اضافي کار دوخت په زباتېدو سره داضافي ارزښت نسبت با دزبېښاک درجه ۴۰% لوړېږي. هغه اضافي ارزښت چې دورځني کار دساعتونو د اوږدولو په وسيله ترلاسه کېږي، مارکس مطلق اضافي ارزښت نومولی دی. دپروولتاربا دمبارزو له کبله د ورځني کار وخت محدود او قانوناً راتړ شوی دی. له دې امله دپانگوال دپاره داپوښتنه مطرح شوې ده چې په څه ډول يې زیات اضافي ارزښت ترلاسه کړي. ده ددې پوښتنې ځواب په نسبي اضافي ارزښت کې موندلی دی.

نسبي اضافي ارزښت: دلازيات اضافي ارزښت لاسته

راوړلو دپاره دویمه لاره دلازم کار وخت لندول دي پرته له دې چې دورځني کار وخت تغیر ومومي. که په صنایعو کې دکار حاصل ورکونه زياته شي (نوی اختراعات ددې سبب گرځي چې په هماغه پخوانی موده کې ترپخوازبات محصول تولد شي) دغه چار به

دلازم کار وخت دکمښت سبب وگرځي اوپه پايله کې به داضافي کار وخت زبات شي. دساري په توگه (۱۰) ساعته دکار ورځ په (۵) ساعته لازم کار او (۵) ساعته اضافي کار وپشو، فرض کړو دکار دحاصل ورکونې دډېرښت له کبله کافي ده د (۵) ساعته لازم کار پر ځای کارگر (۳) ساعته کار وکړي څو دخپلې مزدوري مساوي به تولد شوو پلورتوکو ته ولېږدوي. خو (۱۰) ساعته ورځنی کار همغشان په خپل ځای پاتې دی. په دې صورت کې داضافي کار وخت د (۵) ساعتو څخه (۷) ساعتو ته زباتېږي. اوپه پايله کې يې دزېښناک درجه لوړېږي.

(۷) ساعته داضافي کار وخت

$$۲۳۳\% = ۱۰۰\% \times \frac{\text{دزېښناک درجه}}{\text{ساعته لازم کار وخت}}$$

(۳) ساعته لازم کار وخت

زمونږ په مثال کې داضافي ارزښت نسبت با دزېښناک درجه (۲۳۳٪) ته لوړه شوې او داد ورځني کار مودې داوردوالی زېږنده نه ده بلکه دلازم کار وخت او داضافي کار وخت ترمنځ نسبت دبدلون له کبله دی. هغه اضافي ارزښت ته چې دلازم کار وخت دکمښت او په وړاندې کې يې داضافي کار وخت دډېرښت له امله زيات حاصل ترلاسه کېږي، نسبي اضافي ارزښت وايي.

پانگه او دپانگې بڼې (ډولونه) :

بورژوازي اقتصاد پوهان دعوا کوي چې هر راز، دکار اوزار دلمړنو انسانانو دډېرو او لرگو څخه نولې تر اوسنو اېزارو پورې، پانگه ده. خو په حقيقت کې دتوليد وسائل پانگه نه گڼل کېږي ځکه دغه وسائل دهرې ټولني شتون دپاره حتمي اوضروري دي. دتوليد وسائل بوازې هغه وخت چې دپانگوال د شخصي شتمني

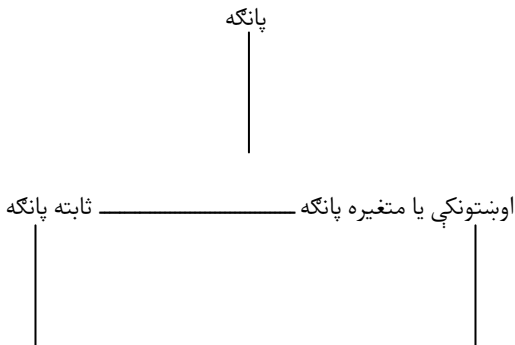
بڼه ونسي او دکارگرې طبقې دزبېناک لپاره په کارو اچول شي په پانگه بدلېږي. پانگه دپسو ټاکلې کچه نادتولسد وسله نه ده بلکه بوه ټاکلې تاريخي ټولنيزه تولدې اړیکه ده چې په هغې کې دتولسد وسائل اوهمدغشان دوگرو دژوند لپاره اصلي وسائل دپانگوالي طبقې په ملکوت کې دي، په داسې حال کې چې کارگره طبقه دټولني دتولسد بنسټيز ځواک په توگه دتو لسد اوژوند له وسائلو خخه بې برخې اوپاره ده چې خپل دکار ځواک په پانگوال وپلوري او دزبېناک لاندې راشي. په بله ژبه پانگه هغه ارزښت دی چې دمزدور دکار دزبېناک له لارې اضافي ارزښت منځ ته راوړي. پانگه د انحصار نه مخکې پانگواله ټولنه کې په څلورو ډولونو لدل کېږي چې دلته يې يادونه کوو:

۱- صنعتي پانگه او اجزا يې: دتوليد په پيل کې، پانگوال

دخپلې پانگې بوه برخه دکارخونې دودانې جوړولو، ځمکې پېرودلو، تجهيزاتو او ماشين آلاتو، اومو موادو اومرستندويه موادو پر رانولو لگوي. دپانگې ددغې برخې کچه چې دتولسد دوسالو برخه کڼل کېږي، دکار په بهر کې بدلون نه مومي بلکه په هماغه کچه ارزښت چې دتولسد دوسالو اجزاء لگول کېږي يا زېږېږي، دنوؤ تولد شوو پلورتوکو ارزښت ته لېږدوي. په دې ډول چې دساري په توگه داومو موادو، مرستندويه موادو اودسوون موادو ارزښت دتولدي چار په بهر کې په بشپړه توگه نوي تولد ته لېږدول کېږي خو نو ماشين د (۱۰) کلن تولدي کار په بهر کې هرکال دخپل ارزښت بوير لسمه برخه نوؤ پلورتوکو ته لېږدوي. دپانگې هغه برخه چې دتولسد دوسالو، ماشين آلاتو، اوزارو، اومو موادو او نورو دبرابرولو دپاره په کار اچول کېږي - چې په حقيقت کې يې اندازه بدلون نه مومي- ثابته پانگه نومېږي. پانگوال دخپلې پانگې بله برخه دکار ځواک رانولو دپاره لگوي، دغې برخې ته چې دکار

خواک پېرودلو دپاره په کار لوېدلې اودتولید په بهر کې دکارگر په وسله داضافي ارزښت منځ ته راوړلو په سبب ډېرېږي، اوبستونکې (متغیره) پانگه وايي.

دکارگرمزدوري

ځمکه، دکارخاني ودانۍ، اوزار،

ماشین الات، اومه توکي،

مرستندويه توکي او دسوون توکي او نور

۲- سوداگرنزه پانگه: اضافي ارزښت چې کارگر ه طبقه يې

دتولید په بهر کې منځ ته راوړي په لومړي پړاو کې د صنعتي پانگوالو په جب کې لویږي اونورپانگوال هم داضافي ارزښت بوه برخه تر لاسه کوي. دصنعتي پانگې خاوندان دتولیدي بهیرونو تېرولونه وروسته، پلورتوکي تاروي خو په خپله يې بازار کې پلورلای نشي. ځکه که د صناعتو څښتنان دسوداگرو له منځگړیتوب پرته د خپلو پلورتوکو دپلورلو تمه ولري نوایرینه ده چې باند دخپلې پانگې بوه برخه دسوداگرنزو مؤسسو جوړولو،

دپلورونکو او کارکونکو په گمارلو (مقررولو) اونور و باندې ولگوي. لکن عملاً دغه کار نشي کولای او سوداگرو ته يې سپاري. دسوداگرزې پانگې دنده په نغدي پانگې باندې د پلورتوکيزې پانگې بدلول دي. په دې بهر کې، سوداگر، پلورتوکي د بازار له بې نه په ارزانه دصناعو له خاوندانو څخه رانيسي او د ورځې په نرخ يې بازار کې پلوري. ددغو دواړو نرخونو نه لاسته راغلی توپردسوداگري دگټې په توگه دسوداگرو په برخه کېږي. په سوداگري نړۍ کې سوداگري په دوو بهرنۍ او کورنۍ برخو وېشل کېږي. کورنۍ سوداگري دوه ډوله ده: ټول پلورنه (عمده فروشي) او لبرپلورنه (پرچون فروشي). ټول پلورنه دپانگوالو (سوداگرو او دصناعو خاوندانو) منځ کې سوداگري ده اولبر پلورنه په لگښت کوونکو باندې نيغ په نيغه (په مستقمه توگه) دپلورتوکو پلورنه ده. بهرنۍ سوداگري هم په صادراتي (ليرونکي) او وارداتي (راليرونکي) سوداگريو وېشل کېږي.

۳- نغده پانگه: څنگه چې په فوډالزم کې مو ولوستل د نغدي پانگې لومړنی ډول د سودکولو پانگه وه چې وگړو دپور ورکولو او پر اصل پور سر بېره دسوداخستلو له لارې پکاراچوله. څنگه چې دلته پسې دهغه ارزښت په بڼه دي چې کچه يې دوه پړاو له تېرېدو وروسته لوړېږي، له دې کبله د نغدي پانگې په بڼه اوږي. دبانکونو دپيدايښت او پانگوالۍ دپراختيا سره د نغدي پانگې رول هم زبات شو. بانکونو صنعتي پانگوالو ته په پور ورکولو سره په تولد کې غر مستقمه برخه اخستله او چې کله يې اړوند سوددصناعو له خاوندانو څخه لاسته راوړ په حقيقت کې يې بوه برخه له هغه اضافي ارزښت څخه ترلاسه کوله چې دصناعو څښتنانو دکارگرو دزېښت له لارې اخيستلې وه.

۴- کرهنیزه پانگه: مخکې مووویل چې په پانگوالۍ ټولنه کې لاهم دفوډالزم پاتې شوني لدل کېږي. دپانگوالۍ ټولنې په ټینگښت، پراختیا اوبشپړتا کې بوشمر فوډالان د کرنزو ځمکو لوبه برخه په واک کې لري. دغه فوډالان په پانگوالۍ ټولنې کې په دوه ډوله داضافي ارزښت نه ونډه اخلي. با شخصاً دځمکې دکرطریقه بدلوي او دکرني کارگر په کارگماری (مقرروي) اوزبېښي يې، چې په دې صورت کې دکرهنیزې پانگې په بڼه اوږي اوبا خپله ځمکه پانگوالوته په ټپکه (اجاره) ورکوي. هغه پانگوال چې ځمکه يې ټپکه کړې ده دکلو دپرولتارنا په کارگمارلو او دهغو په زبېښلو سره اضافي ارزښت لاسته راوړي. دکرني پانگوال ددغه اضافي ارزښت سوه برخه ځانگړې کوي اوبله برخه يې داجارې په ډول فوډال نا مالک ته ورکوي. په هر حال دلته هم دکرني پانگه داضافي ارزښت نه برخمنه ده.

اقتصادي گډوډی (بحرانونه): دپانگوالۍ اقتصادي گډوډی داضافي تولد له کبله منځ ته راځي. ددو بحران په بهر کې تولد شوي پلورتوکي په هاغه کچه چې تولد شوي، بازار نلري. ځکه دلگښت کوونکو دپروډلو له وس څخه زبات تولد شوي دي. اقتصادي گډوډی د اضافي تولد پالنه ده اواضافي تولد هم په خپل وار سره په تولد کې دگډوډی اودپانگوالو دسالی زېږنده ده. دساري په توگه څوکار خونې چې ځانگړي توکي تولدوي په لنډه موده کې بو پر بل پسې په کار لوېږي. دغه کارخونې شپه او ورځ هڅه کوي او خپل تولیدی توکي بازار ته وباسي دومره چې عرضه دتقاضې په پرتله زياته شي. په دې ډول پورتنۍ کارخونې زياته اندازه توکي - چې نور اخستونکې نلري - په واک کې لري او بيه يې دمجبوریت له مخې پرله پسې راتپتوي څووپلورل شي ان تر دي چې په تاوان يې هم پلوري. داسې حال کې ويل کېږي چې

په یوې ځانگړې څانگه کې گډوډی منځ ته راغلې ده. څرنګه چې دغه موضوع په نورو څانگو کې هم په همدې ډول پېښېږي په پالنه کې یې کارخانې تړل کېږي او په زرګونو کارګر له وزګار تیا سره مخ کېږي.

له دغو هرې یوې تولدې څانگې نه نورو اړونده څانگو ته دگډوډی اغېز، دعمومي اقتصادي بحران لامل ګرځي چې ټوله پانګواله ټولنه رانغاړي. باند ځر شو چې دتوکو اضافي تولد په هڅ ډول دامانا نلري چې دټولنې دټولو وګړو له اړتیا وونه زبات تولد شوي دي بلکه بر خلاف د اقتصادي بحران په مهال زيارکښان په ډېر سخت حالت کې وي او ددوی دژوندانه کچه ډېره راټیټېږي. د بېکارۍ دزیاتوالي له امله ډېر شمېر خلک دژوند لپاره دلازمو وسایلو څخه بې برخې کېږي. په بازار کې ددې توکو زیاتوالی دټولنې د رېښتیا نۍ اړتیا په پرتله نه دی، بلکې ددغو توکورانسولو ته دډېرې وګړو دوس نشتوالی له توکو څخه دبازار د ډکېدلو لامل دی. داسې چې بازارونه دکرني او صنعتي کالو څخه ډک دي خو پرګنې یې دپېرودلو وس نلري، لکه چې متل دی: "څومره پرېماني ډېره هومره محرومي ډېره". دتولسد ټولنيز خصوصت او دتولسد پر وسایلو باندې د پانګوالی خصوصي ملکیت د بڼې تر منځ تضاد، داقتصادي گډوډی رښه او بنسټ دی. بحرانونه په نه ژغورونکې توګه دپانګوالی تولد د طریقې پالنه ده. تر څوپورې چې پانګوالی موجوده وي دغه بحرانونه به له منځه لاړ نشي. گډوډی یا بحرانونه په ښه توګه بنسټی چې، دبورژوازي په واسطه منځ ته راغلی مولده ځواکونه د بورژوازي تولدې اړیکو نه مخته کېږي او په پالنه کې دغه اړیکې دمولد ځواکونو دلاپرمختګ په وړاندې خنډ اوځنډ ګرځېدلي دي. اوبنایي چې دمولده ځواکونو وروستنی ودې دساتنې دپاره دتولسد پر وسایلو دپانګوالی خصوصي

ملکت نا په بله ژبه دپانگوالۍ تولدې اړیکې ورکې اونابودې شي. دپانگوالۍ سیستم، دمولده ځواکونو په پراختیا اودتولد په ټولنیز کېدو سره، دسوسالزم دټنګښت دپاره لازم عیني شرایط جوړوي. په عن حال کې هغه انقلابي ځواک منځ ته راوړي چې باندې دی ټولنې ته انقلابي بدلون ورکړي. دغه ځواک کارگره طبقه ده.

دپانگوالۍ سیستم مخبنا

دپانگوالۍ ټولنې طبقاتي جوړښت: هره طبقاتي ټولنه بېلې بېلې طبقې او قشرونه لري چې ددوي څخه دوه طبقې دټولنې اصلي طبقې جوړوي. ددغو دوو طبقو اړیکې دټولنې اصلي تضاد څرګندوي.

دمرستابه په ټولنه کې دغه طبقې مریې وال اومرمان، په فسوډالي ټولنه کې فسوډالان او سرفان او په پانگوالۍ ټولنه کې بورژوازي اوپرولتارنا دي. هاغه څه چې دپانگوالۍ ټولنې طبقاتي جوړښت تر عنوان لاندې څېړو دامپرالزم نه وړاندې پانگوالۍ پورې اړه لري. دامپرالزم دزمانې پانگوالۍ به په اړوند بحث کې وڅېړو. دپانگوالۍ ټولنې طبقې او اقشار په لاندې ډول څېړلای شو.

۱- بورژوازي

بورژوازي داسې طبقه ده چې دتولد دوسالو خاوند ده او دپرولتارنا دزبېښاک دپاره ورڅخه گټه اخلي. په پانگواله ټولنه کې بورژوازي طبقه په دريو قشرونو وېشل کېږي:

۱- ستره بورژوازي ۲- منځکوره بورژوازي ۳- وړوکې

بورژوازي

ستره بورژوازي دلویو کارخانو اومکانزه کروندې لرونکو پراخه ځمکو دځاوندانو او هم سترو سوداگرو اوسود خورو ته ویل کېږی. منځکوره بورژوازي زباتره کورنسو تولسدونکو اوسوداگرنزه اونغدي منځکوره پانگو ځاوندانو جوړه کېږی او وړوکې یا کوچنۍ بورژوازي د لبرو پانگو او د کار دابزارو هماغه ځاوندان دي چې ډېری یې په کار کې نیغ گډون لري. دپورتنیو قشرونو څخه هر یو یې په بېلا بېلو ټولنزو شرائطو کې دټولنې په طبقاتي مبارزو کې ځانگړی رول لوبولی دی. لوبه بورژوازي زباتره داشرافو اوفوډالانو سره سازبنت کوي، منځکوره بورژوازي ددوي په پرتله انقلابي قشر دی چې کله یې گټه په مستقیم خطر کې راشي دلومړي قشر سره سازبنت کوي، وړوکې بورژوازي دکارگرې او پانگوالې طبقي په منځ کې منځنی وضعت لري. د وړوکې بورژوازي د ژوندانه کچه د پرولتارنا نه لوړه ده. خو دسترو اومنځکوره پانگوالو دسختې سالي تر فشار لاندې ده اوپه پرله پسې توگه ددوی زبات شمېر ددغو سالو له کبله له پښو غورځي او دپرولتارنا په لیکو کې سو ځای کېږی. دغه قشر دشمر له مخې په تېره با په وروسته پاتې هېوادوکې دټولنې دوگړو ډېری جوړوي.

۲-پرولتارنا

پرولتارنا په پانگواله ټولنه کې هغو کارگرو ته وسل کېږي چې دتولد دوسالو دملکت نه بې برخې وي اوله دې کبله اړدي دخپل کارځواک دتولد پر اصلي څښتتانو بعني پانگوالو باندي وپلوري. په دې اساس دتولد دوسالو نه بې برخي، دکارځواک په پلورنه کې آزادتا لکه دبل هر کالې په څېر او دتولد په بهرکې دپانگوال په وړاندې درېدل، پرولتارنا دنوروزبېنسل شوو طبقو نه بېلوي. دپرولتارنا کار دپانگوال لپاره دورځ په ورځ زباتېدو نکي

زبېبناک او پانگې راغونډولو سرچینه ده. پانگوال هڅه کوي د بېلا بېلو لارونه د زبېبناک کچه سخته کړي او بر خلاف پرولتاريا زيار باسي واک ترلاسه کړي او د تولدو وسايل ټولنيز کړي. پرولتاريا د ځانگړو شرائطو پر بنسټ دهغو ټولو طبقو څخه چې د پانگوالي په وړاندې دربري، انقلابي ده. په پانگواله ټولنه کې په پرولتاريا سربرېره چې په سترو کارخونو کې سره يوځای ده ځينې نور کارگران هم شته چې په وړو کارخانو لکه د گاډو جوړولو يا موچي گري، ترکانې، د پښ دوکان يا آهنگري اونورو کې کار کوي او يا په سختو کارونو لکه دودانو په کارونو او يا په مکانزه کروندو کې چې سترو مالکانو پورې اړه لري، په کار کولو لگيا دي.

۳- ځمکوال او بزگران

په پانگواله ټولنه کې پر بورژوازي او پرولتاريا سربرېره د مالکانو او بزگرانو طبقې هم شته. دغه طبقې د فېوډالي رژيم نه پاتې دي خو د پام وړ بدلون پکې راغلی دی. ځمکوال (ملاکن) په پانگواله ټولنه کې هغه طبقه ده چې د ځمکې لويې ټوټې په واک کې لري او پانگوالو او سا کولاکانو ته يې په اجاره ورکوي او يا دمزدورانو دکارنه په استفادې سره په خپلو سترو کروندو کې په گټه اخستنه بوخت وي. د بزگرو لوبه برخه چې دخپلو توليدي وسايلو په مرسته کار کوي او د بېرې بورژوازي هېوادونو د نفوس لوبه برخه جوړوي په پرله پسې توگه د ټوټې کيدوپه حال کې دي. دغه بهر د پانگوالي عناصر منځ ته راوړي، دنېستمنو بزگرو شمېر ورزساتوي او کورونه يې ورله وړانوي دوی دکولاک، منځکوره او نېستمنو بزگرو په قشرونو وېشل کېږي. نېستمن بزگران هماغه دکليو پرولتاريا يا نيمه پرولتاريا تشکليوي.

۴- روڼ انډې او کارکوونکي

په پانگواله ټولنه کې یو شمېر کسان شته چې دماډي نعمتونو د تولد په بهر کې خپلواکه وضعه نلري او له دې کبله ځانگړې طبقه نه جوړوي. دساري په توگه درون اندو قشر دی چې دپانگوالی نه مخکې ټولنو (مرستابه اوفوډالي) کې منځ ته راغلی او په پانگواله ټولنه کې یې زياته وده کړې ده، روڼ انډي نا لوستي کسان عبارت دي له: انجنیرانو، تخنکرانو، نورو تخنیکي کارکوونکو، ډاکټرانو، مدافع وکلانو، هنرمندانو، بسوونکو، دعلومو کارکوونکو او د کارمندانو یوه برخه یعنې اقتصادي کارکوونکو، شمېره اخستونکو، حساب کوونکو او نوروڅخه. په ټولزه توگه ټول هغه کسان چې کسب یې د فکري کارونو له جملې څخه دی او دغه چار ددوی د ژوندانه اصلي سرچینه ده، درون اندو په ډله کې شمېرل کېږي. روڼ انډي د ټولنيز موقعیت او بوې طبقې ته د خدمت کولو پر بنسټ د بورژوازي، وړوکی بورژوازي او سا پرولتاريایي روڼ اندو په قشرونو وېشل کېږي. په کارگره طبقه پورې تړلي روڼ انډي په پرولتاريایي غورځنگ کې فعاله رول لوبوي.

کارمندان هم د تولد په بهر کې دخپلواکې وضعې دنه لرلو له مخې روڼ اندو سره گډ اړخ لري. ددغه قشر پورتنۍ برخه (لوړ پوړي چارواکي، دکمپنۍ مدران، دبانکونو رؤسان اونور) چې زياتره د روڼ اندو په ډله کې دي، د ټولنيز موقعیت او عباداتو د کچې له مخې بورژوازي طبقې سره کلک تړاو لري. په داسې حال کې چې ډېری کارمندان (ددولتي ادارو او دخصوصي موسسو او شرکتونو ټمټ پوړي کارمندان اونور) په پرولتاريا پورې تړلي دي، دغه راز کارمندانو ته معمولاً سپين کميسه کارگران او دپرولتاريا همغاړي وايي.

۵- لومپن پرولتاریا

په پانگواله ټولنه کې دلومپن پرولتاریا په نامه یو بل قشر هم شته چې دپانگوالی، ظالمانه زبېښاک له امله دولسي پرگنو دکور وړاني په پالنه کې منځ ته راغلي چې په دې ډله کې سوالگران، زناکاران، غله، لندغر، کوڅه ډېبي، جناستکاران اونورشامل دي. دوی هغه کسان دي چې دخپلې طبقې څخه غورزېدلي اوبېل شوي، ټاکلی او منظم کار نه لري او ددوی ژوند دناڅاپي چارو لکه غلا، سوالگری اوځان پلورنې له لارې تېرېږي. څنگه چې د دغه قشر ډېری دگډې اډېنا لوژي اړیکې اوطبقاتي پوښتون نه لري ارتجاع اویانگوالی له دغو فاسدو عناصرونه دخپلو موخو دپاره لکه دفاشستي ډلو جوړولو، په کارگری اعتصابونو کې اعتصاب ماتولو اود ساسي اوتولنیز ومخکښوکسانو له منځه وړلو او راز راز دسسو جوړولو لپاره گټه اخلي.

په پانگواله سیستم کې طبقاتي مبارزې:

دمولده ځواکونود پراختیا او بشپړتا اودسپکو اودرنو صناعتو پیدایښت سره زبات شمیر کارگروته چې دسو چت لاندې دبو بل تر څنگ کاروکړي، اړتا زباته شوه. په پالنه کې داسې کارخونې منځ ته راغلي چې دسلگونو څه چې دزرگونو کارگرو، په کار گمارلو ته یې اړتا درلوده. په دې ډول تولد ورځ په ورځ زبا تدونکې توگه لا ټولنیزخوی غوره کړ. خودتولد پر وسایلو باندي خصوصي ملکیت سوې وړې ډلې پانگوالو ته امکان ورکړ چې د ملسونو نو انسانانو دټولنیز کار محصول د خپل ځان لپاره ځانگړکړي. له دې کبله پانگوالا سسستم په سو ژور بنسټیز تضاد سره ځانگړی کيږي. دغه تضاد دتولدپر وسایلو خصوصي ملکیت سره دتولد دورځ په ورځ زباتدونکی ټولنیز خصلت دنه جوړښت څخه عبارت دی اودغه تضاد په مخبنا کې دبورژوازي اوپرولتاریا

په پانگوالي رژيم کې بنکېلاک: دبنکېلاک (استعمار)
 تاريخ په دريو پړاونو وېشل کېږي: لومړنی پړاو يې دلومړنی پانگې
 دغونډولو په پير پورې تړلی دی چې مخکې دښوډالزم په ړنگېدنه
 کې وڅيړل شو. دوهم پړاو يې دانحصاري پانگوالي (امپريالزم) نه
 مخکې پير پورې اړه لري، چې زمونږ اوسنی بحث دی او دريم پړاو
 يې دامپريالزم په پير کې دی، چې په خپل ځای به وڅيړل شي.

۱- بنکېلاکگر ساستونه دانحصار نه مخکې پانگوالي په

پير کې: دبورژوازي انقلاب اود پانگوالي سيستم دټينگښت نه
 وروسته، صنعتي انقلاب پېښ شو او ډېره وده يې وموندله. اوس
 يوه لويه مسئله رامنځ ته شوه او هغه دپرېمانه کالو دپاره دبازار او
 هغوستروکارخونو دپاره داومو موادو دسر چينو موندل وچې په
 کار لوېدلې وې. صنعتي انقلاب، دلېږد رالېږد او نړيوالو اړيکو
 دپاره، بې ساري وسائل منځ ته راوړي و. دنړيوال بازار جوړېدل،
 دنانډوله سوداگري وده، داوسپنې دپټلۍ پداسېت او دمظلومو
 ملتونو پرله پسې مبارزې، داټول دنوي بنکېلاک بڼو ته دلېږد
 نښې دي. دآسا، افريقا اولاتسې امريکې هېوادونه له يوې خوا په
 صنعتي هېوادونو کې دجوړوشوو مصنوعاتو په بازارونو اوله بلې
 خوانه ددوی دتوليد دپاره داومو موادو پر تاروونکو سر چينو بدل
 شول. دکمزورو ملتونو او مستعمرو لوتول دآزادې سوداگري په بڼه
 (چې غبر عادلانه او دمظلومو ملتونو په زبان سرته رسېږي) دوام
 وموند. سره له دې دلوتماری پخوانۍ ظالمانه طريقې لاوس هم
 په بشپړه توگه له منځه لاړې نشوې. آزاده سوداگري
 دسوداگريزو کمپنيو (دپانگې لومړنی غونډېدنې په پير کې اروپايي
 سوداگرو، پر آسايې، افريقايي او امريکايي هېوادو کې سوداگريزه
 انحصار ټينگ کړی و. دساري په توگه په انگلستان کې، دختځ
 هند کمپنۍ، دهند سره سوداگري په بشپړه توگه پرځان پورې

تړلې وه اوله دغه هېواد سره یې دنورو سوداګر و با هېوادونو دسوداګري مخه نوله) دانحصار له منځه تللو او دکورنیو صنایعو نه دملا تر سیاست دپای، نښه وه.

۲- دمستعمرو پراقتصاد د آزادی سوداګري اغېز:

مستعمرو ته دپرېمانه پلورتوکو واردېدلو په دغو هېوادو کې دپلورتوکو- پیسو ترمنځ اړیکې پیاوړې او تېزې کېږي. فوډالانو اودقبیلو مشرانوهره ورځ دبلې په پرتله لازياته گټه ترلاسه کوله. ددغه چار پانله دبزګرو دزبېښاک سختوالی اوکورګډي وه. بزګران دبهرنو پانګوالو، خپلو هېوادو دفوډالانو اوسود خورو تر نیغ فشار لاندې اړ ؤ اومه مواد او خوراکي توکي دپانګوالو بازارونو دپاره تار اوپه ډېره ارزانه به یې وپلوري.

دصنعتي پلورتوکو لوی سلاب چې دزبېښاکګرو هېوادوڅخه مستعمرو اونمه مستعمروته وړل کېدل، ددغو هېوادو لاسي صنایع او مانو فکتورونه یې، چې دپرمختللو هېوادو دصنایعو سره یې سالي نشوه کولای، له پښو غورځول. ددغو هېوادو کورنۍ سوداګري هم دلاسي صنایعو سره يوځای مخ پر ځوړ شوه. دانحصار نه مخکې پانګوالی په دوران کې دمستعمره پانګوالی اړیکو پراختیا نه وه کېږي. دا هغه پیر ؤ چې آزاده سوداګری دښکېلاکګرو او مستعمره هېوادونو ترمنځ داقتصادی اړیکو بنسټیزه بڼه وه.

دکارګري طبقې دخپلواکه غورځنگ پيل

دکارګري طبقې بڼه نونه: داروپا پانګوالی دصنعتي انقلاب له کبله دخپلې ودې بونوی عصر معنی د ماشني تولد عصر کې پيل کېښود. په ټولنه کې پانګوالی اړیکې واکمني شوې او ددغو بدلونو نو سره يوځای پرولتارنا هم دخپلې مبارزې بونو ي

پړاوته ورننوته. بورژوازي دساسي پلوه هم دټولني پر برلاسی ځواک (واکمن هیئت) واوښته. پرولتارنا چې د فوډالیزم ضد مبارزې په بهر کې، دخپل بنسټیز تضاد سره سره، بورژوازي سره، همغاړې وه ورو ورو یې دواکمني بورژوازي پر ضد خپله مبارزه د نوې خپلواکې طبقې په توگه پیل کړه. دهمدغې پرله پسې مبارزې په بهر کې وچې دغې طبقې پورې اړوند ایدېالوژي او ساسي سازمان یعنی مارکسزم اوکارگري او کمونست گوندونه جوړشول. کارگره طبقه یوځل په خپلو دندو او تاریخي رسالت نه پوهېږي. لومړی په هغو غورځنگونو کې چې د بورژوازي او وړوکې بورژوازي -رون اندو په مشري سرته رسېږي، گډون کوي او جوتته ده چې دټولني تاریخي بشپړتيايي بهر ته په پاملرنې سره لومړی د بورژوازي ایدېالوژي تر اغېزې اونیوډلاندي و ه خو ورو ورو ځان ددغه نفوذ څخه خلاصوي. مونږ دلته په ډبرلنډیز په نولسمه پېړۍ کې داروپادکارگرې طبقې دودې دڅرنګوالي بېلګې او په پای کې دپرولتارنا دعلمي ایدېالوژي (مارکسزم) پیدایښت او بنسټ اښودنه تر څېړنې لاندې نسو.

په نولسمه پېړۍ کې داروپا کارگري غورځنگ:

۱- د لودیزم غورځنگ: له هغه ځاه چې انگلستان دنورو هېوادو څخه وړاندې دپانګوالۍ پړاو کې گام کېښود دکارگرې طبقې غورځنگ هم مخکې له نورو هېوادو څخه په دې هېواد کې منځ ته راغی. دټاکنو خاصو طریقو دشتون له کبله فوډالانو خپله واکمني دانگلستان په پارلمان (عوامو مجلس) کې همغشان ساتلې او داسې قوانین یې تصویب کړل چې د بورژوازي په توان و. په دې شرایطو کې بورژوازي اوکارگرې پر گنې یولاس دټاکنیزو قوانینو دسمون غوښتونکي شوې. له بل پلوه انګرنز کارگره طبقه هم ورو

ورو پخپله داقتصادی-ساسی مبارزو ډگر ته راوتله. کارگرانوپه لومړي سرکې چې دټولني او طبقو په اړوندیې ناسم لښدرلود، دماشینونو په ماتولو اودکارخونو په سوزولو سره یې خپله مبارزه دکارغرانسانی شراطو - لکه ۱۴ - ۱۵ ساعته ورځنی کار، دبنځو اوماشومانو دکار دود اود مزدوري کمښت - ضد څرگندوله. هاغه وخت زساتره کارگران له هغو کورگډو بزگرو او کسبگرو څخه جوړېدل چې په تولد کې دماشین آلاتو دلگولو په اړتیا نه پوهېدل اوماشین یې دخپل ژوند دبد مرغي لامل انگېره اوله دې کبله یې دماشینونو په ځپلو او ماتولو لاس پورې کاوه. دغه غورځنگ په لودیزم مشهور شو چې دبو افسانه یې کارگر لود دنامه نه اخستل شوی ؤ. لود دزبښناک له شره دخلاصون لپاره په لومړي ځل خپل ماشین له منځه یووړ. دا غورځنگ دومره پراخه شو چې دمخنیوي لپاره یې دحکومت له خوا دپرسخت قوانین، ان دمرگ سزا وټاکله شوه.

۲- چارټیزم: څرنکه چې وویل شول د ۱۹ پېړۍ په پل کې دانگریزۍ پرولتاریا دټاکنو قانون دسمون لپاره فعاله رول ولوباوه اووروسته له هغه چې دټاکنو دطریقې دبدلون لپاره نیمگړی قانون دپارلمان نه تېر شو - چې په هغه کې باهم دکارگرو حقوق له پامه وغورځول شول - دصنعتي ښارونو کارگرانودخپلوځانگړو سازمانونو په جوړولولاس پورې کې ترڅو په کال (۱۸۳۶) کې دلندن دکارگروټولنه جوړه اوترجوړېدونو کال وروسته یې دټاکنو قانون دسمون لپاره بوه کړنلاره وړاندې کړه چې دخلکو دمنشوریا "پپل چارټ" په نامه یاد شو. له دې کبله پر نوموړي کارگري غورځنگ دچارټیزم نوم کېښودل شو. ددغه غورځنگ په ملاتړ کې پراخه لاریونونه او میتنگونه جوړ شول چې کله به په هغو کې د۳۰۰ تر ۴۰۰ زرو کسانو پورې برخه اخیستله.

په لومړي سر کې د مترقي بورژوازي استازو هم پکې برخه درلوده خو چې کله يې ددغه غورځنگ پراخ ولسي اړخ ولد او له بلې خوا يې د پرځای غوښتنو د منلو سره د دولت او مجلس مخالفت وکوت نوځان يې څنډې ته کړ او په دې توگه يې خپل طبقاتي ماهت لاروښانه کړ. له دې وروسته د چارترزم غورځنگ يواځې د بوکارگري غورځنگ په توگه رامنځ ته شو. د چارترستانو ملي ټولنه په کال (۱۸۴۰) کې جوړه شوه. دغه سازمان په حقيقت کې دکارگرې طبقې لومړنی جوړشوی سازمان دی کړنلاره او هميشنې اجرائيه کميته يې لرله او غړي يې حرفه يې ؤ. دې انجمن دنوي منشور په جوړولو او خو انقلابي گامونو سره وکړای شول خو برناوې لاس ته راوړي.

۳- په فرانسه کې کارگري غورځنگ: دفرانسې بورژوازي

انقلاب د فوډاليزم سټه ونړوله خو پاتې شوني يې دفرانسې په اقتصادي او ساسي ژوند کې پاتې شول. دناپلئون له پرځيدو وروسته نو واربا زورواکی سلطنت ټنگ شو. البته دپاچا واک د دوو جرگو په وسله ټاکل کېده. نو د مشرانو جرگه چې غړي يې پاچا ټاکل او بله يې د استازو جرگه دهغوغوره کسانو څخه چې لبرتر لبره کلنی عايد يې ۲۰۰ فرانکه وی او نو ه موده يې په ټاکلې سمه کې ژوند کړی وي. او استازو خپله باند ۷۰۰ فرانکه خپل کلنی عايد درلودلای. په دې ډول لسدل کسري چې د فوډاليزم پاتې شوني د بورژوازي سره په سووالي کې دهېواد په اقتصادي- ساسي برخو باندې دپام وړ کچې پورې واکمنې وې اوزار کېښه طبقې عملاد ټاکنې دحق نه بې برخې کېدلې. په ټوليزه توگه فرانسه داقتصاد دلا پر مختگ لپاره په ساسي نظام کې بنسټيز بدلون ته اړينه وه. پرولتاريا لومړی د بورژوازي سره په نوالي کې په هغو سازمانونو کې فعاليت کاوه چې د بورژوازي مخکښو عناصرو جوړول. خو ورو ورو يې خپل طبقاتي تضاد اوتاريخي تجربو ته په

پاملرنې سره، چې لاسته یې راوړې وې، دځانگړو سازمانونو اواستوگن ځانونو په جوړولو لاس پورې کړ اود موجود نظام پر ضد بلوا ته راپورته شول. دلسون، پارس او نورو سترو بنارونو کارگرو پاڅونونو ته لاس واچاوه، که څه هم د ماتې سره مخامخ شول خودفرانسې دکارگرې طبقې دپوهې کچه یې ډېره لوړه کړه او هېواد یې په ټولزه توگه د ټولنز انقلاب په لور پرمخ بوت.

۴- په آلمان کې دکارگرې طبقې غورځنگ: آلمان

دنونسمې پېړۍ په لومړیو وختونو کې له اقتصادي پلوه دفرانسې با انگلستان نه ډېر وروسته ؤ اویوموتی دولت یې نه درلود. په دې هېواد کې دصنعت دلرې ودې له امله کارگره طبقه هم لا وروسته منځ ته راغله. سربیره پردې په آلمان کې دبورژوازي دموکراسي دنشتوالي له امله کارگري سازمانونه هم له هېواد څخه بهر جوړېدل (سوس او انگرېزې) لکه "د آلمان دخلکو اتحادیه" چې هڅه یې کوله دآلمان دکارگري غورځنگ لارښوونه له بهرنه وکړي خو څنگه چې ددوي اړیکې دآلمان دمختلفو االاتو له کارگرو سره کمې وې وې نشو کړای دکارگرې طبقې غورځنگ ته هېڅ ډول مرستندویه لارښوونه وکړي. سره له دې خپله کارگرې طبقې په آلمان، اوپه ځانگړې توگه صنعتي سمو، کې ځلانده مبارزې سرته ورسولې. په آلمان کې دصناعو لاوده دفسوډالزم بشپړ ورکاوي پورې تړلې وه. څنگه چې دآلمان داتحادیې حکومت، چې دفسوډالانو نه جوړ ؤ، اړینو سمونونو ته یې چمتووالی نه درلود نوڅکه پرته له انقلاب څخه بله لار، نه وه پاتې. په ټولزه توگه د "کمونیستي مانیفست" تر خپرېدو مخکې په اروپا کې دکارگرې طبقې غورځنگ خپل سری اړخ درلود اوکارگرو لاهم دټولني اودټولني دبشپړتیا اوخپل تاریخي رول په هکله گډنړۍ لید

اودبالوژي نه درلوده، له دې کبله دهغوی کړنې خوږې وړې او نامنظمې وې اومعمولاً دماټې سره مخامخ کدلې. په اروپا کې د (۱۸۴۹-۱۸۴۸) کلونو انقلابونه:

په دې کلونو کې داروپا په مختلفو هېوادو په تېره بیا فرانسه کې یوشمېر انقلابونه پېښ شول چې په هغو کې کارگرو فعاله اورغانده رول درلود. لومړی په فرانسه کې کارگرو سوڅه بریاوې لاسته راوړې او لوبه بورژوازي پرشاتگ ته اړه شوه خو په پای کې، (کال ۱۸۵۱)، د دریم ناپلئون کودتا سره په فرانسه کې سوڅول خپل سړی حکومت منځ ته راغی اودسترې بورژوازي له حکومت څخه بورژوا دیموکراتک حکومت ته دلپېر د مسئله لاندله پاتې شوه. په نورو اروپایي هېوادو، لکه اترش، آلمان، پولنډ، ایتالیا اوهنگري کې هم انقلابونه پېښ شول خوتولوماتې وخوړه. سره له دې دغو انقلابونو وکړای شول په بولډهېوادو کې د فوډالي اړیکو پاتې شوني اسسته وغورزوي اود پانگوالی دلابشپرتیا او د کارگرې طبقې د ودې او پوهې سره مرسته وکړي. د (۱۸۴۹-۱۸۴۸) کلونو په ټولو انقلابونو کې ټاکونکی رول دزبارکبنسو پرگنو په تېره بسا دکارگرو پر غاړه ؤ اوپه دې انقلابونو کې دلومړي ځل دپاره کارگرې طبقې خپلې خپلواکه ساسي اواقصادي غوښتنې وړاندې کړې. په اروپا کې دنوموړو انقلابونو دماټې تر ټولو لوی سبب دلبرال بورژوازي خانت ؤ. دغې طبقې چې زیاتره یې دخلکو دغورځنگ نه گټې پورته کولې اود خپلو طبقاتي تنگ نظره گټو لپاره یې په انقلاب کې برخه اخستله، همدا چې دکارگرې طبقې دغورځنگ دودې سره مخامخ کېدل، پر شاتگ یې کاوه اوزورواکي سره په سازښت کولو او بېرته پرشا تللو سره یې خلکو ته خانت کاوه.

د مارکسسزم پیدایښت

(د پرولتاریا علمي ایډیالوژي)

د پرولتاریا ایډیالوژي مارکسسزم لښیزم ده. مارکسسزم دنونسمې پېړۍ په دوهمه نمایې کې ددغه وخت د دربو علمي بهرونو پر بنسټ پراختیا اوبشپړتیا ومونده. د مارکسسزم دغه درې بنسټه په دې ډول دي: دفرانسې انګېریال (تخلي) سوسالزم، دآلمان کلاسیکه فلسفه او د انګرېز ساسي اقتصاد.

۱- تخلي یا انګیريال سوسالزم (اوتوپیک): دنولسمې

پېړۍ تر نمایې پورې داروپا کارګره طبقه زاتره دبورژوازي ایډیا لوژو او یا انګیريال سوسالزم تر اغېزې لاندې وه. انګیريال سوسالېزم ډېر پخو امنځ ته راغلی ؤ. دغه مکتب، دپانګوالودوزور زیاتي اوزبېښاک په وړاندې دکارګرې طبقې دغبرګون اونافرمانۍ بانونکې ؤ. دانګېریال سوسالېزم لومړنۍ استازو توماس مور، بابوف، کامپانلا، مورلي او نورودتولنې سختې ناندولۍ نه چې انسان خڅه دانسان پرزبېښاک ولاړه وه، په کلکه غندنه کوله اودبې عادلانه ټولنې دمنځ ته راتګ غوښتونکي ؤ. ددوی په اند، نوې ټولنه کې باده دي ټول خلک، دژوند ټولو کچو کې له اقتصادي، ساسي او معنوي پلوه برابروي. هغه لوبه مسئله چې دوی نشو کولای حل یې کړي، داوه چې نوې ټولنه څنگه باده دی ټنګه شي او دغه ټولنه یې درېښتانی ژوند نه لرې څیز انګېرله.

ددغه ډول اند بووتلی استازی توماس مور خپله راتلونکې ټولنه دبو خالي ټاپو (اتوپا) په نامه ددغه ټاپو دبو مسافر له خولې نه انځور کړېده اوله هغه وروسته د "اتوپا" کلمه دغیرواقعي اونه ترلاسه کیدونکي څیز په قطار کې راغلي ده.

سن سسمون، رابرت آون اوفوربه اتو پک (انگېریال) سوسالېزم ته په نونسمې پېړۍ کې لاپراختیا ورکړه او واقعیت ته یې لانږدې کړ. دوی د پانگوالې ټولنې تضاد ونه کتل او باور یې درلود چې بورژوازي انقلاب دزمارکېسانو لپاره آزادي او برابري نده ډالۍ کړې، دوی په پانگواله ټولنه باندې دشرم داغ لگاوه، د هغې کرغېړنتوب او ناولتیا یې په ډاگه کوله او پرځای یې دزېبېناک او طبقاتي مبارزې نه خلاص بونو ی نظام غوښت.

دمارکسېزم (علمي سوسیالېزم) دغو مخکېنانو (دکار په مقابل کې دتولیدشوو مادي شتمنیو وېش) داصل پلي کولو او دخلکو د اساسي اړتیاوو پوره کولو دپاره دتولید دېشپړتیا اهمیت درک کړی ؤ او ان یوې دغسې ټولنې ته درسېدو دپاره یې دځینولارو وړانديز کاوه.

سره له دې انگېریال سوسیالیستان ونه توانېدل په ټول حقیقت پوه شي، ځکه دټولنی نه یې علمي خیال نه درلود او په طبقاتو باندې دټولنې دوېش علمي علت یې نه پېژانده. دلورو طبقو دشتون آر (منشاء) یې دځنو زور واکو شطاني طبیعت ګانه چې سا خو یې دزور اوسا یې دنورو لارو نه شتمني او ان دکمزوره خلکو ځان په خپلې ولکې کې راوستی دی. اوپه دې باور ؤ چې دلورو طبقو دغه وګړي دانسانانو منځ کې پر یوشانته والي او برابري ولاړه اودتضادونو نه خلاصه بوه ټولنه کې دژوند دخوند نه ناخبره دي اوله دې کبله دټولنې دتضادونو دحلولو او عدالت دټینګولو رېستونې لارې دموندلو نه عاجز ؤ او داسې یې انگېرل چې شتمنو ته په پند او نصحت ورکولو او دېبلګه بېزو بونټونو په جوړولو سره کولای شي دطبقاتي تضادونو نه خلاصه ټولنه جوړه کړي. دوی دطبیعي اوتولنیزو قوانینو په توپیر نه پوهېدل او په دې باور ؤ چې کولای شو ټول انسانان په ښو خلکو او بدو خلکو

ووبشو. تخلي سوسالستانو نه شو کولای د پانگوالي ټولني پر بشپړتيا باندې واکمن قوانين او هغه ټولنز ځواک چې د پام وړ ټولني دجوړولو وس لري، کشف کړي. داټول هغه کشفات دي چې مارکس، انگلس او د علمي سوساليزم نور مشران يې په موندلو بريالي شول.

۲- د آلمان کلاسيکه فلسفه: فلسفه داسې پوهه ده چې د طبيعت، بشري ټولني او تفکر تر ټولو عام قوانين څېړي. دوخت په تېرېدو سره طبيعي او ټولنز علوم د بشپړتيا داسې کچې ته ورسدل چې د يوې سمې علمي فلسفې د پيدايښت لومړنی توکي (مقدمات) يې شوني کړل. دساري په توگه په ۱۸-۱۹ پېړۍ کې په طبيعي علومو کې دريو مهمولاس ته راوړنو (کشفونو)، د نوې ماترياليستي فلسفې د پيدايښت بنسټونه رامنځ ته کړل. دانرژي او مادې د پايښت قانون چې د شوروي پوه "لومونوسف" او د فرانسوي پوه "لاوازه" په واسطه کشف شو، ثابته کړه چې هېڅ شی پخپل سر منځ ته نه دی راغلی او هېڅ شی له منځه نه ځي بلکه يوازې د يو حالت نه بل حالت ته بدلون مومي. د مادې د پايښت قانون وښودله چې ټولې پديدې د مادې د خوځښت او بدلون د بڼې پرته بل څه نه دي او هېڅ خالق ندي پيدا کړي، بلکه تل ؤ او وي به. دوهم کشف، د ژوندو موجوداتو د جوړښت واحد "د ژوندينکې کشف" دی چې د روسي "گارسا ننف" او آلماني "شلايدن" او "شوان" لاس ته راوړنه ده. دې مسئلې په ډاگه ثابته کړه چې ټول ساکين او گيا ه د ژوندينکې په نامه يوه گډ آر (منشاء) لري او حجره هم دمختلفو مادې عناصرو پرته بل څه نه ده چې په ځانگړي جوړښت سره يې بونوی کشف د "ژوند" په نامه منځ ته راوړی دی. په بله ژبه ثابته يې کړه چې ژوند هم د مادې د خوځښت يوه بڼه ده. دارون د ساکينو د بشپړتيا علمي نظر يې

په وړاندې کولو سره چې د علمي ازمېښتونو اولاس وندونو (مدارک) پر بنسټ ولاړه وه، دطبعي علوموپه درسم لوی کشف بريالی شو. دارون په خپلو پرله پسې ازمېښتونو ثابته کړه چې اوسني راز راز ژوی او گاوې د هماغې لومړنۍ ژونکې له بشپړتيا خخه منځ ته راغلي، دژوند دپابښت دپاره ددوی دوامداره هڅې دهغوی دبشپړتيا سبب شوې دي. ددو دغه شان علمي پرمختياوو تراغېزې لاندې د دوو آلماني فلسوفانو هگل او فوبرباخ نظريات څرگند شول. هگل له نوو علومو خخه دگټې اخيستلو طريقې (تضاد، بدلون او بشپړتيا، بوله بل سره د ښکارندو يا پديدو تړلتا اونور) دطبعت اوتولنې دښکارندو (پديدو) په څېړنه او شننه کې و غځولې او دبالکتک يې يوې لوړې کچې ته اوچت کړ. خو هگل دخپل ايدياليسټي باور له امله داسې انگېرله چې مادي نړۍ دمطلقې ادېا اوتولنزشعور تجسم دی اودمادي نړۍ دبشپړتيا هم دهماغې "مطلقې ادېا" او "تولنزشعور" دبشپړتيا غبرگون دی. فوبرباخ دماترياليزم د فلسفې په پرمختگ، ترقي اوبشپړتيا کې ډېره لوبه ونډه لري. ده د هگل داسې ماليزم په غندنه کې دخپل ځانگړي ماترياليزم بنسټ کېښود. ده باور درلود چې ماده اوطبعت دانسان دشعور نه دباندې او خپلواکه شتون لري. خو فوبرباخ دهگل داسې ماليزم خخه پرڅنډه کېدلو سره سره ونه توانېد دده د بالکتک نه گټه واخلي. فوبرباخ دتولنزنو مسالو په پوهېدلو کې ايدياليسټ پاتې شو. ده دانسان دتولنزي بشپړتيا بنسټ دمادي تولد په وده کې نه، بلکه په شعور اومذهب کې لټاوه. په همدې سبب په داسې حال کې چې خدای اوعسوي مذهب يې رداوه، دنوې تولنې دجوړولو لپاره دانسانانو دمنې پر بنسټ ددو نوي مذهب دبښت ايښودلو په هڅه کې و.

۳- دانګریز ساسی اقتصاد: دپانګوالی دتولید طریقې بشپړتیا، دعلم نوې نوې څانګې یعنی ساسی اقتصاد دبشپړتیا سره مل وه. په هغه وخت کې چې بورژوازي د نوې مخکښې طبقې په توګه د فوډالیزم مخې ته ولاړه وه دپانګوالی تولد پر بشپړتیا باندې دواکمنو قوانینو علمي پیژندګلوي او فوډالوي تولدې اړیکو نابودې سره یې مننه بنسوده او دغه وخت و چې د بورژوازي اقتصاد علم، بڼه ونوله. بنسټ اېښوونکي یې انګریزي پوهان "آدام اسمت"، "دبویډ ریکاردو" او نورؤ. لکه دبوپلورتوکي دتولید دپاره سرته رسېدلی کار اودهغه دارزښت دکچې تر منځ اړیکې په څېر دبورژوازي ساسی اقتصاد دپرمهم قانون کشف کړ او د بشري اړیکو د ډېرې مهمې څانګې یعنی د تولدې اړیکو علمي مطالعې بنسټ یې کېښود. دتو لنزوعلومو نوروڅانګو لکه تاریخ، حقوق او داسې نور و هم لا زیاته وده وموندله.

دمارکسزم – لنینیزم پیدایښت چې دستر و بنسټ اېښود ونکو، مارکس او انګلس په وسله د پرولتارنا د انقلاب په ښوونځي بدل شو، یوه ټولنزه انقلابي نظریه ده چې درسو لوسو برخو (فلسفې، ساسی اقتصاد او دعلمي کمونیزم تئوري) نه جوړه شوې ده.

دمارکسېزم فلسفه:

دمارکسېزم فلسفه دډیالکتیک ماتریا لېزم او تاریخي ماتریالېزم څخه جوړه ده. دمارکسېزم دتئوري سټه دډیالکتیک ماتریالېزم فلسفي پوهه ده چې پر طبیعت، بشري ټولنې او شعور باندې واکمن عام قوانین بیانوي. مارکس او انګلس د فلسفې په تاریخ کې دلومړي ځل لپاره ماتریالېزم او ډیالکتیک ته په پوهوی (آګاهانه) بووالی بڼلی او هغه قوانین یې کشف کړل چې په ټولنيزه توګه دانسان، ټولنې او طبیعت دبشپړتیا او خوځښت پرنړی

واکمن دي. ډبالکتک ماتريالیزم له دې کبله ماتريالستي دی چې باور لري طبیعت دهېڅ ځواک په وسله نه دی پیدا شوی، تل ؤ او تل به وي او شعور په لوړو پړاوونو کې د مادې د ودې محصول دی. ماده او شعور دخپلو دننیو تضادونو پر بنسټ بشپړتامومي او دغه بشپړتادکمي بدلونونوپه توگه دی چې په سو ټاکلي پړاو کې دکفی ټوپ (بو حالت نه بل حالت ته بدلون) په توگه منځ ته راځي. مارکس او انگلس دټولني دبشپړتیا پرواکمنو قوانینو باندې دډبالکتک ماتريالیزم په غځولو سره د تاریخي ماتريالیزم بنسټ کېښود. تاریخي ماتريالیزم له دې کبله ډبالکتکي دی چې باورلري بشري ټولني دخپلو دننیو تضادونو پر بنسټ دبشپړتیا مومي او دغه دبشپړتیا دکمي بدلونونو په بڼه دی چې په ټاکلي پړاو کې دکفی ټوپ (انقلاب) په بڼه دو ټولنز چوکاټ نه بل چوکاټ ته بدلون مومي. تاریخي ماتريالیزم له دې کبله ماتريالستي دی چې باورلري دبشري ټولنو دبشپړتیا په لومړی درجه کې دهغو دمادي تولید طریقې دبشپړتیا او دټولني دننیو عواملو دودې تر اغېزې لاندې سرته رسېږي نه د ټولنز شعور په وسله. شعور په خپلو ټولو بڼو کې دمادي تولید دبشپړتیا د کچې سره سم دبشپړتیا مومي. دمو لده ځواکونو دبشپړتیا د ټولني داریکو او مخبنا ټاکونکې ده. تاریخي ماتريالیزم د ټولني پر پراختیا او دبشپړتیا باندې واکمن عام قوانین څېري.

مارکسستي ساسي اقتصاد:

ساسی اقتصاد هغه پوهه ده چې دټولني بېخبنا (واکمني تولد ي اړیکې) د پلټنې او څرنې لاندې نسي. داپوهه هغه قوانین څېري چې دټولني دبشپړتیا په بېلابېلو پړاوونو کې دمادي نعمتونو دتولید په طریقې او دهغه دوپش پر څرنگوالي پورې اړوند دي. په عین حال کې ساسي اقتصاد دمولدځواکونو

اوتولدی اړیکو ترمنځ اړیکې او دمخنا او بېخباترمنځ اړیکې تر څپرې لاندې نسي. څرنگه چې دلته اقتصاد نو طبقاتي علم دی له دې کبله ساسي لفظ ورباندې زياتوي.

مارکسسستي ساسي اقتصاد په پانگوالو هوادونو کې دکارگرو او په نورو پخوانو طبقاتي ټولنو کې دنورو زيارکبنا نو داسارت او بندگي دنېستي او محرومي مادي علتونه روېبانه کوي او نسي چې دبشر دتاريخ په اوږدو کې په زيارکبنيو طبقو باندې زورزياتي نو تصادفي او نا آسماني چار ندي بلکه دزيببناک گرو رژيمو او دلبرکي (اقليت) په وسيله د ډېري (اکثريت) استثماری اړیکو دشتون معلول ؤ. او بوازي نه پخلا کېدونکې طبقاتي مبارزه، دطبقاتي رژيم (پانگوالی) له منځه وړل او دپروولتارنا ددکتا توري ټينگېدل دي چې زيارکبنا له زيببناک څخه ژغوري.

دعلمي کمونيزم توري:

دا علم د ساسي اقتصاد او تاريخي ماترياليزم نه لاسته راغلو پالو پر بنسټ د پانگوالی، رژيم اړنه رنګېدنه نسي. علمي کمونيزم ثابتوي چې پانگوالی سستم بوازي دقهر نه ډک انقلاب له لارې سوساليزم ته اوږي اوله دې کبله په دې اوبستون او دپروولتارنا ددکتاتورې باندې واکمن قوانين څپري. با بانوي چې څه ډول باند کمونستي نوې ټولنه جوړه شي. ددغې مسئلې په بانولو کې دعلمي کمونيزم توري دغه درې دندې سرته رسوي: دنوې ټولنې دسادي اوتخنکي بېخبنا د جوړولو طريقې، دکمونستي ټولنې د ټولنزو اړیکو جوړښت او دنوي ډول انسان د چوکاټ جوړونه. دعلمي کمونيزم دتوري په جوړونې اوپه عام ډول د مارکسيزم په ودې کې د اروپا د مختلفو هېوادو په ولسي انقلابونو کې دکارگرې طبقې مبارزې اوپه تېره با دفرانسې دپروولتارنا مبارزې؛ اوددغو مبارزو له ودې سره جوخت دکارگرې

طبقي د مبارزو سازمانونو جوړېدل؛ په ځانگړې توگه دکمونستانو اتحادیه اولومړی انتر ناسونال اوپه پای کې دپارس کمون داهمت لرونکي دی چې هغو ته لنډه گو ت نیونه کوو.

دپارس کمون:

دنولسمې پېړۍ په نمایې کې د فرانسي زورواکي (استبداد) دولسي پرگنو دغوبستنو په وړاندې ولېزیده او درسم ناپلېون دکورنو ستونزونه دخلکو دپام اړولو دپاره پروس (آلمان) سره جگړې ته ور ودانگل اوڅنگه چې اردو بوې دغسې جگړې ته تباری نه درلوده اودخلکو پرگنو هم ورځني ملاتړ نه کاوه، دېشپړې ماتې سره مخامخ شو. د (۱۸۷۰) کال سپتامبر کې دفرانسي داردو دماتي خبر پارس ته راوړسېد. د قهرجنو خلکو پر گني واټو نو ته راووتلې او مقننه مجلس بې په خپلې ولکې کې راوست. دفرانسي بورژوازي د پرگنو ددغه غور ځنگ نه په خپله گټه کار واخست او «د ملي دفاع دولت» په جوړولو سره بې دجنرال تروفو په مشرۍ حکومت په لاس کې ونيو. دپارس کارگرو هم دخپلوځانگړو ساز مانونو په جوړولو لاس پورې کړ او په انترناسونال پورې اړوند ساز مانونودپارس په دوو برخو کې دپروس (آلمان) اردو درغل په وړاندې دمقاومت او تبارسي ټولني جوړې کړې چې په سرکې يې دښار دمرکزي انجمن (پارس کمون) لارښود پلاوی ځای درلود. کمون ژمنه وکړه چې دپارس په دفاع کې به دولت سره مرسته کوي اوپه عن حال کې يې دخپل عمل کړنلاره اعلام کړه چې دهېواد دفاع لپاره دولسونو په وسله وال کولو، دپولس پنگولو او دښار دمرکزي انجمن نا کمون سملاسي ټاکنو باندې ولاړه وه. دپروس لښکرو پارس کلابند کړ، دکارگرو داتلولي دفاع سره سره، پای کې دبورژوازي دولت دخانت له کبله د تروفو د سرتېرو له ماتېدلو سره فرانسي ماتې

وڅوره. دفرانسې دملي مجلس ټاکنې دآلمان داردوپه مرسته ترسره شوې او داسې مجلس چې په بشپړه توگه يې ارتجاعي بڼه درلوده منځ ته راغی. د "تي بر" په مشرۍ يوه کابینه جوړه شوه چې سمدلاسه يې آلمان سره دسولې تړون لاسلیک کړ او وپتله شوه چې دپارس ځينې سيمې تر يوې مودې پورې نيواک کې پاتې شي. ملي گارډ خپلې وسلې ونه سپارلې او ددغه ځانت په وړاندې يې دمبارزې او دريځ هوډ وکړاوسره له دې چې تي بر زور ته لاس واچاوه زيار کښان تسلیم نه شول بلکې برخلاف، دپارس کنټرول يې عملا په خپل لاس کې واخست.

دملي گارډ فدراسون (پارس کمون) لارښود پلاوی دانجمن لپاره دټاکنو کولو ته ملا وتړله اوسربېره پردې خپله کړنلاره يې په دې توگه اعلام کړه: دنورو ښارنو سره دارنکو ټينگول، دټولو دولتي مقاماتو دټاکنو لپاره انتخابات، دحرفوي اردو او پولسو له منځه وړل. دمزدورکاري او چپرگري (گدايې) له منځه وړل اوداسې نور.

دپاریس کمون دټولني لپاره دخلکو ټاکل شوی استازی ۸۶ تنه چې زیات يې دکارگرو، کارمندانو اود آزادوکسبگروه له منځه و او نږدې نمايي يې له ساسي پلوه دبلاڼکي^۱ اوپروډن^۲ له پلوانوڅخه وو.

^۱ بلاڼکی دبلاڼکستانو دانجمن بنسټ اښودونکی اودفرانسې دتخلي (انگېريالو) سوسالستانو څخه و. هغه په دې باور و چې دولتی واک باید دمترقي اومخکښو عناصرو په لاس کې وي او دولسي پرگنو ملاتړته اړتیا نشته.

^۲ پروډون- دفرانسې د پروکې بورژوازي نامتو اقتصاد پوه و چې دده دمکتب پلوان، پروډونستان بلل کېږي.

ټولني (پارس کمون) دواک تر لاسه کولو وروسته، پخوانۍ دولتي دستگاہ ږنگه اوپر ځای يې خپل حکومتي ارگانونه کښول. دکارخانو دڅښتنانو لاسونه يې کارخانو نه لنډ اواداره يې کارگرو ته پرېښوده. دکارگرو دکارشرائط يې ښه کړل اودنوي دولتي مقاماتو تنخواه يې دماهروکارگرو ترکچې راتپته کړه. تش اپارتمانونه يې اړوکورنو ته ورکړل اوداسې نور.

دپارس دکمون ماتې:

د تي ر بورژوازي حکومت، دپارس کمون دورخ په ورځ زياتېدونکي ځواک په کتلو سره، د آلمان صدراعظم بسمارک سره سازښت وکړ، اودټولني (کمون) د خپلو لپاره يې فعالانه تيارۍ ونوله. په ۲۸ مې کال ۱۸۱۷ د اردو دپراخه برغل په وړاندې، دپارس کمون زړه ورتانه ډکې دفاع سره سره، په پای کې د پارس کمون حکومت راوپرځېد. دپارس کمون دماټې لوی علتونه په ټوليزه توگه دادي: دواک ترلاسه کولو لپاره دولسي پرگنو او کارگرو دتباري نشتوالی، په کمون کې دمختلفو گوندونو شتون چې دځينو مهمو مسائلو لکه دوسوسالستي حکومت او دنوي طرز دولتي سازمان جوړښت دڅرنکوالي په اړه يې بود بل سره هم غبري نلرله. دکمون له وتلو مشرانو نه هېڅ يو په علمي فلسفې او ادېا لوژي سمبال نه ؤ او دټولني دښپرتيا له قوانينو نه يې پوره پوهه نه درلوده. دکمون ډېری غړي دطبقاتي همکاري پلويان ؤ. بلې خوا نه کمون ونشوکړای دبزگرو سره پيوستون ټينگ کړي او په دې هکله يې دولتي کړنلاره جوړه نکړه اوهم مخکې له دې چې دښمن ته کلک گوزارونه ورکړي په ټاکنو يې لاس پورې کړ، ملي بانک يې ونه نوه او دپيسو له پلوه تنگسا سره مخامخ شول اوپه پای کې دمختلفو ولاتونو سره يې اړيکې ټينگې نه کړې.

سربېره پر هغه څه چې وویل شول دپارس کمون خپلې طبقې پورې دتړلي دولتي ځواک جوړولو لپاره د پرولتاريا لومړنۍ هڅه وه. اوله دې کبله د هغه نه لاسته راغلې تجربې د علمي سوسالزم د ودې او د پرولتاريا دکتاتورې دټنگښت لپاره ډېر داهمت وړدي او ناد به يې تل په تاريخ کې پاتې وي.

دکمونستانو اتحاديه:

څنگه چې په لنډه توگه مو وکتل دمارکسزم دپيدايښت نه مخکې، پرولتاريا خپلواکه گوند اوسا ساسي تشکلات نه درلودل. که غوښتل يې اوکه نه يې غوښتل په وړوکې بورژوازي اوبورژوازي پسې رابنکل کېده. دپرولتاريا دگوند نا ساسي سازمان جوړول آسانه کار نه ؤ. په تېره با چې دوړوکې بورژوازي او انگېر والو راز راز ناسمو اوتخلي نظرياتو د اروپا دپرولتري انقلابيونو پرچاپربال باندې سوري غوړولي ؤ. ددغو ناسمو خو په عن حال کې اغېزمنو نظرياتو له جملې نه د "پرودون" نظريات ؤ.

پرودون: پرودون دفرانسې دانگېروالو سوساليستانو له ډلې اودوړوکې بورژوازي ماهت لرونکی ؤ. ده دپانگوالي پرسسټم دسختونيوکو او تودو جملو په وارندې کولو او پرولتاريا ته دځلوب (سراب) په انځورولو سره دپرولتاريايې مبارزنو په تېره با دفرانسوي ځوانانو او محصلانو پراخه قشرونه دځان پر شااو خوا راټول کړي ؤ. او په خپلو انارشستي او وړوکې بورژوازي نظرياتو سره يې هغو ي بې لارې کول.

مارکس، دپرودون "د بيوزلتوب فلسفه" په ځواب کې په خپل اثر "د فلسفې بيوزلی" تر عنوان لاندې دده د وړوکې بورژوايي نظريات وټکول او په ترڅ کې يې دخپلو فلسفي اواقصادي اندونو ډېر ټکي بان کړل.

د کمونستي اتحادیې جوړښت: مارکس اوانگلس د ټولو نورو انقلابانو څخه مخکې په دې فکر کې ډوب شول چې لازمه ده داروپايې هېوادو دانقلابانو ترمنځ منظمې اړیکې اوپوندونه ټینګ کړي څو دپانگوالو "سپېڅلی اتحاد" په هر وخت کې هلته اودلته دپرولتري غورځنگونو دځپلو توان ونلري. په دې موخه لومړی "دکمونستي اړیکو دکمټو" ترسرلیک لاندې کمټې په بروکسل کې دمارکس په مشرۍ جوړې شوې چې دنده یې داروپا دکارګري سازمانونو او له دغې جملې د انګرنز له چارستانو سره د اړیکو ټینګول ؤ.

دمترقي سازمانونو نه سو د "نیاو گرو اتحاد" ؤ چې دانګېریالوکمونستي عقادو لرونکی سو پټ سازمان ؤ چې د "وانټلنګ" په نامه بو آلماني درزي جوړ کړی ؤ. دغه ډله په عامه معنی دعدالت دټینګېدو پلوی وه او غوښتل یې دانسانانو منځ کې دطبقاتي تړاو پرته برابرې اړیکې ټینګې شي، ټول نکمرغه اوسوکاله وي اوداسې نور. ددې سازمان شعار داؤ: "ټول خلک بوډول (برابر) دي". جوته ده ترهغه وخته چې دمارکسزم عقادو لابنه نه وه نولې، دوانټلنګ عقادومثبت رول لوباوه. مارکس اوانگلس ډېره هڅه وکړه څوددغې ډلې مشران دطبقاتو په هکله ددوی دانګېرنو په ناسم والي او کچه (خام) والي وپوهوي او دنړيوالې پرولتاريا تاريخي رول ور وپېژني.

دمارکس اوانگلس دزده کړو له کبله ددغه سازمان ډېرو غړو مارکسزم ته مخه کړه. نورې غوښتنې او اړتياوې په پای کې د "کمونستانو اتحادیې" په پیدایښت سرته ورسېدې.

دکمونستانو اتحادیې "علمي کمونزم" ته دانګېریال (تخیلی) کمونزم په بدلون کې ستر رول ولوباوه او "ټول خلک يو

ډول دي "شعار" دنړۍ کارگرانو سره يو شئ" پر شعار باندې بدل شو.

د کمونستانو اتحادیې یوه اساسنامه جوړه کړه. ددغې اساسنامې په لومړۍ ماده کې داسې وېل کېږي: "د کمونستانو اتحادیې موخه: د بورژوازي راپرځول او د پرولتاريا دواکمني ټینګول، د زړې بورژوازي له منځه وړل چې په طبقاتي نه پخلا کیدلو باندې ولاړه ده. د بورژوازي، او د طبقو او خصوصي مالکت پرته د یوې نوې ټولني بنسټ اېښودل".

د "کمونستانو اتحادیې" لومړنۍ کنگرې مارکس او انگلس ته دنده ورکړه چې د سازمان مرام لیک مرتب کړي. دغه مرام لیک د "کمونست ګوند مانيفست" په توګه خپور شو او په دغه مانيفست سره په تاریخ کې د پرولتاريا دنړيوال غورځنګ، نوی پرانستل شو.

د کمونست ګوند مانيفست:

مارکس او انگلس د کمونست ګوند مانيفست د جوړولو لپاره په ماشتو ماشتو وخت ولگاوه ترڅو دغه مهم تاریخي اثر د لومړي ځل لپاره په کال (۱۸۴۸) د مارچ ماشت، په لندن کې، په آلماني ژبه او بیا په نورو ژبو خپور شو. په رېښتیا چې دغه (۲۳) مخز اثر یو د مارکسسټي ډېرو مهمو آثارو څخه دی چې تراوسه یې په لسګونو اوبلکې په سلګونو ملونو نسخې په ډېری نړيوالو اوسمه سزو ژبو خپرې شوې دي. دغه ستر اثر د مارکس او انگلس د علمي لاسته راوړنو دهغه وخت تر ټولو اوچت ټکی دی.

د کمونست ګوند په مانيفست کې د لومړي ځل لپاره د مارکس او انگلس زده کړې په منظمه توګه وړاندې شوې دي. په دې کتاب کې د مارکسزم درې برخې - یعنی مارکسسټي فلسفه،

علمي کمونیزم او مارکسسستي اقتصاد نو تر بله په دالکتکي کلکو اړیکوسره دمنظمې زده کړې په بڼه راغلې دي.

دکمونسټ گوند مانيفسټ په یوه سربزه اوڅلورو فصلونو کې مرتب شوی دی. ددغه اثر په سربزه کې هغه چاپېریال چې په هغه وخت کې په اروپا باندې واکمن ؤ په ډېره لنډه توگه بیان شوي، له هغې ځنې په سربزه کې داسې لکل شوی دي:

"اوس هغه وخت رسېدلی دی چې کمونستان خپل اندونه، موخې او هیلې دټولو نړیوالو په وړاندې په ډاگه بیان کړي او دکمونیزم دڅېرې (شبح) کیسې پرځای دخپل گوند مانيفسټ وړاندې کړي".

"بورژوانان او پرولتارن": دمانيفسټ دلومړي فصل عنوان دی. په دې فصل کې دبشري ټولنې اوپرولتارن یې غورځنگ دبشپړتیا څخه یوه ټولیزه څېړنه وړاندې شوې ده. تاریخي ماتریالیزم په منظمه او د منلو وړ توگه جمعېندي شوی اوداحققت په ډاگه اعلام شوی دی چې ټول تاریخ (دلومړي کمون نه دتیریدو وروسته) یعنی دبشر جوړکړی ټول تاریخ په طبقاتي مبارزو ولاړدی اوددغه طبقاتي نه ودرېدونکو مبارزو له کبله په بشري ټولنه کې ټولنیز، اقتصادي جوړښتونه (صورت بند ی) یو دبل ځای نسي. دمرستوب سسټم له منځه ځي اوځای یې دفسوډالیزم سسټم نسي چې هغه خپل ځای دپانگوالی اقتصادي- ټولنیز سسټم ته ورکوي اوله هغه وروسته ددسوسالیزم ټولنیز سسټم اوپای کې کمونیزم دی چې ټوله نړۍ به ونسي. په دې فصل کې مارکس اوانگلس دپرولتارن تاریخي رول بیانوي اوپه ډاگه نسي چې هغه یوازنی طبقه چې دپانگوالی ټولنې دبشپړتیا په بهر کې دکمي او کفني پلوه دبورژوازي په وړاندې وده کوي، اوهغه یوازنی طبقه چې تر پای

پورې انقلابي ده، ترته نه گوري، راتلونکې بشپړتيا غواړي، دبشپړتيا په بهر کې انقلابي پوستون مومي اودبورژوازي سسټم دله منځه وړلو اودسوسا لسټي نوي سسټم اوپای کې دېې طبقې ټولنې دبنسټ اېښودلو وس لري، هماغه پرولتاربا ده. دوی وښودله چې پرولتاربا داسې طبقه ده چې نورټولنز طبقات اواقشار پرخان باندې راټولوی اودآزادي بښونکي انقلاب په لورېې لارښوونه کولای شي.

"پرولتاربا او کمونستان": دمانفست ددوهم فصل سرليک دی چې دکمونستانو اړیکې دکارگرې طبقې سره او دپانگوالې ټولنې دبدلون دپاره دکمونستانو کړنلاره بښوي. په دې فصل کې مارکس او انگلس بادونه کوي چې کمونستان دټولې پرولتاربا نه بلې او دکارگري گوندونو ضد هېڅ راز گټې نلري. او نورو تش په نامه کارگري گوندونو سره يې توپير په دې کې دی چې دوی په پرولتاريایي انټر ناسونالزم باور لري اودټولې پرولتاربا گډې گټې، پرته ددوی دملست نه، په پام کې لري او سربېره پر دې کمونستان دابنه توب لري چې په انقلابي توري سمبال دي. دوی د ربا اوټگي هغه پرده چې بورژوازي اوپه تېره با "ددوی سوسال دموکرات" استازي يې دپانگوالې ټولنې پرترخوواقعاتو باندې غوړوي، اېسته غورځوي اوددې ټولنې ماهست چې دزبارکېنانو په ظالمانه زبېښاک، دوروسته پاتې ملتونو په لوټماری، اودپسو په واکمني او تر ټولو بدو اخلاقي اصولو باندې متکي دي، په ډاگه کوي. دوی څرگندوی په کمونستانو باندې دبورژوازي توروته چې گنې کمونستان دملکت د اصل په له منځه وړلوسره، شخصي آزادي له منځه وړي، ملت اووطن نابودوي او بنځې شریکې کوي، داټول د وړې بورژوازي د ماهست څخه سرچښه اخلي. دا پخپله پانگوال دي چې دټولنې دډېری

آزادي له منځه وړي، د ټولني د غړو نهه پر لسو نه (۹/۱۰) ملكت سلبوي او د پرولتاريا وطن له هغونه اخلي او د ملتونو منځ كې د بنمنۍ او كركې ته لمن وهي، او دا بورژوازي ده چې بنځې يې په حقيقت كې شريكې كړي او رسمي او غيررسمي بدلمنۍ يې دود كړې ده. پرولتاريا، پانگوالۍ نسكوروي او واكمن ځواك په لاس كې اخلي خو په دغو ټولو ډگرونو كې ربنستينې او نياومنه (عادلانې) نظم ټينگ كړي. د خصوصي ظالمانه ملكيت پر ځاى د خلكو عمومي ملكيت كېنوي، د ټولني ډېرې لپاره آزادي رامنځ ته كړي او ملي دبنمني له منځه يوسي، بنځې د اسارت او رسمي او غيررسمي بدلمنۍ نه وژغوري. ماركس او انگلز په دې اثر كې د بېلوبېلو هېوادونو د پانگوالۍ له خوا د نيواك لاندې يا مستعمره ملتونو لوټنه بنودلې او د دې تيوري بنسټ ردي چې «بندي ملتونه د پرولتاريا هملاسى» دي او څرگندوى چې «د يو انسان په واسطه د بل انسان زبېبناك، له منځه تللو سره د يو مليت په واسطه د بل مليت زبېبناك به هم له منځه لاړشي».

«سوسياليستي او كمونيستي ادبيات»: د مانيفست دريم

فصل د «سوسياليستي او كمونيستي ادبياتو» تر سرليك لاندې ليكل شوى چې په هغه كې ماركس او انگلز د انگېريال سوسياليزم او كمونيزم مختلف بهيرونه چې تر دغه وخته يې شتون درلود څيړي او د سترو تخيلي سوسياليستانو لكه كرون، فوريه او سن سيمون مثبتو اړخونو د درناوى په ترڅ كې د علمي سوسياليزم او كمونيزم بريد (پوله) له دغو بهيرونو سره ټاكي.

«راز راز گوندونو سره د كمونيستانو اړيكې»: د مانيفست

په وروستني فصل كې د بيلوبيلو گوندونو سره د كمونيستانو اړيكې بيان شوي او نورو گوندونو سره په اړيكو كې د كمونيستي سمې

کرنلارې ځلانده بېلگه وړاندې کېږي. دوی لیکي: کمونستان په هر ځای کې د هر انقلابي غورځنگ نه چې د اوسني ټولنیز او سیاسي نظام ضد سر ته رسېږي باید ملاتړ وکړي، او د دغسې غورځنگونو د اصلي زړې په توگه د کمونستانو دنده بښي.

په مانفیست کې د پرولتاریا د واکمنۍ د ټینګیدلو اړتیا په ډاگه او روښانتیا سره بیان شوې، د بزګرانو او نورو قشرونو سره د پرولتاریا د یووالي تیوریکي او تاریخي، او د پرولتاریا د دیکتاتوري د ټینګښت بنسټونه اېښودل شوي. د کمونستانو موخه داده: «د یوې طبقې په بڼه د پرولتاریا یوموتی کول، د بورژوازي د واکمني نسکورول او د پرولتاریا د ځواک سیاسي واکمني».

د کمونیست گوند مانیفست په دې کلکو او ټینګو جملو چې د پرولتاریا ځلانده راتلونکې ته په هر کمونیست کې باور او ډاډ پیدا کوي، پای ته رسېږي:

«پرېږدی د کمونیستي انقلاب په وړاندې د واکمنو طبقو پر ځان لږزه راشي. په دې منځ کې به پرولتاریا د خپلو ځنځیرونو پرته نور څه د لاسه ور نه کړي، خو یوه دنیا به لاسته راوړي. د نړۍ کارګرو سره یو شي!».

لومړی انترناسیونال:

د ۱۸۴۸-۱۸۴۹ انقلابونه سره له دې چې ډېری یې خپلو موخو ته ونه رسېدل خو د اروپا د بشپړتیا په یون کې یې ژوره اغېزه پرېښوده. بورژوازي اړیکې په پراخه کچه وغوړېدې. د ۱۸۵۰ نه تر ۱۸۶۰ کلونو په واټن کې پانګوالو اړیکو خورا پراختیا وموندله او د نړیوالې پانګوالۍ بازار عملاً منځ ته راغلی و. صنعتي انقلاب اونیوي اختراعات سبب شول چې په زرګونو سترې صنعتي موسسې د سلګونو او زرګونو کارګرو سره تاسیس شي او په اروپایي هېوادونو کې د لارو، د اوسپنې پټلو او بېړۍ چلولو جال بې سارې

پراختیا ومومي. کارگرې طبقې د کمي او کيفي پلوه بې سارې وده کړې وه او داسې شرایط ایجاد شوي ؤ چې په رښتني پرولتري سازمانونو کې د کارگرو یوموتی کیدل شونی شي.

مارکس او انگلس چې د کلونو راهیسې په نه سترې کېدونکې توگه په خپل گټور کار سره د خپلو علمي افکارو په وده او ترویج بوخت ؤ، د ۱۸۶۰ لسيزې په پیل کې دې پایلې ته ورسېدل چې کېدای شي د کارگرې طبقې نړیوال غورځنگ په یو بین المللي سازمان کې یوموتی شي، او د دغشان یوې دندې سر ته رسونه په حقیقت کې ډیره سخته وه. په مختلفو هېوادو کې کارگري غورځنگ د فکري پلوه په بشپړه توگه خور او د راز راز بې لارو (انحرافي) نظریاتو او ایډیالوژیو تر اغېز لاندې ؤ.

په پای کې تر ډېرو هڅو وروسته په ۱۸۶۴ کال کې د مختلفو هېوادو د کارگري غورځنگ استازي په لندن کې سره راټول شول او د دغسې یو سازمان د بنسټ اېښودونکو کنگره یې جوړه کړه. د بنسټ اېښودونکو دغې کنگرې، په یو پریکړه لیک کې، د کارگرو د نړیوال سازمان دجوړولو اصل ومانه او د مختلفو هېوادو د استازو نه جوړه یوه دېرش کسيزه کمیټه یې وټاکله خو د دغه سازمان د بنسټ اېښودونکو اعلامیه او اساسنامه جوړه کړي.

د لومړي انترناسیونال کړنلاره: د انترناسیونال لپاره د هراړخیزې ټولیزې کړنلارې جوړول، د نظر د اختلافونو او لالهاندیو خڅه ډک چاپیریال کې، ډېره گرانه دنده وه. مارکس او انگلس د لومړي انترناسیونال د جوړښت نه ۱۷ کاله پخوا د کمونیست گوند مانیفست لیکلی ؤ چې په هغه کې همغشان چې مخکې مو ورته گوته ونيوله د علمي کمونیزم د اصولو بنسټونه په ډاگه او غوڅه توگه بیان شوي دي.

د تگلارې په لومړني لاس وندې (سند) کې چې په پای کې د مارکس له خوا مرتب شو، دغه اصلي فکر د کار بنسټ ومنل شو چې د پانګوالۍ په ودې سره د کارګرې طبقې ژوند نه ښه کېږي. دغه طبقه یواځې په مبارزې سره خپل حقوق لاسته راوړلای شي او دغه مبارزه هغه وخت اغېزمنه کېدای شي چې سیاسي اړخ ولري او د خپل طبقاتي حکومت په لور د پرولتاریا لارښوونه وکړي.

مارکس په ښکاره او پوره سادګي سره دشمېرو اولیکنو په استناد ثابتوي چې دپانګوالو د ادعاوو سره سره دصنعت او سوداګري وده دکارګرې طبقې ژوند نه ښه کوي او نه به یې ښه کړي او ثابتوي چې دغه وده تر هاغه وخته چې دپانګې دنظر او واکمني لاندې وي، دکارګرو په سوکالی تمامېدلای نشي. دزیار کېنانو د ژوندانه د وضعې د رښتیايي بدلون بنسټ د دولتي واک لاس ته راوړل دي.

مارکس لیکي:

«اوس په ټولو اروپایي هېوادو کې د هر متفکر لپاره دمخکني قضاوت پرته دا روښانه حقیقت دی چې نه د ماشینونو بشپړتیا، نه په تولید کې د علومو په کار اچول، نه د ارتباطي وسایلو ښه کول، نه نوې مستعمرې، نه نوو بازارونو ته کډه کول، نه آزاده سوداګري او نه په ټولیزه توګه داتول، د زیارکښو پرګنو نیستي له منځه نه وړي. د مولد ځواکونو اوکارهر راز راتلونکې وده په اوسني نیمګړي بنسټ سره ناچاره ټولنیزې هیلې ناهیلې لاژوروي. او نه پخلا کېدونکي تضادونه زیاتوي. یوازې هغه څوک دغه روښانه حقیقت نه مني چې په دروغجنو هیلو سره د نورو بیده کولو کې د گټې څښتن وي".

او په پای کې مارکس دا پایله اخلی:

"د سیاسي واکمني نیول د کارگرې طبقې ستره دنده ده".
دوهم انترناسیونال:

د یو کمونیستي بین المللي سازمان دپرانستلو لپاره د کلونو مبارزو او لازمو مقدماتو د تیارولو وروسته په پای کې په کال ۱۸۸۹ نږدې د ټولو اروپایي، امریکایي او ارجنټاین د هېوادو کارگرې ګوندونو استازي په پاریس کې را ټول شول اود انگلس تر مشر تابه لاندې دوهم انترناسیونال پرانستل شو. دغه سازمان په مارکسیستي بنسټ ولاړ ؤ او د انگلس تر مشر تابه لاندې د شپږو کالو په موده کې یې د انترناسیونال - د پرولتاریا نړیوال یووالي - د ټینګښت، د علمي سوسیالیزم د افکارو دخپریدو او د کارگرې ګوندونو د موقعیت د ټینګښت په لار کې زښت زیات اقدامات ترسره کړل په دې موده کې کارگرې ګوندونه په زیاتره اروپایي هېوادو کې د دوهم انترناسیونال تر مشر تابه لاندې عملاً په یو لوی سیاسي ځواک بدل شوي ؤ.

د انگلس تر مړینې وروسته ورو ورو د دوهم انترناسیونال مشري داپورتونیسټانو په لاس کې پریوته او هغو ی کرار کرار په کارگرې غورځنګ کې د بورژوازي افکارو په ورننباسلو سره ددغه سازمان انقلابي ځواک ورو ورو کم زوری کړ. خو په دوهم انترناسیونال کې ځینې سوسیالیستي ګوندونه لکه په روسیه کې بلشویک ګوند، د دغه سازمان د جوړجاړی کوونکو مشرانو د سرټیټونکو یا تسلیم طلبانه طریقو او ریفورمستي نوبستونو سره مبارزې ته را پاڅېدل او په دوهم انترناسیونال کې کرار کرار یو انقلابي اړخ عملاً دلنښ تر مشرتابه لاندې، منځ ته راغی. په کال ۱۹۱۴ کې د لومړۍ نړیوالې جګړې په پیل سره د دوهم

انترناسیونال زیاتره مشران، په خپلو هېوادو کې د بورژوازي بڼکاره دریز غوره کولو له امله، د اپورتونیسیم په ناولي ډنډ کې وغورځېدل. دوي د پرولتاریا د پیوستون اصول یومخ پرېښودل او عملاً په ظالمانه جگړه کې د خپلو بورژوازي دولتونو د گټو ملاتړي شول او دغه نړیوال سازمان یې عملاً له ورکې سره مخ کړ. خو انقلابی کمونیستانو او په سر کې یې دلنن تر مشر تابه لاندې د روسیې بلشویک گوند، د دریم انترناسیونال بنسټ کېښود.

بلانکیزم:

یودهغوبې لارو (انحرافي) بهیرونو نه چې مارکس او انگلس ورسره اصولي مبارزه کړې ده، په بلانکیزم باندې مشهوره ده. لویې اگوست بلانکي د فرانسی د ۱۹ پیړۍ نامتو انقلابي د دغه جریان بنسټ اېښودونکی ؤ. بلانکي چې د کمونیستانو په اتحادیې او لومړی انترناسیونال کې یې هم فعالیت درلود، پر دې اند ؤ چې کېدای شي د پانگوالۍ زبېښاک د سرتېرو او هوډمنو انقلابیانو دیوې وړې ډلې د قهر نه ډک اقدام سره، د زیارکینو پرگنو پراخه برخه اخیستنې او ملاتړ ته د اړتیا پرته له منځه لاړ شي او د حکومت په سرکې د دغې وړې ډلې راتلل، سوسیالیزم ته د رسېدو دپاره بس دی. له هغه وخته راهیسې د بلانکیزم عام مفهوم د پېښوچوړونه اوچل ول او په حقیقت کې په افراطي افکارو سره د یوې وړې ډلې هڅه، په ولسونو او د دوی په متشکلی او اصولي مبارزې باندې بې باوري څخه عبارت دی. بلانکیستانو د ځواکونو تناسب د ولسونو په تېره بیا پرولتاریا او په سر کې د دغې طبقې د گوند رول، د بري لپاره لازمو شرایطو، پرله پسې او کله اوږد انقلابي کار ته پاملرنه نه درلوده. مارکس او انگلس، سره له

دې چې د بلانکي انقلابي شخصیت ته لوړ ارزښت ورکاؤ د ټولني
د بدلون په هکله یې د ده نظریات په غوڅه سره غندل.

اتم څپرکی

امپریالیزم

د پانګوالي د پڼګېدنې پړاو

د مولده ځواکونو پرمختګ:

د امپریالیزم پیدایښت سره نږدې د فلزاتو په ویلې کېدو، کیمیا او انجنیري کې د پام وړ فني بدلونونه راغلل او صنعتي تولید زیاتوالی او تمرکز وموند. د فلز ویلې کېدلو د نوو لارو چارو منځ ته راتګ، د پولادو د ماشینونو او فلز کاري د دستګاوو د پیدایښت لامل شو. د اوسپنیزو محصولاتو زیاتوالي، د انجنیري او د اوسپنې د پتلیو جوړولو د لا پراختیا او بشپړتیا امکان برابر کړ. د راز راز نوو ماشینونو لکه د ډاینمو څرخ، د بخار توربین، ډیزل تراډو، موټر، دریل ګاډو ډیزلی ماشین او الوتکو، د صنعتي تولید د زیاتوالي او د لېږد را لېږد وسایلو د پراختیا لپاره لاره اواره کړه. د انحصار نه مخکې پانګوالي کې د سپکو صنایعو ځینو څانګو په تېره بیا توکراو بدنې په صنعتي تولیداتو کې برلاس درلود خو د دغه پیر په وروستیو کې درنو صنایعو په تېره بیا د اوسپنې د ویلې کېدو، د کانونو را وېستلو، کیمیا او د برېښنا صنعت لوی رول لوباوه. د کرنې په برخه کې هم ورو ورو تراکتور، کمباین، د دوا شیندلو ماشینونو، کیمیاوي سرو او نورو تولیدی ماډرنو وسایلو د پخوانیو اوزارو او آلاتو ځای ونیو. د مولد ځواکونو د چټکو پرمختګونو په

پایله کې تولیدي اړیکو هم په خپل ذات کې بشپړتیاوموندله او بدلونونه پکښې راغلل.

په تولیدي اړیکو کې راغلي بدلونونه: د انحصار نه مخکې پانگوالي، ټولې بنسټیزې ځانگړتیاوې، په امپریالیزم کې هم همغشان خپل شتون ته دوام ورکوي. د ساري په توگه د تولید پر وسایلو د پانگوالو خصوصي ملکیت، زبېښاک، د مادی نعمتونو د وېش بڼه او نور اصلی خصوصیات پاتې کېږي. خو نوی خصوصیات هم چې د امپریالیزم ځانگړتیا ده په دې اړیکو باندې ورزیاتېږي. چې په لاندې ډول یې په ترتیب سره لنډولای شو.

الف- د تولید او پانگې تمرکز چې د انحصاراتو د پیدایښت لامل کېږي او په اقتصادي ژوند کې پرېکنده رول لوبوي.

ب- د بانکي او صنعتي پانگې د ترکیب پر بنسټ د مالي پانگې پیدایښت او د مالي پانگې پر اساس د مالي "الیگارشي" پیدایښت.

پ- د پانگې لېږد د پلورتوکو صادرولو د ځانگړې بڼې په توگه چې ځانگړی اهمیت لري.

ت- د پانگوالو انحصاري او نړیوالو اتحادیو جوړېدل چې نړۍ په خپلو کې سره وېشي.

ث- د پانگوالي د سترو دولتونو منځ کې د نړۍ د سیمه ایز وېش پای.

اوس پورتنی هر یو خصوصیت راسپړو.

الف: د تولید تمرکز او انحصارات

د انحصاراتو نه مخکې پانگوالي خصلت، آزاده سیالي وه. د آزادې سیالي شتون په سترو مؤسسو کې د تولید د چټک تمرکز لامل شو چې شمیر یې ورځ په ورځ زیاتېده، آزاده سیالي، دیو شمیر پانگوالوپه لا شتمن کېدو اود ډېر و وړو پانگو الوپه ماتېدو

سره، د تولید د تمرکز سبب شوه. په بله ژبه یوې تولیدي موسسې خپلې پراختیا سره نورې ورته او وړې موسسې ماتولې او په ځان کې یې حل کولې. په دې ترڅ کې د تولید تمرکز، په سترو مؤسسو کې د کار ځواک د تمرکز سبب وگرځید یعنې په لسه‌او زره کارگر د یوې تولیدي موسسې کې په دنده وگمار شول. د آزادې سیالي له منځه تلل او د انحصار (مونوپولیزم) پیدایښت د امپریالیزم اقتصادي ماهیت جوړوي انحصارات د پانگوالي دسترو تولیدي موسسو یا د څو تولیدي مؤسسو پیوستون څخه عبارت دي چې د اقتصاد یوې ټاکلې څانگې د سترې برخې تولید یا پلورل په خپلو منگولو کې نیسي. انحصارات یا مونوپولونه د راز راز سرلیکونو سره سره په ماهیت کې څلور بنسټیز ډولونه لري چې په دې ډول دي : کارتل، سندیکا، تراست او کنسرن.

۱- کارتل: د پانگوالي څو سترو مؤسسو څخه جوړ پیوستون دی چې یوتر بله سره د خپلو پلورتوکو د پلورلو، د اومو موادو پېرودلو، د بازار وېش او د تولید شوو پلورتوکو او د پېرودل شوو اومو موادو د بیې ټاکلو او هم د هغو پلورتوکو د کچې په هکله چې هر شرکت یې باید تولید کړي، سلاکېږي. په کارتل پورې د اړوندو مؤسسو خپلواکي خوندي پاتې کېږي.

۲ - سندیکا: د مؤسساتو یو انحصاري پیوستون دی چې د سندیکا غړي شرکتونه پکې خپله سوداگریزه خپلواکي له لاسه ورکوي. د پلورتوکو تولید په خپلواکه توگه سر ته رسېږي خو پلورل یې او کله د اوموموادو پېرودل هم د سندیکا د گډ دفتر له لارې ترسره کېږي. په سندیکا کې د واک ترلاسه کولو (د مدیر ه پلاوی د څوکیو) پر سر د غړو ترمنځ سیالي روانه وي.

۳- تراست: تراست هم د انحصاراتو یو پیوستون دی چې ټول گډون کوونکي مؤسسات خپله تولیدي او سوداگریزه

خپلواکي د لاسه ورکوري او په يوې ادارې کې نغرل (ادغام) کېږي او خاوندان يې د تراست د ونډو لرونکو په بڼه د خپلو ونډو د شمېر سره سمه گټه تر لاسه کوي. د تراست، د توليد مديریت، مالي او سوداگريزې چارې د لارښودپلاوي تر نظر لاندې وي. د لارښودپلاوی غړي تر ټولو لویو ونډه لرونکو له منځه غوره کېږي.

۴- کنسرن: يوه انحصاري اتحاديه ده چې په صنعتي او مالي بېلا بېلو څانگو پورې اړوندو مؤسساتو څخه لکه توليدي مؤسسات، بانکونه، تجارت خانې، د لېږد را لېږد کمپنۍ، بیمې شرکتونه او داسې نورو برخو کې گډې مالي گټې مومي. د کنسرن غړو د سترو پانگوالو ځنې يوه ډله په اړوندو مؤسساتو پاملرنه کوي.

د ساري په توگه د امريکې متحده ايالاتو کې د برېښنا صنعت د "جنرل الکټريک"، د الوتکو جوړولو صنعت "داگاس کمپنۍ"، د المونيمو صنعت "کنسرن ملون" تر کنترول لاندې دي او يوازې دوه انحصارات "جنرل موتور" او د "فورډ کمپنۍ" په سلو کې نږدې اتيا موټرونه توليدوي.

خو د راز راز انحصاراتو جوړېدلو سره سره د دوي په منځ کې سيالي نه يوازې له منځه نه ځي بلکې لا وځناورډوله او وژونکې کېږي. په انحصاري اتحاديو کې د غړو ترمنځ او يا د انحصاراتو او د هغو په منځ کې چې انحصاراتو ته نه تسليمېږي راز راز دتربگنۍ مبارزې شتون لري. په دغو سياليو کې له هرې طريقې نه خپل سيال ته دماټې ور کولو او د هر راز سوداگريزې ټگي برکي کولو نه گټه اخيستل کېږي. د انحصاراتو تر منځ په سخته مبارزه کې د ټولو ناوړو کړنو، بډې خوړلو، تېري، باج او د هر ډول جنايتکارانه اقدام ان دسيالانو وژلو نه همکار اخيستل کېږي.

ب- مالي پانگه او مالي اليگارشۍ:

۱- مالي پانگه: بانکونه د امپریالیزم په پړاو کې لوی رول لوبوي او په تولیدی چارو کې په جدیت سره لاس وهنه کوی. بانکونه د پانگوالي هغه ځانگړي مؤسسات دي چې آزاده نغده پانگه د "امانت" په بڼه راټولوي بیایې د مؤسساتو خاوندانو ته په پور ورکوي او له دې لارې پریمانه گټه لاس ته راوړي. د بانکونو یو تر بله د سیالي مبارزه د وړو بانکونو د ماتې خوړلو او په غټو بانکونو کې د هغوی د اوبه کېدلو لامل کېږي د دوی ځینې د ظاهري خپلواکي په ساتلو سره د غټو بانکونو په څانگو بدلېږي.

د بانکونو یوځای کېدل او راغونډېدل د بانکي انحصاراتو د جوړېدلو لامل گرځي. بانکونه د پخواني حال نه راوړي او د ځواکمنو انحصاراتو بڼه غوره کوی. بانکونه نږدې په ټولې نغده پانگې او د خلکو په سپما باندې څارنه کوي. هغوی د صنعتی مؤسسو سره کلکې اړیکې ټینگوي، کارې دپور (کرېډت) له لارې څاري او د اوږدې مودې پورونه په واک کې ورکوي. بانکونه د صنعتی مؤسساتو نه (چې په دې پړاو کې د کرنې پانگه هم د صنعتی پانگې برخه ده) ونډې اخلي او په دې ډول د دغو مؤسساتو دڅښتنانو په ډله کې ځای نیسي. همدغه شان د صنعتی مؤسساتو څښتنان هم د بانکونو د ونډو په رانیولو سره د بانکونو د خاوندانو برخه گرځي. د بانکي او صنعتی انحصاراتو د پانگې ترکیب د مالي پانگې د پیدایښت سبب کېږي. د بانکي او صنعتی انحصاري پانگې ائتلاف د صنعتی او بانکي انحصاراتو د مشرانو د شرکتونو او اتحادیو په بڼه څرگندېږي، داسې چې هماغه د صنعتی انحصاراتو د رئیسو یا مدیره هیئت غړي د بانکي انحصاراتو ریاست هم په غاړه لري.

۲- مالي الیگارشي: د امپریالیزم د پیدایښت په پړاو کې د پانگوالي د ودې سره د اقتصادي او ټولنیز ژوند ټولې برخې د مالي

سترو پانگوالو د یوې وړې ډلې تر ولکې لاندې راځي چې د هیواد اقتصادي کنترول او سیاسي چارې په واک کې لري. د بانکدارانو او کارخاوندانو دغه وړه ډله ځواکمنه مالي الیگارشي جوړوي (د الیگارشي اصطلاح رینه د یوناني کلمې الیگارشا څخه ده چې لږ شمیر وگړو ته د واک سپارلو معنی لري).

د مالي الیگارشي د برلاسي بنسټیزو ډولونو نه یو، پر اقتصاد باندې د شراکت سیستم دی. دا سیستم په دې ډول دی چې یو تن یا یوه مالي ډله چې په یوې کمپنۍ کې د ونډو د لویي برخې کنترول په لاس کې لري ددې کمپنۍ پانگه د بلې کمپنۍ د ونډو لویې برخې په رانیولو او کنترولولو باندې لگوي. وروستنی کمپنۍ هم په ورته طریقي سره د نورو کمپنیو د ونډو د غټو برخو کنترول په لاس کې اخلي.

ستر مالي پانگوال د یاد شوی څو پړاويز تړاو په وسیله د هغې پانگې کنترول په لاس کې نیسي چې دده د شخصي پانگې څو برابره ته رسېږي. د شراکت سیستم په هغې بېرې (پرشاخ وبرگ) تقسیم بندي سره د سترو پانگوالو ځواک په پراخه کچه زیاتوي. دغه سیستم انحصارگرو ته شونې کوي چې راز راز دسیسې په کار واچوي او واړه پانگوال لوټ کړي. ځکه د دې کمپنیو نه هېڅ یوه دهغو فرعي کمپنیو په اړه چې خپلواکه گڼل کېږي مسوولیت نه لري.

له دې کبله د گټې کولو په صورت کې لویه کمپنۍ د عاید خاونده کېږي خو د تاواني کیدو په صورت کې دغه کمپنۍ هیڅ راز مسوولیت نه مني.

پ- د پانگې لیږد:

۱- اضافي پانگه د پانگې د لیږدولو منشأ: د امپریالیزم د

اقتصادی بنسټیزو ځانگړتیاو نه یوه هم د پانگې لیږدول دي. د

پلورتوکو لیردول د انحصار نه مخکې پانگوالي خصلت ؤ، یعنی کله چې آزادي سيالي غوڅه واکمني درلوده. په امپريالیزم کې د پلورتوکو لیرد کمښت مومي او ورو ورو خپل ځای دپانگې لیردولو ته سپاري.

د امپريالیزم په پړاو کې د انحصاراتو واکمني، د پانگې په هاغه ستر تمرکز او د سهامي او بانکي کمپنیو په پراختیا او بشپړتیا ولاړه ده چې د خلکو د آزادي پانگې د پام وړ برخه راتلوي او په یو شمیر پانگوالو هېوادو کې د پام وړ اضافی پانگه تر خپلې ولکې لاندې راولي. د ولسي پرگنو د ژوند کچه همغه شان، په نسبي توگه، ټیټه پاتې کېږي او کرڼه چې په صنعت پسې گوډه گوډه روانه ده د خپلې پراختیا او بشپړتیا لپاره پیسو ته زښته اړتیا لري. خو انحصاري پانگوالي لېوالتیا نلري اضافی پانگه د خلکو د ژوند کچې د لوړتیا لپاره ولگوي، ځکه دغه چار به د انحصارچیانو گټې کمې کړي. له دې کبله پانگه اساساً وروسته پاتې مستعمراتي او تړلو هېوادو ته لیرل کیږي ځکه د پانگې کمښت، لږه بیه، کمه مزدوري، او د اومو توکو ارزانتیا په دغو هېوادو کې د دوی دپاره حیرانوونکې او د نه منلوگټې ترلاسه کوی.

د پانگې دلیرد ډولونه:

پانگه په دوو بنسټیزو ډولونو لیردول کېږي: لومړی د مولدې پانگې په توگه لکه دصنعت، کرنې، لیرد رالیرد او داسې نورو برخوکې. دوهم د پور په ډول یعنی حکومتونو او خصوصی برخو ته د پور ورکول. د پانگې د صادرېدلو مختلفو بڼو سره سره، لیردونکي یوه موخه لری او هغه د انحصاري پریماننه گټو لاس ته راوړل دي. شونې ده د پانگې لیرد په پورته دواړو ډولونو (په دولتي او خصوصي توگه) ترسره شي. د امپريالیزم د پیر په سر کې د پانگې لیرد تردېرې کچې خصوصي ؤ یعنی د پانگوالی ځانگړو

مؤسسو صادروله. اوس اوس دولتي پانگه د صادراتي پانگې لويه برخه جوړوي او لاپسې زياتېږي ځکه خصوصي پانگه په تړلو هېوادو کې د بنکېلاک ضد غورځنگونو ورځ په ورځ زياتېدونکې ودې ته په پاملرنې سره غوره گڼي چې ځان په خطر کې وانه چوي. ځکه د دغو غورځنگونو له بري وروسته ډېرځله د دوی پانگه مصادره کېږي. امپرياليستي هېوادونه د پانگې د صادرولو نه د اومو موادو سرچينو، بازارونو او د پانگې اچونې د څانگو د نيولو او اقتصادي، سياسي او سوق الجيشي (استراتيژيکي) پراختيا د لاروچارو برابرولو دپاره گټه اخلي.

ت- د نړيوالو انحصاراتو منځ ته راتگ او د نړۍ اقتصادي ویش:

انحصارات کورني بازار ولکه کوي او په خپلو کې يې سره وېشي. بياپه بهر کې پانگه اچونه دسترو انحصاراتو دنفوذسيمو او بهرنيو اړيکوته په پراخه کچه پراختيا ورکوي، چې د مختلفو هېوادونو د انحصاري پانگوالو ډلگۍ د اتحاديو په بڼه منځ ته راځي او د ډيرو هيوادو بازارونه د خپل جغ لاندې راولي. د بېلابېلو هېوادو انحصارات په نړيوالو انحصاراتو بدلېږي. نړيوال انحصارات داسې انحصارات دي چې د يو امپرياليستي هېواد د ملي پولونه تېر شوي او يا د بېلابېلو هېوادو د ملي انحصاراتو له پيوستون څخه منځ ته راغلي دي.

د امپرياليزم پلويان دعوه کوي چې انحصارات د سولې وسايل دي او بنسکاره ده چې د دوی شريکان کولای شي هغه تضادونه چې د امپرياليستي ډلو او بېلو بېلو هېوادو په منځ کې پيدا کېږي د سوله ييزې لارې حل کړي. خو دغه دعوا گانې د حقيقت سره توپير لري ځکه کورني او بهرني بازارونه په پانگوالي کې دځواک او پانگې دکچې پر بنسټ وپشل کېږي او دپانگوالي هېوادو او بېلا بېلو انحصاراتو نا اندوله وده په نړيوالو انحصاراتو

کې د موجودو ځواکونو په بډوالی (متقابلله) اړیکو کې تل بدلونونه راوړي. ددې انحصاراتو هره ډله تل د نړۍ د بیا و پشلو، خپلې ونډې زیاتولو او دخپل واک لاندې سیمو پراخولو دپاره همیشني کش وکړپونو کې اخته ده. پر دې اساس د انحصاراتو جوړښت د امپریالیستي دولتونو منځ کې د سوله ییزې مرستې په مانا نده بلکه برعکس د اومو موادو د سرچینو د بازارونو او د پانگې اچونې د سیمو نیولو لپاره د دوی منځ کې د مبارزې د سختوالي په مانا ده.

ث- د سترو دولتونو منځ کې د نړۍ سیمه ییزه ویش پای او دهغې د بیا ویشلو په موخه هلې ځلې:

د پانگوالي اتحادیو منځ کې د نړۍ اقتصادي وپش سره جوخت د امپریالیستي دولتونو منځ کې هم د نړۍ سیمه ییزه وپش ترسره کېږي. ترنواک لاندې سیمې د امپریالیستانو دپاره د پانگې اچونې حوزې او د صنعتي پلورتوکو د پلورلو دپاره بازارونه جوړوي. مستعمرات د امپریالیستي دولتونو دپاره د پوځي اډو په حیثیت هم زښت اهمیت لري. د نونسې پېړۍ په پای او د شلمې پېړۍ په سر کې د نړۍ سیمه ییزه وپش د یو شمیر سترو دولتونو منځ کې پای ته ورسېد. خو د نړۍ د سیمه ییزه وپش پای ته رسېدل د هغې د بیا وپشلو لپاره د مبارزې پیلامه وه. ځکه د پانگوالو هېوادونو هغه شمېر چې د نورو نه وروسته یې د امپریالیزم په پړاو کې گام کېښود په صنعت کې د پرمختگ له پلوه نور امپریالیستي هېوادونه شاته پرېښودل په داسې حال کې چې د مستعمراتو د لرلو له پلوه ډیر نېستمن ؤ.

په پایله کې د دې دپاره چې دغه دولتونه هم د خپل اقتصادي پرمختگ سره سم د مستعمراتو نه یوه ونډه ولري لازمه وه نړۍ خپل منځ کې بیا ووېشي. لومړۍ نړیواله جگړه هم په

همدې موخه پیل شوه چې په ترڅ کې یې نړۍ بیا ووېشل شوه.

دپانگوالي په مخبنا کې راغلي بدلونونه:

د امپریالیستي ټولني طبقاتي جوړښت : د پانگواله ټولني طبقاتي جوړښت د امپریالیزم په پړاو کې بدلون مومي. ځینې پخوانۍ طبقې اوقشرونه له منځه ځي او یا ډېر کمزوري کېږي او پرځای یې نوي قشرونه منځ ته راځي.

۱- بورژوازي: دتولید تمرکز او انحصاراتو پیدایښت د بورژوازي طبقاتي بڼې ته بدلون ورکوي. د بورژوازي پاسنی قشر، په داسې حال کې چې د شمېر له مخې پر له پسې کمېږي خودهغې پانگې د کچې له پلوه، چې د کنترول لاندې یې لري، لا پیاوړی او غټېږي. په دې ډول چې د امپریالیزم په پړاو کې د مالي سترو پانگوالو څو ورې ډلې د هېواد د پانگو ستره برخه په لاس کې نیسي. دغو وړو ډلو او غړو ته یې امپریالیستان وایي. امپریالیستان د خپلو انحصاراتو په مرسته، ټولو اقتصادي څانگو کې اغېز کوي او د هېواد چارې په خپل لاس کې اخلي. دغه ډله د کورنۍ سوداګرۍ په لاس کې لرلو او د صنایعو او بانکونو په بشپړ نیولو سره د پانگوالي ډله لویه برخه په اقتصادي چارو کې د نېغې لاس وهنې نه منع کوي. ځکه د بورژوازي منځکوره ډله د امپریالیستانو تر دباو (فشار) لاندې د انحصاراتو ونډوپه پېرودلو سره د انحصاراتو د وړوکو ونډه لرونکو په بڼه اوږي او د بېلابېلو اړخونو څخه د دوي تر ولکې لاندې راځي.

۲- وړوکې بورژوازي: وړوکې بورژوازي هم په دې پړاو کې بدلون مومي. د دې قشر هغه برخه چې پخوا یې لږ تولیدي وسایل درلودل (کسبگر او داسې نور. . .) له دې امله چې

پانگوالي صنایعو سره د سیالي ځواکمني نلري نږدې له منځه ځي او بله برخه یې (لکه هټی، وال، لاس پلورونکي، د کلیوالوسیمو کوچني مالکان او داسې نور. . .) سره له دې چې مخ پرځوږ درومی تر یوې کچې پورې پاتې کېږي. انحصارات د سترو پلورنځیو په جوړولو او دوپشونکو، پلورنکو او داسې نورو وگړو په کارگمارلو سره، چې وروستنیو مدرنو وسایلو سره سر او کار لري، تل د وړوکې بورژوازي د دغې برخې سره سیالي کوي او د دې ډلې د ټوټه کېدلو لامل کېږي. د انحصاراتو واړه ونډه وال چې هر یو یې له څو ونډو څخه ډېرې ونډې په واک کې لري هم د دې ډلې برخه گڼل کېږي (په امپریالیستي هېوادو کې دا راز ونډه لرونکي د شمېر له مخې ډېر زیات دي). د وړوکې بورژوازي زړه نازړه تیاد امپریالیزم په پړاو کې لازیاتېږي. په پای کې ددې قشر لویه برخه په پرولتاریا او لږ شمیر یې په بورژوازي تجزیه کېږي. مالي پانگوال په کرڼه کې نفوذکوی او د کرڼیزو انحصاراتو په جوړولو سره د "کولاکانو" غټه برخه، چې د منځکوره بورژوازي د قشر برخه ده، د خپلو ونډه والو په توگه اړوي او د عمل آزادي ورځنې اخلي. د ځمکوالو طبقه چې په مخکني پړاو کې وڅپړل شوه د انحصاراتو مخکې پانگوالي نه، امپریالیزم ته دلېږد په بهیر کې په بشپړه توگه له منځه ځي.

۳- رون اندي او کارکوونکي: دامپریالیزم په پړاو کې د رون اندو او کارمندانو ترکیب هم له منځه ځي. د پانگوالی په پړاو کې د دغه قشر ستره برخه په بورژوازي او وړوکې بورژوازي او لږه غوندې یې په پرولتاریا پورې اړه لري. خو په امپریالیزم کې د انحصاراتو د برلاسي او د کارگرې طبقې سترې پراختیا له کبله د دې قشر لویه برخه په پرولتاریا او وړوکې بورژوازي پورې تړاو مومی. رون اندي د امپریالیزم په پړاو کې یا باید د انحصاراتو او

مالي پانگوالو دپاره کار وکړي او يا بايد د لورې نه مړه شي. له دې امله دېری روڼ اندی خامخا د پانگې په چوپړ کې راځی او تر کلک دباو لاندې وي او په خاصو شرایطو کې د دوي دېری شمېر انقلابي روحيه مومي. د بورژوازي پوهان دعواکوی چې په امپریالیستي ټولنه کې، طبقاتي تضادونه د له منځه تللو په حال کې دي او دنوموړې ټولنې دوه دبنمنې ډلې یعنی پانگوالي او پرولتاریا به ورو ورو د کارمندانو په طبقه (په اصطلاح منځومې طبقه) کې سره یو شي. خو په واقعیت کې دغه قشر د خپل ژوند د پایښت دپاره فکري ځواک پلوری او د کارگرو په څېر تر زبېښاک لاندې کېږي. د بلې خوا نه باید په پام کې ونیسو چې د کارمندانو پراخه ډله ډیره نا متجانسه ده. د دغه قشر پاسنی برخه (دولتي لوړ پوړي چارواکي او دکمپنیو مدیران لکه لوړ پوړي روڼ اندي) په بشپړه توگه بورژوازي پورې تړلي دي. په داسې حال کې چې دېری کارمندان (ددولتي ادارو او خصوصي مؤسسو وړوکی کارمندان) له اقتصادي پلوه د پرولتاریا په شان شرایط او دغې طبقې سره نږدې اړیکې لري.

۴- پرولتاریا: د مولد ځواکونو چټک پر مختگ او د نوو تولیدي وسایلو پیدایښت، د مزدورو کارگرو طبقه په ډیره کچه پراخوي. مخکې د هغې پرولتاریا په هکله وغږېدلو چې کسبگري اړخ یې درلود، خو په دې پړاو کې، د پرولتاریا دغه قشر چې بورژوازی صنایعو سره سیالي نشي کولی، خپله دا هیله چې یوه ورځ به د خپل کار ځای خښتن شي، له لاسه ورکوي او د صنعتي پرولتاریا د قشر سره (هغه پرولتاریا چې په سپکو او درنو صنایعو کې کارکوي) یو ځای کېږي. له بلې خوا په کرڼه کې د انحصاراتو نفوذ د منځکوره بزگرو له منځه تللو سبب گرځي او ستره برخه یې د کلیو په پرولتاریا باندې اړوي. د کلیو پرولتاریا هم له دې کبله چې

د نوو تولیدي وسایلو لکه تراکتور، کمباین او داسې نورو سره سر او کار لري په بشپړ ډول صنعتي اړخ مومي او دصنعتي پرولتاریا برخه گرځي. په دې توگه د امپریالیزم په پړاو کې د بزگرو طبقه هم په حقیقت کې له منځه ځي. د وړوکې بورژوازي غټه برخه هم چې په پرله پسې توگه د منځه تللو په حال کې ده په مزدورو کارگرو بدلېږي. دغه راز په امپریالیستي ټولنو کې پرولتاریا د نفوس لویه برخه جوړوي. امپریالیزم د خپل هېواد پرولتاریايي غورځنگ د خپلو په موخه د خپلو پریمانه گټو څخه یوه لږه برخه د پرولتاریا یو قشر ته ځانگړې کوي او د هغوي دپاره نسبتاً سوکاله ژوند جوړوي. د کارگرو دغه سوکاله لږ کي ډله په اصطلاح کې "کارگري اریستوکراسي" نومول شوې ده. امپریالیستان په دې توگه د پرولتاریا په منځ کې ځان ته ملاتړي مومي او خپلې اډې جوړوي. د امپریالیستي ټولني تضادونه:

د امپریالیزم په مرحله کې د پانگوالي تضادونه، خپل سخت پړاو ته رسیږي او سربېره پر هغو نوي تضادونه هم منځ ته راځي چې د امپریالیستي ټولني ځانگړنه ده. ترټولو لوی تضادونه په دې ډول دي:

- ۱- دنړۍ د بیا وېش لپاره د اقتصادي ودې په بېلو بېلو پړاونو کې د امپریالیستي هېوادونو منځ کې تضاد.
- ۲- د انحصاري او غیر انحصاري پانگو منځ کې تضاد.
- ۳- د امپریالیستي هېوادونو او مظلومو ملتونو منځ کې تضاد چې د ملي آزادي بڅښونکو غورځنگونو د ودې له کبله اخرنی (حاد) پړاو ته رسیږي.

۴- د امپریالیزم او سوسیالیزم د کمپ په منځ کې تضاد او داسې نور. . .

امپریالیستي دولت:

د امپریالیزم په پړاو کې، دولت په بشپړه توګه د یو موټی لویو پانګوالو په واک کې وي او په دې ډول "مالي الیګارشي" جوړوي. دغه ډله عملاً د دولت ټول کورني او بهرني سیاستونه ټاکي او د هېواد پر برخلیک واک چلوي. په بله ژبه دولت د دوی د غوښتنو ترسره کولو د وسیلې پرته بل شی نه دی. د انحصار نه مخکې پانګوالي د بحث په ترڅ کې پوه شو چې د بورژوازي په اصطلاح دیموکراسي دولت په حقیقت کې د ټولني ډېری زیارکښو باندې د لبرکي پانګوال دیکتاتوري ده. د تاریخي پلوه بورژوازي دیموکراسي د انحصار نه مخکې پانګوالی خصلت دی خو د امپریالیزم په پړاو کې عملاً فاشیزم ځواکمن اړخ مومي. فاشیزم:

فاشیزم د لویو پانګوالو یو حکومتي شکل دی چې ډېری خلکو باندې د لبرکي بورژوازي د دیکتاتوري تر ټولو ارتجاعی بڼه ده. فاشیزم د امپریالیزم په پړاو کې په څو لاملونو، چې لاندې به وڅېړل شي، کله د یو حکومتي مشخص خصلت په توګه منځ ته راځي.

فاشیزم په دوو بڼو څرګندېږي: لومړی په ساده ډول چې دامپریالیزم په عصر کې تل د پارلمان او دیموکراسي تر پردې لاندې شتون لري. دوهم په سخته (حاده) بڼه چې پخوانی ظاهری پارلمان او قضایي ځواک په رسمیت نه پېژني بلکه نېغ په نېغه قانون تصویبوي او په کار یې اچوي (لکه په آلمان کې نازیزم).

د فاشیزم وده او واک ته رسیدنه په پانګوالو هېوادو کې د دې نڅېنه ده چې:

(۱) اقتصادي بحران او دپانګې د واکمنۍ پر ضد د پرګنو کرکه خپل لوړ پړاو ته رسېدلې ده.

(۲) پانگوال نور هغه ځواک نه دی چې وکولای شي خپله دیکتاتوري د پارلمانټاریزم په زړو میتودونو او په ټولیزه توگه د بورژوازي دیموکراسي په بڼه ټینگه او تثبیت کړي.

(۳) سربېره پردې پارلمانټاریزم او په ټولیزه توگه بورژوازي دیموکراسي څه په کورني سیاست (د پرولتاریا ضد مبارزه) اوڅه په بهرني سیاست (د نړۍ امپریالیستي بیا وپش لپاره جگړه) کې د پانگوالو دپاره خنډونه را منځ ته کړي دی.

(۴) د انقلابي متشکلو ځواکونو د واک او په تېره بیا د ځواکمن کمونیست گوند نشتوالی چې وکړی شي د فاشیزم د ودې او د هېواد پر اوضاع باندې د هغه د بشپړې واکمني مخنیوی وکړي. د دې اوضاع له کبله پانگوالی اړ کېږي چې په کورني سیاست کې برالا تروریستي دیکتاتوری او په بهرني سیاست کې بې پایه شوونیزم ته (دافراطی ناسیونالیزم دودې اود مظلومو ملتونود نیواک په موخه) چې امپریالیستي جگړوته دنېغې سمبالتیا په گوته کوونکې ده، لاس واچوي. فاشیزم د پرولتري گوندونواو مترقي اتحادیو تشکیل، د قلم آزادي او دبشر نور حقوق په بشپړه توگه تر پښو لاندې کوي او د لویو پانگوالو په لاس کې د پرولتاریايي غورځنگ د ځپلو دپاره وروستنی وسله ده. له دې کبله فاشیزم په خپله د پانگوالي سیستم په مخبنا کې د یوراز ژور بحران نڅېنه ده چې دولسونو په انقلاب سره دنېستی کندی ته درومي.

نوی بڼکېلاک یا نیو کولونیالیزم:

د امپریالیستي دولتونو بڼکېلاکگرو سیاستونو، دمستعمره

هېوادونو دانقلابی پرگنو له مبارزاتی توفان څخه درانه او ماتوونکي گوزارونه وخوړل. د دغو ولسونود آزادي غوښتونکو مبارزو د ودې په پایله کې په زړه بڼه (د بڼکېلاک دوهم پړاو) د بڼکېلاک پایښت

ناشونی شو، ځکه امپریالیستانو د خپلو اقتصادي گټو او استراتیژیکي اډو د ساتنې لپاره د اړتیا له مخې د بنکپلاک یوه نوې بڼه را منځ ته کړه چې له پخوانۍ بڼې سره (د انحصار نه مخکې پانگوالي) یې ظاهري توپیر درلود. ځکه خو د "نوي بنکپلاک" نوم پرې کینودل شوی دی. نوی بنکپلاک چې په حقیقت کې له اقتصادي او سیاسي پلوه د زبېښاک دریم او وروستنی پړاو دی، ځانگړی خصوصیات لري چې دلته یې په لنډه توگه څېړو:

۱- د نیو کولونیالیزم اقتصادي ځانگړنې:

د بنکپلاک دریم پړاو د پانگې په صادرولو سره ځانگړی کېږي. باید پاملرنه وکړو د دې سره سره چې د پانگې لیرد د زبېښاک د دریم پړاو ځانگړی خصوصیت دی بیا هم امپریالیزم نه یوازې د پلورتوکو د صادرو او په مستعمرو او تړلو هېوادو باندې د وسله وال تیری نه لاس نه دی اخیستی بلکه په کلکه سره د دې استعماري طریقو نه هم گټه اخلي. په لومړی نظر کې کېدای شي داسې و انگېرل شي چې امپریالیستان په مستعمره هېوادو کې پانگې اچونې سره د دغو هېوادو اقتصاد پیاوړی کوي خو په حقیقت کې داسې نه ده. ځکه امپریالیستان یوازې په ځانگړو ځانگو (لکه دکانونو په راوېستلو او کرنه) کې پانگه اچوي او هېڅکله نه غواړي چې په سپکو او په تېره بیا په درنو صنایعو کې پانگه واچوي. د دغه راز پانگې اچونې پایله د نوموړو هېوادو د اقتصاد "یو اړخیز" کول دي چې دوي اړ باسي زیاتره په یوه اقتصادي څانگه او هغه هم د امپریالیستي اړتیاوو د پوره کولو لپاره ظاهري پراختیا ومومي او په حقیقت کې د دوي اقتصاد ورماتوي او د یو محصولي اقتصاد پرخوا یې بیایي. په بله ژبه د مستعمرو او تړلو هېوادو خصلت په یو خاص تولید پورې تړلتیا ده

(لکه کویت، سعودي عربستان او تر زیاتې کچې پورې ایران چې اقتصاد یې د تېلوراېستلو پر بنسټ ولاړ دی) چې موخه یې د امپریالیزم دستر اقتصادي ماشین د اړتیاوو پوره کول دي.

۲- د نوي بنکېلاک سیاسي ځانگړنې:

د سیاسي پلوه، نوی بنکېلاک د خپلې ولکې لاندې هېوادو ته په ظاهر کې سیاسي خپلواکي ورکوي خو په عمل کې د فیوډالانو او کمپرادورې (دلال) بورژوازي سره د یووالي او په خپلو مزدورانو او ځنځیري سپو باندې د دوي د بدلولو او د زرگونو سلا کارانو او نورو د لېرلو او د مظلومو ملتونو آزادي بڅبونکو غورځنگونو سره د مقابلې لپاره د پوځي اډو د جوړلو په وسیله، خپله سیاسي واکمني هم په دغو هېوادو باندې همغه شان ساتي او لایې پسې ټینگوي.

په امپریالیزم کې د مستعمرو او تړلو هېوادونو وضعیت:

۱- د مستعمرو او تړلو هېوادو طبقاتي جوړښت: د

امپریالیزم داغېز له کبله په مستعمرو او تړلو ټولنو کې قشرونه او طبقې بدلون مومي چې ځغلنده کتنه ورته کوو:

په دغه راز ټولنو کې بورژوازي درې قشره لري: د سترې بورژوازي یا کمپرادور (دلالي) بورژوازي قشر چې امپریالیزم سره کلک تړاولري او په ټولیزه توگه د هغه گوداگي ده. په دغه راز ټولنو کې حکومت دسترې بورژوازي په لاس کې دی اوله اقتصادي پلوه هم د امپریالیزم سره په پانگې اچونې کې شریکه ده نوڅکه گډې گټې لري او په همدې سبب، په دغشان هېوادو کې د امپریالیزم د نفوذ ملاتړې ده. دوهم قشر، ملي بورژوازي ده چې د کورنیو صنایعو د خاوندانو، کورنیو سوداگرو او داسې نورو نه جوړېږي. دغه قشر عملاً ډیر محدود او کمزوری او دامپریالیزم او

کمپرادور بورژوازي د فشار لاندې دی. دریم قشر وړوکې بورژوازي ده چې د دغو هېوادو د نفوس لویه برخه جوړوي او د پخوانیو قشرونو د سخت فشار لاندې ده، له دې کبله تر یوې ټاکلې کچې پورې انقلابي روحیه لري. د پرولتاریا په قشر بندي کې دومره بدلون نه لیدل کېږي او یوازې د صنعتي پرولتاریا قشر د صنعت د ودې د نشتوالي له امله د پرولتاریا د هغه قشر نه چې کسبگري اړخ لري څو واړه لا وړوکې دی. په ډېری مستعمرو او تړلو هېوادو کې لا هم د فیوډالانو ځواکمن پاتې شوني شته دي چې پر له پسې د امپریالیزم له خوا پیاوړي کېږي. بزگر هم همغشان دنوموړیادوشوو دريو قشرونو په توگه خپل شتون ته دوام ورکوي. په دغشان ټولنو کې، روڼ اندي زیاتره انقلابي دي او دملي بورژوازي، بزگرانو، وړوکې بورژوازي په اقدارو یا یو څه یې هم د پرولتاریا په طبقې پورې تړلي دي.

۲- په مستعمرو او تړلو هېوادو کې ملي او طبقاتي آزادي

بخښونکې مبارزې:

په دغه شان هېوادو کې د طبقاتي ځواکونو مخاوی داسې ده: د کمپرادورې بورژوازي قشر چې د امپریالیستي پلورتوکو واردوونکی او د هېواد دننه د امپریالیزم تر واک لاندې صنایعو او کانونو چلوونکی او په بشپړه توگه د امپریالیزم ملاتړی او رجعت پرست یا گزبونکی دی.

امپریالیستان د کرنې په برخه کې هم پانگه اچونه کوي او د سیمه اېزو پانگوالو په مرسته او زیاتره په هماغو فیوډالي طریقو سره، بزگران زبېښي. د امپریالیزم په واسطه هم د فیوډالیزم د پاتې شونو ساتنه د فیوډالانو په گټه ده او د دوي د ځواک د پایلتوب سبب گرځي. له دې کبله فیوډالان هم مرتجع او د امپریالیزم ملاتړي دي. دغشان امپریالیستان، کمپرادور بورژوازي

او فیوډالان د خلکو پر ضد په یو سنگر کې دي. د دغې جبهې مشري یا نېغ په نېغه د امپریالیستانو په غاړه ده (د پوځي لاسوهنې له لارې) او یا فیوډالان او کمپرادوره بورژوازي په گډه د ارتجاعی جبهې مشرتوب کوي. د ملي بورژوازي قشر چې نشي کولای د امپریالیستي صنعتي پلورتوکو او هغو صنایعو سره چې د هېواد دننه امپریالیستانو ودرولي دي، سیالي وکړي، د امپریالیستانو او کمپرادورې بورژوازي تر فشار لاندې راځي. له دې کبله ملي بورژوازي د هغه فشار په انډول چې زغمي یې، یا د خلکو د جبهې سره یو ځای کېږي (انقلابي کېږي) او یا د انقلابي ځواک نه ډارېږي او امپریالیستانو سره سازښت ته غاړه ږدي او خپله د هغوی په پانگې اچونې کې شریکېږي. له دې پلوه، دغه قشر دوه گونې خصلت لري.

د خلکو جبهه د پرولتاریا او بزرگانو د کښتنیو قشرونو څخه چې دواړه زبېنل کېږي او د وړوکې بورژوازي او انقلابي رڼو اندو څخه جوړېږي. ملي بورژوازي هم په ځینو مواردو کې د خلکو جبهې سره یو ځای کېږي.

۳- په مستعمرو او تړلو هېوادو کې د انقلاب ډولونه : هغه انقلاب چې په مستعمرو او تړلو هېوادو کې سرته رسېږي، سربېره پردې چې موخه یې د امپریالیزم او د هغه د ملاتړو د اغېزې له منځه وړل دي، د "صنعت" له پلوه د فیوډالیزم د ځواکمنو پاتې شونو د شتون له امله زیاتره یو دیموکراتیک انقلاب دی. دا چې کومه طبقه یا قشر د انقلاب مشرتوب په لاس کې اخلي د انقلاب بڼه او یون بدلون ټاکي.

په داسې حال کې چې پرولتاریا کمزورې او بې تجربې وي د تشکل او ایډیالوژي له پلوه یې لا وده نه وي کړې، د امپریالیزم او فیوډالیزم د پاتې شونو ضد د ولسي انقلاب مشري

معمولاً ملي بورژوازي په لاس کې اخلي چې هغه ته "ملي ډيموکراتيک" انقلاب وايي. دغه انقلاب د فيوډاليزم پاتې شوني تر يوې کچې (نه په بشپړه توگه) له منځه وړي او د امپرياليزم او کمپرادورې بورژوازي صنايع، ملي اعلاموي. په يو دغشان انقلاب کې حکومت د ملي بورژوازي او د وړوکې بورژوازي د يوقشر لاس ته ورځي (چې په دې صورت کې "بورژوازي ډيموکراسي" نومېږي). او هېواد عملاً د پانگوالي د پراختيا په لار کې پل اخلي، لکه هندوستان، سوريه او داسې نور.

په داسې حال کې چې پرولتاريا پوره تياري ولري او دځواکمن کمونيست گوند له خوا يې لارښوونه وشي دولسي انقلاب مشري په لاس کې اخلي چې دغه رازانقلاب ته ولسي "ډيموکراتيک انقلاب" وايي. دغه انقلاب د هغو دندو په سرته رسولو سربېره چې پخوايې يادونه وشوه د صنايعو د سوسياليستي کولو، د فيوډاليزم د پاتې شونو د بشپړې نابودي او د سوسياليزم د منځته راوړلولار هواروي. په دغشان يو انقلاب کې حکومت د پرولتاريا او نورو زيارکښو هملاسو، په منگولو کې لوبېږي (چې هغه ته «ولسي ډيموکراسي» وايي) او هېواد سوسياليزم ته د بشپړتيا په لار کې گام اخلي (لکه د چين، ويتنام، شمالي کوريا، کيوبا او داسې نور انقلابونه). د امپرياليزم او فيوډاليزم د پاتې شونو ضد مبارزه هله کولای شي په غوڅه او کلکه توگه پيل او تر بشپړ بري پورې دوام ومومي چې پرولتاريا د ولسي جبهې لارښوونه وکړي. له دې کبله «ملي ډيموکراتيک انقلاب» د امپرياليزم ضد مبارزې له پلوه د دغې مبارزې لومړنی پړاو گڼل کېږي او کله چې په پای کې پرولتاريا حکومت په لاس کې واخلي، امپرياليستي ضد مبارزه په ټوليزه توگه د ولسونو په گټه پای ته رسېږي.

د امپریالیزم تاریخي موقعیت یا ټیکاو:

امپریالیزم د پانګوالي یو ځانګړی تاریخي پړاو دی. امپریالیزم، انحصاري، وروستنی، او مرګونې پانګوالي ده. د امپریالیزم د انحصاري اړخ ځانګړنې په تېرو پانوکې وڅېړل شوې (د تولید تمرکز، د انحصاراتو زېږنده او داسې نور)، اوس د امپریالیزم پر تاریخي خصوصیاتو لږ غوندې غږېږو.

۱- امپریالیزم ورسته (پوسیده) پانګوالي ده:

هغه ځانګړنې چې امپریالیزم په پړاو کې د پانګوالي د وراسته اومفت خور یا پاڅکی خصلت څرګندونکې دی:

د ونډه لرونکو پراخه ډلې شتون چې خپلې کلنۍ ګټې ته سترګې په لارډی، د وزګارو خلکو پرګنو همپشني قشرشتون، دملیتاریزم وده، دبورژوازي طفیلی ډوله لګښت زیاتوالی (په دې ډول چې دوی په تولید کې د ګډون پرته د ټولنې د تولید پایله په بېڅایه مېلمستیاوو او جشنونو لګوي (په داسې ډول چې ډېرځله د دغو مېلمستیاوو یو وار لګښت په یو کال کې د منځنۍ کورنۍ د ژوند د لګښت کچې ته رسېږي). او د امپریالیستي دولتونو کورني او بهرني ارتجاعي سیاستونه. د انحصاراتو شتون په خپل ذات کې رکودیا په ټپه درېدنې او پوسندګی یا ورستېدلو ته لېوالتیا لري. د هغې غلبې له کبله چې انحصارات یې د امپریالیزم په پړاو کې لري د نرخونو د تثبیت او په لوړه کچه کې د هغوي تصنعي ساتنې ته اړ دي. په همدې سبب د صنایعو خاوندان زیاتره د اختراعاتو نه ګټې اخستنې او په مدرنو اوزارو د زړو اوزارو د بدلون سره دومره لېوالتیا نه ښيي.

ځکه خو د پانګوالي ډېری انحصارات، ثبت شوي (کښل شوي) اختراعات رانیسی او پټ یې ساتي. ورستېدلو ته لېوالتیا په دې معنی نده چې په امپریالیزم کې هیڅکله هم پراختیا او

بشپړتیا ته ځای نشته. انحصار د تپه درېدني زېږېدوونکې ده خو سيالي چې لاهم په امپرياليزم کې شتون لري، تل پانگوال اړ باسي خو د خپلو سيالانو نه په ارزانه بيه د پلورتوکو د پلورلو او د زياتې گټې لاسته راوړلو په موخه د توليد په برخه کې د وروستنيو علمي او تخنيکي پرمختگونوپه نوبت يا ابداع لاس پورې کړي. له همدې امله امپرياليزم کې په يوشمير څانگو، په تېره بيانوو جوړو شوو څانگو کې تکنالوژي په چټکۍ سره بشپړتيا مومي. ورستېدلو ته لېوالتيا له يوې خوا او ستر تخنيکي پرمختگ له بلې خوا هميشه يو تر بله په ټکر کې روان دي. کېدای شي چې کله وخت دوهم اړخ په لومړي اړخ لوړتيا ولري او دا په خپله په امپرياليزم کې د تضادونو د سختوالي او د لا زياتې نا انډوله پراختيا او بشپړتيا سبب شي چې داهم دامپرياليزم له ځانگړو خصلتونو څخه دی.

د امپرياليزم د وروستوالي دنځسونه يوه دا ده چې امپرياليزم د خپلې واکمني ساتلو لپاره او کارگرې طبقې سره دخپلوشته تضادونو د کمښت په سوچ، او يا په بله ژبه د پرولتاريا بندي ساتلو لپاره، دهغو گټو لږ څه چې د مستعمرو او تړلو هېوادو د زېښناک له لارې يې لاسته راوړي دي د بدو په توگه د کارگرې طبقې پاسني قشر ته ورکوي او په بدل کې يې دغه قشر اړباسي چې د دوی د گټو دپاره چوپړتيا وکړي. د پرولتاريا دغه قشر ته د کارگرو آريستوکرات قشر (دکارگرو اشراف) هم وايي چې معمولاً په طبقاتي مبارزو کې د پرولتاريا تر مشر تابه لاندې جبهه کې برخه نه اخلي.

۲- امپرياليزم، مرگونې پانگوالی ده:

امپرياليزم د پانگوالی ټول تضادونه د شدت وروستی کچې ته رسوي. له دې کبله د پانگوالی پراختيا او بشپړتيا په خپل

تر ټولو لوړ پړاو کې په سوسیالیستي انقلاب پای ته رسېږي چې د تولید پر وسایلو خصوصي ملکیت او د انسان له خوا د انسان زبېبناک پای ته رسوي. د امپریالیزم په پړاو کې د پانگوالو هېوادو وده په نا انډوله او دوره اېزه توگه ترسره کوي. د ساري په توگه د ۱۹ پېړۍ په وروستيو او د ۲۰ پېړۍ په لومړيو کې د انگلستان او فرانسې په شان هېوادونه او د اروپا نور امپریالیستي هېوادونه په خپلې چټکې ودې سره امپریالیستي پړاو ته ننوتلي او په پایله کې یې نړۍ خپل منځ کې سره وپشلمې وه. وروسته، د متحده ایالاتو او آلمان په شان هېوادونو په چټکي سره د بشپړتیا لار مخکې ونيوله او پخواني هېوادونه یې هم شا ته پرېښودل او په همدې سبب دخپلې ونډې لاسته راوړلو دپاره د نړۍ په وېش کې د نوې کتنې غوښتونکي شول. د امپریالیستي هېوادونو منځ کې د شته تضادونو لا سختوالی د دغه بهیر پایله وه چې په پای کې د نړیوالی جگړې لامل شو. وروسته به د لنینیزم په بیان کې وگورو چې څرنگه پورته یاد شوي شرایط د امپریالیزم په پړاو کې په سوسیالیستي انقلاب اوږي. په همدې دلیل امپریالیزم ته مرگونې پانگوالي یا د سوسیالیستي انقلاب سریزه وایي.

دریم انترناسیونال یا کمونیستي انترناسیونال:

څنگه چې مخکې مو ورته گوته ونيوله فرصت طلبه او سازبستکاره مشرانو د دوهم انترناسیونال په مشر تابه کې لاس بری وموند نوځکه خو هغه د څوړتیا پر خوا لاړ او کیفي وده یې هېڅکله هم د کمي ودې سره متناسبه نه وه. خو ځینو کین اړخو گوندونو په تېره بیا د روسیې بلشویک گوند چې په انقلابي مبارزو کې رسېدلی یا آبدیده او همدغشان د مارکسیزم انقلابي بنوونو ته وفا دار پاتې شوی ؤ د دوهم انترناسیونال موقع پرسته مشرانو د

لاس پرسرکېدنې او بیاکتنې پر ضد سخته مبارزه کوله. د دغه انقلابي اړخ مبارزه ترپخوازیات د لنين تر مشر تابه لاندې راغله او د اکتوبر د سوسیالیستي انقلاب په بریالیتوب سره، چې حقیقت کې د علمي سوسیالیزم (مارکسیزم-لنینیزم) بری ؤ، د کارگری انقلابي گوندونو د جوړښت په لار کې یو لوی گام پورته شو. دغه گوندونه د مارکس د وخت له دود سره سم او د ریفورمیستي انترناسیونال څخه دخپل بشپړ جلاوالي بنودلو لپاره "کمونیست گوندونه" ونومول شول. کمونیستي انترناسیونال د دغو انقلابي گوندونو له خوا په کال ۱۹۱۹ کې جوړ شو او تر کال ۱۹۴۳ پورې یې خپلوچارو او د پرولتاریا نړیوال غورځنگ لارښوونې ته دوام ورکړ. دریم انترناسیونال د نړیوالې پرولتاریا د آرمانونو پلي کولو په لار کې لوی گامونه واخیستل او یو رښتینی انقلابي او نړیوال سازمان او دنړۍ د کارگری غورځنگ د مشر تابه مرکز ؤ. د دریم انترناسیونال لومړۍ کنگره په کال ۱۹۱۹ کې د نړۍ د ۳۰ هیوادو کمونیستي گوندونو او ډلو په گډون جوړه شوه، مارکسیستي انقلابي غورځنگ په بیره سره په اروپا، آسیا او امریکا کې پراختیاوموندله او کمونیست گوندونه په ډېرو هېوادو کې تأسیس شول.

ددریم انترناسیونال دوهمه کنگره په کال ۱۹۲۰ کې د ۴۱ گوندونو په گډون جوړه شوه او په کمونیزم کې د افراطي کین لاري ضد مبارزې او د کمونیست گوند ۲۱ گونو شرطونو په ټولونه کې یې مهم رول ولوباوه. په اصطلاح "کین اړخو" د ریفورمیستانو تر مشر تابه لاندې سنډیکاگانو او پارلمانونو کې د کمونیستانو هر راز گډون سره مخالفت کاوه. "په کمونیزم کې کین لاري د ماشوم توب ناروغي" تر عنوان لاندې د لنين نامتو کتاب خپرونې د دغې کنگرې د تیاري دپاره مهم رول تر سره کړ.

کمینترن د کمونستانو تگ لاره په مستعمره او نیمه مستعمره هېوادو کې او د دغو هېوادو د بزگرو او محرومو پرگنو رول څرگند کړ.

د کمینترن اوومې کنگرې د جوړښت په وخت کې ځانگړې پاملرنه د فاشیزم ضد مبارزې ته وشوه. په دغه وخت کې په نړۍ کې ۷۶ کمونیست گوندونو شتون درلود چې یوازې ۲۲ گوندونو په خپلو هېوادو کې د ښکاره چاروسرته رسولو اجازه درلوده او نورو یې په ناڅرگندو شرایطو کې فعالیت کاوه. د دوهمې نړیوالې جگړې د پیل نه وروسته، د کمینترن غړو کمونیست گوندونو د فاشیزم ضدستر فعالیت سر ته ورساوه او په اتلوالی سره یې په خپلو هېوادو کې د مقاومت یاتینگار د غورځنگونو لارښونه وکړه. په دې وخت کې د کمونیست گوندونو دندې ډېرې پېچلې شوې وې او په بېلو هېوادو کې د مبارزې شرایطو یوډبل سره ډېر توپیر درلود. کمونیست گوندونو په ډېرو هېوادو کې وده او تینگښت موندلی او د دې وس یې درلود چې په پوځوالي او مهارت سره د خپلو هېوادو د زیارکښانو د مبارزې لارښوونه وکړي. په دې ډول د ټولو هېوادو لپاره د یو واحد مشرتابه پاتې کېدل د نوو شرایطو سره عملاسمون نه خوړ او له دې کبله په کال ۱۹۴۳ کې د کمونیستي انترناسیونال د ږنگولو تکل و شو. له دې وروسته کمونیست او کارگري گوندونه هر یو په خپلواکه توگه د خپلې ټولنې د پېژندنې اود هر هېواد د ځانگړو شرایطو سره سم د مارکسیزم – لنینیزم د عامو زده کړو په تطبیق او د کمونیستي غورځنگونوپه لارښوونه بوخت شول. د راز راز اړیکو، ددوه یا څوارځیزو سلامشورو، د مختلفو گوندونو د کنگرو، د مطبوعاتي، اطلاعاتي او گډو تیوریکو همکاريو په تینگولو او پای کې د سیمه ییزو کنفرانسونو او نړیوالوسلامشورو سره یې د ټولې

نړۍ د کمونستانو منځ کې د سلامشورې چار ته د عمل بڼه ورکوله.

څنگه چې یادونه وشوه د امپریالیزم د پیدایښت او د سوسیالیستي انقلابونو د پېر د پیل اوپه نړۍ کې د لومړني سوسیالیستي انقلاب دبريالیټوب نه وروسته، مارکسیزم په نوي بشپړتیا یې پراو کې گام کېښود. دا پراو د ولادیمیر اېلیچ لنین د نامه سره نه شلېدونکې اړیکې لري. له دې کبله مونږ په ډېره لنډه توگه د روسیې د ۱۹۱۷ کال د اکتوبر د انقلاب څوټکي او د لنینیزم یا د مارکسیزم لنیني پراو د کلیاتو نه دلته یادونه کوو.

د اکتوبر سوسیالیستي ستر انقلاب: د اکتوبر ستر انقلاب د لنین تر مشرتابه لاندې د روسیې د کمونیست (بلشویک) گوند په لارښوونه په کال ۱۹۱۷ کې بري ته ورسید. د روسیې پرولتاریا او زیارکښانو د ۱۹۰۵ او ۱۹۱۷ د فبروري په انقلابونو کې د خپلو مبارزو نه سترې تجربې ترلاسه کړې وې. د فبروري د انقلاب او تزاریزم تر نسکورېدو وروسته ، د لنډمهاله دولت تر څنگ چې تشکیل شوی ؤ، یو بل ځواک "د کارگرو، بزگرو او سرتېرو د استازو شوراگانو" له خوارمنځ ته شو. د بلشویکانو گوند د لنین تر مشر تابه لاندې د دغو شوراگانو د انقلابي ځواک په ملاتړ، د مؤقت دولت انقلابي ضد ماهیت او هم د منشویکانو تسلیم غوښتونکو سیاستونو د ښودلو دپاره ستر فعالیت پیل کړ.

لنین په امپریالستي پراو کې د پانگوالې ټولنې د بشپړتیا یې قوانینو په دودولو سره، یوازې په یو هېواد کې د سوسیالیزم دبريالیټوب امکان ثابت کړ او په خپله لنین او پرولتري گوند یې د دغه تز د پلي کولو دپاره چمتو کېدل. د اپریل په تزونو مشهور د لنین تزونه په حقیقت کې سوسیالیستي انقلاب ته د فبروري د بورژوا دیموکراتیک انقلاب د لېږد دپاره د جگړې نخڅه وه. د

لنډمهاله دولت، انقلابي ضد قهرجنو طریقو له امله، بلشویک گوند اړ شو د اپریل نه تر جون میاشتو پورې پټ شي او په پټه یې د وسله وال پاڅون چمتو کیدل پیل کړ. د گوند اتمې کنگرې چې په پټه پتروگراد (اوسنی لنینگراد) کې جوړه شوه دغه کړنلاره تصویب کړه. دڅومیاشتو (د ۱۹۱۷ کال د فبروري نه تر اکتوبر پورې) بورژوازي حکومت په لړکې او هم پخوانیو کلو کې، ولسونه په خپلې تجربې سره د بلشویکانو د کړنلارې په سموالي پوهېدلي و. لنین د سپتامبر د میاشتې نیمایي د ولسونود وسله وال پاڅون لپاره مناسبه موقع وگڼله. د اکتوبر په دولسمه نېټه د انقلاب پوځي کمیټه د لنین په مشرتابه جوړه شوه. لنډمهاله دولت، پاڅون سره د مخاوی دپاره ځان چمتو او د اکتوبر په ۲۴ یې د بلشویکانو په مرکزونو یرغل پیل کړ. وسله والو کارگرو، انقلابي سرتېرو او سورگارډ یرغل پر شا وتمباوه او د اکتوبر په ۲۵ ورځ، د بنار ډېرې مهمې سیمې (دولتي ادارې، پست او تلگراف، وزارتخانې او بانکونه) د انقلابیانو په ولکه کې راغلې او د دغې ورځې په شپه کې ژمنی مانۍ چې د لنډمهاله حکومت ټیکاو و د انقلابي ځواکونو په لاس کې پرېوت. د اکتوبر په ۲۵، د شپې په مهال، د روسیې سرا سري شوراگانو دوهمه کنگره د لنین په مشري پرانیستل شوه او د شوراگانو حکومت رسماً اعلام شو. لومړنی شوروي سوسیالیستي دولت د لنین په ریاست جوړ شو. او په دې ډول د اکتوبر انقلاب، د بورژوازی زور دولت، د زبېښاک گرو طبقو د دولت ماشین مات او پرځای یې او د نوي طرز دولت، د کارگرو او بزگرو دولت جوړ کړ.

د اکتوبر انقلاب په تاریخ کې د لومړي ځل لپاره د استثمارچیانو واک را نسکور کړ او د ظلم، زبېښاک او طبقاتي ستم څخه خلاصې ټولنې د جوړېدو بنسټ یې کېښود.

څنگه چې تر اوسه مو وڅېړل د بشري ټولنې بشپړتيايي بهير چې د لومړني کمون د پير څخه يې ځانته ځانگړې بڼه نيولې د پرله پسې بدلونونو او بشپړتياپه بهيرپورې تړلې ده. زوړ پيردزوال په لوري درومي او خپل ځای د ځانگړو توليدي طريقو او اړيکو او اړونده مخبنا سره نوي پير ته سپاری. د سوسياليستي انقلاب نه وړاندې د تاريخ ټول انقلابونه، که څه هم هر يو دمخکنیوپه پرتله مترقي ؤ، خو په هر حال يې يو نوی پير چې پر زبېښاک باندې ولاړ ؤ د پخواني پير پر ځای کيڼاوه او د زړې طريقې د زبېښاک پر ځای يې دنوې طريقې زبېښاک را منځ ته کاوه چې د زبېښاک او ظلم جرړې نه اېستل کېدلې. يوازې سوسياليزم ته د ټولنې لېږد دی چې د مولده ځواکونو د ودې لپاره ترټولو بشپړ شرايط برابرولای شي او د بشر پخوانی هیلې يعنې د رښتینې برابري، آزادي او ټولنيز عدالت ټينگښت او د انسان په واسطه د انسان د هر راز زبېښاک ورکاوی د ځان سره د ډالۍ په توگه راوړي. دغه په اصل کې نوی او له هر پلوه د نوي کيفيت لرونکی پړاو، د بشر په تاريخ کې د اکتوبر په سوسياليستي انقلاب سره پيل شو. له دې تاريخ وروسته، د ظلم او زبېښاک دورکاوی شرننگاني کړنگېده او د کيفيت له مخې دوو متضادو سيستمونو، د سوسياليزم سيستم او د پانگوالۍ سيستم د مبارزې پير پيل شو او دغو دوو سيستمونو تضادونه د تاريخي دوران په ستر تضاد بدل شو. د سوسياليستي انقلابونو او ملي آزادي بڅښونکو انقلابونو پير رارسېدلی او د امپرياليستي او مرتجع دولتونو د ټولو هلو ځلو سره سره، په توندۍ سره مخ پر وړاندې درومی. تر اوسه د انسان له خوا د انسان د زبېښاک ظالمانه سيستم، د ځمکې د کرې ۱/۳ نه لا زياته برخه کې، رسماً غورځېدلې دی او د امپرياليزم د وروستني مرگ دزېري راوړلو په لور روان دی.

د سوسیالیستي انقلابونو تاریخي دوران، له هغو اوښتنو او گډوډیو سره سره چې په سوسیالیستي هېوادو کې لېدل کېږي او د زاړه نظام نه نوي نظام ته د لېږد په دوران کې طبیعي برېښی، همغشان به خپلې لارې ته دوام ورکړی او د تاریخ د جبر پر بنسټ به د نړۍ د زیارکښې طبقې وروستني بري ته ورسېږي.

لنینیزم:

هغه تعریف چې استالین د لنینیزم نه کړی، تقریباً په دې مضمون دی:

"لنینیزم، د امپریالیزم او پرولتاریایي انقلاب د زمانې مارکسیزم دی. . . لنینیزم په ټولیزه توگه د پرولتاریایي انقلاب تیوري او تاکتیک او په ځانگړې توگه د پرولتاریا د دیکتاتوري تیوري او تاکتیک دي. . ." داتعریف په ډاگه کوی چې لنینیزم، د امپریالیزم په زمانې کې د مارکسیزم بشپړتیاده. دې تیوري په خاصه توگه د روسیې د سوسیال دیموکرات گوند (بلشویزم) د مبارزو او د دوهم انترناسیونال دننه دې لارو بهیرونو ضد مبارزو او د دریم انترناسیونال د بنسټ ایښودلو په بهیر کې بشپړتیا او شکل وموند چې په لاندې لنډ ډول خپرل کېږي:

۱- د مارکسیزم د فلسفې لنیني پړاو:

تر ټولو غټ چوپړ چې لنینیزم، د مارکسیزم فلسفې په اړه سرته رسولی دی، مارکسیزم څخه د بې لارو او ناسمو مکتبونو په وړاندې دفاع وه، چې دامپریالیستانو یا د دوی د گډوډاگیانو له خوا د مارکسیزم پر ضد د کارگرې طبقې منځ کې خپرېدل. لنین او د پرولتاریا نور مشران د مخالفینو پر ضد خپلې پر له پسې مبارزې په بهیر کې نه یوازې د دښمنانو له زیان څخه د مارکسیزم د فلسفې

په ساتنه بريالي شول بلکه د دغې مبارزې په بهير کې وتوانېدل چې مارکسيستي فلسفې ته لا بشپړتيا وبخښي. په دغه وخت کې د لنينيزم بنسټيزه دنده، موجودو شرايطوسره دمارکسيزم سمون او دپرولتاريا غورځنگ لپاره مارکسيستي پايله اخیستنه وه. لنينيزم خپل دا تاريخي رسالت په ښه توگه سرته ورساوه. د دې چار تر ټولو ښه شاهد، په شوروي اتحاد او بيا په نورو هېوادو کې د سوسياليستي انقلاب بری دی چې په يوه هېواد کې دسوسياليزم دبرياليټوب په اړه د لنين پرنوي کشف ولاړ ؤ. لنينيزم، ديالکتیک ماترياليزم ته لا وده ورکړه او د بلشويک کمونيست گوند انقلابي مبارزو او د اکتوبر د انقلاب په بهير کې په شوروي اتحاد کې يې د سوسياليزم جوړونه بډايه کړه.

۲- د مارکسيستي سياسي اقتصاد لنيني پړاو:

مارکسيزم، د انحصار نه مخکې، د پانگوالي ټولني قوانين او خصوصيات په ځير سره وڅېړل. خو د پرولتاريا د سترو مشرانو، مارکس او انگلس د ژوند په دوران کې د امپرياليزم د شرايطو څېړنه شونې نه وه، ځکه امپرياليزم لا خپله ځانگړې بڼه نه وه ښکاره کړې. د نوو اقتصادي شرايطو (امپرياليزم) د څېړنې دنده د لنينيزم پر غاړه پرېوتلې وه. مارکسيستي سياسي اقتصاد ته دلنينيزم لومړنی خدمت دامپرياليستي سياسي اقتصادڅېړنه وه. هغه څه چې مو تر اوسه د "امپرياليزم" تر نامه لاندې لوستلي دي، د لنينيزم د کشفياتو له جملې څخه دي. لنينيزم همدا شان د سوسياليزم او کمونيزم د اقتصادي قوانينو لويه برخه هم راڅرگنده کړې ده.

۳- د علمي کمونيزم د تيوري لنيني پړاو:

مارکس او انگلس په داسې زمانه کې اوسېدل چې پانگوالي هېوادونردې په همغاړه توگه بشپړتيا موندلی او پانگوالو د

کارگري بين الملي غورځنگونو په وړاندې هملاسي جبهه جوړه کړې وه. په طبيعي توگه مارکس او انگلس په دې باور ؤ چې سوسياليستي انقلاب بايد دى چې په يو وخت کې په ټولو يا کم تر کمه د پانگوالي پرمختللو ډېرى هېوادو کې يو بل سره جوخت سرته ورسېږي خو پانگوالي يې دځپلو توان ونلري. خو پانگوالو هېوادو د امپرياليزم پړاو ته په رسېدلو سره په نا انډوله توگه بشپړتيا کړې او د نړۍ د بيا وېش پرسر د دوى په منځ کې شته تضادونو بيسارى زور وموند او په پاى کې د دوى ترمنځ د جگړې لامل شو. لنيانيزم د ياد شوو شرايطو په څېرلو سره داسې پايله تر لاسه کړه چې د امپرياليزم په پړاو کې دهېوادونو بې ټولې يانانډوله اقتصادي او سياسي بشپړتيا، د سوسياليستي انقلاب د بري دپاره لازم شرايط په يو هېواد کې، او په بېلو بېلو وختو کې په نورو هېوادونو کې، برابر وي. ځکه د امپرياليستي تضادونو زور اخیستل او پاى کې د دوى په منځ کې جگړه د امپرياليزم د نړيوال ځنځير د شلیدلو شونتيا د هغه تر ټولو کمزورې کړې، برابر وي. سربېره پر دې لنين او استالين د پرولتاريا د ديکتاتورۍ، د کمونيست گوند د ستونزو، د سوسياليزم د ټينگښت او د خلکو امپرياليستي ضد نړيوال غورځنگ او په لسگونو نورو رېږو په بيانونه کې، د علمي کمونيزم تيوري ته بشپړتيا ورپه برخه کړه.

د امپرياليزم په پړاو کې انقلابي چاپېريال:

لنين د انقلاب شرايط داسې راټول کړي دي:

۱- عيني عوامل: د امپرياليزم په شرايطو کې په هر

انقلاب کې، انقلابيان دنده لري د خپل هېواد دننه او بهر عيني او ذهني شرايط په پام کې ونيسي. د انقلاب عيني عوامل په دوو ډلو، کورنيو او بهرنيو، وېشل کېږي. د ديالکتيک د قوانينو او د پرولتاريا د سترو مشرانو د زده کړې سره سم، کورني عوامل

بنسټ او بهرني عوامل د انقلاب شرطونه گڼل کېږي. د امپريالیزم په څېړنه کې مو ولوستل چې د تولید تمرکز او د انحصاراتو پیدایښت، د لږ شمیر په لاس کې د پانگې او ټولني شتمني د تمرکز سبب گرځي، په داسې حال کې چې د ډېری زیارکښانو د ژوند کچه ورځ په ورځ را ټیټیږي. زیارکښه پرگنې په تېره بیا پرولتاریا چې د نیستي او بېوزلي له امله د لوړې نه د خلاصون لپاره بله چاره نه لري پرته له دې چې د پانگې مزدور شي، د امپریالیستانو په بهرحمانه زبېښاک کې نښلي او پرله پسې لانېستن کېږي. له بلې خوا مالي الیگارشي دامپریالیزم په پراو کې د حکومت په لاس کې نیولو او د بورژوازي دموکراسي نه فاشیزم ته په لېږد سره وښودله چې نور نشي کولای په خپل دموکراسي ډوله زاړه سیاست باندې ډډه ولگوي. په دې ډول چې دهر هېواد دننه دنه پخلا کېدونکو تضادونو په قوت موندلو او د زیارکښو پرگنو د طبقاتي مبارزو او آزادي غوښتونکو غورځنگوزور اخیستنې سره د انقلاب دننني عيني عوامل تیار او چمتو کېږي. انقلابیان دنده لري چې په ځانگړې توگه د هېواد کورنیو عواملو ته پاملرنه وکړي خو باید دې بهرني لاملونه هم تر څېړنې لاندې ونیسي.

بهرني مساعد شرایط داسې لندولای شو: د امپریالیستي دولتونو د تضادونو قوت او له هغوي نه د گټې اخیستنې څرنگوالی، د نړۍ د انقلابي او ارتجاعی ځواکونو موقعیت او سمبالتیا، د نورو انقلابي غورځنگونو د ملاتړ او مرستې کچه او د نړیوال امپریالیزم د پوځي لاسوهنې د شونتیا اندازه او په اوسنیو شرایطو کې په تېره بیا د نړۍ د انقلابي کمپ او په ځانگړې توگه انقلاب څخه د سوسیالیستي هېوادو نو د ملاتړ امکانات او داسې نور.

۲- ذهني عوامل: د انقلاب په چار کې د بري دپاره باید

دی پرولتاریا او زیارکښې انقلابي پرگنې دمارکسیزم - لنینیزم په تیوري سمبال وي. پرولتاریا د دغې تیوريکې وسلې او خپل جنګي درستیزوال (کمونیست گوند) په لاس کې لرلو سره کولای شی د دغو عواملو په برابرولو کې بنسټیز او لارښوونکی رول په واک کې ولري. د ذهني عواملو د پوره کولو دپاره لازمه ده چې کمونیست گوند د انقلابي اود مارکسیزم - لنینیزم په خلاقې پوهې سمبال کادرونو د روزنې په ترڅ کې، د هېواد دننه په یو لړ رسوا کوونکو تبلیغاتو او فعالیتونو چې د نړیوال امپریالیزم او کورنۍ بورژوازي ماهیت په ډاګه کوي، لاس پورې کړي او د خلکو منځ کې مارکسیزم په ساده ژبه خپور کړي. کمونیست گوند باید دولسونو رول هغوی ته وښيي او هغوی د انقلاب ځلانده پایلو او د سوسیالیزم جوړونې سره آشنا کړي. دغې موخې سره د مرستې دپاره کمونیست گوند باید دپرولتاریاد ټولو انقلابي اوغیرګوندي سازمانونو لکه د اتحادیو او سندیکاګانو مشري هم په خپله غاړه واخلي او د دوی څخه ولسونو سره دنښلوونکي ځنځیر په توګه ګټه واخلي. د دغشان شرایطو لاندې پرولتاریا کولای شي د انقلاب د مشرتوب په لاس کې نیولو دپاره بشپړچمتووالی ونیسي.

دنړۍ کارگرانوسره یوشئ!

نهم څپرکۍ

د کمونیزم اقتصادي - ټولنيزه جوړښت

سريزه

له هغه وخته چې په انساني ټولنو کې د لومړي ځل لپاره طبقات منځ ته راغلل، پېړۍ تېرې شوې. د نړۍ زيارکښانو اورنځگاللو د پېړيو پېړيو راهيسې د نيستۍ او بد مرغۍ په تل کې د آزاد او د ظلم او زبېښاک نه خلاص ژوند خوبونه ليدل. هغوي هميشه خپلې دغې هيلې ته د رسيدو دپاره په هاند او مبارزه کې ژوند تېراوه. په همدې سبب د طبقاتي ټولنو تاريخ د طبقاتي مبارزې پرته بل څه نه دی.

د تاريخ هره پاڼه د ځېښناکگرو ضد د زيارکښانو د خونړيو بلواوو، انقلابونو او پاڅونونو نه ډکه ده. خو د نړۍ د زيارکښانو مبارزه په بېلا بېلو دلایلو له دغې جملې نه د خپل وخت د شرايطو نه ناخبر او د مبارزې د سمې لارې او د هغه څه نه درلودل چې په راتلونکي کې بايد منځ ته راشي، زياتره د ماتې سره مخ کېده. ځکه د دوي بلواوې پاڅونونه او په ټوليزه توگه مبارزې يواځې د روان حالت نه د دوي دبېزاري غبرگون ؤ. پای کې د علمي کمونيزم بنسټ ايښودونکو، مارکس او انگلس د نوې ټولني ودانول، د زيارکښو پرگنو ستر اکثريت لپاره د نيکمرغې ټولني د جوړښت په

ستر چار کې د بري سمه لار، پرولتاریا ته وښودله او د دوي دلارې لاریانو لنین، استالین او د پرولتاریا نورو مشرانو هغه قوانین چې دوي کشف کړي وو د پانگوالی نوو شرایطو یعنی امپریالیزم سره برابر و او په پای کې د نړیوال امپریالیزم په مرگوني تن باندې په غوڅه توگه گوزار کولو سره یې د ځمکې د گړې یو پر شپږمه برخه کې سوسیالیزم بري ته ورساوه او په نړۍ کې یې لومړني سوسیالیستي دولت منځ ته راوړ. هوکې! پرولتاریا چې د تاریخ ترټولو انقلابي طبقه ده د خپل مخکښ، کمونیست گوند تر مشر تابه لاندې یې د انقلاب خونړی بیرغ راپورته کړی اولگیده د نړۍ د زیارکښانو په لومړی کتار کې د زبښناکگرو پر ضد پرله پسې مبارزه کوی. په دې ډول د نړۍ د زیارکښانو هیله بریالی شوه او پرولتاریا وکړای شو د نیمې پېړۍ په موده کې د ځمکې گړې پر قابونیمایي برخې خپله واکمني ټینگه او د سوسیالیزم ستره اډه منځ ته راوړي. د کمونیزم اقتصادي ټولنیزه جوړښت په خپل پراختیا او بشپړتیا کې له دوو پړاوونو نه تېرېږي چې لومړی پړاو یې سوسیالیزم او وروستی او لا لوړ پړاو یې چې بې طبقو ټولنه ده، کمونیزم نومېږي.

له پانگوالی نه سوسیالیزم ته دلېږد پړاو د سوسیالیزم د پیدایښت بهیر

الف- سوسیالیستي انقلاب:

د ټولنیزو انقلابونو هغه گروپ چې د پانگوالو واکمني پای ته رسوي او موخه یې د بورژوازي اړیکو ړنگېدنه او د سوسیالیستي تولیدي اړیکو ټینگیدنه ده د خصلت له پلوه سوسیالیستي (پرولتاریایي) انقلابونه دي. خوځوونکي ځواکونه یې پرولتاریا او د هغې هملاسي (د سراسرې ټولنې زیارکښه پړگنې)

جوړوي. سوسيالیستي انقلاب د ځانگړو خصوصیاتو لرونکی دی چې بورژوازي انقلاب سره بنسټیز توپیر لري. د توپیر اړخونه استالین په لاندې پنځو ټکو کې لنډ کړيدي:

۱- معمولاً بورژوازي انقلاب هاغه وخت پیل کېږي چې د پانگوالي تولیدي اړیکو ځواکمنه پاتې شونې لا پخوا د فیوډالي ټولنې په تل کې منځ ته راغلي، وده او پرمختگ یې کړی وي، خو سوسيالیستي انقلاب هغه وخت بري ته رسېږي چې د سوسيالیستي تولیدي اړیکو له اړخونو نه هېڅ یانژدې هېڅ، په ټولنه کې شتون نلري.

۲- د بورژوازي انقلاب اساسي دنده دا ده چې حکومت ترلاسه او د بورژوازي موجودو تولیدي اړیکو سره یې هم غاړی کړي په داسې حال کې چې د پرولتاریايي انقلاب اصلي دنده داده چې د حکومت په لاس کې نیولو نه وروسته سوسيالیستي نوې تولیدي اړیکې ټینګې کړي.

۳- بورژوازي انقلاب معمولاً د حکومت په ترلاسه کولو پای ته رسېږي په داسې حال کې چې د پرولتاریايي انقلاب لپاره د حکومت په لاس کې نیول، د کار نوې پیل دی. دا انقلاب، حکومت څخه د زړې ټولنې د جوړښت له منځه وړلو او د نوي اقتصادي - ټولنیز جوړښت د رغاونې لپاره د یوې بنسټیزې وسیلې په توګه ګټه اخلي.

۴- بورژوازي انقلاب یوه زبېناکګره ډله چې د حکومت په سر کې ده (فیوډالان یا ځمکوال) د بلې زبېناکګرې ډلې (پانگوالو) سره بدلوي او له دې امله د زاړه دولتي ځواک ماتولو ته اړتیا نلري، په داسې حال کې چې پرولتاریايي انقلاب د حکومت د سر نه ټولې او هر راز زبېناکګرې ډلې راغورځوي او د ټولو زیارکېسانو او زبېښل شوو، مخکېنان یعنې د کارګرې طبقې ګوند د حکومت

په سر کې راوړي. دولتي زور ماشین بېخي او په بشپړه توگه ماتوي او د نوې بڼې حکومت (د پرولتاریا دیکتاتورې) منځ ته راوړي.

۵- بورژوايي انقلاب نشي کولای د اوږدې مودې دپاره په ملیونونو زیارکښه او زبېنل شوې پرگنې د بورژوازي په شاوخوا چې زبېنساگره ده راټولې کړي، په داسې حال کې چې د سوسیالیستي انقلاب بنسټیزه دنده یعنې د پرولتاریايي حکومت ټینګښت او د سوسیالیستي نوي اقتصاد ودانول، یوازې د پرولتاریا، بزګرو او د ټولني د ټولو زیارکښانو ترمنځ د نه شلېدونکي پیوستون او یووالي له لارې سرته رسیږي.

ب- قهرجنه مبارزه د سوسیالیستي انقلاب یواځنی لار:

تاریخ ښودلې ده چې زبېنساګرو طبقو هېڅکله په خپله خوښه د واک نه لاس نه دی اخیستی. له دې کبله انقلابي طبقې ناچاره دي د زور او جبر له لارې پر هغوي بریالی شي او واکمني ترلاسه کړي. وروستی یوې پېړۍ نه زیاتې مودې کې د پرولتاریا تجربو د دې تاریخي واقعیت سموالی تایید کړی دی. ځکه، جوتنه ده چې بورژوازی هېڅکله نه غواړي د هغو مانیو، ساتېریو او سوکالي ژوند نه، چې د پرولتاریا او نورو زیارکښانو د زبېنساک له لارې یې تر لاسه کړي، لاس واخلي او د پرولتاریا کچې ته راتپته شي، په همدې سبب په بشپړ ځناورتوب سره د خپلو طبقاتي امتیازونوساتنه کوي. تاریخي تجربو په نږدې ټولو برخوکې ثابتې کړې ده چې پرولتاریا، پرته د زور او وسله وال پاڅون له لارې د خپلو حقه حقوقو تر لاسه کولولپاره بله لار نلري. که څه هم د پرولتاریا مشرانو سوسیالیزم ته د پانګوالي د سوله ییزه اوبستون وړاند وینه کړې وه خو هغه څه چې لا تر اوسه تاریخي تجربې ثابتې کړې، دا ده چې دغه چار ډیر استثنايي او نسبتاً لرې راتلونکي پورې اړوند دي، نه په اوسنیو شرایطو پورې. له قهریزې

لارې د واک تر لاسه کول په اوسنیو شرایطو کې د بورژوازي نه د واک تر لاسه کولو یوازنی لار ده، ځکه چې امپریالیزم د ټپي شوي مار په شان د پخوا په پرتله په لسگونو چنده زیات خوړل کوي. او تر هغه وخته پورې چې د نړۍ په یو گوټ کې هم پانګوالي واکمنه وي، پرولتاریاته نه بنایي او نشي کولای چې خپله وسله پر ځمکه کېږدي.

پ - سوسیالیزم ته د پانګوالي د لېږد (تللو) پړاو یوه تاریخي اړتیا ده:

له هغه ځایه چې د تولید په بهیر د پانګوالي د برلاسي له کبله سوسیالیستي تولیدي اړیکې نشي کولای د پانګوالي ټولني دننه منځ ته راشي او په ټولنه کې د دغو اړیکو ټینګښت په لنډه موده کې شونې نه ده نوځکه په ټولو هېوادو کې د سوسیالیزم د ټینګښت د لازم شرایطو برابرولو دپاره یو څه موده وخت لازم دی، ترڅو چې ورو ورو سوسیالیستي اقتصاد د پانګوالي اقتصاد ځای ونیسي. دغه وخت ته له پانګوالي څخه سوسیالیزم ته، د لېږد (تللو) پړاو وايي.

په دې پړاو کې سوسیالیزم لا ودان شوی نه دی خو د جوړېدو په حال کې دی او پانګوالي لا اوس هم نږدې نه ده بلکه په خوځښت کې ده. د لېږد پړاو د هر هېواد دپاره چې په سوسیالیزم کې پل کېږدي، که صنعتي او پر مختللی وي او که وروسته پاتې، یو حتمي پړاو دی چې البته موده یې پر هر هېواد باندې د واکمنو اقتصادي، ټولنیزو، او تاریخي شرایطو په پرتله توپیر لري. په ټولنه کې د سوسیالیستي سترو بدلونونو د سرته رسولو او د راپرځیدلې بورژوازي د دسیسود شنډولو دپاره د حکومت یوه نوې بڼه یعنې د پرولتاریا دیکتاتورۍ منځ ته راځي. ت - د پرولتاریا دیکتاتورۍ:

د پرولتاریا دیکتاتورۍ د سوسیالیستي انقلاب د بري او د بورژوازي دولتي ماشین د ټوټې ټوټې کېدو له کبله منځ ته راځي. د پرولتاریا دیکتاتورۍ، د دولت نوې بڼه ده چې د پخوانیو دولتونو سره بنسټیز توپیر لري.

«د پرولتاریا دیکتاتورۍ، د پرولتاریا او د بزګرو زیارکبنسو

پرګنو طبقاتي یووالی دی چې د پانګوالي پاتې شونو د راپرځولو او د سوسیالیزم وروستني بري دپاره، ټینګېږي. خو په دې شرط چې د دې یووالي لار بنسود ځواک، پرولتاریا ده.» پخواني دولتونه په ډېری زیارکبنسو باندې د لږکي زبېسناګرو دیکتاتورۍ وه، په داسې حال کې چې د پرولتاریا دیکتاتورۍ پر لږکي زبېسناګرو باندې د ډېری زیارکبنسو دیکتاتورۍ ده. کله چې سوسیالیستي انقلاب بریالی کېږي، د بورژوازي مقاومت، چې ماتې یې خوړلې او خپله دولتي واکمنی یې د لاسه ورکړې ده، د ټپي شوي مار په شان څو برابره کېږي او په دې لټه کې وي چې ټولنه تر هغه ځای پورې چې کولای شي زهرجنه کړي او یا یې پخواني حال ته راوګرځوي له دې کبله په داسې شرایطو کې د ولسی پرګنو او په لومړۍ درجه د بزګرو په ملاتړ سره د پرولتاریا د دیکتاتورۍ تر ټولو ستره دنده د زبېسناګرو طبقو، په ځانګړي ډول د بورژوازي، ځپل دي.

د زبېسناګرو ضد او د سوسیالیزم د ودانۍ په موخه د

کارګرې طبقې او بزګرو ګډه مبارزه، د دوي منځ کې نه شلېدونکې پیوستون ټینګوي. د پرولتاریا د دیکتاتورۍ تر ټولو لوي او لوړ اصل دا دی چې بنایي د کارګرې طبقې او زیارکبنسو بزګرو منځ کې ټینګ اتحاد شتون ولري. د پرولتاریا د دیکتاتورۍ مفهوم د اقتصادي چارو په ادارې، د دولتي ارګانونو په کار او د ټولني د ټولنیز او فرهنگي ژوند د ټولو برخو په رهبري کې د زیارکبنسو پراخو پرګنو فعاله او نېغ ګډون څخه عبارت دی. د پرولتاریا

دیکتاتورې د سوسیالیستي ټولنې د بنسټ جوړلو وسیله ده. پرولتاریایي دولت د یوه سوسیالیستي اقتصاد د منځ ته راوړلو په لار کې هلې ځلې کوي او اقتصادي برخو کې د دولت د عملي کړنو په پایله کې د تولیدي اړیکو یو نوی سیستم منځ ته راځي. د تولید پر وسایلو سوسیالیستي مالکیت او د هغو خلکو منځ کې چې زبېناک نه خلاص شوي سوسیالیستي متقابل مرسته، له سیالی نه ډکه ملګرتیا او همکاري، د دغو اړیکو بېخ او بنسټ جوړوي.

ث- د سوسیالیستي انقلاب د پراختیا او بشپړتیا بنسټیز قوانین او د سوسیالیزم رغاونه:

سوسیالیزم ته د پانګوالي لېږد د هغو قوانینو پر بنسټ عملي کېږي چې د سوسیالیزم پر لور، ټولوبشپړتیا موندونکو هېوادونو کې یوشانته دي، دغه قوانین په لاندې ډول دي:

۱- د پرولتاریا په وسیله د سیاسي واک تر لاسه کول او د کمونیست ګوند تر مشر تابه لاندې د پرولتاریا د دیکتاتورې ټینګېدل.

۲- د د ډېریو بزګرو او نورو زیارکبنانو سره کارګرې طبقې پیوستون.

۳- د پانګوالی د مالکیت له منځه تګ او د تولیدپر اصلي وسایلو ډله ایز مالکیت ټینګښت.

۴- په سوسیالیستي کوپراتیفونو باندې دکرني کرار کرار بدلون.

۵- پروګرام سره سم دملي اقتصاد پراختیا او وده او د سوسیالیزم او کمونیزم د رغاونې پر لور د هغه لارښوونه او د زیارکبنود ژوند کچې لوړېدل.

۶- په ایډیالوژي او فرهنگ کې د انقلاب او د ډېری روڼ اندو د روزنې له لارې چې ځانونه یې د کارګرې طبقې او ټولو

زیاړکښانو او د سوسیالیزم موخو ته ځانگړي کړي، د سوسیالیستي انقلاب سر ته رسول.

۷- د ملی زورزیاتو له منځه وړل او په یو هېواد کې د مېشتو ټولو ملیتونو منځ کې د مساوي حقوقو او دوستانه اړیکو ټینګښت.

۸- د سوسیالیستي دولتونو ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا او د کورنیو او بهرنیو غلیمانو په وړاندې د سوسیالیزم د لاسته راوړنو څخه دفاع.

۹- د سوسیالیستي هېوادونو کارگري طبقې او نورو هېوادو د پرولتاریا یعنی پرولتاریايي انترناسونالیزم منځ کې یووالی.

د مارکسیزم - لنینیزم پر بنسټ د سوسیالیستي انقلاب د پراختیا او بشپړتیا او د مارکسیزم-لنینیزم پر اساس او بنسټ د سوسیالیزم رغاونه، په سوسیالیستي هېوادونو کې د کمونیست گوندونو د سیاست اصلي منځ پانگه (محتوی) جوړوی. لپکن د سوسیالیزم د جوړښت ډولونه او طریقي د هر هېواد تاریخي عیني شرایطو ته په پام سره کېدای شي یو تر بله توپیر لري خو په اصل کې دټولو موخه د سوسیالیزم ودانول دي.

ج- د لېږد د پړاو اقتصاد:

د لېږد د پړاو اقتصاد ته پانگوالي یا سوسیالیستي اقتصاد نشي ویل کېدای بلکه د دواړو څخه یو ترکیب دی. دا اقتصاد د اقتصادي بېلا بېلو برخو پر بنسټ ولاړ دی. کېدای شي د مختلفو هېوادو اقتصادي برخې، د لېږد په پړاو کې، ډول ډول وي خو هر یو هېواد چې د لېږد پړاو ته ورننوزي خامخا به د دريو اساسي برخو لرونکی وي. سوسیالیستي برخه، کوچنی پلورتوکیزه برخه او کاپیټالستي برخه.

۱- سوسیالیستی برخه:

هغه لومړنی او لوی ګام چې د پرولتاریا دیکتاتورۍ یې د اقتصاد په برخه کې اخلې د سوسیالیستي ملي کولو له لارې د ملي اقتصاد د مشر تابه مقام ترلاسه کول دي. سوسیالیستي ملي کول، د زبېناکګرو طبقو د شتمنیو مصادره کول او په دولتي یا سوسیالیستي شتمنیو (د عامو خلکو شتمنی) د هغو اړول دي. د تولید د وسایلو سوسیالیستي ملي کول د پانګوالې ټولنې اصلي تضاد، یعنې د تولید ټولنیز خصلت او د تولید پر وسایلو د خصوصي مالکیت تر منځ تضاد، په دې اقتصادي برخه کې تر ډېرې کچې پورې حلیری. دا ګام تولیدي اړیکې د مولده ځواکونو سره همغاړې کوي او د هغو د ودې په لار کې شته خنډونه له منځه وړي. ملي کول، لومړی په درنو صنایعو، بانکونو، د اوسپنې په لارو، دارپکو په وسیلو، سوداګریزو مؤسسو او نورو کې پلې کېږي او کرهڼه هم دځمکې له شرایطو سره سم ملي کېږي. په دې ډول سوسیالیستي دولت د یوې داسې برخې په جوړولو لاس پورې کوي چې پخوا یې په ملي اقتصاد (پانګوالې ټولنې) کې شتون نه درلود چې هغې ته سوسیالیستي برخه وایي. سوسیالیستي برخه د لېږد پړاو په اقتصاد کې لارښوونکی رول لوبوی. ځکه دا برخه د ملي اقتصاد اصلي څانګې او ترټولو مدرن تخنیکي وسایل په واک کې لري. په سوسیالیستي مؤسسو کې د انسان نه د انسان زبېناک نشته او د کار ځواک د پلورتوکي په بڼه نه راڅرګندېږي هغه څه چې په سوسیالیستي برخه کې تولیدېږي په ټولې ټولنې پورې اړه لري.

۲- د کوچنیو پلورتوکو برخه برخه:

وړوکې پلورتوکېزې برخې کې، بزګران (پرته د کوپراتیفونو)، کسبګران او هغه صنعتګران شامل دي چې اقتصاد یې دمحدودو

خصوصي توليدي وسايلو، د نوموړو د شخصي کار، پر بنسټ ولاړ دی. د لېږد د پړاو په لومړيو، په تېره بيا په هغو هېوادو کې چې ملي پانگوالی ډېره وده نه ده کړې، وړوکې پلورتوکيزه برخه د نفوس ډېری برخه رانغاړي. وړوکې پلورتوکيزه برخه د سوسياليزم درغاوې په بهير کې د کوپراتيفی شرکتونوله لارې، ورو ورو په سوسياليسټی توليد بدليري.

۳- کاپيټاليسټي برخه:

په کاپيټاليسټي برخه کې، لا هم د پانگوالي توليد طريقه شتون لري، ځکه سوسياليسټي دولت نشي کولای او نه بنايي يو وار د هېواد ټول اقتصادي سيستم په بل مخ واړوي. کاپيټاليسټی برخې کې هغه اقتصادي مؤسسات شامل دي چې د توليد پر وسايلو دخصوصی مالکيت او مزدوري کار پر بنسټ ولاړ دي. دا برخه په کليو کې د شتمنو بزگرو (کولاکانو) او په بنارونو کې د پانگوالي منځکوره مؤسسو د خاوندانو نه چې تر اوسه لا ملي شوي نه دي، جوړپري په دې برخه کې لا هم زبېساک شته او د کار ځواک دپلورتوکوپه بڼه دی. سوسياليسټی دولت په لومړي سر کې کاپيټاليسټی برخې دپاره خنډونه را منځ ته کوي او په تېره بيا په دې برخه کې، د کارگروزيات زبېساک له منځه وړي او ورو ورو د دوي په وضعيت کې لا بڼه والی راولي او بيا د لازمو شرايطو په برابرېدلو سره، چې ترټولو مهم يې د سوسياليسټی برخې وده ده، دغه برخه په بشپړه توگه له منځه وړي.

۴- د هېواد سوسياليسټي صنعتي کول:

سوسياليزم ته د رسېدو دپاره لازمه ده چې د لېږد پړاو، د اقتصاد کاپيټاليسټی او وړوکې پلورتوکيزه برخه له منځه لاړه شي. د دې برخې د له منځه وړلو يوازنی لاره په سوسياليسټی طريقې د هېواد صنعتي کول دي. پانگوالي معمولاً په ډېری هېوادو کې

یوازې د اقتصاد هغه څانګې صنعتي کوي چې ډېرې ګټې ورته راوړي. له دې کبله ځینې هغه هیوادونه چې د لیبرد پړاو ته ننوځي، لا هم د صنعت له پلوه په ډیرو برخو کې کمزوري او بې وسې دي، په داسې حال کې چې د هیواد سوسیالیستي صنعتي کول، د اقتصاد د ټولې څانګې د لا پراخه صنعتي کولو پر لور بیایي سوسیالیستي دولت، د پانګوالي پر خلاف لومړی د درنو صنایعو په پراختیا لاس پورې کوي او بیا د دغو صنایعو د پراختیا سره جوخت سپکو صنایعو ته هم وده ورکوي. له بل پلوه د هیواد د صنعتي کولو لمن د ښارونو نه کلیو ته غځوي او د میکانیزه او مدرنې کرکيلې بنسټ ږدي. د هېواد صنعتي کول په ټولو هېوادو کې د سوسیالیزم رغاوونې تر ټولو مهمې بنسټیزې ستنې ګڼل کېږي.

۵- د کرنې سوسیالیستي اوښتون:

لومړی ګام چې پرولتاریایي دولت یې د کرنې په برخه کې پورته کوي، د زېښناکګرو د ځمکو مصادره او بزګرو ته د هغوسپارل دی. خو د ځمکې تر مصادره وروسته د اقتصاد واکمن ډول تر یوې مودې پورې د بزګرو وړوکي او خصوصي تولید دی، ځکه سوسیالیزم په دوو بشپړو متضادو ستونو (سوسیالیستي برخه او وړوکي پلورتوکیزه برخه) رغېدلای نشي. یله دې کبله د کرنې ماهیت هم باید بدلون او د سوسیالیستي بڼې په لور بشپړتیا ومومي. د دې موخې سرته رسېدو دپاره، سوسیالیستي دولت د کټوپراتیفونو په جوړولو لاس پورې کوي. کټوپراتیفونه یوه اشتراکي باندې ده چې د یو یا څو کلیو بزګران سره راټولوي. بزګران، کټوپراتیفونو ته په ورننوتلو سره د تولید بنسټیز وسایل یعنې د کرنې وسایل، څاروي، زړی (زڼی)، د عمومي څارویو د اړتیا وړ واښه او د بانډو ودانۍ اشتراکي کوي. په داسې حال کې چې

ځمکه په ټول ملت پورې اړه لري، سوسیالیستي دولت یې تر هغه وخته پورې چې کوپراتیفونه شتون ولري د دوي په واک کې ورکوي. کوپراتیفونه او ټوله شتمني یې د بزگرو ده. د دې کوپراتیفونو عاید د بزگرو د کار په انډول، د دوی منځ کې وپشل کېږي. د کرنې اشتراکي او میکانیزه کول د کلیو په اقتصاد، ژوند او فرهنگ کې بنسټیز بدلون او تغیر راولي او د بزگرو کار لا آسانه او گټور کېږي. سوسیالیستي دولت هم د کرنې فني وسایلو، ماشین آلاتو، فالتو وسایلو، کیمیاوي سرې او د تولید نورو وسایلو ته، د کټوپراتیفونو اړتیا لرې کوي او په سلگونو زره د کرنې ماهرین روزي او د لگښت وړ صنعتي محصولات کلیو ته استوي. له همدې امله، بزگر په ډله ایزو لویو بانډو کې غږیتوب د ځانگړو وړو بانډو د ادارې په پرتله غوره گڼي او عملاً په کرڼه کې د ځانگړې وړوکې برخې د له منځه تللو لامل کیږي.

چ- د لېږد پړاو کې د ټولنې مخبنا:

۱- د پرولتاریا دیکتاتورۍ: د پرولتاریا دیکتاتورۍ موضوع، د اهمیت اود وخت له پلوه، په نورو بدلونونو باندې د لومړیتوب له کبله، مخکې وڅېړل شوه.

۲- طبقاتي ترکیب: په دې پړاو کې د ټولنې طبقاتي ترکیب، د پانگوالې ټولنې په پرتله بشپړ بدلون موندلی دی. په پانگوالې ټولنې کې کارگره طبقه د ظلم او زبېساک لاندې وه. دلته، د پرولتاریا دیکتاتورۍ د ټینگښت نه وروسته د مشر تابه رول لوبوي. په بله ژبه، په واکمنې طبقې بدله شوې او د سوسیالیستي دولت له لارې د نورو زیارکښانو په ملگرتیا د سوسیالستي تولید د وسایلو څارڼه کوي. بزگران د سترو مالکانو د تړلتیا نه خلاص شوی او سوسیالیستي دولت ورته ځمکه ورکوي. د پرولتاریا دیکتاتورۍ د کولاکانو د زبېساک په وړاندې ددوی

ملاټر کوي او دمرستندويه يا کوپراتيفی شرکتونو په جوړولو کې ور سره مرسته کوي. سوسیالیستی دولت د لېږد په پړاو کې د بزگرو سره په خپلو اړیکو کې لنینی فرمول سره سم چلند کوي: "منځکوره بزگرو سره یووالی، په نیستمو بزگرو ډډه لگول او د شتمنو بزگرو ضد مبارزه".

د ټولنې اصلی طبقې، کارگر او بزگر جوړوي خو پرولتاریا د نورو زیارکینو لکه انقلابي روڼ اندو، کسبگرو او نورو سره پیوستون ټینګوي او د دوي د ځواک نه گټه اخلي. بورژوازي د سیاسی ځواک ترختمېدو او د تولید پر اصلی وسایلو مالکیت د لاسه ورکولو له امله نوره دټولنې واکمنه طبقه نه جوړوي خو تر ډیرې مودې پورې پاتې کېږي. ځکه وړوکی پلورتوکیزه تولید پرله پسې، په پراخه کچه پانګوالي عناصر منځ ته راوړي او سربېره پر دې بورژوازي د واک د لاسه ورکولو وروسته، لا هم د نړیوالې پانګوالی له ملاټر نه برخمنه ده او تل هڅه کوي چې د لاسه تللي څیزونه، په هر ډول چې وي، بیا ترلاسه کړي.

۳- طبقاتی مبارزه:

پانګوالی نه سوسیالیزم ته د لېږد (یون) پړاو کې طبقاتي مبارزه خامخاترسره کېدونکی چار دی. راپرځیدلې بورژوازي نشي کولای دا حقیقت ومني چې نوره واکمنه نه ده او باید دخپل شان او دبدبې نه ډک او پاڅکی (طفیلی) ژوند نه لاس پریمنځي. بورژوازي چې په هېڅکله هم د پرولتاریا د بري وړاند وینه نه کوله د انقلاب نه وروسته، حیرانه لالهانده پاتې ده او نشي کولای خپله ماتې ومني. په یو دغشان حالت کې د واک بېرته لاسته راوړلو دپاره له هرې وسیلې نه گټه اخلي. دغه طبقه د خپلو اقتصادي امکاناتو نه، د روڼ اندو پاسني قشر، دولتي لوړ پوړو چارواکو، د

اردو پخوانو قوماندانانو او داسې نورو نه گټه اخلي او سربېره پر دې د پرديو امپرياليسټانو نه هم د مرستې غوښتنه کوي او له هغوي نه غواړي چې پر سوسياليسټي دولت او هېواد باندې تيری وکړي. په دې اساس د انقلاب تربري وروسته هم مبارزه په نوې بڼه دوام مومي. په بله ژبه، د پرولتاريا ديکتاتوري، طبقاتي مبارزه له منځه نه وړي بلکه په نوې بڼې يې څاری. خو د طبقاتي مبارزې دا بڼه د هغې مخکنيو ډولونو سره توپير لري، ځکه دلته پرولتاريا او هملاسي يې واکمن ځواکونه دي او بورژوازي چې يو ارتجاعي ځواک دی، نسکوره شوې ده. لنين وايي د لېږد پړاو بايد د مرگونې پانگوالی او نوی راپورته شوي کمونيزم منځ کې د مبارزې پړاو وي، په بله ژبه دلېږد پړاو دنوي بريالي شوی خو کمزوره کمونيزم او دماټې خوړلې پانگوالی ترمنځ چې له منځه نه ده تلې يوه مبارزه ده. د پورتنی یاد شوی تضاد سربېره د لېږد پړاو کې نور تضادونه هم شته لکه د ښار او کلی تر منځ تضاد، د فکري او بدني کار منځ کې تضاد، د نيستمونو بزگرو او شتمنونو بزگرو منځ کې تضاد او داسې نور چې په کراره د سوسياليزم وروستني ټينگښت په بهير کې له منځه ځي.

فرهنگي انقلاب:

فرهنگي انقلاب د سوسياليسټي انقلاب، نه بېلېدونکې برخه ده او مانا يې دبشپړنوي او عالي يعنې سوسياليسټی فرهنگ بنسټ ايښودنه اومنځ ته راوړنه زيارکښو پرگنو دپاره د دغه سوسياليسټی فرهنگ او ايډيالوژي دخپلولو لپاره دهر اړخيزه شرايطو برابرول دي. د سوسياليسټي انقلاب په پايله کې واکمن ځواک، د پرولتاريا او متحدينو لاس ته ورځي. نوې توليدي طريقه، توليدي اړيکې (بېخښا) د مولده ځواکونو او د سوسياليسټی دولت د پرله پسې ودې سره متناسب ټينگېږي.

سوسیالیستي نوی فرهنگ پر دې ټینگ بنسټ باندې ودانیدلای شي. فرهنگي انقلاب یعنی د خلکو د پږگو د فرهنگ او پوهې هر اړخیزه لوړتیا او د دوي د طبقاتي او ایډیالوژیکي غلیم پر ضد مبارزې لپاره د دوي سمبالول. فرهنگي انقلاب مختلف اړخونه لري چې په لنډه یې خپرو:

۱- د عالی کیفیت لرونکې او په ریښتني معنو کې ولسي او ټولیزه ښوونه او روزنه. د نالوستي (بېسوادی) چټک او بشپړ له منځه وړل او د ټولني ټولو غړو لپاره دوړیا او وچ زور تحصیل برابرول او کرار کرار د دغو زده کړو کچه تر لوړو تحصیلاتو پورې اوچتول. جوتنه ده چې د زده کړې موسسو، مدرسو، ښوونځیو، پوهنتونونو او په هغو پورې اړونده موسسو ډېر پراخه جوړښت د فرهنگي انقلاب مادي او لازمه برخه ده.

۲- ولسي سیاسي روزنې، علمي نړۍ لید (مارکسیزم - لنینیزم) خپلولو او د ټولو زیارکښو د سیاسي پوهې کچې لوړولو دپاره پراخه او پرله پسې کار. د کار د نوې روحیې او انساني لوړو صفتونو او اخلاقي اصولو روزنه او د تېرو طبقاتي ایډیالوژيو دټولو پاتې شونو کرار کرار له منځه وړل.

۳- د نوی طرز روڼ اندو او ماهرینو پراخ لمنه روزنه چې په بشپړه توگه د خلکو پږگو او نوي سوسیالیستي نظام پورې تړلي دي. دا د فرهنگي انقلاب د مهمو اړخونو څخه یواړخ دی چې په خپله د بېساري او پراخه مادي شرایطو منځ ته راتللو اړتیا لکه د لوړو زده کړو او پوهنتونونو د موسساتو، د څېړنیزو او فني موسساتو او نورو لازمو تأسیساتو ورځ په ورځ زیاتېدونکې پراختیا ته اوهمدارنگه ټول هېوادکې په پراخه کچه دښوونیزو کادرونو روزنې دپاره او د څېړنیز، هنري، ادبي فعالیتونو د خپلولو دپاره. د سوسیالیستي هېوادونو بېساري او ډیرې سترې لاسته راوړنې په

نوموړو ټولنو کې د فرهنگي انقلاب دپلي کېدلو څرگندې نښې دي.

۴- په ټول هېواد کې د مختلفو ولسونو منځ کې او د نړۍ په کچه دهېوادونو منځ کې د فرهنگي همغاړي د کچې برابرول. د دې دپاره د لازمو شرايطو برابرول چې ټولې علمي، هنري او ادبي لاسته راوړنې او ټول فرهنگ د زيارکښانو په لاس کې وي او د ولسونو د پوهې عامه سطحه په يو شان لوړه شي. د کتابتونونو، موزيمونو، تياتر او سينما، د کنسرت او نندارو سالونونو د تاسيس، د ټولو خلکو دپاره د راډيو او تلويزيون نه د پراخه گټې اخيستني د امکان برابرول. په سيمو، ښارونو او کليو کې د ليليو او فرهنگ خونو تاسيس او په يو هېواد کې په شته ټولو ژبو د کتابونو، ورځپاڼو او خپرونو بېساري او پراخه چاپول، دا ټول د دغو کړنو برخه ده.

د فرهنگي انقلاب هميشني پرمختگ سره د هېواد د بېلابېلو سيمو فرهنگي وروسته والي له منځه ځي او په ټولو سيمو کې فرهنگي سطحه يو شان پرله پسې لوړېږي. تيرې ټولې فرهنگي مثبتې او گټورې لاسته راوړنې جذب کېږي او لېسپرتيا مومي. سوسياليستي فرهنگ په حقيقت کې د بشري فرهنگ د بشپړتيا، ډېرلوړ او نوي پړاو دی او د بشر د تېر فرهنگ ټولې گټورې لاسته راوړنې ساتي او پراختيا ورکوي.

ح- د سوسياليزم برياليتوب:

په اقتصادي، سياسي او فرهنگي برخو کې انقلابي بدلونونه چې د لېږد په پړاو کې رامنځ ته کېږي، سوسياليستي برخي ته برياليتوب ور په برخه کوي او په دې ډول سوسياليزم پياوړتيا مومي. د سوسياليزم بری په دې معنا دی چې د توليد پر وسايلو خصوصي مالکيت له منځه تللی او د انسان له خوا د انسان

زبېبناک په تاریخ کې د لومړي ځل دپاره ورک او نابودېږي. د سوسیالیزم بری په دې مانا دی چې سوسیالیستی دولت د پروگرام سره سم د هېواد د ټول اقتصاد لارښوونه کوي. په تولید کې سیالي، گډوډي، د وزگارتیا بحران او نور د تل دپاره له منځه ځي. په سوسیالیزم کې عایدات، د خلکو منځ کې د دوي د کار د کمیت او کیفیت پر بنسټ، ویشل کېږي او "د هر چا نه د هغه د استعداد په اندازه او هر چا ته د هغه د کار په اندازه" اصل ټینګېږي. دا اصل دخپل کار حاصل ته دخلکو لیوالتیا راپاروي او په پایله کې فردي او ټولنیزې گټې په ډېره بڼه ممکنه طریقه یو له بله سره سمون مومي.

د سوسیالیزم ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا

۱- په سوسیالیزم کې مولده ځواکونه: په سوسیالیستي ټولنه کې د مولد ځواکونو ځانگړی خصلت، د ملي اقتصاد په ټولو څانگو کې ماشینی ستر تولید دی چې د تکنالوژي ترټولو لوړې بڼې او د زبېبناک نه خلاصو کارگرانو د کار پر بنسټ ولاړ دی.

الف- فني پرمختگ:

په سوسیالیزم کې د تخنیک د پرمختگ اساسي لارې په دې ډول دي: د تولید پراختیا او بشپړتیا؛ د کار ماشینی او اتوماتیک کول؛ د برېښنا او اتومي انرژي د ځواک استعمالول او د تولید په بهیر کې د کیمیا نه پراخه گټه اخیستنه. په دغه چار کې د باصرفه او زیات تولید کوونکو ماشینونو اختراع او ورڅخه گټه اخیستل، د کانونو د ویستلو طریقه سمول او د اومو او نورو موادو څخه گټه اخیستل، دنوو اومو موادو اونورو موادو منځته راوړل، د تودوخې د ځواک او نورو تولیدي بهیرونو د چټکوونکو وسایلو

اوداسې نوروخخه گټه اخیستل شامل دي. د کار بهیر ماشینی (میکانیزه) کول یعنی د لاس د ځواک پر ځای د ماشین نه گټه اخیستل، د انسان کار آسانوي او د سوسیالیستي اقتصادي چټکې ودې او د تولید حاصل ورکولو د لوړتیا سبب ګرځي. په سوسیالیزم کې، اقتصادي ټولې خانګې (آره یا اصلی او غیرآره یافرعی) ماشینی کبیري او د اقتصادي خانګو ماشینی کېدل د دوي اتوماتیک کولو دپاره لارې چارې برابروي. "اتوماتیزېشن" د ماشین نه د گټې اخیستنې اوچت پړاو دی او د اتوماتیکي کېدو موخه د اتوماتیکو ماشینونو نه گټه اخیستنه ده چې لاسي کار په بشپړه توګه له منځه وړي. د ماشینونو اتوماتیکي کېدلو سره دکارګر ځواک د لګښت کچه کمېږي او تولید زیاتوالی مومي په دې ترڅ کې په دغه راز کارخانجاتو کې د کار دپاره د کارګرولازم شمېر هم کمېږي او پایله کې د دغو کارګرو د ځواک خخه دتولید په نورو برخو کې گټه اخیستل کېږي چې ورسره د ټولې ټولنې په کچه د کار په حاصل ورکونه کې د پام وړ زیاتوالی راځي. تولیدی بهیرونو ماشینی او اتوماتیکي کېدل، په تولید کې د برېښنا د ځواک نه د پراخې گټې اخیستنې سره ټینګ تړاو لري. «کمونیزم مساوی دی، د ټول هېوادد الکتریفیکیشن سره» "لنین". په اوسنۍ ټکنالوژي کې، د برېښنا صنعت د انرژي ډېره مهمه سرچینه ګڼل کېږي، له دې کبله په سوسیالیستي ټولنو کې د ستر لنین د طرحې پر بنسټ، د صنعت دغه خانګه د نورو صنایعو د ودې لپاره د ستن او بنسټ په بڼه رامنځ ته کېږي او په ټولو اقتصادي برخو کې ورنه پراخه گټه اخلي. په فني پرمختګ کې بل لوي عامل د کیمیا خخه گټه اخیستنه ده. د کیمیا علم انسانانو ته دا امکان ورپه برخه کوي چې د توکو خاصیتونو ته بدلون ورکړي او داسې توکي جوړکړي چې اصولاً په طبیعت کې شتون نه لري.

په بله ژبه د فلز په ویلې کېدو، د ماشینونو په جوړېدو، د برېښنا په صنعت، کرنې، لیږد رالیږد (حمل و نقل)، ټولنیزې روغتیا او نورو کې پرمختګ د کیمیا نه د ګټې اخیستلو پرته شونی نه دی. په همدې سبب وروستی خبره داده چې سوسیالیزم کې له هغې نه هر اړخیزه پراخه ګټه اخیستل کېږي. په فني پرمختګ کې بل لوی عامل، چې په نږدې راتلونکي کې د سوسیالیستي ټولنو په صنعتي ډېرو خانګو کې د انرژي تولید د سرچینې په توګه منځ ته راځي، د اتومي انرژي نه ګټه اخیستل دي.

ب- د سوسیالیزم مادي او فني بنسټ:

د ټولنې مادي او فني بنسټ د مولد ځواکونو د پراختیا او تکامل د کچې او ورسره د تولیدي اړیکو د سمون له اندازې سره تړاو لري. د سوسیالیزم مادي او فني بنسټ په صنعت کې د تمرکز، تخصص او تعاون د کچې له مخې ټاکل کېږي. د یوه ستر واحد په یو تولیدي بهیر پورې تړلوصنعتي خانګو ترکیب ته تمرکز ویل کېږي. دغه واحد ته په اصطلاح کې "کمباین" وایي. د ساري په توګه د فولادو کمباین د اوسپنې او فولادو جوړولو ټول پړاوونه را نغاړي. په بله ژبه هغه ټولې کارخانې چې د اوسپنې او فولادو په جوړولو کې ونډه لري، دفولادو کمباین نومول کېږي. لکه د اوسپنې او فولادو جوړولو سترې کارخانې، د کانونو د را اېستلو مؤسسات، د ډبرو د سکرو تولیدوونکي مؤسسات، د فولاد جوړونې په کارخانو پورې تړلې پتروشیمي صنایع او داسې نور، ټول د فولادو کمباین برخې دي. په یو کمباین پورې تړلو مؤسساتو منځ کې د کار وېش، تخصص بلل کېږي داسې چې په یو کمباین کې هره برخه یو ځانګړی تولیدي عمل سرته رسوي. د مؤسساتو منځ کې د کار وېش ددې لامل کېږي چې هر یو یې د کورنۍ خپلواکي په لرلو سره د خپل تخنیک، نوو اختراعاتو او د متخصصو کارګرو

روزنې د کچې لوړولو کې هڅه وکړي. او په پایله کې دخپلې موسسې دکار حاصل زیات کړي، په داسې حال کې چې په یو کمباین پورې تړلي مؤسسات دنسبي خپلواکي لرونکي دي، یوتربله ټینګ تړاو هم لري. دغه تړلتیا د همچاري او مرستی) سوسیالیستي کوپراتیف (له لارې د بېلابېلو مؤسساتو منځ کې راپیدا کېږي. همچاري او مرسته د هغو اړیکو په مانا ده چې د سمو پروگرامونو له مخې د هغو مؤسساتو منځ کې چې په ګډه سره ځانګړی تولید کوي، ټینګېږي. دغه مؤسسات یو تربله د مرستې په ترڅ کې د یو بل په کار کې لاسوهنې څخه ځان ساتي او د تولید بهیر د چټکې ودې لامل کېږي. تخصص او مرسته نه یوازې د یو سوسیالیستي هېواد دننه بلکه د سوسیالیستي کمپ منځ کې هم د موخې سره سم ترسره کېږي.

پ-کارګره طبقه د تولید د اصلي ځواک په توګه:

د ملي اقتصاد په ټولو برخو کې د تولید ستر ماشینی او فني پرمختګ زیات شمېر ماهر و متخصصو کارګرو ته اړتیا لري. سوسیالیستي ټولنه د کره موخې سره سم کارګر روزي او د سوسیالیزم او کمونیزم د جوړوونکو تر کچې پورې یې لوړوي. دغې موخې ته رسېدو دپاره سوسیالیستي دولت د ټولو شتو امکاناتو څخه ګټه اخلي لکه د تولیدي سترو مؤسساتو په څنګ کې، چې کارګرو ته د علومو او مدرنې پوهې د زده کړې او عام فرهنگ د کچې د لوړتیا په چارو بوخت دي، د اجباري زده کړو، مختلفو فني ټولګیو تاسیس، د هنر ځایونو او حرفوي فني پوهنځیو منځ ته راتګ. په دې ډول کارګره طبقه په سوسیالیستي ټولنه کې ځانګړی او عالي شخصیت مومي او ترپخوا زیات د ټولنې د اصلي رغانده او لارښوونکي ځواک په توګه راڅرګندېږي.

۲- په سوسیالیزم کې تولیدي اړیکې: په سوسیالیزم کې د

تولیدي اړیکو بنسټ، د تولید پر وسایلو ټولنیز ملکیت رامنځ ته کوی، د تولید پر وسایلو او مصرفي توکو باندې ملکیت تل ؤ او وی به. هغه څه چې بدلون مومي، د دې ملکیت بڼه ده، کمونیستان باور لري چې باید د خصوصي ملکیت بڼه له منځه لاړه شي او پر ځای یې ټولنیز ملکیت کېږي، دوي هېڅکله دا نیت نه لري چې د ملکیت مفهوم په ټولیزه توګه له منځه یوسي. مارکس او انگلس لیکي: "په ټولیزه توګه د ملکیت له منځه وړنه د کمونیزم ځانګړی خصلت نه دی بلکه هغه بوژوازي ملکیت دی چې په پام کې یې لری." په سوسیالیزم کې د تولید وسایل هغو خلکو پورې اړه لري چې کار کوي او پر دې اساس د پانګې او زېښناک د وسیلې په توګه خپل شتون دلاسه ورکوی. د تولید پر وسایلو باندې سوسیالیستي مالکیت، د تولید په بهیر کې د خلکو ددوه اړخیزو اړیکو د خصلت ټاکونکی دی. دغه اړیکې د زېښناک نه د خلاصو خلکو منځ کې د سوسیالیستي دوه اړخیزې مرستې او د ملګرتیا همکاري او «هرچاته د ده د کار پر اساس» د اصل سره سم د زیارکښو په ګټه د تولیداتو پر ویش ولاړ دي. سوسیالیستي اړیکې د پانګوالې ټولنې نه پخلا کېدونکې تضاد (د تولید ټولنیز خصلت او د تولید پر وسایلو د خصوصي مالکیت تر منځ تضاد) له منځه وړي، په بله ژبه د سوسیالیزم د ټینګښت په پایله کې تولیدی اړیکې د مولده ځواکونو د پرمختګ سره همغاري کېږي. په سوسیالیزم کې تولیدي اړیکې تل بدلون مومی او د مولده ځواکونو د پرمختګ سره ځان سموي. د دې مسألې لوي دلیل، په ډېره لږه ممکنه موده کې د سوسیالیزم د کمپ حیرانوونکې پرمختګ دی.

د سوسیالیستي شتمني دوه ډولونه: په سوسیالیزم کې ټولنیز ملکیت په دوه ډوله دی: ۱- د دولت شتمني یعنې د عامو خلکو شتمني ۲- د تعاوني موسساتو ملکیت.

دوه ډوله سوسیالیستي مالکیت د دوه ډوله سوسیالیستي موسساتو پر شتون - دولتی او تعاونی - باندې دلالت کوي چې دواړه ډوله د ورته ماهیت لرونکي دي. ځکه: لومړی، د سوسیالیستي مالکیت دواړه ډوله د تولید پر وسایلو ټولنیز مالکیت پر بنسټ ولاړ دي؛ دوهم، دواړه زبېښاک له منځه وړي؛ دریم، د دواړو د اقتصادلارښوونه د پلان او برنامې پر بنسټ کېږي؛ څلورم، دواړه «هرچاته د ده د کار پر بنسټ» د اصل څخه تابعیت کوي. سره له دې چې د مالکیت د دغو دواړو ډولونو منځ کې ورته والی شته، یوله بل سره توپيرونه هم لري. دغه توپيرونه د تولید پر وسایلو د ټولنیز توب د کچې پر بنسټ ولاړ دي. ځکه تعاوني ملکیت یوډله ییز ملکیت دی. یعنې تولیدي وسایل چې د یو تعاون په واک کې دي په ټولیزه توګه ټولو خلکو پورې اړه لري. تعاوني محصولات یوازې په هماغه تعاون پورې اړه لري. د مولد ځواکونو پراختیا او بشپړتیا سره تعاوني ملکیت، دپوهې او د کمونیست ګوند او سوسیالیستي دولت دکره (دقیقې) نخشې سره سم، سوسیالیزم نه کمونیزم ته د لېږد په وخت کې، په بشپړ ډول له منځه ځي.

په سوسیالیزم کې ځاني (شخصي) ملکیت: په سوسیالیزم کې دتولید وسایل او محصولات ټولنیز ملکیت ګڼل کېږي. د دې محصولاتو یوه برخه چې مصرفي توکي دي د زیارکښو منځ کې د دوی د کار د څومره والی او څرنګوالی سره سم وېشل کېږي او د خلکو ځاني ملکیت ګرځي. نو په سوسیالیزم کې د محصولاتو هغه برخه چې د ځاني لګښت د پاره جوړېږي د ځاني ملکیت په مانا ده. همدارنګه په سوسیالیزم کې، د وګړو ګټه اوسپما، استوګن ځای، د کور وسایل او هغه توکي چې د کور د لګښت او سوکالي د پاره لازم دي، شخصي ملکیت ګڼل کېږي. د

سوسیالیستي تولید موخه د خلکو د ژوند د کچې لوړول دي. د دې موخې پرمختګ به د وګړو شخصي ملکیت ته پرله پسې وده ورکړي. خو سوسیالیستي دولت د دې چار د مخنیوي د پاره ځینې خنډونه را منځ ته کوي چې تر ټولو لوی یې په دې ډول دي: په سوسیالیزم کې نشي کېدای، ځانی ملکیت د نورو وګړو یا د سوسیالیستي دولت په زیان په کار واچول شي. هغه توکي چې د وګړو ځانی ملکیت دي د پلورلو او پېرودلو وړ نه دي او بله غټه مساله د میراث له منځه وړل دي چې سبب کېږي د یوې ټولني زامن د ورته اقتصادي شرایطو نه برخمن او وګړي د خپلو زامنو د پاره د شتمنیو د راغونډولو په فکر کې نه وي.

د سوسیالیستي تولید موخه:

د سوسیالیستي تولید موخه، د ټولني د ټولو غړو مادي او معنوي اړتیاوې پوره کول دي. سوسیالیستي تولید نشي کولای پرته ددې، بله موخه ولري. ځکه په سوسیالیستي ټولنه کې د تولید پر وسایلو خصوصي ملکیت نشته او په پایله کې د انسان په وسیله د انسان زبېبناک هم شتون نه لري. له دې کبله دهغه څه پر خلاف چې په پانګواله ټولنه کې شتون لري، د سوسیالیستي تولید اصلي خوځنده ځواک د هغو زیارکېنو ګټې جوړوي چې د تولید د وسایلو او محصولاتو خاوندان دي. د سوسیالیزم موخه، د انسان د پاره او د انسان په ګټه تولید دی. که وغواړو چې د سوسیالیزم دغه ځانګړی خصلت د علمي پلوه وڅېړو، باید هغه د «سوسیالیستي اقتصاد بنسټیز قانون» په نوم وپېژنو. دغه قانون، د ټولو اقتصادي قوانینو په څېر، یو عیني او د انسان له ارادې وتلی قانون دی.

د پلان سره سم د سوسیالیستي تولید د بشپړیدلو اړتیا:

پوهېږو چې په پانګوالي سیستم کې، اقتصاد د سیالي او ګډوډۍ

سره مخامخ دی او پرته د پلان څخه بشپړتیا مومي. ځکه پانگوالی اقتصاد له مختلفو واحدونو نه جوړ شوی چې بشپړه خپلواکي لري او له همدې کبله هر پانگوال د ټولني د اړتیاوو په پام کې نیولو پرته په تولید لاس پورې کوي. د یو ځانگړي پلورتوکي د تولید بهیر د بازار تر ډکېدو پورې دوام مومي او په دې حالت کې ده چې پانگوال تولید ودروي. په سوسیالیستي ټولنه کې وضعیت په دې ډول نه دی، ځکه سوسیالیستي اقتصاد راز راز توليدي څانگې لري چې په یو ستر واحد کې سره راغونډ شوي دي. ددغه شان تمرکز په شته والي کې، اقتصادي بشپړتیا، د پلان سره سم، نه یوازې شونې ده، بلکه د یو حتمي قانون په توگه منځ ته راځي، له دې کبله سوسیالیستي دولتونه د دغې «تاریخي اړتیا» په پام کې نیولو سره خپل اقتصاد ته د پلان سره سم وده ورکوي. د پلان سره سم د سوسیالیستي اقتصاد بشپړتیا د ملي اقتصاد د بېلابېلو څانگو منځ کې د انډول جوړولو په مانا ده. د ساري په توگه سپک صنعتونه نه بنایي یو اړخیز او د درنو صنایعو د پرمختگ په پام کې نیولو پرته (لکه چې په پانگوالی کې ترسره کېږي) وده وکړي بلکه باید د دې دواړو منځ کې انډول ټینګ شي.

په سوسیالیستي اقتصاد کې انډولونه:

د ملي اقتصاد متناسب او د پلان سره سم تکامل، هغه وخت شونې دی چې سوسیالیستي دولت د ملي اقتصاد د انډولونو پر پیژندنې بریالی شوی وي. د «انډول» د کلمې نه مقصد د تولیدی بېلابېلو څانگو منځ کې د لازمي همغاري پر کچې پوهېدل دي. د مختلفو انډولونو منځ کې تر ټولو غټ یې چې په حقیقت کې د تولید ټول بهیر ټاکي، د تولید د وسایلو تولید او دمصرفي توکو ترمنځ انډول دی. د دغه انډول د ساتلو د پاره باید د ټولني د لگښت کچه وټاکل شي او د هغې سره سم د تولید وسایل منځ ته

راوړی شي. ښکاره ده چې دغه انډول، تل د ټولنې د ژوند د کچې لوړېدلو او د هغې د لگښت د ډېرېدلو سره بدلون مومي. دوهم انډول د صنایعو او د کرنې د ودې منځ کې دی. سوسیالیستی دولت باید په ټولنه کې د کرنیزو توکو د لگښت کچه وټاکي او بیا په نوموړي انډول، په ټولیزه توګه، صنایعو ته وده ورکړي. نور مهم انډولونه دا دي: د تولید او لگښت منځ کې انډول، د سپما او لگښت منځ کې انډول، د خلکو د نغدې عاید زیاتوالی اود کوچنی سوداګري د ودې منځ کې انډول، د اقتصادي مختلفو سیمو تکامل منځ کې انډول، د کرهڼې مختلفو څانګو منځ کې نسبت او د صنعتي مختلفو موسساتو منځ کې انډول سوسیالیستی دولت د پورته یاد شوو انډولونو په پام کې نیولو سره خپل اقتصادي پروګرامونه تنظیموي او ټولنه خامخا پرمخ بیايي.

ج- د کار د اغېزمنتوب پرله پسې وده، د سوسیالیستي اقتصاد قانون:

په ټاکلي وخت کې د تولید شوي محصول کچه دکار اغېزمنتوب بلل کېږي. مارکس د کار اغېزمنتوب په وده کې مؤثر عوامل په دې ډول بیانوي: د کارګر د مهارت منځنی کچه، د پوهې موقعیت او له هغه څخه د علمي استفادې کچه، د تولید ټولنیز سازمان، د تولید د وسایلو پراختیا او وړتیا او د حاصل ورکونې د ودې طبیعي شرایط. دا د ټولو اقتصادي ټولنیزو جوړښتونو عام قانون دی، خو په پانګوالي او له هغې مخکې ټولنو کې دغه قانون په محدود او ناانډوله توګه عملی کېده، ځکه ټولنې د اغېزمنتوب د ودې لپاره سم پلان نه درلود او دغه قانون ته یې دومره اهمیت نه ورکاوه. په سوسیالیزم کې، د اقتصادي پلان او د کار د اغېزمنتوب په وده کې شته اغېزمنو عواملو ته د بشپړې پاملرنې له کبله نوموړي اقتصادي قانون په عمل کې پراختیا

موندلې او د سوسیالیستي اقتصاد د قانون په توگه ځلېږي. په سوسیالیزم کې، انسان د لومړي ځل لپاره د ټولنو د پراختیا او بشپړتیا په تاریخ کې، د دې اقتصادي قانون نه په بشپړې خبرتیا سره د ټولنې په گټه، په یوې مناسبې طریقې گټه اخلي. د پلان سره سم اقتصاد گټې:

د پلان سره سم اقتصاد په سوسیالیزم کې دوه سترې گټې لري. یوه د مادي سرچینو د ضایع کېدو مخنیوی (د علم، تخنیک او مالي سرچینې) او بله د انساني ځواک د له منځه تللو څخه مخنیوی. په پانگواله ټولنه کې پانگوال معمولاً د علم او تخنیک څخه تر هغې کچې پورې گټه اخلي چې د خپلو سیالانو نه مخ ته شي او دغې موخې ته د لاس رسې په صورت کې نور د علم او تخنیک وروستني تکامل سره مینه نه لري. داسې چې ډېرې هاغه اختراعات او اکتشافات چې د دوي لاس پوڅو پوهانو سرته رسولې د نورو نه پټوي او یا یې امتیاز رانیسی او له منځه یې وړي څو په دې ډول د دوي د سیالانو لاس ته ورنشي. په داسې حال کې چې په سوسیالیزم کې، سوسیالیستي دولت د هېواد د بودجې ډېره برخه د پوهانو په واک کې ورکوي او تل د بېلابېلو لارو څخه د علم او تخنیک پرمختگ سره مرسته کوي. له بل پلوه یو پانگوال تر هغه ځایه پورې انساني ځواک ته ارزښت قایل دی، چې کارخانه یې په کار و ولوېږي. دا چار ددې لامل کېږي چې د پانگوالو ټولنو د انساني ځواک لویه برخه بې گټې له منځه لاړه شي. اقتصادي بحرانونه، په تولید کې گډوډی، سیالی، وزگارتیا او داسې نور، د دې چار لویې پایلې دي. حال دا چې په سوسیالیزم کې سوسیالیستي دولت د پلان سره سم د خپل ضرورت وړ وگړي روزي او په اقتصادي مختلفو څانگو کې یې وپشي. له همدې کبله په سوسیالیزم کې د بېکارۍ، اقتصادي بحران او داسې نورو نښې

نه لیدل کېږي. په سوسیالیستي هېوادو کې د کلني تولید د ودې کچه او په پانګوالي ټولنو باندې یې فوق العاده لوړتیا د مادي سرچینو او انساني ځواک نه په ګټې اخیستنې کې د سوسیالیستي طریقو په سموالي باندې پریکنده دلیل دی. په سوسیالیزم کې د کار خصلت:

کار چې د مادي ارزښتونو د تولید په موخه د خلکو زیار دی د هرې ټولنې اړتیا ده. خو خصلت یې په مختلفو اقتصادي-ټولنیزو جوړښتونو کې پردې اساس چې په دغو جوړښتونو باندې څه ډول تولیدې اړیکې واکمنې دي، توپیر لري. کار کېدای شي په خپله خوښه او آزادانه وي او د ځانی او د ټولنې د ګټې د پاره ترسره شي او یا په زور او د زېښناګرو په ګټه سرته ورسېږي. په پخوانیو یاد شوو ټولنو کې، د کار خصلت اجباري وو او د زېښناګرو په ګټه تمامېده خو په سوسیالیزم کې کار د کس او د ده د ټولنې په ګټه دی.

سوسیالیزم د کار په اړه دخلکو فکر ته بنسټیز بدلون ورکړی او هغه یې د ویاړ، زړورتیا او اتلوالي په وسیلې اړولی دی. په سوسیالیستي ټولنو کې د کار خلاق ماهیت په دې کې دی چې کارګران شخصاً د ماشین آلاتو په اختراع او سمون او په تولیدي بهیرونو لاس پورې کوي. په سوسیالیزم کې هر څوک حق لري چې کار وکړي او کار، تل شتون لري. کارګران هېڅکله د خپلې وزګارتیا او راتلونکي په اړه وپره نه لري. سربېره پر دې چې په سوسیالیزم کې بېکاري نشته، هر څوک باید د خپلې سلیقې او شوق سره سم یو کار غوره کړي. په سوسیالیزم کې لټي او بېکاري ته هېڅ ځای نشته. په سوسیالیزم کې د کار بل صفت، دهغه ټولنیز څرګند خصلت دی. سوسیالیستي دولت د کار د ځواک پریو ځای را غونډولو او د اقتصادي پلانونو پر بنسټ د اقتصادي

مختفلو خانگو د اړتیا په پام کې نیولو سره دهغه په وپش سره د کار ټولنیزخصلت په ډاگه بڼیې.

خ- د کار په بهیر کې سوسیالیستي همچاري او سیالي:

پورته ورته گوته ونيول شوه چې په سوسیالیزم کې کارپه بشپړه توگه څرگند ټولنیز خصلت لري. هرڅوک د سوسیالیستي ټولنې د پرمختگ لپاره کار کوي. د تولید په بهیر کې کارگران د تولید د کچې لوړولو او د ماشین آلاتو حالت ښه کولو د پاره په خپل منځ کې سوسیالیستي سیالي کوي. سوسیالیستي مسابقه یاسیالي د سوسیالیستي همکاري څخه نه بېلېدونکې ده. ځکه یو سوسیالیست کارگر پوره هڅه کوي خو د کار د حالت په سمون او د تولید د کچې په لوړولو سره، ټولنه مخ ته بوځي. یو سوسیالیست کارگر په سوسیالیزم کې د کار لښی طریقي پر بنسټ په داسې حال کې چې سوسیالیستي سیالي کې ونډه اخلي، خپل نور ملگري د دوي د کار د وضعیت د ښه والي د پاره هڅوي او زیار باسي چې په ډله ییزه او لا پراخه کچه ټول پرمخ لاړشي. کارگران په سوسیالیزم کې باید د خپلو غښتلو ملگرو د تجربو نه گټه واخلي او وروستی ډله دنده لري خپلې تجربې په پراخه توگه د ټولو کارگرو په واک کې ورکړي. په سوسیالیزم کې مسابقه یا سیالي، د همکاري او مرستې پرته بل شی نه دی. ځکه د ټولنې په کچه، د تولید د کچې د لوړتیا لامل گرځي او پوهیږو چې په سوسیالیزم کې د تولید د کچې لوړېدل د ټولو خلکو په گټه دي.

ستر لښی سوسیالیستي سیالي د کمونیستي ټولنې د رغاوونې لار گڼله. د سوسیالیستي ټولنې پر خلاف " د پانگوالی په سیستم کې، وگړي یو له بل سره له دښمنی ډکې سیالی سیالی کوی او زیار باسي د نورو په ټټر باندې په پښو اېښودلو سره د ټولنې د گټو پر خلاف خپلې شخصی (ځانی) گټې لاسته راوړي او

هغه څه چې دوي ته ارزښت نلري، د ټولني پرمختگ دی."

د- په سوسیالیزم کې پلورتوکیز تولید:

په سوسیالیزم کې د ټولنیز ملکیت دوه ډوله شتون، لومړنی او تر ټولو مهم عامل دی، چې د پلورتوکیز تولید اړتیا ایجابوي. سربېره پردې، نور عوامل هم شته چې د پلورتوکیز تولید د پاره لازم شرایط جوړوي. دا عوامل په دې ډول لنډولای شو: د کار ټولنیز وېش چې د دوه ډوله ټولنیز ملکیت پر بنسټ منځ ته راځي، د فکري او بدني کار منځ کې توپیر، د ساده او تخصصي کار منځ کې توپیر، د کارگر د کار او دهغه چا په منځ کې توپیر چې په مرستندویه (تعاونی) کې کار کوي. مونږ پوهیږو چې په پانگوالی پلورتوکیز تولید کې، د کار ځواک په پلورتوکي بدلېږي خو د پانگوالی د زبېناک لار اواره شی. حال دا چې په سوسیالیزم کې، پلورتوکیزه تولید (چې د کار ځواک هم رانغاړي) عام اړخ نلري، دلته د پلورتوکیزه تولید د عمل سیمه ټاکلې ده. د ساري په توگه د سوسیالیزم د ټینگښت په وخت کې د کار ځواک نورپلورتوکي نه دی او نه پلورل او پېرودل کیږي، ځمکه د پلورلو او پېرودلو له بهیره وځي او دغه حالت د نورو سوسیالیستي مؤسساتو په هکله هم صادق دی. په بله ژبه نور هغوي معامله کېدای نشي.

د- په سوسیالیزم کې پلورتوکیزه- نغدی اړیکې:

کله چې په یوه ټولنه کې پلورتوکیزه تولید ترسره کېږي، د اقتصادي قوانینو پر بنسټ پلورتوکیزه - نغدی اړیکې هم منځ ته راځي. له دې کبله سوسیالیزم هم دپلورتوکیز-پیسو اړیکو لرونکی دی خو محتوی یې په بشپړه توگه له هغه څه سره چې پخوا موجودو، توپیر لري.

۳- د سوسیالیزم مخبنا:

الف- د سوسیالیستي ټولني طبقاتي جوړښت:

په سوسیالیستي ټینګې شوې ټولنې کې زبېښاکګرې او دښمنې طبقې شتون نه لري او ځای یې داسې طبقو نیولی دی چې د دوستانه او نږدې اړیکو نه برخمنې دي. سوسیالیستي ټولنه د ټولنیزو دوو طبقو (کارګر او بزګر) او یو قشر نه جوړېږي. جوتنه ده چې د طبقې د کلمې پکار وړنه په خپل ذات کې د طبقاتي تضاد یا اختلاف پر شتون دلالت کوي. خو په سوسیالیزم کې ددغو دواړو طبقو تضاد پخلا کېدونکی دی. په سوسیالیزم کې د کارګرو او بزګرو دوو طبقو د شتون لامل، په لومړی درجه، د ښار او کلیو منځ کې د تضاد شته والی دی چې په خپل وار سره د دوه ډوله ټولنیز مالکیت نېغه پایله ده. له بل پلوه د فکري او بدني کار په منځ کې تضاد چې لا هم په سوسیالیزم کې بهېخي له منځه نه دی، تللی، روڼ اندی قشر د نوموړو دوو طبقو څخه بېلوي. په دې اساس د طبقاتو د نابودې او بې طبقې ټولنې دمنځ ته راتګ لپاره، نه ښايي یوازې د زبېښاکګرو طبقو په بشپړه توګه له منځه وړلو بسیاوشی، بلکه باید د ښار او کلیو، د فکري او بدني کار منځ کې تضادونه هم چې په سوسیالیزم کې د طبقاتو د شتون بنسټیز علتونه دي، له منځه یووړل شي. له دې کبله سوسیالیزم نه کمونیزم ته په لېږد کې لازمه ده د دغو تضادونو د لرې کولو د پاره ګامونه اوچت شی.

ب- د ښار او کلي منځ کې د تضاد له منځه وړلو لارې:

په پانګوالي سیستم کې، ښار په بیرحمۍ سره کلي زیښي (استثماروی) او په همدې سبب د ښار او کلي منځ کې تضاد، نه پخلا کېدونکی اړخ لري. سوسیالیزم دنوموړي تضاد، نه پخلا کېدونکی اړخ، له منځه وړي او د ښار او کلي منځ کې نږدې همکاري غواړی. په دې ډول، په سوسیالیزم کې د ښار او کلي ترمنځ تضاد، پخلا کېدونکی دی. په سوسیالیزم کې د دغه تضاد د

شتون بنسټیز لامل، د دوه ډوله ټولنیز ملکیت شتون دی چې د ټولنیز ملکیت ډول پر ښار او تعاوني ډول یې پر کلي واکمن دی. له دې کبله د ښار او کلي تضاد له منځه وړل په دې پورې تړلی دی چې د کلیو تعاوني ملکیت په دولتي ملکیت باندې واوړي. د کمونیزم د جوړښت په بهیر کې په کلیو کې د تخنیکي آسانتیاوو رامنځ ته کول ورو ورو کرڼه د صنعت په یوه څانګه اړوي. د کرنې د ماهیت په بدلېدلو سره د بزګرو د ژوند لارې او د تحصیلاتو کچه او په ټولیزه توګه د دوی د فرهنگ کچه هم بدلون مومي او د ښاري ژوند بڼې ته نږدې کېږي. سترې ودانۍ د ټولو مدرنو وسایلو سره (مرکزګرمي، اوبه، بریښنا، تلیفون او داسې نور) په کلیو کې د بزګرو د سوکالي په موخه جوړېږي. فرهنگي مرکزونه، مختلف استوګن ځایونه، کتابتونونه، ښوونځي، لوبغالي او چمنونه کلیو اود باندو د استوګنو په واک کې ورکول کېږي. معمولاً سوسیالیستي دولت، د لېږدرالېږد او تګ راتګ د آسانتیاوو په برابرولو سره څو لوی کلي د یو واړه ښار په چوکاټ کې راټولوي او د هوساینې هر راز وسایل د دوي په واک کې ورکوي. په دې ډول کله چې کمونیزم ټینګښت مومي، نور د کلي او بزګر نښه نه پاتې کېږي او په پایله کې د ښار او کلي تضاد هم له منځه ځي.

پ- د فکري او بدني کار منځ کې د تضاد له منځه وړل لارې:

په هغو ټولنو کې چې د دښمنو طبقاتو څخه جوړېږي، د فکري او بدني کار منځ کې تضاد، د بدني کار سپک ګڼلو او لږ اهمیت ورکولو په بڼه را څرګندېږي. له دې کبله نوموړی تضاد په دغشان ټولنو کې نه پخلا کېدونکی اړخ لري. په سوسیالیستي ټولنه کې د دغه تضاد له منځه وړلو تر ټولو لوی عامل، د تخنیک پرمختګ دی. ځکه له یوې خوا د کار د ساعتونو په کمولو او د وزګارتیا په منځ ته راتللو سره د کارګرو او بزګرو د پاره شونې کوي

چې خپل فرهنگي او تخنیکي وروسته والی وټه (تلافی) کړي او له بلې خوا ټولنه ماهر و کارگرانو ته د اړتیا له کبله هر ورو باید لازم ماهرین وروزي. نو په دې ډول له یو پلوه زور نسل ته روزنه ورکوي او له بل پلوه د ځوانو او ماهر و کارگرو یو نوی نسل منځ ته راوړي. پورته یاد شوی عامل د نوموړي تضاد د حل تر ټولو لویې انگیزې په توگه دا مانا نه لري چې ایډیالوژیکي عامل د بدني کار په اړه د خلکو د اند (فکر) د څرنگوالی په بدلون کې رول نه لري، بلکه برعکس د گوند او دولت توضیحي کار، په بدني چارو کې د اداري او گوندي کارونو فعاله ونډه اخیستنه او د ټولو پرگنو په تېره بیا د روڼ اندو همیشنی ایډیالوژیکي روزنه، د هر سوسیالیستي دولت د اړینو دندو له جملې څخه ده. په پایله کې سوسیالیزم نه کمونیزم ته په لېږد سره او د باخبره او روزل شوو روڼ اندو کچې ته (د علمي اطلاعاتو له پلوه) د ټولني ډېری لوړولو سره، دغه تضاد له منځه ځي. د دغه تضاد له منځه تلل د بدني یافکري چارو له منځه تللو په مانانه دي، بلکې دکاردنوې بڼې پیدایښت دی چې په پخوانیو ټولنو کې یې ساری نه ؤ او تر ټولو لوړې، شونې بڼې سره، فکري او بدني کار د ټولني ټول غړی یو د بله سره نښلوی. په دې ډول نور په ټولنه کې، هېڅ طبقه په دې مانا شتون نه لري چې یواځې فکري یا بدني کار سرته ورسوي. بلکه ټول وگړي په خپله تخصصي څانگه کې د معلوماتو تر ټولو لوړې کچې کې کار کوي.

ت- سوسیالیستي دولت:

د پانگوالی نه سوسیالیزم ته د لېږد په پړاو کې د پرولتاریا د دیکتاتورې ماهیت او ونډې مولېرې او ډیرې ولوستلې. له بلې خوا پوهېږو چې د مخبنا بدلونونه (د دولت په گډون) په اقتصادي بدلونونو پورې بشپړ تړاو لري. له دې کبله د کاپیټالیستي اوورو کې پلورتوکیزه اقتصادي برخوله منځه تللو او سوسیالیستي اړیکو

رسېدو ته په پام سره لازمه ده چې د ټولني مخبنا او دولت هم بدلونونه ومومي. په سوسياليستي ټولنه کې د زيبيناگرو طبقو په له منځه تللو سره (د سوسياليزم د بشپړ ټينگښت په وخت کې) په لومړۍ درجه کې د دغو طبقو د خپلو دنده له منځه ځي، ځکه د دوي تر نابودي وروسته، د دوي خپل مانا نلري. خو سوسياليستي دولت لا اوس هم کولای شي او بايد د دغې وسيلې نه د بهرنیو لاس وهونکو، قانون ماتوونکو او سوسياليزم ته خيانت کوونکو پر ضد کارواخلي. په دې هکله په تېره بيا د بورژوازي او رويونيستي ايډيالوژيو لرونکو او د هغوي پر ضد مبارزه چې د دولتي او گوندي مقامونو نه په خپله گټه گټه اخلي، د سوسياليستي دولت د لويو دندو څخه ده. سوسياليستي دولت د کورني سياست په هکله د پرولتاريا د ديکتاتوري ټول اړخونه خوندي کوي او وده ورکوي. د سوسياليستي دولت د غټو دندو نه يوه، داقتصاد تنظيمول او پلان جوړونه ده. دغه دنده له پانگوالۍ څخه سوسياليزم ته د ليرد د پړاو په موده کې په نورو برخو باندې د سوسياليستي برخې دغوځ او بشپړ بري د تامين په بڼه وه. د سوسياليزم تر بشپړ بري وروسته نوموړې دنده د کمونيزم د تخنيکي او مادي بنسټ د جوړښت او په کمونيستي اړيکو باندې د سوسياليستي اړيکو د بدلون په بڼه اوږي. د سوسياليستي دولت د لويو دندو څخه يوه بله د ټولو خلکو د فرهنگ د کچې لوړتيا او د نوی انسان (د کمونيستي ټولني وړ انسان) جوړونه ده. د امپرياليزم شتون او د هغه د هميشني گواښ خطر، سوسياليستي دولت د بلې دندې سرته رسولو ته اړباسي. دا دنده د سوسياليستي ټاټوبي نه د ساتنې او د امپرياليستانو د پوځي دسيسو شنډولو د پاره د پياوړو پوځي ځواکونو منځ ته راوړل دي. له دې کبله سوسياليستي دولت اړين دی چې د هېواد د بودجې

یوه برخه د هېواد د دفاعي ځواکونو په پرله پسې لوړتیا او ساتنې باندې ولگوي.

په سوسیالیزم کې د کمونیست گوند رول:

کمونیست گوند د سوسیالیزم په ټولو پړاوونو کې د ټولو غیرگوندي او دولتي سازمانونو او په ټولیزه توگه د سوسیالیستي ټولنې په برخه کې لارښوونکی رول لري او هېڅکله واکمني د نورو گوندونو سره نه ویشي. کمونیست گوند له پانگوالي نه سوسیالیزم ته د لېږد په پړاو کې د پرولتاریا دیکتاتوری د عملي کولو رول لري او د سوسیالیزم د بشپړ ټینگښت په وخت کې د ټولو اقتصادي، فرهنگي او ټولنیزو پلانونو جوړوونکی دی. کمونیست گوند په ځان پورې د ټولو سازمانونو (کارگري اتحادیو، د ځوانانو سازمان، فرهنگي سازمانونو او داسې نورو) څخه په گټې اخیستلو سره، تل خپلې اړیکې د خلکو پرگنو سره ساتي او هڅه کوي ولسونو څخه د پرله پسې زده کړو او یادولو له لارې د خپل سیاست او کړنلارو لوری سم کړی. مخکې گوته ونيول شوه چې کمونیست گوند د نورو گوندونو سره خپله واکمني نه وېشي. "ځکه لومړی، گوند د کارگري طبقې تر ټولو مهمو عناصرو د راغونډېدو ځای دی، چې دا عناصر هم غیرگوندي تشکیلاتو سره نېغ په نېغه اړیکې لري او ډېرځله د دوي لارښود دي. دوهم، څنگه چې گوند د کارگري طبقې تر ټولو مهمو کسانو د راغونډېدلو ځای دی، د کارگري طبقې د لارښوونکو د تیاری ښوونځی هم دی چې د خپلې طبقې د تشکیلاتو د هر راز ډولونو د مشرتابه وړتیا لري. دریم، گوند چې د کارگري طبقې د لارښوونکو ډېر ښه ښوونځی دی د خپلې تجربې او پوهې له پلوه یواځنی تشکیلات دی چې د پرولتاریا د مبارزې د مشرتابه د تمرکز وس لري او له دې کبله ځواک لري چې د کارگري طبقې هر راز غیرگوندي تشکیلات، په کومکي

ارگانونو او په طبقې پورې د گوند د نښلولو په پټۍ باندې واړوي. " (استالین، د لینیزم د اصولو په باره کې)

د سوسیالیستي ټولني ایډیالوژي او فرهنگ:

۱- د سوسیالیستي ټولني ایډیالوژي، مارکسیزم-لینیزم

دی او فرهنگ یې د مارکسیزم-لینیزم او پرولتاریایي انترناسیونالیزم د اصولو سره برابر دی.

۲- علم په سوسیالیزم کې: علم، د طبیعت، ټولني او

انسان په اړه د بشر د پوهې سیستم دی. علم نړۍ د مفاهیمو او قوانینو په توگه تعریفوي چې د هغوي سموالی او واقعیت، د انسان عملي تجربې ثابت کړی دی. علم د مادي تولید او عملي تجربې پر بنسټ منځ ته راغلی او په خپل وار سره یې په تولید او نورو اړتیاوو کې انسان ته خدمت کړی او د ډېر اهمیت لرونکی دی. د سوسیالیزم نه پخوا ټولنو کې، معمولاً علم د زبېسناکگرو طبقو په چوپړ کې ؤ او د ټولني په پرمختگ کې د اغیز ترڅنګ یې د پراختیا ډگر تنګ ؤ. د ساري په توگه بورژوازي د علم څخه یواځې د لا زیاتې گټې تر لاسه کولو او د خپل واک ټینګولو د پاره گټه اخلي او په همدې چوکاټ کې وده ورکوي. خو په سوسیالیزم کې پوهان د تفکر او تحقیق دیالکتیکي طریقې باندې په لاس بري سره، علم ته په پراخه کچه بشپړتیا بخښي.

علم په سوسیالیزم کې د ځانگړې طبقې یا قشر استفادې

ته ځانگړی نه دی، او په ټولو خلکو پورې اړه لري. په سوسیالیزم کې، علم یوازې د ټولني پرمخ بیولو او د هغې د ستونزو د حلولو او ډېری لوړې انساني ټولني یعنې کمونیزم ته د رسېدلو د پاره په کار وړل کېږي.

۳- سوسیالیستي هنر او ادبیات: هنر د انسان په ماغزو

کې د هنري انځورونو په توگه د عيني واقعیتونو انعکاس دی. هنر د

بهرني چاپيريال دغبرگون له لارې، انسان سره د ده په پوهېدو کې مرسته کوي او د انسان په سياسي، اخلاقي او هنري زدکړه کې يوه پياوړې وسيله گڼل کېږي. د بنکارندو (پديدو) او پېښوډولونه او هم له هغوي څخه د انگېرنې د راز راز طريقو ډولونه، د شعر، داستان، تياتر، سينما، موسيقي، معماري، انځورگري، مجسمې جوړونې او داسې نورو د پيداښت لامل کېږي. د سوسياليزم نه په پخوا ټولنو کې هنر او ادبيات په ډاگه سره د زېښناکگرو طبقو په خدمت کې ؤ او مخکې له دې چې د عيني واقعيونو بنکارندوی وي، د زېښناکگرو هيلې او موخې يې تعقيبولې. خو په سوسيالستي ټولنو کې هنر په بشپړه توگه يو نوی کیفیت ومی. هنر او ادبيات په سوسياليزم کې، د خلکو نه الهام اخلي او د دوی په چوپړ کې دی. سوسيالستي واقعيت ليد د دغه راز هنر او ادبياتو خلاقه طريقه ده.

د سوسيالستي واقعيت ليد د هنر بنسټيز اصول، د رښتينولي د واقعيت په غبرگون کې ژور ليد او خلکو او د خلکو گوند ته د بشپړ نږدېوالي څخه عبارت دي. سوسيالستي هنر د علم وروستنيو پرمختگونو څخه گټه اخلي او تل د مارکسيزم - لينيزم له ايډيالوژي څخه چې يوازي سمه او د خلکو د گټو سره برابره ايډيالوژي ده الهام اخلي. د سوسياليزم نړيوال سيستم:

د سوسياليزم نړيوال سيستم، په خپل برخليک باندې د واکمنو او آزادو ملتونو يوه ټولنيزه، اقتصادي او سياسي ټولنه ده چې د سوسياليزم او کمونيزم په لار کې يې گام پورته کړی او دگډو گټو او موخو لرلو له کبله سره يو شوي دي. د سوسياليزم نړيوال سيستم څخه لاس ته راغلي تعريف ته په پام سره پايله

راوځي چې سوسيالیستي ملتونه په ټولنیزو، اقتصادي او سیاسي دريو برخو کې یو تر بله سره جوختې اړیکې لري او سره یو دي.

۱. اقتصادي اړیکې: د سوسيالیستي کمپ د هېوادو اقتصادي اړیکې د دوه اړخیزې مرستې او د کار نړیوال او سوسيالیستي وېش (په ځانگړي چار کې د هر هېواد تخصص) پر بنسټ ولاړې دي. سوسيالیست دولتونه دخپلو اقتصادي پروگرامونو طرحې په وخت کې سربرېره پردې چې د "اندولونو" مسئله خپل هېواد کې په پام کې نیسي، د نورو سوسيالیستي دولتونو په مرستې هڅه کوي چې دغه مسئله د سوسيالیستي کمپ په کچه هم وساتي. په دې ډول چې هر سوسيالیستي دولت په عین اقتصادي خپلواکي کې د خپلو اقتصادي او تخنیکي ځانگړتیاوو پر بنسټ د یو ځانگړي محصول په تولید کې تخصص مومي. د دې چار پایله د سوسيالیستي دولتونو منځ کې د کار نړیوال وېش دی. سوسيالیستي دولت په داسې حال کې چې خپلو ټولو اقتصادي څانگو ته وده ورکوي خو اقتصادي خپلواکي یې له منځه لاړه نشي، د سوسيالیستي کمپ په کچه کې هم د "اندولونو" مسئله په پام کې نیسي. د ساری په توگه د درنو صنایعو ودې ته ډېره پاملرنه کوي خو د نورو اړتیاوې په نسبي توگه لرې کړي. د بهرنۍ سوداگري په برخه کې سوسيالیستي دولتونه د یو بل د گټو خوندي کولو پر بنسټ، یو له بل سره جنس په جنس راکړه ورکړه کوي.

۲. سیاسي اړیکې: سوسيالیستي دولتونه په خپلو اړیکو کې د نږدې همکاري او ملگرتیا، یو د بل حقوقو ته دوه اړخیز درناوی او یو د بل په کورنیو چارو کې د نه لاسوهنې له سیاست څخه کار اخلي. سوسيالیستي دولتونه په هېڅ وجه یو د بل په کورنیو چارو کې د لاسوهنې اجازه نه لري او یواځې کولای شي یو

بل ته لارښوونه او یا نیوکې وکړي. سوسیالیستي دولتونه د سوسیالیستي کمپ د بشپړ یووالي په موخه معمولاً خپلو بهرنیو سیاستونو په هکله سلا مشوره کوي او د نړیوالو سیاسي بهیرونو په وړاندې یوه کړنلاره نیسي.

۳- ټولنیزې او فرهنگي اړیکې: د امپریالیستي هېوادو پر خلاف، سوسیالیستي دولتونه په پرله پسې توگه خپلې تولیدي، علمي او تخنیکي تجربې سره بدلوی او د هرې خوا نه د سوسیالیستي ټولنې په جوړونه کې یو د بل سره مرسته کوي. پوهان د علمي او تخنیکي مهمو مسئلو په هکله په پرله پسې توگه سلامشورې کوي. ددې همکاريو غټې پایلې له یوې خوا د سوسیالیستي دولتونو د وخت، انرژي او مالي ځواک د ضایع کېدو څخه مخنیوي او له بل لوري د سوسیالیستي ټولنې لا چټکه وده او پرمختگ دی.

د سوسیالیستي او امپریالیستي هېوادو منځ کې اړیکې: سوله ایز گډ ژوند: لنین د امپریالیزم په عصر کې د نړیوالو حالاتو او سوسیالیستي سیستم پیدایښت ته په پام سره دا مهم اصل رامنځ ته کړ: څنگه چې سوسیالیزم یوځل په ټولو هېوادو کې بریالی کېدای شي، هر ورو یو شمیر هېوادونه (د اقتصادي - ټولنیزو شرایطو او په هغوي کې د طبقاتي مبارزو د بڼې پر بنسټ) د نورو نه وروسته د سوسیالیستي انقلاب پړاو ته رسېږي او په تېره بیا د نړۍ په یو زیات شمېر هېوادو باندې د امپریالیزم د ځواکمني د دوام له امله به د تاریخ دیوې ټاکلې مودې په اوږدو کې پانگوال هېوادونه د سوسیالیستي هېوادونو ترڅنګ خپل شتون ته دوام ورکړي. او په دې صورت کې له هغوي سره "سوله اېز گډ ژوند" داسې خبره ده چې له پامه نشي غورځېدلې.

په تېره بیا چې سوسیالیستي هېوادونه جگړه نه غواړي او د نړۍ د ټولو سوله خوښوونکو ځواکونو په مرسته د نړیوالې سولې ملاتړ کوي. خو دا مسئله په دې مانا نه ده چې سوسیالیستي کمپ په خپل واک لاندې سیمې باندې د امپریالیزم د مستقیم تېري او یا په نورو هېوادو باندې د هغه د تېري نه سترگې پټې کړي او له جگړې څخه چې امپریالیزم یې پر دوي ورتپي وډار شي. د امپریالیزم په وړاندې هر راز تېرېدنه چې د سوسیالیستي نړۍ د کمپ او ولسونو د آزادې بڅښونکو غورځنگونو د گټو په زیان وي، په سوله کې د گډ ژوند کولو له چوکاټ څخه وځي او د سازښت بڼه غوره کوي. د "سوله اېز گډ ژوند" اصل چې لنډن رامنځته کړی دی، د "سولې دروېزه" نه ده، بلکه د نړیوالې سولې خلاق، منطقي او اصولي ملاتړ دی. له دې کبله سوسیالیستي هېوادونه دنده لري، د نړیوالې سولې نه د کلک ملاتړ په ترڅ کې هرې امپریالیستي ډلې ته چې د سوسیالیستي کمپ د یوې برخې او یا د ولسونو د آزادې بڅښونکو غورځنگو پر ضد په تېري لاس پورې کړي، په بهرځمې سره غاښ ماتوونکې ځواب ورکړي او دې وړې به یې کړي. سوله اېز گډ ژوند، په حقیقت کې په اقتصادي او ایډیالوژي برخو کې د پانگوالۍ ضد مبارزې دوام دی. په داسې حال کې چې د نړیوال امپریالیزم ځواکمني پر ضد د ولسونو لپاره د جگړې شرایط لا چمتو کوي او په امپریالیستي هېوادو کې طبقاتي مبارزه هم لاوده کوي.

د سوسیالیزم او کاپیټالیزم ترمنځ اقتصادي سیالي:

د سوسیالیزم او امپریالیزم منځ کې اقتصادي سیالي، په صنعتي او کرنیزو برخو کې سړي سر تولید د کچې لوړولو مبارزه ده. یا په بله ژبه د خلکو د ژوند د کچې لاس ته راوړلو مبارزه. په سوسیالیستي هېوادو کې د تولیداتو بې ساري زیاتوالی او د ولسې

د ژوند د کچې په ودې سره ورځ په ورځ امپریالیزم په نړیوالې سیالي کې نور سنگرونه له لاسه ورکوي. د دواړو نړیوالو سیستمونو تر منځ سوله پیزه سیالي، په پانګوالو هېوادو کې د زیارکبنانو او کارګرې طبقې د مبارزو د نفې په مانا نه ده، بلکې د دغه راز مبارزو د پاره یو هڅوونکی دی. په پانګوالو هېوادو کې کارګره طبقه په پانګوالي باندې د سوسیالیزم د اقتصادي بریاوو په کتلو سره، سوسیالیزم ته د رسېدلو په لار کې مبارزې د پاره په ډېر شوق سره ځان تیاروي. سوسیالیستي هېوادونه، د اقتصادي سیالي په بهیر کې دسوله اېز ګډژوند له اصل څخه په ګټې اخیستلو سره د پانګوالي په سیستم باندې د سوسیالیزم د اقتصادي او ایډیالوژیکي سیستم څرګنده لوړتیا عملاً د نړۍ ټولو خلکو ته بښی.

سوله ایز ګډ ژوند او د ولسونو آزادي بڅښونکي غورځنګونه:
 سوله اېز ګډژوند په هېڅ ډول د بنسټپلاک لاندې (مستعمرو) او ټولو هېوادو د ولسونو آزادي بڅښونکې مبارزې نه نفی کوي، بلکه برخلاف، د مترقي غورځنګونو په هکله د سوسیالیزم د کمپ سیاست د ټولو آزادي بڅښونکو او د نړیوال امپریالیزم ضد غورځنګونو سره پر تبلیغاتي، مالي او پوځي مرستو ولاړ دي. هر سوسیالیستي دولت د مارکسیزم – لنینیزم او پرولتاریایي انترناسیونالیزم د اصولو پر اساس دنده لري چې د آزادي بڅښونکو غورځنګونو نه هېڅ راز مرسته ونه سپموي او د ضرورت په صورت کې د یو هېواد آزادي بڅښونکې جبهې د غوښتنې پر بنا نېغ په نېغه پوځي مرسته هم وکړي. د امپریالیزم د خونړي نېغ تېري په وړاندې نشي کېدای د "سوله اېز ګډژوند" دسیاست په نوم لاس تړلي پاتې شو. خو باید پام وشي چې دا راز مرستې د "انقلاب صادرولو" د مسئلې سره ستر توپیر لري او

مارکسیزم - لنینیزم په غوڅه توگه د دې عمل مخالف دی. د "انقلاب صادرول" په دې مانا دی چې په یو هېواد کې کورني مساعد انقلابي شرایط او د ولسونو انقلابي عمل لازم پراوته نه وي رسېدلي، سوسیالیستي دولتونه د دې انقلاب محرک او پیل کوونکی شي. په دې صورت کې د ولسونو د پوهې او غوښتنې پرته او د دوي د پرېکنده تیاري پرته، انقلاب پیل شي اوڅکه یې ځیلې کلکې نه وي چې ژر یا ځنډ د ماتې سره مخامخ کېږي او یا به د ټولنیز - اقتصادي بدلون په بهیر کې د ډېرو کلکو او خطرناکو ستونزو سره مخامخ شي.

لسم څپرکی

کمونیزم

د بشر د اقتصادي - ټولنيز جوړښت تر ټولو لوړ پړاو

سوسيالېزم څخه کمونېزم ته د لېږد بنسټيز قوانين په دې ډول دي: د کمونېزم مادي او تخنیکي بنسټ جوړونه؛ د سوسيالیستي دوه ډوله مالکیت بشپړتیا او په کمونیستي واحد مالکیت باندې د هغو بدلول؛ د کار وده او د انسان د ژوند لومړنی اړتیا باندې د هغه اړول؛ د ښار او کلي منځ کې تضاد او د فکري او بدني کار منځ کې تضاد بشپړله منځه وړل؛ د سوسيالیستي ټولني د طبقو منځ کې دشته تضادونو بشپړ له منځه وړل او بې طبقې ټولني ته لېږد؛ د ټولني د ټولو غړو فکري او بدني هر اړخيزه وده او د خلکو ټولنيز مالکیت په اړوند کمونېستي اندلار (طرزفکر) موندل او داسې نور.

باید پام وشي چې پورته یادشوي ټول اساسي شرطونه کرار کرار جوړیږي او سوسيالېزم څخه کمونېزم ته د لېږد بهیر د سوسيالېزم د ودانۍ له تمامېدو وروسته، نه پیل کیږي. ځکه د کمونیستي ټولني ودانۍ او سوسيالېزم نه کمونېزم ته د ټولني د لېږد بهیر دواړه په یو وخت کې سرته رسیږي، او دا دواړه د واحد تکاملي بهیر ننداره ده. د سوسيالیستي تولید د طریقې گام په گام بشپړتیا او ټینگښت، د سوسيالیستي ټولني گام په گام بشپړتیا او ټینگښت سره یوځای کمونېزم ته د ټولني د لېږد کرار کرار بهیر هم سرته رسیږي.

کمونیزم ته د سوسیالېزم د پرمختګ څرنگوالی:
 کمونیزم ته د سوسیالېزم لېږد یو تاریخي بهیر دی چې د انساني ټولنې د پراختیا او بشپړتیا د عیني قوانینو سره سم ترسره کېږي. سوسیالېزم نه کمونیزم ته لېږد، یو پرله پسې او کرار کرار بهیر دی. کرار کرار لېږد په دې معنی نه دی چې تکامل په کرارکرار سر ته رسېږي، بلکې برعکس په داسې چټکي ترسره کېږي چې د بشر په تاریخ کې ساری نلري. سوسیالېزم نه کمونیزم ته کرار کرار لېږد، په دې مانا نه دی چې د سوسیالیستي ټولنې د بشپړتیا په بهیر کې هېڅ ټوپ نشته، بلکې برعکس سوسیالیستي ټولنه هم د بلې هرې بنکارندې (پدیدې) په څیر د کرار کرار بشپړتوب وروسته خامخا په ټوپ سره په نوې بڼه بدلون مومي. یعنې د کمونیستي ټولنې پیدایښت به هم په انقلابي توګه منځ ته راشي. په همدې دلیل سوسیالېزم نه کمونیزم ته لېږد، په خپل سر یعنې پرته له دې چې دمبارزې په زور خنډونه مات کړي سرته نه رسېږي. استالین د هغه رپوټ په ترڅ کې چې د ګوند اولسمې کنگرې کې یې وړاندې کړ، هغه کسان یې د نیوکو لاندې ونيول او دغه شان سوچ یې کم عقلتوب وګاڼه چې انګیرل یې، کیدای شي له مبارزې پرته کمونیزم ته ورسېږو.

کمونیزم سره د سوسیالېزم د ورته والي اړخونه:

د سوسیالېزم او کمونیزم منځ کې د ورته والي مهم

اړخونه په لاندې ډول دي:

۱- د سوسیالېزم او کمونیزم اقتصادي بېخنا ورته والی،

چې د تولید پر وسایلو باندې د ټولنیز مالکیت څخه عبارت دي.

۲- د کمونیستي جوړښت په دواړو پړاونو کې تولیدي

اړیکې د مولده ځواکونو سره سمون لري. په دې مانا چې د تولید

پر وسایلو باندې ټولنیز مالکیت د تولید ټولنیز خصلت سره سمون خوري.

۳- هم په سوسیالېزم او هم په کمونېزم کې، زبېښاکګرې طبقې او د انسان له خوا د انسان زبېښاک او نژادي او ملي زورزیاتې نشتوالی. په دواړو پړاوونو کې زبېښاک نه د خلاصو انسانانو منځ کې ملګرتیا، همکاري او دوه اړخیزه مرسته، د دوی منځ کې د تولیدی اړیکو بنسټ جوړوي.

۴- هم په سوسیالېزم او هم په کمونېزم کې د علم او تخنیک د چټک پرمختګ پر بنسټ، د ټولو انسانانو د مادي او فرهنګي اړتیاوو د لابسپړه پوره کولو په موخه، ټولنیز تولید په پرله پسې توګه وده مومي.

۵- د ملي اقتصادي پلان سره سم پرمختګ، د سوسیالېزم او کمونېزم د دواړو پړاوونو له ځانګړتیاوو څخه دی. دا چار د ټولني د ودې چټک یون تأمین او شونې کوي چې د ټولني د مادي سرچینو او انساني ځواکونو څخه په معقوله او منطقي طريقه ګټه واخیستل شي او د کار حاصل ورکونه په پرله پسې توګه زیاته شي.

۶- هم په سوسیالېزم او هم په کمونېزم کې نالوستی، نیستی، بیکاري په تولید کې ګډوډی او ویجاړي (بحران) نشته.

۷- د کمونېزم د جوړښت په دواړو پړاوونو کې د انسان کار په خپلې خوښې او خلاق دی. په دې مانا چې انسانان د کار په خپلې خوښې ټاکلو سره امکان مومي خپل ډیر ښه استعداد د ټولني چوپړ کې په کار واچوي.

۸- هم په سوسیالېزم او هم په کمونېزم کې مارکسیستي - لنینیستي ایډیالوژي واکمنه ده.

د کمونېزم او سوسیالېزم د توپیر اړخونه:

د کمونیزم او سوسیالیزم بنسټیز توپيرونه د هغو توپيرونو زېږنده ده چې د دغو دواړو پړاوونو د اقتصادي او فرهنگي بشپړتیا په کچه کې موجود دي.

د سوسیالیزم او کمونیزم ترمنځ د توپير تر ټولو مهم اړخونه:

۱- په کمونیزم کې د مولده ځواکونو د پراختیا او بشپړتیا کچه د سوسیالیزم نه په کراتو لوړه ده.

۲- په سوسیالیزم کې د تولید پر وسایلو دوه ډوله ټولنیز مالکیت - دولتي او مرستندويه - شتون لري په داسې حال کې چې په کمونیزم کې یواځې یوډول ټول وگړنیز مالکیت واکمن دی.

۳- په سوسیالیزم کې د ټولنیز مالکیت دوه ډوله شتون د کارگر او بزگر ټولنیزو طبقو د شتون د پاره شرایط برابر وي، په داسې حال کې چې په کمونیزم کې ټول وگړنیز مالکیت د ځانگړې بڼې په ټینگښت سره، طبقې او طبقاتي مبارزه خامخا، په بشپړه توگه له منځه ځي.

۴- په کمونیزم کې د طبقاتو له منځه تگ سره، د ښار او کلي او د فکري او بدني کار منځ کې تضاد کرار کرار له منځه ځي او پوپنا کيږي.

۵- په کمونيستي ټولنه کې د کار خصلت د انسان د لومړنۍ اړتیا په بڼه بدلون مومي.

۶- دکمونيستي ټولنې په ټینگښت سره به دسوسیالیستي اصل (هرچاته دده د استعداد پر بنسټ او هرچاته دده دکار پر بنسټ) ځای، کمونيستي اصل (هرچاته دده د استعداد پر بنسټ او هرچاته دده دارتیا پر بنسټ) ونيسي.

کمونييزم ته دسوسیالیستي هېوادو لږ او ډېر په يوه وخت کې اوبنډل - دسوسیالیزم نه کمونیزم ته لېږد د هغو ټولو هېوادودپاره چې دسوسیالیزم د رغاوونې په حال کې دی، یو نه

ژغورېدونکی چارډی. په اوس وخت کې سوسیالیستي هېوادونه د اقتصادي او فرهنگي بشپړتیا او پراختیا له پلوه په مختلفو پړاوونو کې دي، د هغویو شمیر د سوسیالېزم د جوړېدو په وروستني پړاو کې دي او ځینې نور یې لومړني پړاونه وهي. د دې سره سره ټول سوسیالیستي هېوادونه به د سوسیالېزم نه کمونېزم ته د لېږد په وخت کې یو له بله دومره واټن ونه لري. ځکه د دې هېوادونو نه هر یو، د خپل پرمختګ د کچې پر بنسټ، باید دې چې د اقتصادي او فرهنگي بیلابیلو اړخونو نه، نورو سره، کمونېزم ته د رسېدو د پاره مرسته وکړي او خپلې تجربې د هغوی په واک کې ورکړي. هغه هېوادونه چې پخوا د اقتصادي او سیاسي پلوه وروسته پاتې ګڼل کېدل د سوسیالیستي هېوادو دوه اړخیزه مرستې او دملګرتیا په همکاري باندې په ډډې لګولو سره کولای شي په ډیره لږه موده کې ځان د سوسیالیستي ډېرو پرمختللو هېوادو کچې ته ورسوي. له بل پلوه هغه وخت سوسیالېزم نه کمونېزم ته بشپړ لېږد شونی دی چې د پانګوالی د کمپ اغېزه پرې نه وي پاتې شوې. ځکه د امپریالیستي کمپ تل پاتې ګواښ، سوسیالیستي هېوادو ته دا امکان نه ورکوي چې کمونېزم ته ورسیري.

د کمونیزم ټینګښت:

د کمونستي ټولني مولده ځواکونه: د مولده ځواکونو پراختیا او بشپړتیا سوسیالېزم څخه کمونېزم ته د لېږد تر ټولو لومړنی او اساسی شرط دی. د کمونستي ټولني مولد ځواکونه د تکامل تر ټولو لوړ پړاو کې ځای لري او د هغو د ودې چټکتیا د بشر په تاریخ کې ساری نه لري. د مولد ځواکونو د بشپړتیا اساس

د کمونستي ټولنې مادې او تخنیکي پرمختیا جوړوي. له دې کبله د کمونیزم مادې او تخنیکي بنسټ خپرو. الف- د کمونیزم مادې او تخنیکي بنسټ:

دې ته په پاملرنې سره چې کمونیزم په ټولو اړخونو کې د سوسیالیزم د بشپړتیا نه منځ ته راځي، د هغه مادې او تخنیکي بنسټ هر ورو مرو باید سوسیالیزم سره د گډ اړخ لرلو په ترڅ کې د بشپړتیا تر ټولو لوړ پړاو ته ورسېږي. د کمونیزم د مادې او تخنیکي بنسټ رغاونه د درنو صنایعو د پخوا نه لا ډېرې ودې ته اړین دی. د درنو صنایعو د ودې سره د ملي اقتصاد ټولې څانگې لکه کرهڼه، سپک صنعتونه، د ودانیو چارې، وړو راوړلو، ارتباطي وسایل او همدا شان هغه څانگې چې نېغ په نېغه د خلکو په چوپړ کې دي لکه روغتیايي خدمتونه، د خوراکي موادو برابرول، د عامې سوکالۍ منځ ته راتگ او داسې نور، د تخنیکي پلوه بشپړتیا موندونکي نوي وسایل ترلاسه کوي. له بل پلوه پوهېږو چې د درنو صنایعو او نورو اقتصادي څانگو وده یوازې د پنځو عواملو د پرله پسې پراختیا او ودې له کبله شونې ده. دغه پنځه عوامل چې په سوسیالیزم کې یې بنسټ اېښودل شوی دی او په کمونیزم کې د بشپړتیا تر ټولو لوړې کچې ته رسېږي په دې ډول دي: د ماشینونو مکانیزه او اتوماتیک کول، په صنعت او کرنه کې د بریښنا له انرژي او کیمیا څخه گټه اخیستل او د اتومي انرژي نه گټه اخیستل. د پورتنیو پنځو عواملو ورځ په ورځ زیاتېدونکې بشپړتیا او پرمختگ یوازې هغه وخت شونې دی چې علم په نېغه د دوی په ودې کې اغیزمن شي.

ب- علم د مولد ځواکونو د نېغ (مستقیم) عنصر په توگه:

د کمونیزم د مادې او تخنیکي بنسټ جوړونې اړتیا، د پنځو اقتصادي عواملو د پرله پسې پرمختگ له لارې، علم د

مولده ځواکونو د مستقیم عنصر په توګه رامنځ ته کوي. د مولد ځواکونو د عنصر په توګه، د علم تحول په دې مانا نه دی چې علم د مولد ځواکونو نسبتاً خپلواک دریم عنصر په توګه اوږي (لکه انسان او د تولید وسایل). علم د مولد ځواکونو د مستقیم عنصر رول، د تولید د وسایلو او د انسانانو د مهارت له لارې د دغو وسایلو په کار اچونه کې لوبوي. په پانګواله ټولنه کې علم تر هغې کچې بشپړتیا موندله چې د پانګوالو ګټو اجازه ورکوله او له دې کبله د دوی د ګټو په قید او د دوی په چوپړ کې وو. په داسې حال کې چې سوسالیزم او په بشپړه توګه په کمونیزم کې یوه وسیله ده چې ټولنه پرمخ بیايي. علم په کمونیزم کې د ټولني اړتیاوو ته په پام سره (نه د یوې ځانګړې طبقې اړتیاوو او ګټو) په ګڼو پلټنو او اختراعاتو لاس پورې کوي. علم په کمونیزم کې، د تکنالوژیکي تجسم په بڼه، د مولده ځواکونو او تولید مستقیم عنصر دی. په بله ژبه د ټولني اړتیاوو په په پایله کې د علم هر راز پر مختګ سملاسی د تولید چوپړ کې په کار اچول کيږي. په کمونیزم کې به د کشفیاتو او اختراعاتو کچه تر هغې اندازې پورې ورسیري چې یواځې راټولول او د تولید کوونکو په واک کې ورکول یې د زرګونو کسانو کار دی. علم به یوازې د کمونیزم په څو لومړیو لسیزو کې د خپلو تیرو پېړیو پرمختګونو نه لا زیات پرمختګ وکړي.

انسان د مولد ځواکونو د اصلي عنصر په توګه:

کمونیزم یوه بې طبقې ټولنه ده. د اسې ټولنه چې په ټولو برخو کې د برابر انسانانو څخه جوړه ده. له دې کبله که په سوسیالیزم کې کارګره طبقه د مولد ځواکونو اصلي عنصر دی. په کمونیستي ټولنه کې، انسان دی چې دغه مقام ته رسي. د کمونیستي ټولني د لویو موخو څخه یوه هم د نوي انسان قالب

جوړونه ده، داسې انسان چې په تولیدي چارو کې په پراخه مهارت سره کولای شي کمونستي خلاق کار وکړي.

د کمونستي ټولنې تولیدي اړیکې:

د کمونیزم مادي او تخنیکي بنسټ جوړونه د سوسیالیستي تولیدي اړیکو کرار کرار بدلون او په کمونستي تولیدي اړیکو باندې د هغې د اوبستلو سره مل ده. په لومړي سر کې د تولید پر وسایلو باندې د ټولنیز مالکیت دوه ډولونه، د عامو پرگنو پر واحد ملکیت باندې بدلون مومي. په بله ژبه، په کمونستي ټولنه کې نور د تعاوني کومه نښه نه پاتې کېږي او د تولید ټول وسایل د ټولو خلکو په واک کې وي. کمونستي تولیدي اړیکې د څو اړخونو نه جوړ، یو بهیر دی، چې تر ټولو بنسټیزه یې د محصولاتو کمونستي وېش او د بشپړ اقتصادي یوشانته والي مساله ده.

د پیداوارو کمونستي وېش: په کمونستي ټولنه کې پیداوار "هرچاته د ده د استعداد او هرچاته د ده د اړتیا" د اصل پر بنسټ وېشل کېږي. د دې مسالې د پوهونې په موخه د دې اصل اجزا په لاندې ډول څېړو:

۱- استعداد: استعداد د هر کار بریالي سرته رسولو د پاره یو ضروري عامل دی. د ساري په توګه هغه څوک کولای شي طراح شي چې د بڼې فني پوهې څخه برخمن وي. علمي څیړنې او تجربې بنیادي چې په ټولیزه توګه د سالمو انسانانو استعدادونه یو تر بله ډېر توپیر نه لری. انسان د پیدایښت په وخت کې یو عصبي سیستم او بالقوه بېلابېل استعدادونه لري چې په مختلفو لورو کې وده او بشپړتیا ورکول کېدلای شي خو هېڅکله به دغه استعداد د قوې نه عمل ته را نشي مګر دا چې مساعد شرایط ورته برابر شي او د نظر وړکس ډېره موده د خپلې علاقې وړ کسب په

برڅه کې کار او زده کړه کړې وي. په دې ترڅ کې علم ثابته کړې ده چې د عقلي سلامتیا څڅه برخمن هېڅ یو انسان، بې استعداده نه دی او خامخا په یوې ځانگړې برخه کې د استعداد لرونکی دی. د دې مسالې په منلو سره پایله لاس ته راځي چې هرڅومره د ټولنو پرمختگ زیات وي په هماغه کچه د استعدادونو د څرگندېدو او ودې د پاره لازمي زمينې برابرې دي. مارکسېزم-لنینېزم باور لري چې هرڅوک ذاتاً د یو خلاق ځواک لرونکی دی او هغه څه چې دغه ځواک په خوځښت راولي او تکامل وربښي "کار" دی. ځکه د ساري په توگه یو کس چې د موسیقي استعداد لري هغه وخت کولای شي په وتلې موسیقي پوه شي چې د موسیقي په برخه کې کار وکړي او تعلیم ورکړای شي. په لابښه ژبه، استعداد په هرچا کې، د زده کړې د منلو او د خپلې علاقې وړ کسب د تعقیبولو د پاره تیاره زمينه ده.

۲- هرچانه د ده د استعداد پر بنا: "هرچانه د ده د استعداد پر بنا" کمونیستی اصل، په دې مانا ده چې تر ټولو لوړې بڼې سره د کار لاسته راوړنې وشي، د استعدادونو او د تخصصي او عامې ښوونې او روزنې د کچې د پرله پسې ودې لپاره اجباري ښوونې ترسره شي، په ټولنیزو چارو کې د ټولنې ټول غړي فعاله ونډه واخیستلی شي او په خپله خوښه د ټولنې د اخلاقي معیارونو رعایت وکړي. ټولنیز سیستم، د استعدادونو د څرگندېدو او پرمختگ د څرنگوالي ضمانت کوي. د صنعت، علم، تکنالوژي او فرهنگ د کچې پراختیا او بشپړتیا، د استعدادونو د څرگندېدو د ډېرو لویو شرایطو د جملې څڅه دي. په کمونیزم کې د مولده ځواکونو د ستر پرمختگ له کبله د علم او فرهنگ د کچې لوړتیا، د کمونیستی اصل له مخې د پیداوو ویشل، د استعدادونو د څرگندېدو امکان په زیاته کچه لوړوي. ټولنه هم د دغو

استعدادونو خخه د ټولنې او فرد د تکامل په برخه کې په ښه توګه ګټه اخلي.

۳- اړتیا: هر یو تن دوه ډوله اړتیاوې لري: لومړی مادي اړتیاوې (لکه خوراک، پوښاک او داسې نور) دوهم معنوي اړتیاوې (لکه ښوونه او روزنه، هنر او داسې نور). په دې ترڅ کې باید پاملرنه وشي چې د مادي اړتیاوو پوره کوونه د معنوي اړتیاوو د پوره کولو د پاره لومړني شرایط برابر وي. اړتیاوې د ټولنې د ټولنیزو شرایطو زیږنده دي، لکه د مولده ځواکونو، علم، تکنالوژي، فرهنګ، کورنیو اړیکو او کار ځای د کچې پراختیا او بشپړتیا او داسې نور. پرته د عیني شرایطو خخه، د هریو تن اړتیاوې تر یوې کچې پورې هم د ده په ذهني کیفیتو لکه د فزیکي او فکري ودې د کچې، میراثي صفاتو او داسې نورو پورې تړلي دي. سربیره پر دې مادي تولید، د اړتیاوو یو پریکنده عامل ګڼل کیږي. اړتیا په داسې حال کې چې د تولید زیږنده ده، د تولید، تولیدي اړیکو او د نورو ټولو ټولنیزو پدیدو د پرمختګ دوه اړخیزه هڅوونکې هم ده. د خلکو اړتیاوې د دوی د استعدادونو سره جوختې اړیکې لري. ځکه د اړتیاوو پوره کولو لپاره د مادي او معنوي ارزښتونو تولید ته اړتیا ده او په همدې دلیل انسان د استعداد څرګندولو او له هغه خخه ګټې اخیستلو ته اړتیا لري. انساني اړتیاوې ثابتې نه دي بلکه د انسان د پرمختګ او د تولید د ودې او د ټولنیزو اړیکو بدلون (په تیره بیا تولیدي اړیکو) سره سم بدلون مومي.

۴- هرچاته د ده د اړتیا پر بنا: د کمونیستي ټولنې غړي د خپلو استعدادونو په کارولو او د ټولنې د لا زیاتې سوکالی په لار کې د هغوي خخه په ګټې اخیستلو، خپلې اړتیاوې د خپلو استعدادونو د لاسته راوړنو په واسطه پوره کوي. د استعداد پکار

وړلو په عبارت باندې ټینګار کول په دې دلیل چې موخه یې د وګړو کار کول دي. داسې و نه انگارل شي چې په کمونیستي ټولنه کې کېدای شي وزګار وګرځي او یا احياناً هرڅوک چې هره هیله لري، سمدلاسه پوره کيږي. کمونیستي ټولنه یوازې منطقي اړتیاوې او شونې اړتیاوې پوره کوي. په کمونیستي ټولنه کې داسې حالت نشته، چې څوک، هره ګړی، هر څه وغواړي، سملاسي چمتو وي. په دې ترڅ کې د کمونیستي ټولنې غړي د لوړې زده کړې او روزنې پر بنسټ د اوسنیو انسانانو سره بېخي توپیر لري او دې مسالې ته په پاملرنې سره ده چې "هرچاته د استعداد، هرچاته د اړتیا پر بنا" اصل مانا مومي.

په کمونیستي ټولنه کې د کار وېش:

په سوسیالېزم کې د خصوصي مالکیت له منځه تللو سره چې د پانګوالي ستن او بنسټ دی، د کار وېش هم بڼه بدلوي. خو پوهیږو چې د کار وېش په سوسیالېزم کې هم د ټولنې په حال ګټوره او بشپړه بڼه نده نیولې. بېلګه یې د روڼ اندو، کارګرو، بزګرو او نورو منځ کې د کار وېش دی چې د پورتنۍ وینا څرګندونه کوي. کمونیستي ټولنې ته په رسیدو او د فکري او فزیکي کار د تضادونو او د ښار او کلي منځ کې د تضادونو په له منځه تللو سره، د پانګوالي پاتې شوني په بشپړه توګه له منځه ځي او د کار کمونیستي وېش د کار سوسیالیستي وېش ځای نیسي. په پخوانیو ټولنو کې د کار پر وېش سربېره چې په بنسټیزه توګه یې طبقاتي جرړې درلودې، د کار یو راز حرفوي وېش موجود وو خو د کار دغه راز وېش هم د ټولنې د طبقاتي ماهیت له کبله ځانته طبقاتي بوی او بڼه درلوده او د کار د خالص کاري وېش له حالت نه وتلی وو. په کمونیزم کې د کار پخواني وېش له منځه تللو او د هغه د کاري حالت په ساتلو سره د ټولنې د غړو منځ کې یو راز د کار

حرفوي وېش منځ ته راځي چې طبقاتي ماهیت نه لري او په ځانگړې توگه یوازې د حرفې له مخې مختلف کارونه سره بېلېږي. له بل پلوه د صنعتي بېلابېلو څانگو او اقتصادي بېلابېلو سیمو منځ کې هم د کار وېش واکمن دی چې پلان یې د کره پروگرام پر بنسټ جوړېږي.

کار په کمونیزم کې: انسان تل په دې هیله دی چې کار یې د خوند او مینې سره مل وي خو د مریانو او سرفانو د پاره دغې هیلې هېڅکله هم د عمل جامه وانه اغوستله. په پانگوالي سیستم کې هم پرولتاریا د تورتم راتلونکې له پاره تل د لوړې او وزگار تیا سره لاس او گریوان وي. او هېڅکله د خپل کار څخه خوند نه اخلي. خو کار په سوسیالیزم او په تیره بیا کمونیزم کې لا په بشپړه توگه د زیارکېسانو د دغې پخوانۍ هیلې سره سم خپل ماهیت ته بدلون ورکوي. کار په کمونیزم کې عام، پخپله خوښه، زېښاک نه خلاص او د ټولنیز مالکیت او تخنیک تر ټولو لوړې کچې پر اساس دی. کار په کمونیزم کې زښته ډېره لاسته راوړنه لري او د علمي پلوه نظم مومي. کار په کمونیزم کې خلاق ماهیت لري او فکري او فزیکي هڅې په ډیرې لوړې ممکنې بڼې سره یو تریله نښلوي. کار په کمونیزم کې مزدوري نه لري او ټول خلک خپل استعدادو نه د ټولنې په واک کې ورکوي. او په پای کې کار په کمونیزم کې د انسان د ژوند د لومړنۍ اړتیا بڼه غوره کوي.

د انسان د ژوندانه په لومړنۍ اړتیا باندې د کار د بدلیدلو شرایط: کار ته اړتیا، ځانته د یو راز انساني کړنو نوم غوره کوي، چې د یو "عادت" بڼه یې نیولې ده. دغې موخې ته د رسېدو د پاره باید له کړاو ډک بدنی کار له منځه لاړ شي او د علم او فرهنگ کچه لوړه شي. مخکې مو ولیدل چې د سوسیالیزم په تخنیکي پرمختگ او کمونیستي ټولنې ته په رسېدو سره، په کمونیستي

ټولنه کې د کار بڼه په څه ډول ده. بدني کار په هغې مانا چې نن ورسره مخامخ یو، شتون نلري. بلکه ټول وگړي د تخصص لرلو له کبله د تولیدي چارو د اداره کوونکو په توگه رامنځ ته کېږي. د انسان د ژوندانه په لومړنی اړتیا باندې د کار د بدلون د پاره په تخنیکي پرمختگ سر بېره باید د پخواني کار وېش پاتې شوني، په هماغه ډول چې مخکې وویل شول، له منځه ولاړ شي او کار د خوښي او بنادي په سرچینې بدل شي. د کار ټول تیاره اړخونه، هغه اړخونه چې د انساني خصلت سره سازښت نه لري، باید له منځه لاړ شي او د کار روښانه او خوشالي بڅبونکي اړخونه تر وروستنی کچې پورې بشپړتیا ومومي.

د کمونیزتي ټولني مخبنا:

کمونیزم یا بې طبقې ټولنه: کمونیزم یا بې طبقې ټولنه د دوو بنسټیزو اړخونو یو جوړښت دی: اقتصادي مساوات او ټولنیزه برابري. په کمونیزتي ټولنه کې، د تولید پر وسایلو څښتنولي (مالکیت) په بشپړه توگه ټولنیز دی او په همدې اساس، د محصولاتو وېش د کمونیزتي اصل سره سم ترسره کېږي. له دې کبله وگړي د اقتصادي پلوه بشپړیوشانته والی مومي او شتمني په واک کې نه لري. په کمونیزتي ټولنه کې هېڅوک خپلې یا د اولاد راتلونکې ته اندېښنه نه لري. ټول یې په شور او شوق سره کار کوي او په ډاډه زړه یو د بل په څنگ کې نیکمرغه ژوند تېروي. شتمني په ټولې ټولنې پورې اړه لري او هېڅوک ځان ته د هغې دلاسته راوړلو او ځانگړي کولو په لټه کې نه وي. هرڅه پریمانه او ډېر وي او د اندېښنې د پاره ځای نشته. ټولنه د اقتصادي مساواتو پر بنسټ، د ټولنیزو او حقوقي مساواتو څخه هم برخمنه وي. په دې ټولنه کې هېڅ راز طبقه شتون نه

لري. ټول خلک یو شان وي او یو د بل د حقوقو درناوی کوي. د ښار او کلي او د فکري او فزیکي کار منځ کې تضادونه له منځه ځي او نښه یې نه پاتې کیږي.

د دولت له منځه تلل: دولت د طبقو د څرگندېدلو سره جوخت منځ ته راغلی او هرومرو د هغو په له منځه تلو سره بېرته له منځه ځي. د پرولتاریا ستر مشر، انگلز لیکي چې ټولنه به، دولت هغه ځای ته واستوی چې ورسره ښایي، د لرغونو آثارو موزیم ته، ټیک د لرغونې زمانې د اوبدلو د څرخونو او برونزو مجسمې څنگ ته. دولت چې کمونیستي ټولنې ته تر رسیدو پورې طبقاتي ماهیت لري، دغې ټولنې ته د لېږد په پړاو کې ورو ورو خپل دغه خصلت له لاسه ورکوي او وروسته کرار کرار تباہ اوله منځه ځي. ټولنه د اقتصادي او ټولنیزو چارو د ادارې په موخه، داسې موسسات جوړوي چې یواځې د پخواني دولتي مدیریت له رول څخه گټه اخلي او غږي یې تل د خلکو دغوښتنې سره سم بدلېږي. په کمونیستي ټولنه کې پوځ بېخي له منځه ځي او دغه ستر انساني ځواک د وژونکو وسلو سره د گوبنه کېدو پر ځای، تولید او کار ته، یانې د بشري ژوند د دوام تر ټولو لویې سرچینې ته، مخه کوي. د کلمې په رښتینۍ مانا سره په تاریخ کې د لومړي ځل د پاره به دیموکراسي ټینګه او ټوله ټولنه به په غېږ کې ونیسي. ټول خلک به یو د بل لپاره او د ټولني د پرمختګ په موخه هڅه وکړي.

د نوي انسان قالب جوړونه:

د کمونیسټي ټولني موخه، د داسې انسان قالب جوړونه (څښته ایښودنه) ده چې هر اړخیزه او هم غږه بشپړتیا یې موندلې وي. د کمونیزم انسان، د بې ساري پوهې لرونکی کارگر دی، داسې کس چې د علم له اصولو څخه خبر او د مادي او معنوي ارزښتونو جوړوونکی دی. هغه یو فعال انسان، د تجربې خاوند

مدیر او د علمي فلسفې سره آشنا یو کس دی. یو داسې انترناسیونالیست دی چې د نړیوال هنر له اصولونه باخبر او په تر ټولو لوړو اخلاقي اصولو اود بدني پلوه په هر اړخیز تکامل سمبال وي. یو داسې انسان، "شتمني" ده، داسې شتمني چې د مادي شتمنیو خخه تېرېږي او لالور مقام مومي. کمونیستي ټولنه د انسان د قالب جوړونې د پاره دوو اړخونو ته پاملرنه کوي: بدني اوفکرې روزنې ته.

۱- د بدن روزنه: د بدن روزنه، د نوي انسان د قالب جوړونې یو له اړینو اصولو خخه ده. د بدن د روزنې تر ټولو لویه موخه، د انسان روغتیا ده. څرنگه چې پوهېږو، بدني او فکري روغتیا د تولید او ټولنیز فعالیت لومړنی شرط دی. هغه څوک کولای شي د خلاقه کار کولو، د طبیعت له بنسټ نه په خوند اخیستلو او په ټولنیز ژوند کې فعاله گډون کولو توان ولري چې له بدني او فکري دوه اړخیزې روغتیا خخه برخمن وي. په دې ترڅ کې د کمونیزم موخه یوازې دانسان روغتیا نه ده، بلکه د یو داسې انسان قالب جوړونه ده چې له بدني پلوه بشپړ وي. له دې کبله د روغ رمټ کېدو او بشپړتیا په منځ کې د بدني پلوه توپیر شته. هغه څوک چې د بدني پلوه بشپړ دی داسې یو کس دی چې پر بدن باندې پوره کنترول لري، له ډېر ځواک او انرژي خخه برخمن وي او کولای شي د زیات فشار په وړاندې زیات زغم وښيي. پوهان د علمي پلټنو له کبله پوه شوي دي چې د انسان د غړو ځواک په سلو کې له پنځلسو خخه درې سلنې ته راټیټ شوی دی، ځکه پخوا بدني کار کړاوجن ؤ او نن ډیر آسانه دی. دغه مسأله د انسان د بدن د پاره چې باید د ناروغیو په وړاندې مقاومت وکړي، ډېره خطرناکه ده. له دې کبله نن په سوسیالیزم او بیا په کمونیزم کې لا کلکې بدني روزنې ته پاملرنه کیږي. کمونیستي ټولنه به د راز

راز ورزښونو او د بدن په روغتیا پورې اړوندو مسألو ته د خلکو د پام را ګرزولو له لارې دغه دنده سرته ورسوي.

۲- د فکر روزنه: په کمونیستي ټولنه کې د فکر روزنه یا ښوونه او روزنه پر عیني واقعیاتو، علمي ژورې کتنې، علمي نړۍ لید منلواو د کمونیستي یووالي او اخلاقو پر زده کړې ولاړه ده. د سوسیالیستي ټولني په ټینګېدلو سره، علمي نړۍ لید (دیالکټیکي ماتریالېزم) د واکمنې او پراختیا موندونکې فلسفې په توګه منځ ته راځي، ځکه د ټولني تر ټولو مترقي اقدارو دغه فلسفه منلې ده. خو په کمونیستي ټولنه کې عیني اړتیا حکم کوي چې د استثنا پرته د ټولني ټول غړي د علمي فلسفې پر اصولو برلاسي ومومي. ځکه د کمونیستي ټولني جوړونه او د پېچلو مسألو حل کول هغه خلک ترسره کولای شي چې د طبیعت، د ټولني او تفکر د تکامل ټولیزو قوانینو سره بشپړه آشنایي ولري. له بل پلوه د ایډیالیستي عقایدو ضد مبارزې د پاره لازمه ده د علمي نړۍ لید زده کړه لا پراختیا ومومي. که څه هم خلکو د علمي فلسفې د قوانینو سره په آشنایي سره په حقیقت کې دغه علم منلی دی، لیکن د ایډیالېزم او مذهب د غلطو او طبقاتي ستونو د ښودنو په اړه ژوره پاملرنه په کمونیستي ټولنه کې د ښوونې او روزنې د لویو دندو له جملې څخه ده. د انسان د فکر روزنه د ده عواطفو او احساساتو ته د پاملرنې پرته، یو خوشې او بې فایدې کار دی. لکه څنګه چې لنډ ورته ګوته نیسي: "د حقیقت د موندلو په موخه هېڅ یوه پلټنه د انساني عواطفو پرته نه وه او نه به وي" له دې کبله ښوونه او روزنه د دې موخې د پاره چې څرنګه خپل احساسات کنترول کړي او په څه ډول غوره عواطف و روزي او د ځان او ټولني په ګټه یې په کار واچوي، په کمونیستي ټولنه کې د ښوونې او روزنې له دندو څخه ده. په دې ډول کمونېزم، انسان له دوو اړخونو نه تر پاملرنې

لاندې نيسي: له يوه پلوه هڅه کوي چې انسان تر هاغه ځايه پورې چې شونې ده عيني واقعيتونو ته نږدې کړي او د علمي نړۍ ليد څخه يې برخمن کړي. او له بل پلوه د نننۍ نړۍ، پيژندنې او روزنې ته هم پاملرنه کوي.

۳- د کار له لارې بنوونه او روزنه: علمي او کمونيستي نړۍ ليد، يواځې د ټولنو د پراختيا او بشپړتيا د قوانينو پيژندنه نده بلکه په کار کې د دغو قوانينو د عملي کولو وړتيا هم پکښې شامل دی. يوازې د کار له لارې انسان کولای شي د کمونيستي ټولنې بنسټ کېږدي. د طبيعت، ټولنې او د انساني اند پيژندنه يواځې د پرله پسې او نه سترېدونکي کار له لارې شونې ده. له دې کبله د کار له لارې بنوونه او روزنه يانې په تر ټولو لوړې ممکنې بڼې عمل کې د فکر پلي کول، د کمونيستي بنوونې او روزنې جوهر دی.

کمونيستي اخلاق چې په اوږدو پېړيو کې د بشري ټولنې د پرمختگ په دوران کې د انساني اخلاقو تر ټولو لوړو اړخونو زېږنده ده، د ستر بشريت د ډېرې، د گټو او عقايدو څرگندونکي دي. کمونيستي اخلاق په کمونيستي ټولنې پورې ځانگړي ندي، سوسيالېزم هم له هغو نه پرېمانه گټه اخلي. د کمونيستي اخلاقو تر ټولو بنسټيز اصول په دې ډول لنډولای شو:

۱- د کمونېزم، د سوسياليستي هېواد او د پرولتاريایي انترناسيونالېزم د هيلو په لار کې سربښندنه. ۲- د دندې پيژندنې سره جوخت د ټولنې په گټه کارکول. هرڅوک چې کار نه کوي د خوړلو دپاره به هم، څه ونه لري. ۳- د ټولنيزې شتمنۍ ساتنه او د هغې د ډېرېدو سره مينه، د ټولنيزو دندونو لوړه پوهه او د ټولنيزو گټو ترپېنولاندې کولو په وړاندې ودرېدنه. ۴- ددې شعار سره چې "انسانان، يو د بل دوستان، وروڼه او ملگري دي" ټولنيزه همکاري، دوه اړخيزه او د ملگرتيا مرسته. ۵- په ټولنيزو او

خصوصي ژوند کې سموالی او ریښتینولي، اخلاقي خلوص، ساده توب او فروتني (عاجزي). ۶- یو له بل سره د کورنۍ د غړو دوه اړخیزه درناوی، د کوچنیانو ښوونې او روزنې سره مینه. ۷- د کمونیزم، سولې او آزادي د دښمنانو په وړاندې ودرېدنه.

کمونیستي ټولنې ته په رسېدو سره ځینې پورتنی اخلاقي اصول لکه د سوسیالیستي هېواد څخه دفاع او یا بېعدالتي او داسې نور له منځه ځي، ځکه د کمونیزم نړیوالې ټولنې په ټینګښت او د کمونیستي ټولنې وړنوي انسان په پیداښت سره دغه شان ښکارندې (پدیدې) به د تل لپاره له منځه لاړې شي. کمونیزم او د فرد آزادي:

د فرد آزادي د ټولنیزو اړیکو په ماهیت پورې اړه لري. ټولنیزې اړیکې د داسې شرایطو په توګه تعریفولای شو چې ټولنه یې د فرد د بشپړتیا، د ده د اړتیاوو پوره کولو او دځاني استعدادونو څخه د ګټې اخیستلو د پاره برابروي. د بورژوازي ایډیالوګان دعوه کوي چې کمونیزم، د فرد آزادي له منځه وړي او یواځنی سیستم چې دغه آزادي خوندي ساتي پانګوالي سیستم دی. د دغشان یو تفکر په وړاندې دا بس دی چې له دغو کسانو نه پوښتنه وشي، په هغه ټولنه کې چې خصوصي ملکیت پر هرڅه واکمن دی؛ په هغه ټولنه کې چې د ډېری زیارکښو برخلیک د یو موټي پانګوالو په لاس کې دی؛ په هغه ټولنه کې چې د تولید ګډوډی (بحرانونه)، سیالي، د امپریالیستي جګړو ګډوډی د زیارکښو پرګنو په برخلیک واکمن دي، څنګه کېدای شي د فرد آزادي څخه وغبرېږو. هغه څه چې څرګند دي پانګوالی تر اوسه پورې پوره وخت درلود ترڅو هغه شان چې دعوه کوي، هوسا ژوند او آزادي د خلکو په واک کې ورکړي، خو په عمل کې مونږ پرته له اسارت، نیستي، لوړې او جګړې نه نور څه و نه لیدل. دغو مسالو

ته په پام سره د بورژوازي د ادعاگانو درواغجنتوب روښانه کيږي. کمونيستان په وروستنی جگړې (طبقاتي او ريښتونې جگړې) لاس پورې کوی او په دې ډول بورژوازي دتل لپاره له منځه وړی او بشریت د بنکېلاک او زبېښاک له بنده ژغوری. کمونېزم د اقتصادي او ټولنيزو مساواتو په ټينگولو سره ټول وگړي په يوه ليکه کې دروي او له هغو څخه غواړي چې په ټولنيزو او سياسي چارو کې فعاله ونډه واخلي؛ له هغو څخه غواړي نيوکه او وړانديز وکړي؛ له هغو څخه غواړي چې د علم او علمي فلسفې په وسلې ستونزو سره جگړې ته را پاڅي؛ له هغو څخه غواړي چې د ځان او ټولنې په گټه کار وکړي؛ له هغوی څخه غواړي چې د کمونيستي اخلاقو يادشوی اصول، رعايت کړي.

مارکسېزم- لنینېزم يواځنی ايډيالوژي ده چې د ټول تاريخ په اوږدو کې يې د لومړي ځل د پاره د فرد او آزادي ريښتيني ارزښت پېژندلی دی.

د يو ملت د يوې ژبې ټينگښت په ټوله نړۍ کې:

په هغه صورت کې چې امپريالېزم بېخي پوپنا او ورک او بېلابېلې ټولنې کمونېزم ته ورسېږي د مختلفو هېوادو منځ کې به ټولې پولې به له منځه لاړې شي. ټول ملتونه به په يو نړيوال ملت، په يو شان انسان، داسې انسان باندې چې توپير نه پيژني، بدل شي. د نړۍ ټول خلک به د يوځای او يو له بل سره د ډيرې نږدې همکاري په اوږدو کې او د ژبو ديو کيدو له کبله به په يوې روزل شوي او بشپړې شوې ژبې سره غږيږي او د ژبو زياتوالی به د تل لپاره د نړۍ له مخې پوپناه او ورک شي. د نړۍ ټول خلک به يو د بل په مرستې اوگډوهڅو سره، د خپلې نړيوالې ټولنې د پرمختگ په لار کې يو له بل سره لاسونه ورکړي او د بشر د مادي او معنوي بشپړتيا ريښتيني تاريخ به له سره پيل کړي. هغوی به د

زبېبناکگرو طبقو خاطرې د تاریخ موزیم ته وسپاري اود کمونیزم جوړوونکو او اتلانو نه په بنه یاد سره به په بېسارې چټکي سره د نړۍ د رازونو د موندلو په لار کې پرمخ ولاړشي.

پای

د محسن خپرنډويه چاپ کړی:

- امپرياليزم
- لنين (سه مقاله از استالين)
- مارکس، انگلس و مارکسيزم (چند مقاله از لنين)
- تاريخ حزب کمونيست (بلشويک) اتحاد شوروی
- از کمون اوليه تا کمونيزم
- قسم به خونتان رفيقان! (زندگی و پیکار قهرمانانه)
- شماری از کمونيست‌های جانباخته زیر ساطور رژيم تبهکار اسلامي ايران)
- مائوتسه دون (زندگينامه مختصر)
- اصول مقدماتی فلسفه اثر ژرژ پولیتسر
- ماترياليزم تاریخی برای نوجوانان
- ماترياليزم ديالکتیک برای نوجوانان

ډير ژر خپريږی:

- اقتصادی سیاسی به زبان ساده
- مبانی و مفاهيم مارکسيزم
- تاریخی ماترياليزم (په پښتو ژبه)
- ديالکتیک ماترياليزم (په پښتو ژبه)